This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08160947 5

2603

Robert Lenox Kennedy.

2603.

LENOX LIBRARY

MARCI ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ
QUÆ SUPERSUNT.

TOMUS I.

N. 1
17

Tom. I.

MARCI ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ
QUÆ SUPERSUNT.

TOMUS I.

PARISIIS,

Typis J. Barbou, viâ San-Jacobæâ, ſub Signo Ciconiarum.

M. DCC. LIX.

LENOX LIBRARY
NEW YORK

CLARISSIMO VIRO
CLAUDIO SALLIER,
REGIO LINGUÆ HEBRAICÆ PROFESSORI,
UNI EX XL-VIRIS ACADEMIÆ GALLICÆ,
REGIÆ INSCRIPTIONUM ET HUMANIORUM
LITERARUM
ACADEMIÆ SOCIO,
BIBLIOTHECÆ REGIÆ CUSTODI,
OPTIME DE SE MERITO
HOC GRATI ANIMI MONUMENTUM,
UTINAM BENEFICIIS NON IMPAR!
VOVET, DICAT, CONSECRAT
JOANNES CAPPERONNIER.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

QUONIAM in dies minuebatur numerus priſcorum Latinitatis auctorum, qui præſto eſſent ad manum, rarioresque evadebant M. Accii Plauti editiones; facturum me eſſe operæ pretium duxi, ſi patrem germanæ Latinitatis typis denuo mandandi provinciam in me ſuſciperem. Is autem ut ad nativum nitorem revocaretur, antiquas Aldi, Lambini, Taubmanni & Gronovii editiones conſului, ut id quod ex omnibus optimum eſſet, elicerem; illasque inter ſe comparatas & ſedulò col-

latas ita excuſſi, ut non niſi poſt unamquamque vocem diligenter examinatam, momentoque ſuo ponderatam, aliam earum editionum alii prætulerim. Nec fruſtra fuit assiduus labor: nam exceptis certis quibusdam locis, cùm ob penuriam veterum membranarum, tum ob neceſſariam nonnunquam priſcorum morum & uſuum ignorationem, pæne inextricabilibus, omnia plana ſunt & ſtabilia; nihil præceps & lubricum.

Fuit Plautus, quod omnes conſentiunt, ſuæ ætatis ſcriptorum omnium politiſſimus, elegantiſſimus planiſſimuſque; occurrunt tamen apud eum vocabula non pauca, quorum alia ipſe finxit ridiculi gratiâ, alia verò conſequens ætas vel immutavit paullulum, vel omninò abolevit. Quæ vocabula omnia, ne quid legentibus faceſſerent moleſtiæ, eà in breve quoddam quaſi gloſſarium conjici placuit, cum neceſſaria cujuſque verbi declaratione.

Nunc mihi liceat honoris causâ nominare JOSEPHUM VALART Academicum Ambianenſem, Grammaticorum facile principem, qui pro amicitiæ necessitudine laboris in partem venire non recusavit.

His prælibatis, Plautum ipſum, quantâ maximâ potuit, donatum tibi typorum elegantiâ trado, benigne Lector; poetam, si quis alius inter Latinos, elegantem, urbanum, ingeniosum & facetum, cujus *ſermone locuturas fuisse Muſas* aiebat Varro, *si Latinè loqui voluiſſent.*

M. ACCII PLAUTI

VITA,

E Joannis Alberti Fabricii Bibliotheca Latina deſumta.

M. Accius a pedum planitie ſive πλαλύτητι, initio *Plotus*, poſtea *Plautus* eſt dictus, patriâ Sarsinas ex Umbria, lepidiſsimus poeta Comicus. A temporibus belli Punici ſecundi floruit, ingenio magis dives quam opibus; ita ut ad molas manuarias ſe locare coactus sit piſtori. Fatis conceſſit Romæ: cum Terentius vix novennis eſſet, anno U. C. DLXX. ante Chriſtum natum CLXXXII. P. Claudio & L. Porcio Coſſ.

Plauti Epitaphium ab ipſo ſcriptum.

Poſtquam eſt morte captus Plautus,
Comœdia luget, ſcena eſt deſerta:
Deinde Riſus, Ludus, Jocuſque, & numeri
Innumeri simul omnes collacrymarunt.

DE PLAUTO

VETERUM AUCTORUM

TESTIMONIA.

DUPLEX omnino est jocandi genus; unum illiberale, petulans, flagitioſum, obſcenum: alterum elegans, urbanum, ingenioſum, facetum: quo genere non modò PLAUTUS noster, & Atticorum antiqua Comœdia, ſed etiam philoſophorum Socraticorum libri sunt referti.

CICERO lib. I. de Officiis.

EQUIDEM cùm audio ſocrum meam Læliam, (faciliùs enim mulieres incorruptam antiquitatem ſervant, quod multorum ſermonis expertes ea tenent ſemper, quæ prima didicerunt) eam sic audio, ut PLAUTUM mihi aut Nævium videar audire.

Idem lib. III. De Oratore, ex perſona L. Crassi.

LEGIT mihi nuper epistolas, quas uxoris eſſe dicebat: PLAUTUM vel Terentium metro ſolutum legi credidi.

PLINIUS Nepos, lib. I. Epiſt. XVI.

PLAUTUS homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps.

A. GELLIUS Noct. Att. lib. VII. cap. XVIII.

Et jam primùm animadverto duos, quos eloquentiſſimos antiqua ætas tulit, Comicum PLAUTUM *& Oratorem Tullium: eos ambos etiam ad Jocorum venuſtatem ceteris præſtitiſſe.* PLAUTUS *quidem ea re clarus fuit, ut poſt mortem ejus Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen eſſe de jocorum copia noſcerentur.*

MACROBIUS Satur. lib. II. cap. I.

Hæc eſt Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & Muſarum, ut dicunt, eloquio comparandus.

D. HIERONYMUS in Epiſt. ad Pammachium.

Terentius Menandrum, PLAUTUS *& Cæcilius veteres Comicos interpretati ſunt. Numquid hærent in verbis, ac non decorem magis & elegantiam in translatione conſervant, quam veritatem interpretationis?*

Idem Ep. ad Pammac. de opt. gen. interpr.

Qua Criſpus brevitate placet! quo pondere Varro!
Quo genio PLAUTUS*! quo flumine Quintilianus!*

SOLLIUS SIDON. APOLL. Panegyrico ad Anthemium Auguſtum.

Et te, tempore qui ſatus ſevero
Grajos, PLAUTE*, ſales lepore tranſis.*

Idem, Carm. XXIII.

M.

M. ACCII PLAUTI,

SARSINATIS UMBRI

AMPHITRUO.

DRAMATIS PERSONÆ.

SOSIA, *ſervus.*
JUPPITER, *Deus.*
AMPHITRUO, *Dux militaris.*
BLEPHARO, *arbiter.*
MERCURIUS.
ALCUMENA, *uxor Amphitruonis.*
THESSALA, } *ancillæ.*
BROMIA, }

ARGUMENTUM.

In faciem vorſus Amphitruonis Juppiter,
Dum bellum is gereret cum Telebois hoſtibus,
Alcmenam uxorem cepit uſurariam.
Mercurius formam Soſiæ ſervi gerit
Abſentis : his Alcmena decipitur dolis.
Poſtquam rediêre veri Amphitruo & Soſia,
Uterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc jurgium, tumultus uxori & viro :
Donec cum tonitru voce miſſa ex æthere,
Adulterum ſe Juppiter confeſſus eſt.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

AMORE captus Alcumenas Juppiter,
Mutavit ſeſe in ejus formam conjugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hoſtibus.
Habitu Mercurius ei ſubſervit Soſiæ.
Is advenienteis ſervum ac dominum fruſtra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro mœchis. Blepharo captus arbiter,
Uter ſit, non quit, Amphitruo, decernere.
Omnem rem noſcunt; geminos Alcmena enititur.

PROLOGUS.

MERCURIUS.

Ut vos in voſtris voltis mercimoniis
Emundis vendundiſque me lætum lucris
Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus:
Et ut res rationeſque voſtrorum omnium
Bene expedire voltis, peregreque & domi;
Bonoque atque amplo auctare perpetuo lucro,
Quaſque incœpiſtis res, quaſque incœptabitis:
Et uti bonis vos voſtroſque omneis nuntiis
Me afficere voltis; ea afferam, eaque ut nuntiem,
Quæ maxumè in rem voſtram communem ſient:
(Nam vos quidem id jam ſcitis conceſſum & datum
Mihi eſſe ab Diis aliis, nuntiis ut præſim & lucro;)
Hæc ut me voltis approbare, ac nitier
Lucrum ut perenne vobis ſemper ſuppetat;
Ita huic facietis fabulæ ſilentium.
Itaque æqui & juſti hic eritis omnes arbitri.
Nunc cujus juſſu venio, & quam ob rem venerim,
Dicam: ſimulque ipſe eloquar nomen meum.

Jovis juſſu venio : nomen Mercurii eſt mihi.
Pater huc me miſit ad vos oratum meus,
Tametſi pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos : quippe qui intellexerat
Vereri vos ſe & metuere, ita ut æquom eſt, Jovem.
Verùm profectò hoc petere me precariò
A vobis juſſit leniter dictis bonis.
Etenim ille, cujus huc juſſu venio, Juppiter,
Non minùs quam voſtrûm quivis, formidat malum :
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquom, ſibi ſi prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Jovis ſum filius,
Contagione mei patris metuo malum :
Propterea pace advenio, & pacem ad vos affero.
Juſtam rem & facilem eſſe oratam a vobis volo :
Nam juſtè ab juſtis juſtus ſum orator datus.
Nam injuſta ab juſtis impetrare non decet;
Juſta autem ab injuſtis petere, inſipientia'ſt :
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
Nunc jam huc animum omnes ea quæ loquar advortite.
Debetis velle quæ velimus. Meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis feciſſent; quîs benefactis meus pater,
Deûm regnator, architectus omnibus ?

Sed mos nunquam illic fuit patri meo,
Ut exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur eſſe id a vobis ſibi,
Meritòque vobis bona ſe facere quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primùm proloquar;
Poſt argumentum hujus eloquar tragœdiæ.
Quid contraxiſtis frontem? quia tragœdiam
Dixi futuram hanc? Deus ſum; commutavero
Eandem hanc, ſi voltis: faciam, ex tragœdia
Comœdia ut ſit, omnibus iiſdem verſibus.
Utrum ſit, an non, voltis? ſed ego ſtultior,
Quaſi neſciam vos velle, qui divos ſiem.
Teneo quid animi voſtri ſuper hac re ſiet.
Faciam ut commiſta ſit tragicocomœdia:
Nam me perpetuo facere ut ſit comœdia,
Reges quò veniant & Dî, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic ſervos quoque parteis habet,
Faciam ſit, proinde ut dixi, tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare a vobis juſſit Juppiter,
Ut conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caveam ſpectatoribus:
Si cui favitores delegatos viderint,
Ut his in cavea pignus capiantur togæ.
Sive qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu quoiquam artifici, ſeu per ſcriptas literas;
Sive qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium,
Sive adeò ædiles perfidioſè quoi duint,

Sirempſe legem juſſit eſſe Juppiter;
Quaſi magiſtratum ſibi alterive ambiverit.
Virtute dixit vos victores vivere,
Non ambitione, neque perfidia. Quî minus
Eadem hiſtrioni ſit lex, quæ ſummo viro?
Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum ſemper, qui rectè facit:
Si illis fides eſt, quibus eſt ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dederat,
Ut conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent delegati ut plauderent;
Quive, quo placeret alter, feciſſent, minùs:
Eis ornamenta & corium uti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Juppiter
Nunc hiſtriones curet. Ne miremini.
Ipſe hanc acturu'ſt Juppiter comœdiam.
Quid admirati eſtis? quaſi verò novom
Nunc proferatur, Jovem facere hiſtrioniam?
Etiam hiſtriones anno cum in proſcenio hîc
Jovem invocarunt, venit: auxilio eis fuit.
Præterea certò prodit in tragœdia.
Hanc fabulam, inquam, hic Juppiter hodie ipſe aget,
Et ego unà cum illo. Nunc animum advortite,
Dum hujus argumentum eloquar comœdiæ.

Hæc urbs eſt Thebæ: in illiſce habitat ædibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
Quicum Alcumena eſt nupta, Electri filia.

Is nunc Amphitruo præfectu'ſt legionibus:
Nam cum Telebois bellum eſt Thebano poplo.
Is, priuſquam hinc abiit ipſemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam uxorem fecit ſuam.
Nam ego vos noviſſe credo jam, ut ſit pater meus,
Quàm liber harum rerum multarum ſiet;
Quantuſque amator ſiet, quod complacitum eſt ſemel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum,
Uſuramque ejus corporis cepit ſibi,
Et gravidam fecit is eam compreſſu ſuo.
Nunc de Alcumena, ut rem teneatis rectiùs,
Utrinque eſt gravida, & ex viro, & ex ſummo Jove.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat:
Et hæc ob eam rem nox eſt facta longior,
Dum ille, quacum volt, voluptatem capit.
Sed ita aſſimulavit ſe, quaſi Amphitruo ſiet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc proceſſi ſic cum ſervili ſchema:
Veterem atque antiquam rem, novam ad vos proferam;
Propterea ornatus in novom inceſſi modum.
Nam meus pater intus nunc eſt, eccum, Juppiter.
In Amphitruonis vortit ſeſe imaginem,
Omneſque eum eſſe cenſent ſervi, qui vident:
Ita verſipellem ſe facit, quando lubet.
Ego ſervi ſumpſi Soſiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum;
Ut præſervire amanti meo poſſem patri,

Atque ut ne, qui eſſem, familiares quærerent,
Verſari crebrò hic quom viderent me domi.
Nunc quom eſſe credent ſervom, & conſervom ſuum,
Haud quiſquam quæret qui ſiem, aut quid venerim.
Pater nunc intus ſuo animo morem gerit:
Cubat complexus, cujus cupiens maxume eſt.
Quæ illi ad legionem facta ſunt, memorat pater
Meus Alcumenæ. At illa illum cenſet virum
Suum eſſe, quæ cum mœcho eſt. Ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hoſtium ut fugaverit:
Quo pacto ſit donis donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitruoni ſunt data,
Abſtulimus: facile meus pater, quod volt, facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et ſervos, cujus ego hanc fero imaginem.
Nunc internoſſe ut nos poſſitis faciliùs;
Ego has habebo hic uſque in petaſo pinnulas;
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo: id ſignum Amphitruoni non erit.
Ea ſigna nemo horum familiarium
Videre poterit: verùm vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic eſt ſervos Soſia:
A portu huc nunc cum laterna advenit.
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus.
Adeſt, ferit. Operæ pretium hic ſpectantibus
Jovem atque Mercurium facere hiſtrioniam.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

SCENA I.

SOSIA, MERCURIUS.

SOSIA.

Qui me alter eſt audacior homo ? aut qui me confidentior ;
Juventutis mores qui ſciam, qui hoc noctis ſolus ambulem ?
Quid faciam nunc, ſi Treſviri me in carcerem compegerint ?
Inde quaſi e promptuaria cella depromar ad flagrum ;
Nec cauſſam liceat dicere mihi, neque in hero quicquam auxilii ſiet ;
Nec quicquam ſit quin me omnes eſſe dignum deputent ; ita

Quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædant; ita
Peregre adveniens hoſpitio publicitus accipiar;
Hæc heri immodeſtia coëgit, me qui hoc
Noctis a portu ingratis excitavit.
Nonne idem hoc lucis me mittere potuit?
Opulento homini hoc magis ſervitus dura eſt;
Hoc magis miſer eſt divitis ſervos.
Noctesque dieſque aſſiduo ſatis ſuperque eſt,
Quo facto aut dicto adeſt opus, quietus ne ſis.
Ipſe dominus dives operis, & laboris expers,
Quodcunque homini accidit libêre, poſſe retur,
Æquom eſſe putat: non reputat laboris quid ſit;
Nec, æquom anne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in ſervitute expetunt multa iniqua:
Habendum & ferundum hoc onus eſt cum labore.

MERCURIUS.

Satius eſt me queri illo modo ſervitutem: hodie,
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis: hic, qui verna natus eſt, queritur.
Sum verò verna verbero.

SOSIA.

Numero mihi in mentem fuit,
Dîs advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Næ illi edepol, ſi merito meo referre ſtudeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mî advenienti os occillet probè;
Quoniam bene quæ in me fecerunt, ingrata ea habui atque irrita.

MERCURIUS.

Facit ille, quod volgò haud ſolent, ut quid ſe ſit dignum, ſciat.

SOSIA.

Quod nunquam opinatus fui, neque alius quiſquam civium
Sibi eventurum; id contigit, ut ſalvi potiremur domum
Victores: victis hoſtibus legiones reveniunt domum,
Duello exſtincto maxumo, atque internecatis hoſtibus.
Quod multa Thebano populo acerba objecit funera,
Id vi & virtute militum victum atque expugnatum oppidum'ſt,
Imperio atque auſpicio heri mei Amphitruonis maxumè,
Qui præda atque agro adoreaque affecit populares ſuos,
Regique Thebano Creonti regnum ſtabilivit ſuum.
Me a portu præmiſit domum, ut hæc nuntiem uxori ſuæ,
Ut geſſerit rempublicam ductu, imperio, auſpicio ſuo.
Ea nunc meditabor quo modo illi dicam, quom illò advenero.
Si dixero mendacium, ſolens meo more fecero.
Nam quom pugnabant illi maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen quaſi affuerim ſimulabo, atque audita eloquar.
Sed quo modo, & verbis quibus me deceat fabularier,
Priùs ipſe mecum etiam volo hìc meditari: ſic hoc proloquar.
Principio ut illò advenimus, ubi primùm terram tetigimus,
Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes:

Eos legat Telebois, jubet ſententiam ut dicant ſuam.
Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,
Si quæ aſportaſſent, redderent; ſe exercitum extemplò domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
Dare illis: ſin aliter ſient animati, neque dent quæ petat,
Seſe igitur ſumma vi viriſque eorum oppidum expugnaſſere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitruo; magnanimi viri, freti virtute, & viribus
Superbi, nimis ferociter legatos noſtros increpant.
Reſpondent, bello ſe & ſuos tutari poſſe: proinde uti
Properè de finibus ſuis exercitus deducerent.
Hæc ubi legati pertulère, Amphitruo e caſtris illico
Producit omnem exercitum: contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt ſuas, nimis pulchris armis præditas.
Poſtquam utrinque exitum eſt maxuma copia,
Diſpertiti viri, diſpertiti ordines:
Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus legiones.
Item hoſtes contra legiones ſuas inſtruunt.
Deinde utrique imperatores in medium exeunt,
Extra turbam ordinum colloquuntur ſimul:
Convenit, victi utri ſint eo prœlio,
Urbem, agrum, aras, focos ſeque uti dederent.
Poſtquàm id actu'eſt, tubæ utrinque canunt: contra
Conſonat terra: clamorem utrinque efferunt.
Imperator utrinque hinc & illinc Jovi

Vota ſuſcipere, hortari exercitum:
Pro ſe quiſque id, quod quiſque poteſt & valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt: boat
Cœlum fremitu virûm: ex ſpiritu atque anhelitu
Nebula conſtat: volneris vi & virium
Crebri hoſtes cadunt: noſtri contra ingruunt.
Denique, ut voluimus, noſtra ſuperat manus.
Vicimus vi feroces.
Sed fugam in ſe tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat.
Animam amittunt prius quam loco demigrent.
Quiſque uti ſteterat, jacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conſpicatus eſt,
Illico equites jubet dextera inducere.
Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore involant, impetu alacri
Fœdant & proterunt hoſtium copias, jure injuſtas.

MERCURIUS.

Nunquam etiam quicquam adhuc verborum eſt prolocutus perperam:
Namque ego fui illic in re præſenti, & meus, quom pugnatu'ſt, pater.

SOSIA.

Perduelles penetrant ſe in fugam. Ibi noſtris animus additus:
Vortentibus Teleboïs, telis complebantur corpora;
Ipſuſque Amphitruo regem Pterelam ſua obtruncavit manu,
Hæc illic eſt pugnatà pugna ab uſque mane ad veſperum.
Hoc adeò hoc commemini magis, quia illo die impranſus fui.
Sed prœlium id tandem diremit nox interventu ſuo.
Poſtridie in caſtra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:

Velatis manibus orant, ignoſcamus peccatum ſuum :
Deduntque ſe, divina humanaque omnia, urbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum cuncti Thebano poplo.
Poſt ob virtutem hero Amphitruoni patera donata eſt aurea,
Quî Pterela potitare rex ſolitus eſt. Hæc ſic dicam heræ.
Nunc pergam heri imperium exſequi, & me domum capeſſere.

MERCURIUS.

At at ! illic huc iturus eſt. Ibo ego illi obviam ;
Neque ego hunc hominem hodie ad ædes has ſinam unquam accedere.
Quando imago eſt hujus in me, certum eſt hominem eludere.
Et enimvero, quoniam formam cepi hujus in me & ſtatum,
Decet & facta moreſque hujus habere me ſimiles item.
Itaque me malum eſſe oportet, callidum, aſtutum admodum,
Atque hunc, telo ſuo ſibi, malitia a foribus pellere.
Sed quid illud eſt ? Cœlum aſpectat : obſervabo quam rem agat.

SOSIA.

Certè edepol ſcio, ſi aliud quicquam eſt quod credam, aut certò ſciam :
Credo ego hac noctu nocturnum obdormiviſſe ebrium.
Nam neque ſe Septemtriones quoquam in cœlo commovent,
Neque ſe Luna quoquam mutat, ſtatque uti exorta eſt ſemel.

Nec

Nec Jugula, nec Veſperugo, neque Vergiliæ occidunt:
Ita ſtatim ſtant ſigna, neque Nox quoquam concedit Die.

MERCURIUS.

Perge, Nox, ut occœpiſti: gere patri morem meo.
Optumo optumè optumam operam das: datam pulchrè locas.

SOSIA.

Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo,
Niſi item unam, verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque edepol etiam multò hæc vincit longitudine.
Credo edepol equidem dormire Solem; atque appotum probè.
Mira ſunt, niſi invitavit ſeſe in cena pluſculum.

MERCURIUS.

Ain' verò, verbero? deos eſſe tui ſimiles putas?
Ego pol te iſtis tuis pro dictis & malefactis, furcifer,
Accipiam: modo, ſis, veni huc; invenies infortunium.

SOSIA.

Ubi ſunt iſti ſcortatores, qui ſoli inviti cubant?
Hæc nox ſcita'ſt exercendo ſcorto conducto malè.

MERCURIUS.

Meus pater nunc pro hujus verbis rectè & ſapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena, cubat amans, animo obſequens.

SOSIA.

Ibo ut, herus quod imperavit, Alcumenæ nuntiem.
Sed quis hic eſt homo quem ante ædeis video hoc noctis? non placet.

MERCURIUS.

Nullus eſt hoc meticuloſus æquè.

SOSIA.

Quom in mentem venit,
Illic homo hoc denuo volt pallium detexere.

MERCURIUS.

Timet homo: deludam ego illum.

SOSIA.

Perii! dentes pruriunt.
Certe advenientem me hic hoſpitio pugneo acceptu-rus eſt.
Credo, miſericors eſt: nunc propterea quod me meus herus
Fecit ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie ut dormiam.
Oppidò interii. obſecro: hercle quantus & quàm validus eſt!

MERCURIUS.

Clarè advorſum fabulabor: hic auſcultet quæ loquar.
Igitur magis modum in majorem in ſeſe concipiet metum.
Agite, pugni. Jam diu'ſt quod ventri victum non datis:
Jam pridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos.

SOSIA.

Formido malè,
Ne ego hîc nomen commutem meum, & Quintus fiam e Soſia.
Quatuor viros ſopori ſe dediſſe hic autumat:
Metuo ne numerum augeam illum.

MERCURIUS.

Hem ! nunc jam ergo ſic volo.

SOSIA.

Cingitur , certè expedit ſe.

MERCURIUS.

Non feriet quin vapulet.

SOSIA.

Quis homo ?

MERCURIUS.

Quiſquis homo huc profectò venerit, pugnos edet.

SOSIA.

Apage ; non placet me hoc noctis eſſe : cenavi modo :
Proin tu iſtam cenam largire , ſi ſapis , eſurientibus.

MERCURIUS.

Haud malum huic eſt pondus pugno.

SOSIA.

Perii ! pugnos ponderat.

MERCURIUS.

Quid ſi ego illum tractim tangam ut dormiat ?

SOSIA.

Servaveris.
Nam continuas has treis noctes pervigilavi.

MERCURIUS.

Peſſumum eſt
Facinus : nequiter ferire malam malè diſcit manus.
Alia forma oportet eſſe quem tu pugno legeris.

SOSIA.

Illic homo me interpolabit , meumque os finget denuo.

MERCURIUS.

Exoſſatum os eſſe oportet , quem probè percuſſeris.

SOSIA.

Mirum niſi hic me quaſi murænam exoſſare cogitat,
Ultro iſtinc qui exoſſat homines. Perii, ſi me aſpexerit.

MERCURIUS.

Olet homo quidam malo ſuo.

SOSIA.

Hei! numnam ego obolui?

MERCURIUS.

Atque haud longè abeſſe oportet.

SOSIA.

Verùm longè hinc abfuit.
Illic homo ſuperſtitioſus eſt.

MERCURIUS.

Geſtiunt pugni mihi.

SOSIA.

Si in me exercituru's, quæſo in parietem ut primùm domes.

MERCURIUS.

Vox mihi ad aureis advolavit.

SOSIA.

Næ ego homo infelix fui,
Qui non alas intervelli: volucrem vocem geſtito.

MERCURIUS.

Illic homo a me ſibi malam rem arceſſit jumento ſuo.

SOSIA.

Non equidem ullum habeo jumentum.

MERCURIUS.

Onerandus eſt pugnis probè.

SOSIA.

Laſſus ſum hercle e navi, ut vectus huc ſum: etiam nunc nauſeo.
Vix incedo inanis; ne ire poſſe cum onere exiſtumes.

MERCURIUS.

Certè enim hic neſcio quis loquitur.

SOSIA.

Salvos ſum : non me videt.
Neſcio quem loqui autumat : mihi certè nomen Soſia eſt.

MERCURIUS.

Hinc enim mihi dextera vox aureis, ut videtur, verberat.

SOSIA.

Metuo vocis ne vice hodie hîc vapulem, quæ hunc verberat :

MERCURIUS.

Optume : eccum, incedit ad me.

SOSIA.

Timeo : totus torpeo.
Non edepol nunc ubi terrarum ſim ſcio, ſi quis roget :
Neque miſer me commovere poſſum præ formidine.
Ilicet mandata heri perierunt, unà & Soſia.
Verùm certu'ſt confidenter hominem contra colloqui,
Igitur qui pòſſim videri huic fortis, ut a me abſtineat manum.

MERCURIUS.

Quò ambulas tu, qui Volcanum in cornu concluſum geris ?

SOSIA.

Quid id exquiris tu, qui pugnis os exoſſas hominibus?

MERCURIUS.

Servoſne, an liber ?

SOSIA.

Utcunque animo collubitum eſt meo.

MERCURIUS.

Ain' verò ?

SOSIA.

Aio enim verò.

MERCURIUS.

Verbero.

SOSIA.

Mentiris nunc jam.

MERCURIUS.

At jam faciam ut verum diſcas dicere.

SOSIA.

Quid eo eſt opus ?

MERCURIUS.

Poſſum ſcire quò profectus ? quojus ſis ? aut quid veneris ?

SOSIA.

Huc eo : heri mei ſum ſervos ; nunquid nunc es certior ?

MERCURIUS.

Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam.

SOSIA.

Haud potes :

Benè pudicèque aſſervatur.

MERCURIUS.

Pergin' argutarier ?

Quid apud haſce ædeis negotii eſt tibi ?

SOSIA.

Immo quid tibi' ſt ?

MERCURIUS.

Rex Creon vigiles nocturnos ſingulos ſemper locat.

SOSIA.

Benè facit : quia nos eramus peregre , tutatu'eſt domum :

At nunc abi ſanè, adveniſſe familiares dicito.

MERCURIUS.

Neſcio quàm tu familiaris ſis: niſi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere, faxo, haud familiariter.

SOSIA.

Hic, inquam, habito ego, atque horum ſervos ſum.

MERCURIUS.

At ſcin' quomodo?
Faciam ego hodie te ſuperbum, niſi hinc abis?

SOSIA.

Quonam modo?

MERCURIUS.

Auferêre, non abibis, ſi ego fuſtem ſumpſero.

SOSIA.

Quin me eſſe hujus familiæ familiarem prædico.

MERCURIUS.

Videſis: quàm mox vapulare vis, niſi actutum hinc abis.

SOSIA.

Tun' domo prohibere peregrè me advenientem poſtulas?

MERCURIUS.

Hæccine tua domus eſt?

SOSIA.

Ita, inquam.

MERCURIUS.

Quis herus eſt igitur tibi?

SOSIA.

Amphitruo, qui nunc præfectu'ſt Thebanis legionibus,
Quicum nupta eſt Alcumena.

MERCURIUS.

Quid ais? quod nomen tibi eſt?

SOSIA.

Soſiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.

MERCURIUS.

Næ tu iſtic hodie malo tuo compoſitis mendaciis
Adveniſti, audaciæ columen, conſutis dolis.

SOSIA.

Immo equidem tunicis conſutis huc advenio, non dolis.

MERCURIUS.

At mentiris etiam: certò pedibus, non tunicis venis.

SOSIA.

Ita profectò.

MERCURIUS.

Nunc profectò vapula ob mendacium.

SOSIA.

Non edepol volo profectò.

MERCURIUS.

At pol profectò ingratiis.
Hoc quidem profectò certu'ſt, non eſt arbitrarium.

SOSIA.

Tuam fidem obſecro!

MERCURIUS.

Tun'te audes Soſiam eſſe dicere,
Qui ego ſum?

SOSIA.

Perii!

MERCURIUS.

Parum etiam, præut futurum eſt, prædicas.
Quojus nunc es?

SOSIA.

Tuus: nam pugnis uſu feciſti tuum.
Pro fidi Thebani cives!

MERCURIUS.

MERCURIUS.

Etiam clamas, carnufex?
Eloquere: quid veniſti?

SOSIA.

Ut eſſet quem tu pugnis cæderes.

MERCURIUS.

Cujus es?

SOSIA.

Amphitruonis, inquam, Soſia.

MERCURIUS.

Ergo iſtoc magis,
Quia vaniloquos, vapulabis: ego ſum, non tu, Soſia.

SOSIA.

Ita Dii faciant: ut tu potius ſis, atque ego te ut verberem.

MERCURIUS.

Etiam mutis?

SOSIA.

Jam tacebo.

MERCURIUS.

Quis tibi heru'ſt?

SOSIA.

Quem tu voles.

MERCURIUS.

Quid igitur? quî nunc vocare?

SOSIA.

Nemo, niſi quem juſſeris.

MERCURIUS.

Amphitruonis te eſſe aiebas Soſiam.

SOSIA.

Peccaveram:
Nam Amphitruonis ſocium næ me eſſe volui dicere.

MERCURIUS.

Sciebam equidem nullum eſſe nobis, niſi me, ſervom Soſiam;
Fugit te ratio.

SOSIA.

O! utinam iſtuc pugni feciſſent tui!

MERCURIUS.

Ego ſum Soſia ille, quem tu dudum eſſe aiebas mihi.

SOSIA.

Obſecro per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.

MERCURIUS.

Imò induciæ parumper fiant, ſi quid vis loqui.

SOSIA.

Non loquar niſi pace facta, quando pugnis plus vales.

MERCURIUS.

Dicito, ſi quid vis, non nocebo.

SOSIA.

Tuæ fidei credo?

MERCURIUS.

Meæ.

SOSIA.

Quid, ſi falles?

MERCURIUS.

Tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet.

SOSIA.

Animum advorte: nunc licet mihi liberè quidvis loqui.
Amphitruonis ego ſum ſervos Soſia.

MERCURIUS.

Etiam denuò?

SOSIA.

Pacem feci, fœdus feci, vera dico.

MERCURIUS.

Vapula.

SOSIA.

Ut lubet! quod tibi lubet fac, quoniam pugnis plus vales.
Verùm, ut ut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.

MERCURIUS.

Tu me vivus hodie nunquam facies, quin ſim Soſia.

SOSIA.

Certè edepol, tu me alienabis nunquam quin noſter ſiem.
Nec nobis præter med alius quiſquam eſt ſervos Soſia,
Qui cum Amphitruone hinc unà ieram in exercitum.

MERCURIUS.

Hic homo ſanus non eſt.

SOSIA.

Quod mihi prædicas vitium, id tibi eſt.
Quid, malum! non ſum ego ſervos Amphitruonis Soſia?
Nonne hac noctu noſtra navis huc ex portu Perſico
Venit, quæ me advexit? nonne me huc herus miſit meus?
Nonne ego nunc hîc ſto ante ædeis noſtras? non mihi eſt laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? non hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit hercle. Nam etiam miſero nunc malæ dolent.
Quid igitur ego dubito? aut cur non introeo in noſtram domum?

MERCURIUS.

Quid, domum voſtram?

SOSIA.

Ita enimverò.

MERCURIUS.

Quin quæ dixiſti modo,
Omnia ementitus. Equidem Soſia Amphitruonis ſum.
Nam noctu hac ſoluta eſt navis noſtra e portu Perſico:
Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.
Et ipſus Amphitruo obtruncavit regem Pterelam in prœlio.

SOSIA.

Egomet mihi non credo, quom illæc autumare illum audio.
Hic quidem certe, quæ illic ſunt res geſtæ, memorat memoriter.
Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum eſt?

MERCURIUS.

Pterela rex quî potitare ſolitus eſt, patera aurea.

SOSIA.

Elocutus eſt. Ubi patera nunc eſt?

MERCURIUS.

In ciſtula:
Amphitruonis obſignata ſigno eſt.

SOSIA.

Signi dic quid eſt?

MERCURIUS.

Cum quadrigis Sol exoriens. Quid me captas, carnufex?

SOSIA.

Argumentis vincit: aliud nomen quærendu'eſt mihi.
Neſcio unde hæc hic ſpectavit. Jam ego hunc decipiam probè:
Nam quod egomet ſolus feci, nec quiſquam alius affuit,

In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poterit dicere.
Si tu Soſia es, legiones quom pugnabant maxumè,
Quid in tabernaculo feciſti? victus ſum, ſi dixeris.

MERCURIUS.

Cadus erat vini: inde implevi cirneam.

SOSIA.

Ingreſſu'ſt viam.

MERCURIUS.

Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.

SOSIA.

Mira ſunt, niſi latuit intus illic in illac cirnea.
Factum eſt illud, ut ego illic vini cirneam ebiberim meri.

MERCURIUS.

Quid nunc? vincon' argumentis te non eſſe Soſiam?

SOSIA.

Tu negas med eſſe?

MERCURIUS.

Quid ego ni negem, qui egomet ſiem?

SOSIA.

Per Jovem juro med eſſe: neque me falſum dicere.

MERCURIUS.

At ego per Mercurium juro, tibi Jovem non credere:
Nam injurato ſcio plus credet mihi, quam jurato tibi.

SOSIA.

Quis ego ſum ſaltem, ſi non ſum Soſia? te interrogo.

MERCURIUS.

Ubi ego Soſia nolim eſſe, tu eſto ſanè Soſia.
Nunc quando ego ſum, vapulabis ni hinc abis, ignobilis.

SOSIA.

Certè edepol, quom illum contemplo, & formam agnoſco meam,

Quemadmodum ego ſæpe in ſpeculum inſpexi; nimis ſimil'eſt mei.
Itidem habet petaſum ac veſtitum: tam conſimil'eſt atque ego.
Sura, pes, ſtatura, tonſus, oculi, naſum vel labra,
Malæ, mentum, barba, collum: totus. Quid verbis opu'ſt?
Si tergum cicatricoſum, nihil hoc ſimili eſt ſimilius.
Sed quom cogito, equidem certò idem ſum qui ſemper fui.
Novi herum: novi ædeis noſtras. Sane ſapio & ſentio.
Non ego illi obtempero quod loquitu; pultabo foreis.

MERCURIUS.

Quò agis te?

SOSIA.

Domum.

MERCURIUS.

Quadrigas ſi nunc inſcendas Jovis,
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.

SOSIA.

Nonne heræ meæ nunciare, quod herus meus juſſit, licet?

MERCURIUS.

Tuæ; ſi quid vis nunciare: hanc noſtram adire non ſinam.
Nam ſi me irritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.

SOSIA.

Abeo potiùs: Dî immortales, obſecro voſtram fidem!
Ubi ego perii? ubi immutatus ſum? ubi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui, ſi forte oblitus fui?
Nam hîc quidem omnem imaginem meam, quæ antehac fuerat, poſſidet.

Vivo ſit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atque hæc uti ſunt facta, hero dicam meo.
Niſi etiam is quoque me ignorabit; quod ille faciat Juppiter:
Ut ego hodie raſo capite calvos capiam pileum.

ACTUS I.

SCENA II.

MERCURIUS.

Bene proſperèque hoc hodie operis proceſſit mihi.
Amovi a foribus maximam moleſtiam,
Patri ut liceret tutò illam amplexarier.
Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit,
Narrabit ſervom hinc ſeſe a foribus Soſiam
Amoviſſe. Ille adeo illum mentiri ſibi
Credet: neque credet huc profectum, ut juſſerat.
Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam.
Adeò uſque ſatietatem dum capiet pater
Illius quam amat. Igitur demum omnes ſcient,
Quæ facta: denique Alcumenam Juppiter
Rediget antiquam in concordiam conjugis.
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet,

Atque inſimulabit eam probri. Tum meus pater
Eam ſeditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos,
Alter decumo poſt menſe naſcetur puer
Quàm ſeminatus; alter menſe ſeptumo.
Eorum Amphitruonis alter eſt, alter Jovis.
Verúm minori puero major eſt pater,
Minor majori. Jamne hoc ſcitis quid ſiet ?
Sed Alcumenæ hujus honoris gratiâ,
Pater curavit uno ut fetu fieret;
Uno ut labore exſolveret ærumnas duas,
Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri,
Et clandeſtina ut celetur conſuetio.
Quanquam, ut jam dudum dixi, reſciſcet tamen
Amphitruo rem omnem. Quid igitur? nemo id probro
Profectò ducet Alcumenæ. Nam Deum
Non par videtur facere, delictum ſuum
Suamque culpam expetere in mortalem ut ſinat.
Orationem comprimam : crepuit foris.
Amphitruo ſubditivus, eccum, exit foras,
Cum Alcumena uxore uſuraria.

ACTUS I.

SCENA III.

JUPPITER, ALCUMENA, MERCURIUS.

JUPPITER.

Bene vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis;
Atque imperce, quæſo: menſes jam tibi exactos vides.
Mihi neceſſe eſt ire hinc: verùm quod erit natum, tollito.

ALCUMENA.

Quid iſtud eſt, mi vir, negotii, quod tu tam ſubitò domo
Abeas?

JUPPITER.

Edepol, haud quod tui me, neque domi, diſtædeat:
Sed ubi ſummus Imperator non adeſt ad exercitum,
Citius, quod non facto'ſt uſus, fit, quam quod facto'ſt opus.

MERCURIUS.

Nimis hic ſcitus eſt ſycophanta, qui quidem meus ſit pater.
Obſervatote, quàm blandè mulieri palpabitur.

ALCUMENA.

Ecaſtor, re experior, quanti facias uxorem tuam.

JUPPITER.

Satin' habes, ſi fœminarum nulla'ſt quam æquè diligam ?

MERCURIUS.

Edepol, næ illa ſi iſtis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quàm Jovem.

ALCUMENA.

Experiri iſtuc mavellem me, quàm mî memorarier.
Prius abis quàm lectûs, ubi cubuiſti, concaluit locus.
Here veniſti media nocte, nunc abis : hoccine placet ?

MERCURIUS.

Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri.
Nunquam edepol quemquam mortalem credo ego uxorem ſuam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.

JUPPITER.

Carnufex, non ego te novi ? abin' e conſpectu meo ?
Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero ? haud hîc mutito.
Quoi ego jam hoc ſcipione.

ALCUMENA.

Ah ! noli.

JUPPITER.

Mutito modo.

MERCURIUS.

Nequiter penè expedivit prima paraſitatio.

JUPPITER.

Verum quod tu dicis, mea uxor, non te mihi iraſci decet.
Clanculum abii a legione : operam hanc ſurripui tibi :
Ex me primo prima ſcires, rem ut geſſiſſem publicam.
Ea tibi omnia enarravi. Niſi te amarem plurimùm,
Non facerem.

MERCURIUS.

Facitne ut dixi ? timidam palpo percutit.

JUPPITER.

Nunc, ne legio perſentiſcat, clam illuc redeundum eſt mihi;
Ne me uxorem prævortiſſe dicant præ republica.

ALCUMENA.

Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem.

JUPPITER.

Tace.
Ne corrumpe oculos; redibo actutum.

ALCUMENA.

Id actutum diu'ſt.

JUPPITER.

Non ego te hîc lubens relinquo, neque abeo abs te.

ALCUMENA.

Sentio,
Nam qua nocte ad me veniſti, eadem abis.

JUPPITER.

Cur me tenes ?
Tempu'ſt : exire ex urbe priuſquam luciſcat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mî illic ob virtutem data'ſt,
Pterela rex quî potitavit, quem ego mea occidi manu,
Alcumena, tibi condono.

ALCUMENA.

Facis ut alias res ſoles.
Ecaſtor condignum donum, quali'ſt qui donum dedit.

MERCURIUS.

Imò ſic condignum donum, quali'eſt cui dono datu'ſt.

JUPPITER.

Pergin' autem ? nonne ego poſſum, furcifer, te perdere ?

ALCUMENA.

Noli amabò, Amphitruo, iraſci Soſiæ cauſſa mea.

JUPPITER.

Faciam ita ut vis.

MERCURIUS.

Ex amore hic admodum quàm ſævos eſt?

JUPPITER.

Nunquid vis?

ALCUMENA.

Ut quom abſim, me ames, me tuam abſentem tamen.

MERCURIUS.

Eamus, Amphitruo: luciſcit hoc jam.

JUPPITER.

Abi præ, Soſia:
Jam ego ſequar. Nunquid vis?

ALCUMENA.

Etiam: ut actutum advenias.

JUPPITER.

Licet.
Prius tua opinione hîc adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quæ me manſiſti, mitto, ut cedas die.
Ut mortalibus inluceſcas luce clara & candida.
Atque quantò nox fuiſti longior hac proxuma,
Tantò brevior dies ut fiat, faciam ut æquè diſpares
Et dies & nox accidat. Ibo, & Mercurium ſubſequar.

ACTUS II.

SCENA I.

AMPHITRUO, SOSIA.

AMPHITRUO.

AGE, i tu ſecundùm.

SOSIA.

Sequor, ſubſequor te.

AMPHITRUO.

Sceleſtiſſimum te arbitror.

SOSIA.

Nam quam ob rem?

AMPHITRUO.

Quia id quod neque eſt, neque fuit, neque futurum eſt,
Mihi prædicas.

SOSIA.

Eccere; jam tuatim
Facis, ut tuis nulla apud te ſit fides.

AMPHITRUO.

Quid eſt? quo modo? jam quidem hercle ego tibi iſtam
Sceleſtam, ſcelus, linguam abſcindam.

SOSIA.

Tuus ſum:
Proinde ut commodum eſt & lubet, quidque facias,
Tamen, quin loquar hæc uti facta ſunt hîc,
Nunquam ullo modo me potes deterrere.

AMPHITRUO.

Sceleſtiſſume, audes mihi prædicare id;
Domi te eſſe nunc, qui hîc ades?

SOSIA.

Vera dico.

AMPHITRUO.

Malum! quod tibi Dii dabunt, atque ego hodie dabo.

SOSIA.

Iſtuc tibi eſt in manu: nam tuus ſum.

AMPHITRUO.

Tun'me, verbero, audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes quod nemo unquam homo antehac
Vidit, nec poteſt fieri, tempore uno,
Homo idem duobus locis ut ſimul ſit?

SOSIA.

Profectò, ut loquor, ita res eſt.

AMPHITRUO.

Juppiter te perdat.

SOSIA.

Quid mali ſum, here, tua ex re promeritus?

AMPHITRUO.

Rogaſne, improbe, etiam, qui ludos facis me?

SOSIA.

Meritò maledicas mihi, ſi non id ita factum eſt.
Verùm haud mentior, reſque uti facta'ſt, dico.

AMPHITRUO.

Homo hic ebrius eſt, ut opinor.

SOSIA.

Utinam ita eſſem!

AMPHITRUO.

Optas quæ facta.

SOSIA.

Egone ?

AMPHITRUO.

Tu iſtic, ubi bibiſti ?

SOSIA.

Nuſquam equidem bibi.

AMPHITRUO.

Quid hoc ſit hominis !

SOSIA.

Equidem decies dixi :
Domi ego ſum, inquam ;
Ecquid audis ? & apud te aſſum Soſia idem.
Satin' hoc planè,
Satin' diſertè, here, nunc videor tibi locutus
Eſſe ?

AMPHITRUO.

Vah ! apage te a me.

SOSIA.

Quid eſt negotii ?

AMPHITRUO.

Peſtis te tenet.

SOSIA.

Nam cur iſtuc dicis ?
Equidem valeo, & ſalvos ſum rectè, Amphitruo.

AMPHITRUO.

At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es,
Ut minus valeas, & miſer ſis,
Salvos domum ſi rediero. Jam
Sequere ſis, herum qui ludificas dictis delirantibus ;
Qui, quoniam herus quod imperavit neglexiſti perſequi,
Nunc venis etiam ultro irriſum dominum. Quæ neque fieri

Poſſunt, neque fando unquam accepit quiſquam, profers carnúfex.
Quojus ego hodie in tergo faxo iſta expetant mendacia.

SOSIA.

Amphitruo, miſerruma iſtæc miſeria eſt ſervo bono,
Apud herum qui vera loquitur, ſi id vi verum vincitur.

AMPHITRUO.

Quo id, malum, pacto poteſt: nam mecum argumentis puta,
Fieri? nunc uti tu hîc ſis & domi: id dici volo.

SOSIA.

Sum profectò & hîc & illic. Hoc cuivis mirari licet.
Neque tibi iſtuc mirum magis videtur, quàm mihi,

AMPHITRUO,

Quo modo?

SOSIA.

Nihilo, inquam, mirum magis tibi iſtuc quàm mihi.
Neque, ita me Dii ament, credebam primo mihimet Soſiæ,
Donec Soſia ille egomet fecit ſibi uti crederem.
Ordine omne uti quidque actum eſt, dum apud hoſtes ſedimus,
Ediſſertavit; tum formam unà abſtulit cum nomine;
Neque lac lacti magis eſt ſimile, quàm ille ego ſimilis eſt mei.
Nam ut dudum ante lucem a portu me præmiſiſti domum;

AMPHITRUO.

Quid igitur?

SOSIA.

Prius multo ante ædeis ſtabam quam illò adveneram.

AMPHITRUO.

AMPHITRUO.

Quas, malum, nugas ? ſatin' tu ſanus es ?

SOSIA.

Sic ſum, ut vides.

AMPHITRUO.

Huic homini neſcio quid eſt mali mala objectum manu,
Poſtquam a me abiit.

SOSIA.

Fateor : nam ſum obtuſus pugnis peſſumè.

AMPHITRUO.

Quis te verberavit ?

SOSIA.

Egomet memet qui nunc ſum domi.

AMPHITRUO.

Cave quicquam, niſi quod rogabo te, mihi reſponderis.
Omnium primùm, iſte qui ſit Soſia, hoc dici volo.

SOSIA.

Tuus eſt ſervos.

AMPHITRUO.

Mihi quidem uno te plus etiam eſt quàm volo :
Neque poſtquam ſum natus, habui niſi te ſervum Soſiam.

SOSIA.

At ego nunc, Amphitruo, dico ; Soſiam ſervom tuum
Præter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi,
Davo prognatum ; patre eodem quo ego ſum : forma, ætate item
Qua ego ſum. Quid opu'ſt verbis ? geminus Soſia hic factu'ſt tibi.

AMPHITRUO.

Nimia memoras mira. Sed vidiſtin' uxorem meam ?

SOSIA.

Quin introire in ædeis nunquam licitum eſt.

AMPHITRUO.

Quis te prohibuit ?

SOSIA.

Soſia ille quem jamdudum dico : is qui me contudit.

AMPHITRUO.

Quis iſtic Soſia eſt ?

SOSIA.

Ego, inquam. Quoties dicendum eſt tibi ?

AMPHITRUO.

Sed quid ais ? num obdormiviſti dudum ?

SOSIA.

Nuſquam gentium.

AMPHITRUO.

Ibi forte iſtum ſi vidiſſes quemdam in ſomnis Soſiam.

SOSIA.

Non ſoleo ego ſomniculosè heri imperia perſequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc video, vigilans fabulor :
Vigilantem ille me jamdudum vigilans pugnis contudit.

AMPHITRUO.

Quis homo ?

SOSIA.

Soſia, inquam, ego ille. Quæſo, nom intelligis?

AMPHITRUO.

Qui malum, intelligere quiſquam potis eſt ? ita nugas blatis.

SOSIA.

Verum aſtutum noſces.

AMPHITRUO.

Quem?

SOSIA.

Illum noſces, ſervom Soſiam.

AMPHITRUO.

Sequere hac igitur me: nam mî iſtuc primùm exquiſito eſt opus.
Sed vide ex navi efferantur quæ jam imperavi omnia.

SOSIA.

Et memor ſum, & diligens, ut quæ imperes compareant.
Non enim ego cum vino ſimitu ebibi imperium tuum.

AMPHITRUO.

Utinam Dî faxint, infecta dicta re eveniant tua!

ACTUS II.

SCENA II.

ALCUMENA, AMPHITRUO, SOSIA, THESSALA.

ALCUMENA.

SATIN' parva res eſt voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda,
Præquam quod moleſtum eſt? Ita quoque comparatum
Eſt in ætate hominum;
Ita Dîs placitum, voluptatem ut mœror comes conſequatur:
Quin incommodi plus malique illico aſſit, boni ſi obtigit quid.

Nam ego id nunc experior domo, atque ipſa de me ſcio, quoi voluptas
Parumper data'ſt : dum viri mei mihi poteſtas videndi fuit
Noctem unam modo : atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
Sola hîc mihi nunc videor, quia ille hinc abeſt, quem ego amo præter omneis.
Plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat ſaltem, quod perduelles vicit, & domum
Laudis compos revenit : id ſolatio eſt. Abſit; dummodo
Laude parta domum recipiat ſe, feram & perferam uſque
Abitum ejus animo forti atque obfirmato : id modo ſi mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat, ſatis
Mihi eſſe ducam. Virtus præmium eſt optumum.
Virtus omnibus rebus anteit profectò.
Libertas, ſalus, vita, res, parentes,
Patria & prognati tutantur, ſervantur :
Virtus omnia in ſe habet : omnia aſſunt bona, quem penes eſt virtus.

AMPHITRUO.

Edepol me uxori exoptatum credo adventurum domum,
Quæ me amat : quam contra amo : præſertim re geſta bene,
Victis hoſtibus, quos nemo poſſe ſuperari ratu'ſt :
Eos auſpicio meo atque ductu primo cœtu vicimus :
Certè enim me illi exſpectatum optatò venturum ſcio.

SOSIA.

Quid me non rere exſpectatum amicæ venturum meæ ?

ALCUMENA.

Meus vir hic quidem eſt.

AMPHITRUO.

Sequere hàc tu me.

ALCUMENA.

Nam quid ille revortitur,
Qui dudum properare ſeſe aiebat ? an ille me tentat ſciens ?
Atque ſi id volt experiri, ſuum abitum ut deſiderem,
Ecaſtor me haud invita ſe domum recipit ſuam.

SOSIA.

Amphitruo, redire ad navem meliu'ſt nos.

AMPHITRUO.

Qua gratia ?

SOSIA.

Quia domi daturus nemo eſt prandium advenientibus.

AMPHITRUO.

Quî tibi iſtuc in mentem venit ?

SOSIA.

Quia enim ſerò advenimus.

AMPHITRUO.

Quî ?

SOSIA.

Quia Alcumenam ante ædeis ſtare ſaturam intelligo.

AMPHITRUO.

Gravidam ego illam hîc reliqui quom abii.

SOSIA.

Hei perii miſer !

AMPHITRUO.

Quid tibi eſt ?

SOSIA.

Ad aquam præbendam commodùm adveni domum.
Decumo poſt menſe, ut rationem te dictare intelligo.

AMPHITRUO.

Bono animo es.

SOSIA.

Scin' quam bono animo ſim ? ſi ſitulam cepero,
Nunquam edepol tu mihi divini quicquam creduis poſt hunc diem,
Ni ego illi puteo, ſi occepſò, animam omnem intertraxero.

AMPHITRUO.

Sequere hàc me modo, alium ego iſti rei allegabo, ne time.

ALCUMENA.

Magis nunc meum officium facere, ſi huic eam advorsùm, arbitror.

AMPHITRUO.

Amphitruo uxorem ſalutat lætus ſperatam ſuam,
Quam omnium Thebis vir unam eſſe optumam dijudicat,
Quamque adeò cives Thebani verò rumificant probam.
Valuiſtin' uſque ? expectatuſne advenio ?

SOSIA.

Haud vidi magis
Exſpectatum : eum ſalutat magis haud quiſquam quàm canem.

AMPHITRUO.

Et quom te gravidam, & quom pulchrè plenam aſpicio, gaudeo.

ALCUMENA.

Obſecro ecaſtor, quid tu me deridiculi gratia
Sic ſalutas? atque appellas quaſi dudum non videris?
Quaſique nunc primum recipias te domum huc ex hoſtibus?
Atque me nunc proinde appellas, quaſi multo poſt videris?

AMPHITRUO.

Imò equidem te, niſi nunc hodie, nuſquam vidi gentium.

ALCUMENA.

Cur negas?

AMPHITRUO.

Quia vera didici dicere.

ALCUMENA.

Haud æquom facit,
Qui quod didicit, id dediſcit. An periclitamini
Quid animi habeam? ſed quid huc vos revortimini tam citò?
An te auſpicium commoratum eſt? an tempeſtas continet?
Qui non abiiſti ad legiones, ita uti dudum dixeras?

AMPHITRUO.

Dudum! quam dudum iſtuc factum eſt?

ALCUMENA.

Tentas; jam dudum, pridem, modò.

AMPHITRUO.

Qui iſtuc potis eſt fieri, quæſo, ut dicis, jam dudum, modò?

ALCUMENA.

Quid enim cenſes? te ut deludam contra luſorem meum,
Qui nunc primùm te adveniſſe dicas, modò qui hinc abieris?

AMPHITRUO.

Hæc quidem deliramenta loquitur.

SOSIA.

Pauliſper mane,
Dum edormiſcat unum ſomnum.

AMPHITRUO.

Quæ næ vigilans ſomniat?

ALCUMENA.

Equidem ecaſtor vigilo, & vigilans id quod factum eſt fabulor.
Nam dudum ante lucem & iſtunc & te vidi.

AMPHITRUO.

Quo in loco?

ALCUMENA.

Hic, in ædibus ubi tu habitas.

AMPHITRUO.

Nunquam factum eſt.

SOSIA.

Non taces?
Quid ſi e portu navis huc nos dormienteis detulit?

AMPHITRUO.

Etiam tu quoque aſſentaris huic?

SOSIA.

Quid vis fieri?
Non tu ſcis? Bacchæ bachanti ſi velis advorſarier,
Ex inſana inſaniorem facies; feriet ſæpius:
Si obſequare, una reſolvas plaga.

AMPHITRUO.

At pol quin certa res
Hanc eſt objurgare, quæ me hodie advenientem domum
Noluerit ſalutare.

SOSIA.

SOSIA.

Irritabis crabrones.

AMPHITRUO.

Tace.

Alcumena, unum rogare te volo.

ALCUMENA.

Quid vis rogare? roga.

AMPHITRUO.

Num tibi aut ſtultitia acceſſit, aut ſuperat ſuperbia?

ALCUMENA.

Quî iſthuc in mente eſt tibi, mi vir, percontarier?

AMPHITRUO.

Quia ſalutare advenientem me ſolebas antidhac.
Appellare itidem ut pudicæ ſuos viros, quæ ſunt, ſolent.
Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.

ALCUMENA.

Ecaſtor equidem te certò heri advenientem illico
Et ſalutavi, & valuiſſeſne uſque, exquiſivi ſimul,
Mi vir: & manum prehendi & oſculum tetuli tibi.

SOSIA.

Tun' heri hunc ſalutaviſti?

ALCUMENA.

Et te quoque etiam Soſia.

SOSIA.

Amphitruo, ſperavi ego iſtam tibi parituram filium:
Verùm non eſt puero gravida.

AMPHITRUO.

Quî igitur?

SOSIA.

Inſania.

ALCUMENA.

Equidem ſana ſum, & Deos quæſo, ut ſalva pariam filium.

Verùm tu magnum malum habebis, ſi hic ſuum officium facit:
Ob iſthuc omen, ominator, capies quod te condecet.

SOSIA.

Enimvero prægnanti oportet & malum & malum dari;
Ut quod obrodat ſit, animo ſi male eſſe occœperit.

AMPHITRUO.

Tu me heri hic vidiſti?

ALCUMENA.

Ego, inquam; ſi vis decies dicere.

AMPHITRUO.

In ſomnis fortaſſe.

ALCUMENA.

Immo vigilans vigilantem.

AMPHITRUO.

Væ miſero mihi!

SOSIA.

Quid tibi eſt?

AMPHITRUO.

Delirat uxor.

SOSIA.

Atra bili percita eſt,
Nulla res tam deliranteis homines concinnat citò.

AMPHITRUO.

Ubi primùm tibi ſenſiſti, mulier, impliciſcier?

ALCUMENA.

Equidem ecaſtor ſana & ſalva ſum.

AMPHITRUO.

Cur igitur prædicas
Te heri me vidiſſe, qui hac noctu in portum advecti ſumus?
Ibi cenavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem.

Neque meum pedem huc intuli etiam in ædeis, ut cum exercitu
Hinc profectus ſum ad Teleboas hoſteis, eoſque ut vicimus.

ALCUMENA.

Immo mecum cenaviſti, & mecum cubuiſti.

AMPHITRUO.

Quid id eſt?

ALCUMENA.

Vera dico.

AMPHITRUO.

Non de hac quidem hercle re; de aliis neſcio.

ALCUMENA.

Primulo diluculo abiiſti ad legiones.

AMPHITRUO.

Quo modo?

SOSIA.

Recte dicit: ut commeminit, ſomnium narrat tibi.
Sed, mulier, poſtquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut mola ſalſa hodie, aut ture comprecatam oportuit.

ALCUMENA.

Væ capiti tuo!

SOSIA.

Tua iſthuc refert, niſi curaveris.

ALCUMENA.

Iterum jam hic in me inclementer dicit, atque id ſine malo.

AMPHITRUO.

Tace tu. Tu dic; egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?

ALCUMENA.

Quis igitur, niſi vos, narravit mihi, illic ut fuerit prœlium?

AMPHITRUO.

An & id tu ſcis?

ALCUMENA.

Quippe quæ ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnaviſſes; regemque Pterelam tute occideris.

AMPHITRUO.

Egone iſthuc dixi?

ALCUMENA.

Tute iſthic, etiam adſtante hoc Soſia.

AMPHITRUO.

Audiviſtin'tu me narrare hoc hodie?

SOSIA.

Ubi ego audiverim?

AMPHITRUO.

Hanc roga.

SOSIA.

Me quidem præſente nunquam factum eſt, quod ſciam.

ALCUMENA.

Mirum quin te advorsùs dicat.

AMPHITRUO.

Soſia, age; me huc adſpice.

SOSIA.

Specto.

AMPHITRUO.

Vera volo loqui te: nolo aſſentari mihi.
Audiviſtin'tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?

SOSIA.

Quæſo, edepol, num tu etiam inſanis, quom id me interrogas?

Qui ipſus equidem nunc primùm iſthanc tecum conſpicio ſimul.

AMPHITRUO.

Quin nunc, mulier, audin'illum ?

ALCUMENA.

Ego verò ? ac falſum dicere.

AMPHITRUO.

Neque tu illi, neque mî viro ipſi credis ?

ALCUMENA.

Eò fit, quia mihi

Plurimùm credo, & ſcio iſta hæc facta perinde ut proloquor.

AMPHITRUO.

Tun'me heri adveniſſe dicis ?

ALCUMENA.

Tun'te abîſſe hodie hinc negas ?

AMPHITRUO.

Nego enimvero, & me advenire nunc primùm aio ad te domum.

ALCUMENA.

Obſecro, etiamne hoc negabis ? te auream pateram mihi

Dediſſe dono hodie, quâ te illic donatum eſſe dixeras?

AMPHITRUO.

Neque pol dedi, neque dixi : verùm ita animatus fui,

Itàque nunc ſum, ut ea te patera donem. Sed quis iſthuc tibi

Dixit ?

ALCUMENA.

Ego quidem ex te audivi, & ex tua accepi manu

Pateram.

AMPHITRUO.

Mane, mane, obſecro te : nimis demiror, Soſia,

Quî illæc illic me donatum eſſe aurea patera ſciat ,
Niſi tu dudum hanc conveniſti , & narraviſti hæc omnia.

SOSIA.

Neque pol ego dixi , neque vidi iſtam , niſi tecum ſimul.

AMPHITRUO.

Quid ſit hoc hominis !

ALCUMENA.

Vin' proferri pateram ?

AMPHITRUO.

Proferri volo.

ALCUMENA.

Fiat. Tu , Theſſala intus pateram proferto foras ,
Qua hodie vir meus donavit me.

AMPHITRUO.

Secede huc tu , Soſia.
Enimvero illud præter alia mira miror maxume ,
Si hæc habet pateram illam.

SOSIA.

An etiam id credis , quæ in hac ciſtellula
Tuo ſigno obſignata fertur ?

AMPHITRUO.

Salvom ſignum eſt ?

SOSIA.

Inſpice.

AMPHITRUO.

Recte : ita eſt ut obſignavi.

SOSIA.

Quæſo quin tu iſtanc jubes
Pro cerrita circumferri.

AMPHITRUO.

Edepol quin facto eſt opus.

Nam hæc quidem edepol larvarum plena eſt.

ALCUMENA.

Quid verbis opu'eſt ?

Hem tibi pateram.

THESSALA.

Eccam.

AMPHITRUO.

Cedo mihi.

ALCUMENA.

Age, adſpice, huc ſis nunc jam

Tu, qui quæ facta inficiare : quem ego jam hic convincam palam.

Eſtne hæc patera qua donatus illîc ?

AMPHITRUO.

Summe Juppiter !

Quid ego video ! hæc ea eſt profectò patera. Perii, Soſia.

SOSIA.

Aut pol hæc præſtigiatrix mulier multo maxuma eſt,

Aut pateram hîc ineſſe oportet.

AMPHITRUO.

Agedum, eam ſolve ciſtulam.

SOSIA.

Quid ego iſtam exſolvam ? obſignata'ſt rectè : res geſta eſt bene.

Tu peperiſti Amphitruonem, ego alium peperi Soſiam:

Nunc ſi pateram patera peperit, omnes congeminavimus.

AMPHITRUO.

Certum eſt aperire, atque inſpicere.

SOSIA.

Videſis ſigni quid fiet :

Ne poſteriùs in me culpam transferas.

AMPHITRUO.

Aperi modo :
Nam hæc quidem nos deliranteis facere dictis po-
ſtulat.

ALCUMENA.

Unde hæc igitur eſt, niſi abs te, quæ mihi dono
data eſt ?

AMPHITRUO.

Opus eſt mihi iſtuc exquiſito.

SOSIA.

Juppiter ! pro Juppiter !

AMPHITRUO.

Quid tibi eſt ?

SOSIA.

Hîc patera nulla in ciſtula'ſt.

AMPHITRUO.

Quid ego audio ?

SOSIA.

Id quod verum eſt.

AMPHITRUO.

At cum cruciatu jam, niſi apparet, tuo.

ALCUMENA.

Hæc quidem apparet.

AMPHITRUO.

Quis igitur tibi dedit ?

ALCUMENA.

Qui me rogat.

SOSIA.

Me captas, quia tute ab navi clanculum huc alia via
Præcucurriſti : atque hinc pateram tute exemiſti,
atque eam
Huic dediſti : poſthac rurſus obſignaſti clanculum.

AMPHITRUO.

Hei mihi ! jam tu quoque hujus adjuvas inſaniam :
Ain' heri nos adveniſſe huc ?

ALCUMENA.

Aio, advenienſque illico
Me ſalutaviſti, & ego te, & oſculum tetuli tibi.

AMPHITRUO.

Jam illud non placet principium de oſculo. Perge
exſequi.

ALCUMENA.

Laviſti.

AMPHITRUO.

Quid poſtquam lavi ?

ALCUMENA.

Accubuiſti.

SOSIA.

Euge ! optumè !
Nunc exquire.

AMPHITRUO.

Ne interpella ; perge porro dicere.

ALCUMENA.

Cena appoſita eſt : cenaviſti mecum : ego accubui
ſimul.

AMPHITRUO.

In eodem lecto ?

ALCUMENA.

In eodem.

SOSIA.

Hei ! non placet convivium.

AMPHITRUO.

Sine modo argumenta dicat. Quid, poſtquam cena-
vimus ?

ALCUMENA.
Te dormitare aiebas. Menſa ablata eſt, cubitum hinc abiimus.
AMPHITRUO.
Ubi tu cubuiſti?
ALCUMENA.
In eodem tecum lecto unà in cubiculo.
AMPHITRUO.
Perdidiſti.
SOSIA.
Quid tibi eſt?
AMPHITRUO.
Hæc me modò ad mortem dedit.
ALCUMENA.
Quid jam, amabo?
AMPHITRUO.
Ne me appella.
SOSIA.
Quid tibi eſt?
AMPHITRUO.
Perii miſer;
Quia pudicitiæ hujus vitium me hîc abſente eſt additum.
ALCUMENA.
Obſecro ecaſtor, cur iſthuc, mi vir, ex te audio?
AMPHITRUO.
Vir ego tuus ſim? ne me appella falsò falſo nomine.
SOSIA.
Hæret hæc res: ſiquidem hic jam mulier facta'ſt ex viro.
ALCUMENA.
Quid ego feci, qua iſthæc propter dicta dicantur mihi?

AMPHITRUO.

Tute edictas facta tua : ex me quæris quid deliqueris ?

ALCUMENA.

Quid ego tibi deliqui, ſi cui nupta ſum, tecum fui ?

AMPHITRUO.

Tun' mecum fueris? quid illhac impudente audacius?
Saltem tute, ſi pudoris egeas, ſumas mutuum.

ALCUMENA.

Iſthuc facinus, quod tu inſimulas, noſtro generi non decet.
Tu ſi me impudicitiæ captas, non potes capere.

AMPHITRUO.

Proh Dî immortales ! cognoſcin'tu me ſaltem, Soſia?

SOSIA.

Propemodum.

AMPHITRUO.

Cenavin' ego heri in navi in Portu Perſico ?

ALCUMENA.

Mihi quoque aſſunt teſtes, qui illud quod ego dicam, aſſentiant.

AMPHITRUO.

Qui teſtes ?

ALCUMENA.

Teſtes.

AMPHITRUO.

Quid teſticulare ? Enim uno ſat eſt :
Nec nobis præſente aliquis niſi ſervos Soſia affuit.

SOSIA.

Neſcio quid iſthuc negotii dicam, niſi quiſpiam eſt
Amphitruo alius, qui forte te hîc abſente tamen
Tuam rem curet, teque abſente, hîc munus fungatur tuum.

Namque de illo ſubditivo Soſia mirum nimis eſt.
Certè de iſthoc Amphitruone jam alterum mirum eſt magis.
Neſcio quis præſtigiator hanc fruſtratur mulierem.

ALCUMENA.

Per ſupremi regis regnum juro, & matrem familias
Junonem, quam me vereri & metuere eſt par maxume,
Ut mihi, extra unum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret.

AMPHITRUO.

Vera iſthæc velim!

ALCUMENA.

Vera dico, ſed nequicquam: quoniam non vis credere.

AMPHITRUO.

Mulier es, audacter juras.

ALCUMENA.

Quæ non deliquit, decet
Audacem eſſe, & confidenter pro ſe & protervè loqui.

AMPHITRUO.

Satis audacter.

ALCUMENA.

Ut pudicam decet.

AMPHITRUO.

Tu verbis probas.

ALCUMENA.

Non ego illam mihi dotem duco eſſe, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam, & pudorem, & ſedatum cupidinem,
Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam:

Tibi morigera, atque ut munifica ſim bonis, proſim probis.

SOSIA.

Næ iſta edepol, ſi hæc vera loquitur, examuſſim eſt optuma.

AMPHITRUO.

Delinitus ſum profectò ita, ut me qui ſim neſciam.

SOSIA.

Amphitruo es profectò: caveſis ne tu te uſu perduis;
Ita nunc homines immutantur, poſtquam peregre advenimus.

AMPHITRUO.

Mulier, iſtam rem inquiſitam certum eſt non amittere.

ALCUMENA.

Edepol me lubente facies.

AMPHITRUO.

Quid ais? reſponde mihi.
Quid ſi adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem,
Qui mecum unà vectus eſt unà navi: atque is ſi denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquom eſt fieri?
Nunquid cauſſam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

ALCUMENA.

Si deliqui, nulla cauſſa eſt.

AMPHITRUO.

Convenit. Tu, Soſia,
Duc hos intro. Ego huc ab navi mecum adducam Naucratem.

SOSIA.

Nunc quidem præter nos nemo eſt; dic mihi verum feriò,

Ecquis alius Soſia intu'ſt, qui mei ſimilis ſiet?

ALCUMENA.

Abin' hinc a me dignus domino ſervos?

SOSIA.

Abeo, ſi jubes.

ALCUMENA.

Nimis ecaſtor facinus mirum eſt, qui illi collubitum ſiet
Meo viro, ſic me inſimulare falſum facinus tam malum.
Quicquid id eſt, jam ex Naucrate cognato id cognoſcam meo.

ACTUS III.

SCENA I.

JUPPITER.

Ego ſum ille Amphitruo, cui eſt ſervos Soſia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum'ſt.
In ſuperiore qui habito cenaculo:
Qui interdum fio Juppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo adventum apporto, illico
Amphitruo fio, & veſtitum immuto meum.
Nunc huc honoris voſtri venio gratia:
Næ hanc inchoatam tranſigam comœdiam;
Simul Alcumenæ, quam vir inſontem probri

Amphitruo accuſat, veni ut auxilium feram.
Nam mea ſit culpa; quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitruonem memet, ut occœpi ſemel,
Eſſe aſſimulabo, atque in horum familiam
Fruſtrationem hodie injiciam maxumam.
Poſt igitur demum faciam res fiat palam,
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram:
Faciamque ut uno fetu, & quod gravida eſt viro,
Et me quod gravida'ſt, pariat ſine doloribus.
Mercurium juſſi me continuò conſequi,
Si quid vellem imperare. Nunc hanc alloquar.

ACTUS III.

SCENA II.

ALCUMENA. JUPPITER.

ALCUMENA.

DURARE nequeo in ædibus: ita me probri,
Stupri, dedecoris a viro argutam meo!
Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat.
Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit:
Atque id me ſuſque deque eſſe habituram putat?
Non edepol faciam: neque me perpetiar probri
Falſò inſimulatam. Quin ego illum aut deſeram,

Aut ſatisfaciat mihi ille, atque adjuret inſuper,
Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.

JUPPITER.

Faciundum eſt mihi illud, fieri quod illhæc poſtulat,
Si me illam amantem ad ſeſe ſtudeam recipere:
Quando ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit.
Atque illi dudum meus amor negotium
Inſonti exhibuit: nunc autem ſonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent.

ALCUMENA.

At eccum ipſum video, qui me miſeram arguit
Stupri, dedecoris.

JUPPITER.

Te volo, uxor, colloqui.
Quò te avortiſti?

ALCUMENA.

Ita ingenium meum eſt:
Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.

JUPPITER.

Eia autem inimicos!

ALCUMENA.

Sic eſt, vera prædico:
Niſi etiam hoc falſò dici inſimulaturus es.

JUPPITER.

Nimis verecunda es.

ALCUMENA.

Potin' es ut abſtineas manum?
Nam certò ſi ſis ſanus, aut ſapias ſatis,
Quam tu impudicam eſſe arbitrare & prædicas,
Cum ea tu ſermonem nec joco, nec ſerio
Tibi habeas, niſi ſis ſtultior ſtultiſſumo.

JUPPITER.

JUPPITER.

Si dixi, nihilo magis es, neque eſſe arbitror.
Et id huc revorti, uti me de hoc purgarem tibi.
Nam nunquam quicquam meo animo fuit ægrius,
Quàm poſtquam audivi te eſſe iratam mihi.
Cur dixiſti? inquies. Ego expediam tibi.
Non edepol, quo te eſſe impudicam crederem:
Verùm periclitatus animum ſum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Equidem joco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi cauſſa: vel hunc rogato Soſiam.

ALCUMENA.

Quin huc adducis meum cognatum Naucratem?
Teſtem quem dudum te adducturum dixeras
Te huc non veniſſe.

JUPPITER.

Si quid dictum eſt per jocum,
Non æquom eſt id te ſeriò prævortier.

ALCUMENA.

Ego illud ſcio quàm doluerit cordi meo.

JUPPITER.

Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obſecro,
Da mihi hanc veniam: ignoſce, irata ne ſies.

ALCUMENA.

Ego iſthæc feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abſtines,
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Juben' mî ire comites?

JUPPITER.

Sanan' es?

ALCUMENA.

Si non jubes,

Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.

JUPPITER.

Mane: arbitratu tuo jusjurandum dabo,
Me meam pudicam eſſe uxorem arbitrarier.
Id ego ſi fallo, tum te, ſumme Juppiter,
Quæſo, Amphitruoni ut ſemper iratus ſies.

ALCUMENA.

Ah! propitius ſit potiùs.

JUPPITER.

Confido fore.
Nam jusjurandum verum te advorſum dedi.
Jam nunc irata non es?

ALCUMENA.

Non ſum.

JUPPITER.

Bene facis.
Nam in hominum ætate multa eveniunt hujuſmodi:
Capiunt voluptates: capiunt rurſum miſerias.
Iræ interveniunt, redeunt rurſum in gratiam.
Verùm iræ ſi quæ fortè eveniunt hujuſmodi,
Inter eos rurſum ſi reventum in gratiam eſt,
Bis tantò amici ſunt inter ſe, quàm priùs.

ALCUMENA.

Primùm caviſſe oportuit ne diceres:
Verùm eadem ſi iiſdem purgas, mihi patiunda ſunt.

JUPPITER.

Jube verò vaſa pura adornari mihi,
Ut, quæ apud legionem vota vovi, ſi domum
Rediſſem ſalvos, ea ego exſolvam omnia.

ALCUMENA.

Ego iſthuc curabo.

JUPPITER.

Evocate huc Soſiam:

Gubernatorem, qui in mea navi fuit,
Blepharonem arceſſat, qui nobiſcum prandeat.
Is adeo impranſus ludificabitur:
Quom ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.

ALCUMENA.

Mirum quid ſolus ſecum ſecretò ille agat!
Atque aperiuntur ædeis: exit Soſia.

ACTUS III.

SCENA III.

SOSIA. JUPPITER. ALCUMENA.

SOSIA.

Amphitruo, aſſum: ſi quid opus eſt, impera: imperium exſequar.

JUPPITER.

Optumè advenis.

SOSIA.

Jam pax eſt inter vos duos?
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo & volupe eſt mihi:
Atque ita ſervom par videtur frugi ſe ſe inſtituere,
Proinde heri ut ſint, ipſe item ſit; voltum e voltu comparet:
Triſtis ſit, ſi heri ſint triſtes: hilarus ſit, ſi gaudeant.

Sed age, reſponde : jam vos rediſtis in concordiam ?

JUPPITER.

Derides, qui ſcis hæc jam dudum me dixiſſe per jocum.

SOSIA.

An id joco dixiſti ? equidem ſeriò ac verò ratus.

JUPPITER.

Habui expurgationem ; facta pax eſt.

SOSIA.

Optumè eſt.

JUPPITER.

Ego rem divinam intus faciam, vota quæ ſunt.

SOSIA.

Cenſeo.

JUPPITER.

Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut re divina facta mecum prandeat.

SOSIA.

Jam hîc ero, quom illic cenſebis eſſe me.

JUPPITER.

Actutum huc redi.

ALCUMENA.

Nunquid vis ? quin abeam jam intrò, ut apparentur quibus opu'ſt

JUPPITER.

I ſanè, & quantum potes, parata fac ſint omnia.

ALCUMENA.

Quin veni, quando vis, intrò : faxo haud quicquam ſit moræ.

JUPPITER.

Rectè loquere, & perinde diligentem ut uxorem decet.
Jam hi ambo & ſervos & hera fruſtra ſunt duo,

Qui me Amphitruonem rentur eſſe : errant probè.
Nunc tu divine fac huc aſſis Soſia.
Audis quæ dico, tametſi præſens non ades :
Fac Amphitruonem huc advenientem ab ædibus
Ut abigas quovis pacto, fac commentus ſies.
Volo deludi illum, dum cum hac uſuraria
Uxore nunc mihi morigero. Hæc curata ſint,
Fac ſis perinde adeò, ut me velle intelligis :
Atque ut miniſtres mihi, quom mihi ſacruficem.

ACTUS III.

SCENA IV.

MERCURIUS.

CONCEDITE atque abſcedite omnes, de via decedite.
Nec quiſquam tam audax ſuat homo, qui obviam obſiſtat mihi.
Nam mihi quidem hercle quî minùs liceat Deo minitarier
Populo, nî decedat mihi, quàm ſervolo in comœdiis?
Ille navem ſalvam nunciat, aut irati adventum ſenis :
Ego ſum Jovis dicto audiens, ejus juſſu nunc huc me affero.
Quamobrem mî magis par eſt via decedere & concedere.
Pater vocat me, eum ſequor, ejus dicto imperio ſum audiens :

Ut filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.
Amanti ſupparaſitor, hortor, adſto, admoneo, gaudeo.
Si quid patri volupe'ſt, voluptas ea mihi multò maxuma'ſt.
Amat; ſapit: rectè facit, animo quando obſequitur ſuo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater: faxo; probè
Jam hic deludetur, ſpectatores, vobis ſpectantibus.
Capiam coronam mihi in caput, aſſimulabo med eſſe ebrium:
Utque illuc ſurſum aſcendero, inde optumè ciſpellam virum
De ſupero: quom huc acceſſerit, faciam ut ſit madidus, ſobrius.
Deinde ille actutum ſufferet ſuus ſervos pœnas Soſia.
Eum feciſſe ille hodie arguet, quæ ego fecero hîc.
Quid id mea?
Meo me æquom eſt morigerum patri: ejus ſtudio ſervire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; advenit: jam ille hic deludetur probè,
Siquidem vos voltis auſcultando operam dare.
Ibo intrò, ornatum capiam, qui potis decet.
Dein ſurſum aſcendam in tectum, ut illum hinc prohibeam.

ACTUS IV.

SCENA I.

AMPHITRUO.

NAUCRATEM quem convenire volui, in navi non erat:
Neque domi, neque in urbe invenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omneis plateas perreptavi, gymnaſia & myropolia:
Apud emporium atque in macello, in palæſtra atque in foro:
In medicinis, in tonſtrinis, apud omneis ædeis ſacras.
Sum defeſſus quæritando, nuſquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus ſuum ſtupri compleverit.
Nam me, quàm illam quæſtionem inquiſitam hodie amittere,
Mortuum ſatius eſt. Sed ædeis occluſerunt. Eugepæ!
Pariter hoc fit, atque ut alia facta ſunt. Feriam foreis.
Aperite hoc, heus ecquis hîc eſt? ecquis hoc aperit oſtium?

ACTUS IV.

SCENA II.

MERCURIUS. AMPHITRUO.

MERCURIUS.

QUIS ad foreis eſt?

AMPHITRUO.

Ego ſum.

MERCURIUS.

Quid, ego ſum?

AMPHITRUO.

Ita loquor.

MERCURIUS.

Tibi Juppiter
Dîque omnes irati certò ſunt, qui ſic frangas foreis.

AMPHITRUO.

Quo modo?

MERCURIUS.

Eo modo, ut profectò vivas ætatem miſer.

AMPHITRUO.

Soſia.

MERCURIUS.

Ita, ſum Soſia, niſi me eſſe oblitum exiſtumas.
Quid nunc vis?

AMPHITRUO.

AMPHITRUO.

Sceleſte, at etiam quid velim, id tu me rogas?

MERCURIUS.

Ita rogo. Penè effregiſti, fatue, foribus cardines.
An foreis cenſebas nobis publicitus præberier?
Quid me aſpectas, ſtolide? quid nunc vis tibi? aut quis tu es, homo?

AMPHITRUO.

Verbero, etiam quis ego ſim me rogitas? ulmorum acheruns?
Quem pol ego hodie ob iſthæc dicta faciam ferventem flagris.

MERCURIUS.

Prodigum te fuiſſe oportet olim in adoleſcentia,

AMPHITRUO.

Quidum?

MERCURIUS.

Quia ſenecta ætate a me mendicas malum.

AMPHITRUO.

Cum cruciatu tuo iſthæc hodie, verna, verba funditas.

MERCURIUS.

Sacrufico ego tibi.

AMPHITRUO.

Quî?

MERCURIUS.

Quia enim te macto infortunio.

SUPPOSITA.

AMPHITRUO. MERCURIUS.

AMPHITRUO.

TUN' me mactes, carnufex? niſi formam Dii hodie meam perduint,
Faxo ut bubulis coriis onuſtus ſis, Saturni hoſtia.
Ita ego te certo cruce & cruciatu mactabo. Exi foras,
Maſtigia.

MERCURIUS.

Larva umbratilis, tu me minis territas?
Niſi hinc actutum fugias, ſi denuò pultaveris,
Si minuſculo digito increpuerint foreis, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam excrees.

AMPHITRUO.

Tun', furcifer, meis me procul prohibeſſis ædibus?
Tun' meas pulſare foreis? haſce illico toto demoliar cardine.

MERCURIUS.

Pergin'?

AMPHITRUO.

Pergo.

MERCURIUS.

Accipe.

AMPHITRUO.

Sceleſte in herum? ſi te hodie apprehendero,

Ad id redigam miſeriarum, ut ſemper ſis miſer.

MERCURIUS.

Bacchanal te exercuiſſe oportuit, ſenex.

AMPHITRUO.

Quidum ?

MERCURIUS.

Quando tu me tuum ſervom cenſes.

AMPHITRUO.

Quid ? cenſeo ?

MERCURIUS.

Malum tibi : præter Amphitruonem, herum novi neminem.

AMPHITRUO.

Num formam perdidi ? mirum quin me norit Soſia.
Scrutabor : eho dic mihi, quis videor ? num ſatis Amphitruo ?

MERCURIUS.

Amphitruo ! ſanuſne es ? nonne tibi prædictum, ſenex,
Bacchanal te exercuiſſe, quom qui ſis, alium rogites ?
Abſcede, moneo : moleſtus ne ſies, dum Amphitruo
Cum uxore, modò ex hoſtibus adveniens, voluptatem capit.

AMPHITRUO.

Qua uxore ?

MERCURIUS.

Alcumena.

AMPHITRUO.

Quis homo ?

MERCURIUS.

Quoties vis dictum ? Amphitruo,
Herus meus. Moleſtus ne ſies.

AMPHITRUO.

Quîcum cubat ?

MERCURIUS.

Vide ne infortunium quæras, qui me ſic ludifices ?

AMPHITRUO.

Dic quæſo, mi Soſia.

MERCURIUS.

Blandiri, cum Alcumena.

AMPHITRUO.

In eodemne

Cubiculo ?

MERCURIUS.

Imò, ut arbitror, corpore corpus incubat.

AMPHITRUO.

Væ miſero mihi !

MERCURIUS.

Lucri'ſt, quod miſeriam deputat. Nam uxorem uſurariam

Perinde eſt præbere, ac ſi agrum ſterilem fodiendum loces.

AMPHITRUO.

Soſia.

MERCURIUS.

Quid [malum] Soſia ?

AMPHITRUO.

Num me noviſti, verbero ?

MERCURIUS.

Novi te hominem moleſtum, qui ne emas litigium.

AMPHITRUO.

Adhuc

Amplius : nonne ego herus ſum tuus Amphitruo ?

MERCURIUS.

Tu Bacchus es,

Haud Amphitruo. Quoties tibi dictum vis ? num denuò ?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, eum hîc ſiſtam, neque ſine tuo magno malo.

AMPHITRUO.

Cupio arcerſi. Utinam ne pro benefactis hodie patriam,
Ædeis, uxorem, familiam cum forma unà perduam !

MERCURIUS.

Accerſam equidem; ſed de foribus tu interea ſis vide.
Credo jam quæ volebat ſacruficia ad epulum conduxit.
Si moleſtus ſis, evades nunquam, quin te ſacruficem.

AMPHITRUO. BLEPHARO. SOSIA.

AMPHITRUO.

Di voſtram fidem ! quæ intemperiæ noſtram agunt familiam ! quæ mira
Video, poſtquam advenio peregrè ! nam veru'ſt, quod olim eſt auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et ſævas belluas manſitaſſe, nec unquam denuò parentibus
Cognitos.

BLEPHARO.

Quid illhuc Soſia? magna ſunt, quæ mira prædicas.

Ain' tu alterum te reperiſſe domi conſimilem Soſiam.

SOSIA.

Aio. Sed heus tu, quom ego Soſiam, Amphitruonem Amphitruo, quid ſcis an
Tu fortè alium Blepharonem parias? o Dî faciant, ut tu quoque
Conciſus pugnis, & illiſis dentibus, id impranſus creduas.
Nam ego ille alter Soſia, qui illic ſum, me malis mulctavit modis.

BLEPHARO.

Mira profectò. Sed gradus condecet grandire: nam ut video,
Exſpectat Amphitruo, & vacuus mihi venter crepitat.

AMPHITRUO.

Et quid aliena
Fabulor? in noſtro olim Thebano genere pluſquam mira memorant.
Martigenam ille aggreſſus belluam magnus Europæ quæſtor, anguineo
Repente hoſteis peperit ſeminio: & pugnata illac pugna
Frater trudebat fratrem haſta & galea: & noſtræ auctorem gentis
Cum Veneris filia angueis repſiſſe tellus Epirotica
Vidit. De ſummo ſummus Juppiter ſic ſtatuit, ſic fatum habet.
Optumi omnes noſtrates pro claris factis diris aguntur malis.
Fata iſthæc me premunt, pertolerarem vim tantam, cladeſque
Exanclarem impatibiles.

SOSIA.

Blepharo.

BLEPHARO.

Quid eſt ?

SOSIA.

Neſcio quid mali ſuſpicor.

BLEPHARO.

Quid ?

SOSIA.

Videſis,herus ſalutator oppeſſulatas ante foreis graditur.

BLEPHARO.

Nihil eſt , famem exſpectat obambulans.

SOSIA.

Curioſè quidem : foreis enim
Clauſit , ne prævorteretur foras.

BLEPHARO.

Oggannis.

SOSIA.

Nec gannio , nec latro.
Si me audias,obſerves.Neſcio quid ſecum ſolus,puto,
Rationes colligit : quid memoret , hinc excipiam , ne propera.

AMPHITRUO.

Ut metuo , ne victis hoſtibus Dî partam expungant gloriam !
Totam miris modis noſtram video turbatam familiam.
Tum verò uxor vitio , ſtupro , dedecore me plena enicat.
Sed de patera miru'ſt : erat tamen ſignum obſignatum probè.
Quid enim ? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum ,

Noſtris occiſum manibus fortiter. At at, novi jam ludum :
Id Soſiæ factu'ſt opera, qui me hodie quoque præſentem auſit
Indignè prævortier.

SOSIA.

De me locutus, & quæ velim minus.
Hominem ne congrediamur, quæſo, priuſquam ſtomachum detexerit.

BLEPHARO.

Ut lubet.

AMPHITRUO.

Si illum datur hodie maſtigiam apprehendere, oſtendam quid ſit
Herum fallere, minis & dolis inceſſere.

SOSIA.

Audin'tu illum ?

BLEPHARO.

Audio.

SOSIA.

Illhæc machina meas onerat ſcapulas. Compellemus ſis hominem.
Scin' quid volgò dici ſolet ?

BLEPHARO.

Quid dicturus ſis, neſcio :
Quid tibi patiundum, ferè hariolor.

SOSIA.

Vetu'ſt adagium, Fames & mora
Bilem in naſum conciunt.

BLEPHARO.

Verum quidem e loco compellemus
Alacre. Amphitruo ?

AMPHITRUO.

Blepharonem audio : mirum quid ad me veniat.
Opportunè tamen ſe offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo ?

BLEPHARO.

Oblitus tam citò, quàm diluculo
Miſiſti ad navim Soſiam, ut hodie tecum conviverem?

AMPHITRUO.

Nuſquam factum gentium. Sed ubi illhic ſceleſtus ?

BLEPHARO.

Quis ?

AMPHITRUO.

Soſia.

BLEPHARO.

Eccum illum.

AMPHITRUO.

Ubi ?

BLEPHARO.

Ante oculos. Non vides ?

AMPHITRUO.

Vix video præ ira, adeò me iſthic
Hodie delirum fecit. Ne te ſacruficem, nunquam evades.
Sine me, Blepharo.

BLEPHARO.

Auſculta, precor.

AMPHITRUO.

Dic, auſculto. Tu vapula.

SOSIA.

Qua de re ? num ſatis tempori ? non ocyus quivi, ſi me
Dædaleis tuliſſem remigiis.

BLEPHARO.

Abſtine, quæſo; non potuimus
Noſtros grandiùs grandire gradus.

AMPHITRUO.

Sive grallatorius, ſive
Teſtudineus fuerit, certu'ſt mihi hunc ſceleſtum perdere:
En tectum: en tegulas: en obductas foreis: en ludificatum herum:
En verborum ſcelus:

BLEPHARO.

Quid mali fecit tibi?

AMPHITRUO.

Rogas? ex illo
Tecto excluſum foribus, me deturbavit ædibus.

SOSIA.

Egone?

AMPHITRUO.

Tu. Quid minitabas te facturum, ſi iſtas pepuliſſem foreis?
Negas, ſceleſte?

SOSIA.

Quin negem? en teſtis ampliter, quîcum venio:
Miſſus ſedulò, ut ad te vocatum ducerem.

AMPHITRUO.

Quis te miſit,
Furcifer?

SOSIA.

Qui me rogat.

AMPHITRUO.

Quando gentium?

SOSIA.

Dudum, jampridem, modo,

Ubi cum uxore domi rediſti in gratiam.

AMPHITRUO.

Bacchus te irritaſſit.

SOSIA.

Nec Bacchum ſalutem hodie, nec Cererem. Tu purgari juſſeras
Vaſa, ut rem divinam faceres : & hunc me arceſſitum mittis,
Ut tecum prandeat.

AMPHITRUO.

Blepharo, diſperear, ſi aut intus adhuc fui,
Aut ſi hunc miſerim. Dic, ubi me liquiſti ?

SOSIA.

Domi cum Alcumena conjüge.
Ego a te abiens portum verſus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te niſi nunc video poſtea.

AMPHITRUO.

Sceleſtum caput ! cum uxore ?
Nunquam abis, quin vapules.

SOSIA.

Blepharo.

BLEPHARO.

Amphitruo, mitte hunc mea gratia,
Et me audias.

AMPHITRUO.

En mitto, quid vis loquere.

BLEPHARO.

Iſthic jamdudum mihi
Maxuma memoravit mira : præſtigiator forte aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam. Inquire aliunde, vide quid ſiet.

Nec ante hunc excruciatum miſerum facias, quàm rem intellegas.

AMPHITRUO.

Rectè mones: eamus, te advorſum uxori etiam advocatum volo.

JUPPITER. AMPHITRUO. SOSIA. BLEPHARO.

JUPPITER.

Quis tam vaſto impete has foreis toto convolſit cardine?
Quis ante ædeis tantas tandiu turbas concitat? quem ſi comperero,
Telebois ſacruficabo manibus. Nihil eſt, ut dici ſolet,
Quod hodie bene ſuccedat mihi. Deſerui Blepharonem, & Soſiam,
Ut cognatum Naucratem convenirem: hunc non reperi & illos perdidi,
Sed eos video: ibo advorſum, ut ſi quid habent, ſciſciter.

SOSIA.

Blepharo, illhic qui
Ex ædibus, herus eſt: hic verò veneficus.

BLEPHARO.

Próh Juppiter,
Quid intueor? hic non eſt, ſed ille Amphitruo. Iſthic ſi fuat,
Illum ſane non eſſe oportuit, niſi quidem ſit geminus.

JUPPITER.

Eccum cum Blepharone Soſiam. Compellabo hos prius. Soſia ,
Tandem ad nos ? eſurio.

SOSIA.

Dixin' tibi hunc veneficum ?

AMPHITRUO.

Imò ego hunc , Thebani cives , qui domi uxorem meam
Impudicitia impedivit , per quem teneo theſaurum ſtupri.

SOSIA.

Here , ſi tu nunc eſuris, ego ſatur pugnis ad te volito.

AMPHITRUO.

Pergin' , maſtigia ?

SOSIA.

Abi ad Acheruntem , veneficee,

AMPHITRUO.

Men' veneficum ?
Vapula.

JUPPITER.

Quæ,hoſpes,intemperiæ,ut tu meum verberes?

AMPHITRUO.

Tuum ?

JUPPITER.

Meum,

AMPHITRUO.

Mentiris.

JUPPITER.

Soſia , i intrò : dum hunc ſacrufico , fac paretur prandium.

SOSIA.

Ibo. Amphitruonem,arbitror, ita comiter Amphitruo

Accipiet,ut dudum memet ego ille alter SoſiaSoſiam.
Interea dum iſti certant, in popinam devortundu'ſt mihi :
Lances detergam omneis,omneiſque trullas hauriam.

JUPPITER.

Tun' me
Mentiri ais ?

AMPHITRUO.

Mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ.

JUPPITER.

Ob iſthuc indignum dictum, te obſtricto collo hac arripiam.

AMPHITRUO.

Væ miſero mihi !

JUPPITER.

At id præcaviſſe oportuit.

AMPHITRUO.

Blepharo, ſuppetias mihi.

BLEPHARO.

Conſimiles ſunt adeò, ut utri aſſim, neſciam : rixam tamen,
Ut poteſt, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonem duello perdere ;
Linque collum, precor.

JUPPITER.

Hunc tu Amphitruonem dictitas ?

BLEPHARO.

Quidni ? unus olim ; nunc verò partus eſt geminus,
Dum tu vis eſſe, alter quoque eſſe forma non deſinit.
Interea quæſo collum linque.

JUPPITER.

Linquo : ſed dic mihi, videturne tibi
Iſthic Amphitruo ?

BLEPHARO.

Uterque quidem.

AMPHITRUO.

Proh ſumme Juppiter ! ubi hodie
Mihi formam adimis ! pergo quærere : tune Amphitruo ?

JUPPITER.

Tu negas ?

AMPHITRUO.

Pernego, quando Thebis, præter me, nemo'ſt alter Amphitruo.

JUPPITER.

Imò, præter me, nemo; atque adeò, tu Blepharo, judex ſies.

BLEPHARO.

Faciam id, ſi queo, ſignis palam. Tu reſponde priùs.

AMPHITRUO.

Lubens.

BLEPHARO.

Antequam cum Taphiis a te pugna ſit inita, quid mandaſti mihi ?

AMPHITRUO.

Parata navi, clavo hæreres ſedulò.

JUPPITER.

Ut ſi noſtri fugam facerent, illhuc me tuto reciperem.

AMPHITRUO.

Item aliud : ut bene nummatum ſervaretur marſupium.

JUPPITER.

Quæ pecuniæ ?

BLEPHARO.

Tace ſis tu, meu'ſt quærere. Sciſti numerum ?

JUPPITER.

Talenta quinquaginta Attica.

BLEPHARO.

Hic examuſſim rem enarrat; & tu,
Quot Philippei?

AMPHITRUO.

Duo millia.

JUPPITER.

Oboli verò bis totidem.

SOSIA.

Uterque
Rem tenet probè, intus in crumena clauſum alterum eſſe oportuit.

JUPPITER.

Attende ſis: hac dextera, ut noſti, regem mactavi Pterelam;
Spolia ademi; & pateram qua ille potare ſolitus eſt, in ciſtella
Pertuli: dono uxori meæ dedi, quîcum hodie domi lavi,
Sacruficavi, cubui.

AMPHITRUO.

Hei mihi, quid audio! vix apud me ſum:
Vigilans quippe dormio: vigilans ſomnio, vivos & ſanus intereo.
Ego idem ille ſum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum
Et Creontis unicus, Teleboarum perduellis: qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, & ſumma regem virtute bellica.
Illiſce præfeci Cephalum, magni Deionei filium.

JUPPITER.

Nam jam ad regem rectà me ducam, remque ut facta eſt eloquar.
Ego pol illum ulciſcar hodie Theſſalum veneficum,
Qui pervorsè adeò perturbavit familiæ mentem meæ.
Sed ubi ille'ſt? intrò edepol abiit, credo ad uxorem meam.
Quiſnam me Thebis alter vivit miſerior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant, & ludificant, ut lubet.
Certu'ſt, introrumpam in ædibus, ubi quemque hominem aſpexero,
Sive ancillam, ſive ſervom, ſive uxorem, ſive adulterum,
Seu patrem, ſive avom videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Juppiter, neque Dii omnes id prohibebunt, ſi volent,
Quin ſic faciam uti conſtitui: pergam in ædibus nunc jam.

ACTUS V.

SCENA I.

BROMIA. AMPHITRUO.

BROMIA.

Spes atque opes vitæ meæ jacent ſepultæ in pectore,
Neque ulla'ſt confidentia jam meo in corde, quin amiſerim;

Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cœlum, conſequi,
Jam ut opprimar, & ut enicer. Me miſeram! quid agam neſcio.
Ita tanta mira in ædibus ſunt facta. Væ miſeræ mihi!
Animo male'ſt: aquam velim: corrupta ſum, atque abſumpta ſum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis proſpicio ſatis.
Nec me miſerior femina'ſt, neque ulla videatur magis.
Ita heræ meæ hodie contigit. Nam ubi parturit, Deos ſibi invocat.
Strepitus, crepitus, ſonitus, tonitrus: ut ſubitò, ut properè, ut validè tonuit!
Ubi quiſque inſtiterat, concidit crepitu. Ibi neſcio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena, adeſt auxilium, ne time:
Et tibi, & tuis propitius cœli cultor advenit.
Exſurgite, inquit, qui terrore meo occidiſtis præ metu
Ut jacui, exſurgo. Ardere cenſui ædeis, ita tum conſulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: jam ea res me horrore afficit.
Herilis prævortit metus: ocyus accurro, ut ſciſcam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperiſſe conſpicor;
Neque noſtrûm quiſquam ſenſimus, quom peperit, neque prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic eſt ſenex,
Qui ante ædeis noſtras ſic jacet? numnam hunc percuſſit Juppiter?
Credo edepol: nam, proh Juppiter! ſepultus eſt, quaſi ſit mortuus.

Ibo & cognoſcam quiſquis eſt. Amphitruo hic quidem eſt herus meus.
Amphitruo !

AMPHITRUO.

Perii.

BROMIA.

Surge.

AMPHITRUO.

Interii.

BROMIA.

Cedo manum.

AMPHITRUO.

Quis me tenet ?

BROMIA.

Tua Bromia ancilla.

AMPHITRUO.

Totus timeo , itá me increpuit Juppiter.
Néc ſecus eſt , quam ſi ab Acherunte veniam. Sed quid tu foras
Egreſſa es ?

BROMIA.

Eadem nos formido timidas terrore impulit :
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. Væ mihi ,
Amphitruo , ita mihi animus etiam nunc abeſt.

AMPHITRUO.

Agedum , expedi.
Scin' me tuum eſſe herum Amphitruonem ?

BROMIA.

Scio.

AMPHITRUO.

Viden' etiam nunc ?

BROMIA.

Scio.

AMPHITRUO.

Hæc ſola ſanam mentem geſtat meorum familiarium.

BROMIA.

Imò omnes ſani ſunt profectò.

AMPHITRUO.

At me uxor inſanum facit
Suis fedis factis.

BROMIA.

At ego faciam, tu idem ut aliter prædices
Amphitruo, piam & pudicam eſſe tuam uxorem ut ſcias.
De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primùm Alcumena geminos peperit filios.

AMPHITRUO.

Ain' tu geminos?

BROMIA.

Geminos.

AMPHITRUO.

Dii me ſervant.

BROMIA.

Sine me dicere,
Ut ſcias tibi tuæque uxori Deos eſſe omnes propitios.

AMPHITRUO.

Loquere.

BROMIA.

Poſtquam parturire hodie uxor occœpit tua,
Ubi utero exorti dolores, ut ſolent puerperæ,
Invocat Deos immortaleis, ut ſibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. Ibi continuò contonat
Sonitu maxumo, ædeis primò ruere rebamur tuas.
Ædes totæ confulgebant tuæ, quaſi eſſent aureæ.

AMPHITRUO.

Quæſo abſolvito hinc me extemplo, quando ſatis deluſeris.
Quid ſit deinde ?

BROMIA.

Dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem noſtrûm quiſquam audivimus :
Ita profectò ſine dolore peperit.

AMPHITRUO.

Jam iſtuc gaudeo,
Ut ut erga me merita eſt.

BROMIA.

Mitte iſthæc, atque hæc quæ dicam accipe.
Poſtquam peperit pueros, lavere juſſit nos : occœpimus.
Sed puer ille quem ego lavi, ut magnus eſt ! & multum valet !
Neque eum quiſquam colligare quivit in cunabulis.

AMPHITRUO.

Nimia mira memoras : ſi iſthæc vera ſunt, divinitus
Non metuo quin meæ uxori latæ ſuppetiæ ſient.

BROMIA.

Magis jam faxo mira dices. Poſtquam in cunas conditu'ſt,
Devolant angues jubati deorſum in impluvium duo
Maxumi : continuò extollunt ambo capita.

AMPHITRUO.

Hei mihi !

BROMIA.

Ne pave. Sed angues oculis omneis circumviſere.
Poſtquam pueros conſpicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas receſſim rurſum prorſum trahere & ducere,

Metuens pueris, mihi formidans: tantòque angueis acriùs
Perſequi. Poſtquam conſpexit angueis ille alter puer,
Citus e cunis exilit, facit rectà in angueis impetum:
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.

AMPHITRUO.

Mira memoras: nimis formidoloſum facinus prædicas.
Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porrò loquere.

BROMIA.

Puer ambo angueis enicat.
Dum hæc aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.

AMPHITRUO.

Quis homo?

BROMIA.

Summus imperator divûm atque hominum Juppiter.
Is ſe dixit, cùm Alcumena clam conſuetum cubilibus,
Eumque filium ſuum eſſe qui illos angueis vicerit:
Alterum tuum eſſe dixit puerum.

AMPHITRUO.

Pol me haud pœnitet,
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Jove.
Abi domum, jube vaſa pura actutum adornari mihi,
Ut Jovis ſupremi multis hoſtiis pacem expetam.
Ego Tireſiam conjectorem advocabo, & conſulam
Quid faciundum cenſeat; ſimul hanc rem ut facta eſt eloquar.
Sed quid hoc? quam validè tonuit! Dii! obſecro voſtram fidem.

ACTUS

ACTUS V.

SCENA II.

JUPPITER, AMPHITRUO.

Bono animo es, aſſum auxilio, Amphitruo, tibi & tuis.
Nihil eſt quod timeas. Hariolos, haruſpices
Mitte omneis. Quæ futura & quæ facta eloquar:
Multò adeò melius, quam illi, quom ſim Juppiter.
Primùm omnium Alcumenæ uſuram corporis
Cepi, & concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item feciſti, quom in exercitum
Profectus. Uno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter, noſtro qui eſt conceptus ſemine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. Haud promeruit, quam ob rem vitio vorteres.
Mea vi ſubacta eſt facere. Ego in Cœlum migro.

ACTUS V.

SCENA III.

AMPHITRUO.

FACIAM ita ut jubes, & te oro, promiſſa ut ſerves tua.
Ibo ad uxorem intrò; miſſum faciam Tireſiam ſenem.
Nunc, ſpectatores, Jovis ſummi cauſa clarè plaudite.

FINIS AMPHITRUONIS.

M. ACCII PLAUTI

ASINARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

LIBANUS, *ſervos.*
DEMÆNETUS, *ſenex.*
ARGYRIPPUS, *adoleſcens.*
CLEÆRETA, *lena.*
LEONIDA, *ſervos.*
PHILÆNIUM, *meretrix.*
DIABOLUS, *adoleſcens.*
PARASITUS.
ARTEMONA, *uxor.*
MERCATOR.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

AMANTI argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt ſenex uxorio.
Itaque ob aſinos relatum pretium Saureæ
Numerarier juſſit ſervolo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. Cedit noctem filius.
Rivinus amens ob præreptam mulierem;
Is rem omnem uxori per Paraſitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e luſtris rapit.

PROLOGUS.

Hoc agite ſultis, ſpectatores, nunc jam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, & dominis, atque conductoribus.
Face jam nunc, tu præco, omnem auritum poplum.
Age nunc reſide: cave modo ne gratiis.
Nunc, quid proceſſerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam; ut ſciretis nomen hujus Fabulæ.
Nam quod ad argumentum attinet, ſane breve'ſt.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: huic nomen Græcè eſt Onagos Fabulæ.
Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbarè.
Aſinariam volt eſſe, ſi per vos licet.
Ineſt lepos luduſque in hac comœdia.
Ridicula res eſt: date benignè operam mihi,
Ut vos item aliàs, pariter nunc Mars adjuvet.

ACTUS I.

SCENA I.

LIBANUS. DEMÆNETUS.

LIBANUS.

SICUT tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ, ſoſpitem & ſuperſtitem :
Ita te obteſtor, per ſenectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam :
Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,
Ut tibi ſuperſtes uxor ætatem ſiet :
Atque, illa viva, vivos ut peſtem oppetas.

DEMÆNETUS.

Per Deum Fidium quæris : jurato mihi
Video neceſſe eſſe eloqui, quicquid roges,
Ita me obſtinatè aggreſſus, ut non audeam
Profectò percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum iſthuc quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquere : ut ipſe ſcibo, te faciam ut ſcias.

LIBANUS.

Dic obſecro hercle ſeriò, quod te rogem.
Cave mihi mendacii quicquam.

DEMÆNETUS.

Quin tu ergo rogas?

LIBANUS.

Num me illhuc ducis ubi lapis lapidem terit?

DEMÆNETUS.

Quid iſthuc eſt ? aut ubi eſt iſthuc terrarum loci ?

LIBANUS.

Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.

DEMÆNETUS.

Quid iſthuc ſit, aut ubi iſthuc ſit, nequeo noſcere,
Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.

LIBANUS.

Apud fuſtitudinas ferricrepinas inſulas,
Ubi vivos homines mortui incurſant boves.

DEMÆNETUS.

Modò pol percepi, Libane, quid iſthuc ſit loci,
Ubi ſit polenta, te fortaſſè dicere.

LIBANUS.

Ah !
Neque hercle ego iſthuc dico, nec dictum volo.
Teque obſecro hercle, ut, quæ locutus, deſpuas.

DEMÆNETUS.

Fiat, geratur mos tibi.

LIBANUS.

Age, age uſque exſcrea.

DEMÆNETUS.

Etiamne ?

LIBANUS.

Quæſo hercle uſque ex penitis faucibus.

DEMÆNETUS.

Etiam ?

LIBANUS.

Amplius.

DEMÆNETUS.

Nam quouſque ?

LIBANUS.

Uſque ad mortem volo.

DEMÆNETUS.

Caveſis malam rem.

LIBANUS.

Uxoris dico, non tuam.

DEMÆNETUS.

Dono te ob iſthuc dictum, ut expers ſis metu.

LIBANUS.

Dii tibi dent, quæcunque optes.

DEMÆNETUS.

Redde operam mihi:
Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi,
Propterea quòd me non ſcientem feceris?
Aut cur poſtremò filio ſuccenſeam,
Patres ut faciunt ceteri?

LIBANUS.

Quid iſthuc novi eſt?

DEMÆNETUS.

Equidem ſcio jam filium, quòd amet, meum
Iſthanc meretricem e proxumo Philænium.
Eſtne hoc, ut dico, Libane?

LIBANUS.

Rectam inſtas viam:
Ea res eſt. Sed eum morbus invaſit gravis.

DEMÆNETUS.

Quid morbi eſt?

LIBANUS.

Quia non ſuppetunt dictis data.

DEMÆNETUS.

Tune es adjutor nunc amanti filio?

LIBANUS.

Sum verò, & alter noſter eſt Leonida.

DEMÆNETUS,

Bene hercle facitis, & a me initis gratiam.

Verùm meam uxorem, Libane, neſcis qualis ſiet?

LIBANUS.

Tu primus ſentis, nos tamen prænoſcimus.

DEMÆNETUS.

Fateor eam eſſe importunam atque incommodam.

LIBANUS.

Poſteriùs iſthuc dicis, quàm credo tibi.

DEMÆNETUS.

Omnes parentes, Libane, liberis ſuis,
Qui mihi auſcultabunt, facient obſequelam:
Quippe qui mage amico utantur gnato & benevolo:
Atque ego me id facere ſtudeo. Volo amari a meis,
Volo me patris mei ſimilem, qui cauſſa mea
Nauclerico ipſe ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis ſycophantias
Struere, & beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi.
Eos me decretum eſt perſequi mores patris.
Nam me hodie oravit Argyrippus filius,
Uti ſibi amanti facerem argenti copiam:
Et id ego percupio obſequi gnato meo:
Volo amori obſecutum illius, volo amet me patrem.
Quanquam illum mater arctè contentèque habet,
Patres ut conſueverunt: ego mitto omnia hæc;
Præſertim quom is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
Quom me adiit, ut pudentem gnatum æquom eſt,
patrem;
Cupio eſſe amicæ quod det argentum ſuæ.

LIBANUS.

Demiror quid ſit, & quò evadat, ſum in metu.

DEMÆNETUS.

Equidem ſcio jam filium, quòd amet, meum.

LIBANUS.

Cupis id, quod cupere te nequicquam intellego.
Dotalem ſervom Sauream uxor tua
Adduxit, cui plus in manu ſit quàm tibi.

DEMÆNETUS.

Argentum accepi, dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti jam uſu'ſt filio argenti minis.
Face id ut paratum jam ſit.

LIBANUS.

Unde gentium?

DEMÆNETUS.

Me defraudato.

LIBANUS.

Maxumas nugas agis.
Nudo detrahere veſtimenta me jubes.
Defraudem te ego? age ſis, tu ſine pennis vola.
Tene ego defraudem, cui ipſi nihil eſt in manu?
Niſi quid tu porrò uxorem defraudaveris.

DEMÆNETUS.

Quà me, quà uxorem, quà tu ſervom Sauream
Potes, circumduce, aufer; promitto tibi
Non offuturum, ſi id hodie effeceris.

LIBANUS.

Jubeas una opera me piſcari in aëre,
Venari autem rete jaculo in medio mari.

DEMÆNETUS.

Tibi optionem ſumito Leonidam.
Fabricare quidvis, quidvis comminiſcere.
Perficito argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod det.

LIBANUS.

Quid ais tu, Demænete?

Quid ſi forte in inſidias devenero ?
Tu redimes me , ſi me hoſtes interceperint ?

DEMÆNETUS.

Redimam.

LIBANUS.

Tum tu igitur aliud cura quid lubet.

DEMÆNETUS.

Ego eo ad forum , niſi quid vis.

LIBANUS.

I ; etiamne ambulas ?

DEMÆNETUS.

Atque audin'etiam ?

LIBANUS.

Ecce.

DEMÆNETUS.

Si quid te volam , ubi eris ?

LIBANUS.

Ubicunque libitum fuerit animo meo.
Profectò nemo eſt , quem jam dehinc metuam , mihi
Ne quid nocere poſſit : quom mihi tua
Oratione omnem animum oſtendiſti tuum.
Quin te quoque ipſum facio haud magni, ſi hoc patro.
Pergam quò occœpi , atque ibi conſilia exordiar.

DEMÆNETUS.

Audin' tu ? apud Archibulum ego ero argentarium.

LIBANUS.

Nempe in foro ?

DEMÆNETUS.

Ibi , ſi quid opus fuerit.

LIBANUS.

Meminero.

DEMÆNETUS.

Non eſſe ſervos pejor hoc quiſquam poteſt ,

Nec magis verſutus, nec quo ab caveas ægrius.
Eidem homini, ſi quid rectè curatum velis,
Mandes : moriri ſeſe miſerè mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiſerit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio eſſe, quàm me hunc ſcipionem contui.
Sed quid ego ceſſo ire ad forum, quò incœperam ?
Ibo, atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS I.

SCENA II.

ARGYRIPPUS.

SICCINE hoc fit, foras ædibus me ejici ?
Promerenti optumè hoccine pretii redditur ?
Benè merenti mala es, malè merenti bona es.
At malo cum tuo : nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad treſviros, veſtraque ibi nomina
Faxò erunt : capitis te perdam ego & filiam,
Perlecebræ, pernicies, adoleſcentûm exitium.
Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrumum.
Nam in mari reperi, hîc elavi bonis.
Ingrata atque irrita eſſe omnia intellego,
Quæ dedi, & quod benefeci : at poſthac tibi,
Malè quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egeſtatis terminos.

Ego edepol te faciam, ut quæ ſis nunc, & quæ fueris, ſcias:
Quæ priuſquam iſtam adii, atque amans ego animum meum iſti dedi,
Sordido vitam oble&abas pane, in pannis, inopiâ.
Atque ea ſi erant, magnas habebas omnibus Diis gratias.
Eadem nunc, quom eſt meliùs, me, cujus opera eſt, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame manſuetem, me ſpecta modò.
Nam iſti quod ſuccenſeam ipſi, nihil eſt: nihil quicquam meret.
Tuo facit juſſu, tuo imperio paret: mater tu, eadem hera es.
Te ego ulciſcar, te ego ut digna es, perdam, atque ut de me meres.
At, ſceleſta, viden' ut ne id quidem me dignum eſſe exiſtumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato ſupplicet?
Atque eccam illecebra exit tandem; opinor hic ante oſtium
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intùs non licitum eſt mihi.

ACTUS I.

SCENA III.

CLEÆRETA. ARGYRIPPUS.

CLEÆRETA.

UNUMQUODQUE iſtorum verbûm nummis Philippeis aureis
Non poteſt auferre hinc a me, ſi quis emptor venerit.
Nec rectè quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum'ſt.
Fixus hîc apud nos eſt animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantùm poteris, feſtina & fuge.
Quàm magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.

ARGYRIPPUS.

Ego pol iſtum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me & mea re, tractare exequar:
Quom tu me, ut meritus ſum, non tractas, quæ ejicis domo.

CLEÆRETA.

Magis iſthuc percipimus lingua dici, quàm factis fore.

ARGYRIPPUS.

Solus ſolitudine ego ted atque ab egeſtate abſtuli:
Solus ſi ductem, referre gratiam nunquam potes.

CLEÆRETA.

Solus ductato, ſi ſemper ſolus quæ poſcam dabis:
Semper tibi promiſſam habeto hac lege, dum ſuperes datis.

ARGYRIPPUS.

Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes.
Modò quod accepiſti, haud multò poſt aliquid quod poſcas, paras.

CLEÆRETA.

Quid modi'ſt? ductando, amando, nunquamne expleri potes?
Modò remiſiſti, continuò jam ut remittam ad te rogas.

ARGYRIPPUS.

Dedi equidem quod mecum egiſti.

CLEÆRETA.

Et tibi ego miſi mulierem.
Par pari datum hoſtimentu'ſt, opera pro pecunia.

ARGYRIPPUS.

Malè agis mecum.

CLEÆRETA.

Quid me accuſas, ſi facio officium meum?
Nam neque uſquam fictum, neque pictum, neque ſcriptum in poëmatis,
Ubi lena bene agat cum quîquam amante, quæ frugi eſſe volt.

ARGYRIPPUS.

Mihi quidem te parcere æquom eſt tandem, ut tibi durem diu.

CLEÆRETA.

Non tu ſcis? quæ amanti parcet, eadem ſibi parcet parum.
Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenæ; nequam eſt, niſi recens.

Is habet ſuccum, is ſuavitatem: eum quovis pacto condias;
Vel patinarium vel aſſum: verſes quo pacto lubet.
Is dare volt, is ſe aliquid poſci. Nam ubi de pleno promitur,
Neque ille ſcit quid det, quid damni faciat. Illi rei ſtudet:
Volt placere ſeſe amicæ, volt mihi, volt pediſſequæ,
Volt famulis, volt etiam ancillis: & quoque catulo meo
Subblanditur novos amator, ſe ut quom videat, gaudeat.
Vera dico. Ad ſuum quemque hominem quæſtum eſſe æquom eſt callidum.

ARGYRIPPUS.

Perdidici iſthæc eſſe vera, damno cum magno meo.

CLEÆRETA.

Si ecaſtor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare poſtulas.

ARGYRIPPUS.

Non meum eſt.

CLEÆRETA.

Nec meum quidem edepol, ad te ut mittam gratiis.
Verùm ætatis atque honoris gratiâ hoc fiet tui:
Quia nobis lucro fuiſti potiùs, quàm decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris cauſſa gratiis dono dabo.

ARGYRIPPUS.

Quid, ſi non eſt?

CLEÆRETA.

CLEÆRETA.

Tibi non eſſe credam; illa aliò ibit tamen.

ARGYRIPPUS.

Ubi illhæc quæ dedi ante?

CLEÆRETA.

Abuſa. Nam ſi ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te: nunquam quicquam poſcerem.
Diem, aquam, ſolem, lunam, noctem, hæc argento non emo.
Cetera quæque volumus uti, Græca mercamur fide.
Quom a piſtore panem petimus, vinum ex œnopolio,
Si æs habent, dant mercem: eadem nos diſciplina utimur.
Semper oculatæ noſtræ ſunt manus, credunt quod vident.
Vetus eſt, Nihili cocio eſt: ſcis cujus? non dico amplius.

ARGYRIPPUS.

Aliam nunc mihi orationem deſpoliato prædicas,
Longè aliam, inquam, præbes nunc atque olim, quom dabam:
Aliam atque olim quom illiciebas me ad te blandè ac benedicè:
Tum mihi ædeis quoque arridebant, quom ad te veniebam, tuæ.
Me unicè unum ex omnibus te, atque illam amare, aiebas mihi.
Ubi quid dederam, quaſi columbæ pulli in ore ambæ meo
Uſque eratis: meo de ſtudio ſtudia erant voſtra omnia.

Uſque adhærebatis, quod ego juſſeram, quod volueram,
Faciebatis; quod nolebam ac vetueram, de induſtria
Fugiebatis, neque conari id facere audebatis priùs.
Nunc neque quid velim, neque nolim, facitis magni, peſſumæ.

CLEÆRETA.

Non tu ſcis? hic noſter quæſtus aucupii ſimillumu'ſt.
Auceps quando concinnavit aream, òffundit cibum.
Aves aſſueſcunt: [neceſſe eſt facere ſumptum, qui quærit lucrum.]
Sæpe edunt: ſemel ſi captæ ſunt, rem ſolvunt aucupi.
Itidem hîc apud nos. Ædeis nobis area eſt, auceps ſum ego.
Eſca eſt meretrix, lectus illix eſt, amatores aves:
Bene ſalutando conſueſcunt, compellando blanditer,
Oſculando, oratione vinnula, venuſtula.
Si papillam pertractavit, haud eſt ab're aucupis.
Suavium ſi ſumpſit, ſumere eum licet ſine retibus.
Hæccine te eſſe oblitum, in ludo qui fuiſti tamdiu?

ARGYRIPPUS.

Tua iſta culpa eſt, quæ diſcipulum ſemidoctum abs te amoves.

CLEÆRETA.

Remeato audacter; mercedem ſi eris nactus: nunc abi.

ARGYRIPPUS.

Mane, mane, audi: dic quid me æquom cenſes pro illa tibi dare:
Annum hunc ne cum quiquam alio ſit.

CLEÆRETA.

Téne? viginti minas.

Atque ea lege, ſi alius ad me priùs attulerit, tu vale.

ARGYRIPPUS.

At ego: eſt etiam, priuſquam abis, quod volo loqui.

CLEÆRETA.

Dic quod lubet.

ARGYRIPPUS.

Non omnino jam perii: eſt reliquom quo peream magis.
Habeo, unde iſthuc tibi quod poſcis dem: ſed in leges meas
Dabo, ut ſcire poſſis, perpetuum annum hunc mihi uti ſerviat,
Nec quemquam intereà alium admittat prorſus, quàm me, ad ſe virum.

CLEÆRETA.

Quin ſi tu voles, domi ſervi qui ſunt caſtrabo viros.
Poſtremò ut voles nos eſſe, ſyngrapham facito afferas.
Ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
Modò tecum unà argentum afferto, facilè patiar cetera.
Portitorum ſimillumæ ſunt januæ lenoniæ:
Si affers, tum patent: ſi non eſt quod des, ædeis non patent.

ARGYRIPPUS.

Interii, ſi non invenio ego illas viginti minas.
Et profectò, niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia:
Supplicabo, exobſecrabo, ut quemque amicum videro.
Dignos, indignos adire atque experiri certum eſt mihi.
Nam ſi mutuas non potero, certum eſt ſumam fenore.

ACTUS II.

SCENA I.

LIBANUS.

Hercle verò, Libane, nunc te meliu'ſt expergiſcier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Jam diu eſt factum quàm diſcêſti ab hero, atque abiiſti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitaſti in otio.
Quin tu abs te ſocordiam omnem reïce, & ſegnitiem amove;
Atque ad ingenium vetus verſutum te recipis tuum?
Serva herum: cave tu idem faxis; alii quod ſervi ſolent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Unde ſumam? quem intervortam? quò hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum'ſt: quovis admittunt aves.
Picus, cornix eſt ab læva; corvos, para ab dextera.
Conſuadent: certum hercle eſt, voſtram conſequi ſententiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerarium'ſt:
Certè, hercle, ego, quantum ex augurio auſpicii intellego,

Aut mihi in mundo ſunt virgæ, aut atrienſi Saureæ.
Sed quid illhuc, quod exanimatus currit hic Leonida?
Metuo, quod illhic obſcævavit meæ falſæ fallaciæ.

ACTUS II.

SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

LEONIDA.

UBI ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Uti ego illos lubentiores faciam, quàm Lubentia'ſt?
Maxumam prædam & triumphum eis affero adventu meo?
Quando mecum pariter potant, pariter ſcortari ſolent;
Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.

LIBANUS.

Illhic homo ædeis compilavit, more ſi fecit ſuo.
Væ illi, qui tam indiligenter obſervavit januam.

LEONIDA.

Ætatem velim ſervire, Libanum ut conveniam modò.

LIBANUS.

Mea quidem hercle opera liber nunquam fies ocyus.

LEONIDA.

Etiam de tergo ducentas plagas prægnanteis dabo.

LIBANUS.

Largitur peculium, omnem in tergo theſaurum gerit.

LEONIDA.

Nam ſi huic occaſioni tempus ſeſe ſubterduxerit,
Nunquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſtea:
Herum in obſidione linquet, inimicûm animos auxerit.
Sed ſi mecum occaſionem opprimere hanc, quæ obvenit, ſtudet,
Maxumas opimitates gaudio effertiſſumas
Suis heris ille unà mecum pariet, gnatoque & patri:
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis ſint obnoxii,
Noſtro devincti beneficio.

LIBANUS.

Vinctos neſcio quos ait.
Non placet: metuo in commune, ne quam fraudem frauſus ſiet.

LEONIDA.

Perii ego oppidò, niſi Libanum invenio jam. Ubi, ubi eſt gentium?

LIBANUS.

Illhic homo ſocium ad malam rem quærit, quem adjungat ſibi.
Non placet. Pro monſtro extemplò eſt, quando qui ſudat tremit.

LEONIDA.

Sed quid ego hîc properans conceſſo pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?

LIBANUS.

Edepol hominem infelicem, qui patronam comprimat!

Nam ſi quid ſceleſtè fecit, lingua pro illo pejerat.

LEONIDA.

Approperabo, ne poſt tempus prædæ præſidium parem.

LIBANUS.

Quæ illhæc præda eſt? ibo advorsùm, atque electabo quicquid eſt.
Jubeo te ſalvere voce ſumma, quoad vires valent.

LEONIDA.

Gymnaſium flagri, ſalveto.

LIBANUS.

Quid ais, cuſtos carceris?

LEONIDA.

O! catenarum colone.

LIBANUS.

O! virgarum laſcivia.

LEONIDA.

Quot pondo ted eſſe cenſes nudum?

LIBANUS.

Non edepol ſcio.

LEONIDA.

Scibam ego te neſcire: at pol ego qui te expendi ſcio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.

LIBANUS.

Quo argumento iſthuc?

LEONIDA.

Ego dicam, quo argumento & quo modo.
Ad pedes quando alligatus es æquom centupondium,
Ubi manus manicæ complexæ ſunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependes, nec propendes, quin malus nequamque ſis.

LIBANUS.

Væ tibi?

LEONIDA.

Hoc teſtamento Servitus legat tibi.

LIBANUS.

Verbis velitationem fieri compendî volo.
Quid iſthuc negotii eſt?

LEONIDA.

Certum eſt credere?

LIBANUS.

Audacter.

LEONIDA.

Licet
Sis amanti ſubvenire familiari filio,
Tantum adeſt boni improvisò, verùm commiſtum malo.
Omneis de nobis carnuficum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia uſus eſt nobis inventa & dolis.
Tantum facinus modò inveni ego,ut nos dicamur duo
Omnium digniſſumi eſſe, quò cruciatus confluant.

LIBANUS.

Ergo mirabar, quod dudum ſcapulæ geſtibant mihi,
Hariolari quæ occœperunt ſibi eſſe in mundo malum.
Quicquid eſt eloquere.

LEONIDA.

Magna eſt præda cum magno malo.

LIBANUS.

Si quidem omnes conjurati cruciamenta conferant,
Habeo,opinor,familiarem tergum, ne quæram foris.

LEONIDA.

Si iſtam firmitudinem animi obtines, ſalvi ſumus.

LIBANUS.

Quin ſi tergo res ſolvenda eſt,rapere cupio publicum,

Pernegabo

Pernegabo atque obdurabo, perjurabo denique.

LEONIDA.

Hem! Iſta virtus eſt, quando uſu'ſt qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem poſt patitur bonum.

LIBANUS.

Quin rem actutum ediſſeris? cupio malum nanciſcier.

LEONIDA.

Placidè ergo unumquidque derogita, ut acquieſcam; non vides
Me ex curſura anhelitum etiam ducere?

LIBANUS.

Age, age, manſero
Tuo arbitratu, vel adeò uſque dum peris.

LEONIDA.

Ubinam eſt herus?

LIBANUS.

Major apud forum'ſt, minor hîc eſt intus.

LEONIDA.

Jam ſatis eſt mihi.

LIBANUS.

Tum igitur tu dives es factus?

LEONIDA.

Mitte ridicularia.

LIBANUS.

Mitto. Iſthuc jam quod affers aures exſpectant meæ.

LEONIDA.

Animum advorte, ut æquè mecum hæc ſcias.

LIBANUS.

Taceo.

LEONIDA.

Beas.
Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pellæo

Noſtrum vendere atrienſem ?

LIBANUS.

Memini. Quid tum poſtea ?

LEONIDA.

Hem ! ergo is argentum huc remiſit, quod daretur Saureæ
Pro aſinis. Adoleſcens venit modò, qui id argentum attulit.

LIBANUS.

Ubi is homo'ſt ?

LEONIDA.

Jam devorandum cenſes, ſi conſpexeris.

LIBANUS.

Ita enimvero : ſed tamen tu nempe eos aſinos prædicas
Vetulos, claudos, quibus ſubtritæ ad femina jam erant ungulæ.

LEONIDA.

Ipſos, qui tibi ſubvectabant rure huc virgas ulmeas.

LIBANUS.

Teneo : atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus.

LEONIDA.

Memor es probè.
Verùm in tonſtrina ut ſedebam, me infit percontarier:
Ecquem filium Stratônis noverim Demænetum ?
Dico me noſſe extemplo, & me ejus ſervom prædico
Eſſe, & ædeis demonſtravi noſtras.

LIBANUS.

Quid tum poſtea ?

LEONIDA.

Ait ſe ob aſinos ferre argentum atrienſi Saureæ
Viginti minas ; ſed eum ſe non noſſe hominem, qui ſiet :

Ipſum verò ſe noviſſe callidè Demænetum.
Quom ille elocutus hæc ſic. . . .

LIBANUS.

Quid tum ?

LEONIDA.

Auſculta ergo ; ſcies.
Extemplò facio facetum me atque magnificum virum:
Dico med eſſe atrienſem. Sic hoc reſpondit mihi :
Ego pol Sauream non novi; neque qua facie ſit ſcio :
Te non æquom mî eſt ſuccenſere. Si herum vis Demænetum ,
Quem ego novi , adduce : argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præſtò fore.
Ille in balneas ituru'ſt ; inde huc veniet poſtea.
Quid nunc conſilii captandum cenſes ? dic.

LIBANUS.

Hem iſthuc ago
Quomodo argentum intervortam , & adventorem , & Sauream.
Jam hoc opus eſt exaſciatum : nam ſi ille argentum priùs
Hoſpes huc affert , continuò nos ambo excluſi ſumus.
Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolum ſeorſum ab ædibus ,
Mihi tibique interminatu'ſt , nos futuros ulmeos ,
Ni hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minæ.
Juſſit vel nos atrienſem , vel nos uxorem ſuam ,
Defraudare : dixit ſeſe operam promiſſam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum , & narra hæc ut nos acturi ſumus.
Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream ,
Dum argentum afferat mercator pro aſinis.

LEONIDA.

Faciam uti jubes.

LIBANUS.

Ego illum interea hîc oblectabo, priùs ſi fortè adveneriт,

LEONIDA.

Quid ais ?

LIBANUS.

Quid vis ?

LEONIDA.

Pugno malam ſi tibi percuſſero,
Mox quom Sauream imitabor, caveto ne ſuccenſeas,

LIBANUS.

Herclè verò tu cavebis, ne me attingas, ſi me tagis,
Næ hodie malo cum auſpicio nomen commutaveris.

LEONIDA.

Quæſo, æquo animo patitor.

LIBANUS.

Patitor tu item quom ego te referiam.

LEONIDA.

Dico ut uſu'ſt fieri.

LIBANUS.

Dico hercle ego quoque ut facturus ſum,

LEONIDA.

Ne nega,

LIBANUS:

Quin promitto, inquam, hoſtire contra, ut merueris.

LEONIDA.

Ego abeo: tu jam, ſcio, patiere. Sed quis hîc eſt? is eſt:
Ille eſt ipſus. Jam ego recurro huc; tu hunc interea hîc tene.
Volo ſeni narrare.

LIBANUS.

Quin tuum officium facis ergo, ac fugis ?

ACTUS II.

SCENA III.

MERCATOR. LIBANUS.

MERCATOR.

UT demonſtratæ ſunt mihi, haſce ædeis eſſe oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I puere, pulta,
Atque atrienſem Sauream, ſi eſt intus, evocato huc.

LIBANUS.

Quis noſtras ſic frangit foreis? ohe, inquam, ſi quid audis?

MERCATOR.

Nemo etiam tetigit; ſanuſne es?

LIBANUS.

At cenſebam attigiſſe
Propterea, huc quia habebas iter. Nolo ego foreis conſervas meas
A te verberarier: ſanè ego ſum amicus noſtris ædibus.

MERCATOR.

Pol, haud periculum eſt, cardines ne foribus effringantur,
Si iſthoc exemplo tu omnibus qui quærunt, reſpondebis.

LIBANUS.

Ita hæc morata janua eſt: extemplò janitorem

Clamat, procul ſi quem videt ire ad ſe ſe calcitronem.
Sed quid venis ? quid quæritas ?

MERCATOR.

Demænetum volebam.

LIBANUS.

Si ſit domi, dicam tibi ; non eſt.

MERCATOR.

Quid ? ejus atrienſis ?

LIBANUS.

Nihilo magis intus eſt.

MERCATOR.

Ubi eſt ?

LIBANUS.

Ad tonſorem ire dixit.

MERCATOR.

Quom iviſſet, poſt non rediit ?

LIBANUS.

Non edepol. Quid volebas ?

MERCATOR.

Argenti viginti minas, ſi adeſſet, accepiſſet.

LIBANUS.

Qui pro iſthuc ?

MERCATOR.

Aſinos vendidit Pellæo mercatori
Mercatu.

LIBANUS.

Scio, tu id nunc refers ? jam hìc credo eum
affuturum.

MERCATOR.

Qua facie voſter Saurea eſt? ſi is eſt, jam ſcire potero.

LIBANUS.

Macilentis malis, rufulus, aliquantùm ventrioſus,
Truculentis oculis, commodâ ſtaturâ, triſti fronte.

MERCATOR.

Non potuit pictor rectiùs deſcribere ejus formam.
Atque hercle ipſum adeò contuor ; quaſſanti capite incedit.

LIBANUS.

Quiſque obviam huic hîc occeſſerit irato, vapulabit.

MERCATOR.

Siquidem hercle Æacidinis minis animiſque expletus incedit ;
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTUS II.

SCENA IV.

LEONIDA. MERCATOR. LIBANUS.

LEONIDA.

QUID hoc eſt negotii ? neminem meum dictum magni facere ?
Libanum in tonſtrinam ut juſſeram venire, is nullus venit.
Næ ille edepol tergo & cruribus conſuluit haud decorè.

MERCATOR.

Nimis imperioſus eſt.

LIBANUS.

Væ mihi hodie !

LEONIDA.

Salvere juſſi
Libanum libertum. Jam manún' emiſſus ?

LIBANUS.

Obſecro te.

LEONIDA.

Næ tu hercle cum magno malo mihi obviam occeſſiſti.
Cur non veniſti, ut juſſeram, in tonſtrinam ?

LIBANUS.

Hic me moratu'ſt.

LEONIDA.

Siquidem hercle nunc ſummum Jovem te dicas detinuiſſe,
Atque is precator aſſiet, malam rem effugies nunquam.
Tu, verbero, imperium meum contempſiſti ?

LIBANUS.

Perii ! hoſpes.

MERCATOR.

Quæſo hercle, noli, Saurea, meâ cauſſâ hunc verberare.

LEONIDA.

Utinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit !

MERCATOR.

Quieſce quæſo.

LEONIDA.

Quî latera conteram tua, quæ occalluêre plagis.
Abſcede hac ſine me hunc perdere, qui ſemper me irâ incendit.
Quoi nunquam unam rem me licet ſemel præcipere furi,
Quin centies eadem imperem, atque ogganniam : itaque jam hercle
Clamore ac ſtomacho non queo labori ſuppeditare.

Juſſin', ſceleſte, ab janua hoc ſtercus hinc auferri?
Juſſin' columnis dejici operas aranearum?
Juſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Nihil eſt: tanquam ſi claudus ſim, cum fuſti eſt ambulandum;
Quia triduum hoc unum modò foro operam aſſiduam dedi,
Dum reperiam qui quæritet argentum in fenus, hîc vos
Dormitis interea domi; atque herus in hara, haud ædibus, habitat.
Hem ergo, hoc tibi.

LIBANUS.

Hoſpes, te obſecro, defende.

MERCATOR.

Saurea, oro
Meâ cauſſâ ut mittas.

LEONIDA.

Eho, ecquis pro vectura olivi
Reſolvit?

LIBANUS.

Reſolvit.

LEONIDA.

Cui datum eſt?

LIBANUS.

Sticho vicario ipſi
Tuo.

LEONIDA.

Vah! delenire apparas. Scio mihi vicarium eſſe,
Neque eo eſſe ſervom in ædibus heri, qui ſit pluris quàm ille ſit.
Sed vina quæ heri vendidi vinario Exærambo,
Jam pro iis ſatisfecit Sticho?

LIBANUS.

Feciſſe ſatis opinor :
Nam vidi huc ipſum adducere trapezitam Exærambum.

LEONIDA.

Sic dedero. Priùs quæ credidi, vix anno poſt exegi.
Nunc ſatagit : adducit domum etiam ultro, & ſcribit nummos.
Dromo mercedem retulit ?

LIBANUS.

Dimidio minus opinor.

LEONIDA.

Quid reliquom ?

LIBANUS.

Aiebat reddere quom extemplo redditum eſſet :
Nam retineri, ut quod ſit ſibi operis, efficeret, locatum.

LEONIDA.

Scyphos quos utendos dedi Philodamo, retulitne ?

LIBANUS.

Non etiam.

LEONIDA.

Hem ! non ? ſi velis dare, commoda homini amico.

MERCATOR.

Perii hercle ! jam hic me abegerit ſuo odio.

LIBANUS.

Heus ! jam ſatis tu:
Audin' quæ loquitur ?

LEONIDA.

Audio, & quieſco.

MERCATOR.

Tandem, opinor,
Conticuit. Nunc adeam optumum eſt, priuſquam incipit tinnire.

Quàm mox mihi operam das ?

LEONIDA.

Ehem, optumè : quamdudum tu adveniſti ?
Non hercle te provideram. Quæſo ne vitio vortas,
Ita iracundia obſtitit oculis.

MERCATOR.

Non mirum factum eſt.
Sed ſi domi eſt, Demænetum volebam.

LEONIDA.

Negat eſſe intus.
Verùm iſtuc argentum tamen mihi ſi vis denumerare,
Repromittam iſthoc nomine ſolutam rem futuram.

MERCATOR.

Sic potius, ut Demæneto tibi hero præſente reddam.

LIBANUS.

Herus iſthunc novit, atque herum hic.

MERCATOR.

Hero huic præſente reddam.

LIBANUS.

Da modò meo periculo ; rem ſalvam ego exhibebo :
Nam ſi ſciat noſter ſenex fidem non eſſe huic habitam,
Succenſeat, quoi omnium ſummam rerum ipſus ſemper credit.

LEONIDA.

Non magni pendo; ne duit, ſi non volt. Sic ſine adſtet.

LIBANUS.

Da, inquam : vah ! formido miſer, ne hic me tibi arbitretur
Suaſiſſe, ſibi ne crederes. Da, quæſo, ac ne formida.
Salvom hercle erit.

MERCATOR.

Credam fore, dum quidem ipſe in manu habeo.
Peregrinus ego ſum, Sauream non novi.

LIBANUS.

At noſce ſanè.

MERCATOR.

Sit, non ſit; non edepol ſcio. Si is eſt, eum eſſe oportet.
Ego certè me incerto ſcio hoc daturum nemini homini.

LEONIDA.

Hercle iſtum Dî omnes perduint: verbo cave ſupplicaſſis.
Ferox eſt, viginti minas meas tractare ſeſe.
Nemo accipit: aufer te domum: abſcede hinc, moleſtus ne ſis.

MERCATOR.

Nimis iracundè. Non decet ſuperbum eſſe hominem ſervom.

LIBANUS.

Malo hercle jam magno tuo nunc iſti nec rectè dicis.
Impure, nihili, non vides iraſci?

LEONIDA.

Perge porrò.

LIBANUS.

Flagitium hominis, da obſecro argentum huic, ne malè loquatur.

MERCATOR.

Malum hercle vobis quæritis.

LEONIDA.

Crura, hercle, diffringentur.
Ni iſtum impudicum percies......

LIBANUS.

Perii hercle! age impudice,
Sceleſte, non audes mihi ſceleſto ſubvenire?

LEONIDA.

Pergin' precari peſſumo ?

MERCATOR.

Quæ res ? tun' libero homini
Malè ſervos loquere ?

LEONIDA.

Vapula.

MERCATOR.

Id quidem tibi hercle fiet,
Ut vapules, Demænetum ſimul ac conſpexero hodie.
In jus voco te.

LEONIDA.

Non eo.

MERCATOR.

Non is ? memento.

LEONIDA.

Memini.

MERCATOR.

Dabitur pol ſupplicium mihi de tergo voſtro.

LEONIDA.

Væ ! te,
Tibi quidem ſupplicium, carnufex, de nobis detur ?

MERCATOR.

Atque etiam
Pro voſtris dictis maledictis pœnæ pendentur mihi hodie.

LEONIDA.

Quid, verbero ? ain' tu, furcifer ? herum noſmet fugitare cenſes ?
I nunc jam ad herum, quò vocas jamdudum, quò volebas.

MERCATOR.

Nunc demum ? tamen nunquam hinc feres argenti nummum, niſi me

Dare juſſerit Demænetus.

LEONIDA.

Ita facito : age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur ?
Tam ego homo ſum quàm tu.

MERÇATOR.

Scilicet ita res eſt.

LEONIDA.

Sequere hàc ergo.
Præfiſcini hoc nunc dixerim, nemo etiam me accuſavit
Merito meo, neque me Athenis eſt alter hodie quiſquam,
Cui credi rectè æquè putent.

MERCATOR.

Fortaſſis : ſed me tamen
Nunquam hodie induces, ut tibi credam hoc argentum ignoto.
Lupus eſt homo homini, non homo ; quom qualis ſit, non novit.

LEONIDA.

Jam nunc ſecunda mihi facis. Scibam huic te capitulo hodie
Facturum ſatis pro injuria. Quanquam ego ſum ſordidatus,
Frugi tamen ſum, nec poteſt peculium enumerari.

MERCATOR.

Fortaſſe.

LEONIDA.

Etiam nunc dico : Periphanes Rhodo mercator
Dives, abſente hero ſolus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.

MERCATOR.

Fortaſſe.

LEONIDA.

Atque etiam tu quoque ipſe, ſi eſſes percunctatus
Me ex aliis, ſcio pol, crederes nunc quod fers.

MERCATOR.

Haud negaſſim.

ACTUS III.

SCENA I.

CLEÆRETA. PHILENIUM.

CLEÆRETA.

NEQUEON' ego ted interdictis facere manſuetam meis?
An ita tu es animata, ut quæ expers matris imperii ſies?

PHILENIUM.

Ubi piem Pietatem, ſi iſto more moratam tibi
Poſtulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?

CLEÆRETA.

An decorum eſt advorſari meis te præceptis?

PHILENIUM.

Quid eſt?

CLEÆRETA.

Hoccine eſt Pietatem colere, matris imperium minuere?

PHILENIUM.

Neque quæ rectè faciunt, culpo; neque quæ delinquunt, amo.

CLEÆRETA.

Satis dicacula es amatrix.

PHILENIUM.

Mater, is quæſtu'ſt mihi:
Lingua poſcit, corpus quærit, animus orat, res monet.

CLEÆRETA.

Ego te volui caſtigare, tu mî accuſatrix ades.

PHILENIUM.

Neque edepol te accuſo, neque id me facere fas exiſtumo.
Verùm ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.

CLEÆRETA.

Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.

PHILENIUM.

Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portiſculum.
Quin pol ſi repoſivi remum, ſola ego in caſteria
Ubi quieſco, omnis familiæ cauſſa conſiſtit tibi.

CLEÆRETA.

Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audaciſſumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demæneti
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari juſſit ad nos? an tu tibi
Verba blanda eſſe aurum rere? dicta docta pro datis?
Ultro amas, ultro expetiſſis, ultro ad te arceſſi jubes.
Illos qui dant, derides; eos qui deludunt, deperis.

An

An te id exſpectare oportet, ſi quis promittat tibi,
Te facturum divitem, ſi moriatur mater ſua?
Ecaſtor nobis periculum magnum & familiæ portenditur,
Dum ejus exſpectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeò niſi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies ſummu'ſt apud me inopiæ excuſatio.

PHILENIUM.

Patiar, ſi cibo carere me jubeas, mater mea.

CLEÆRETA.

Non veto ted amare, qui dant, qua amentur gratia.

PHILENIUM.

Quid ſi hîc animus occupatu'ſt, mater, quid faciam? mone.

CLEÆRETA.

Hem!
Meum caput contemples, ſi quidem ex re conſultas tua.

PHILENIUM.

Etiam opilio qui paſcit, mater, alienas oveis,
Aliquam habet peculiarem, quî ſpem ſoletur ſuam.
Sine me amare unum Argyrippum animi cauſsâ, quem volo.

CLEÆRETA.

Intrò abi. Nam te quidem edepol nihil eſt impudentius.

PHILENIUM.

Audientem dicto, mater, produxiſti filiam.

ACTUS III.

SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

LEONIDA.

PERFIDIÆ laudes gratiaſque habemus meritò magnas,
Quom noſtris ſycophantiis, dolis aſtutiiſque,
Scapularum conſidentia, virtute humerorum freti,
Advorsùm ſtimulos, laminas, cruceſque compedeſque,
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
Indoctoreſque acerrumos, gnaroſque noſtri tergi;
Qui ſæpe ante in noſtras ſcapulas cicatrices indiderunt:
Eas nunc legiones, copias exercituſque eorum,
Vi pugnando perjuriis noſtris, euge, potiti.
Id virtute hujus collegæ, meaque comitate
Factum eſt.

LIBANUS.

Qui me vir fortior eſt ad ſufferendas plagas?

LEONIDA.

Edepol virtutes qui tuas nunc poſſit collaudare,
Sicut ego poſſim, quæ domi duellique malè feciſti?
Næ illa edepol pro merito nunc tuo memorari multa poſſunt.

Ubi fidentem fraudaveris, ubi hero infidelis fueris,
Ubi verbis conceptis ſciens lubenter perjuraris,
Ubi parietes perfoderis, in furto ubi ſis prehenſus,
Ubi ſæpe cauſſam dixeris pendens advorſus octo
Artitos, audaceis viros, valenteis virgatores.

LIBANUS.

Fateor profectò ut prædicas, Leonida, eſſe vera.
Verùm edepol næ etiam tua quoque malefacta iterari multa
Et verò poſſunt. Ubi ſciens fideli infidus fueris:
Ubi prehenſus in furto ſies, & manifeſtò verberatus:
Ubi perjuraris: ubi ſacro manus ſis admolitus:
Ubi heris damno, moleſtiæ, & dedecori ſæpe fueris:
Ubi creditum tibi quod ſit, tibi datum eſſe pernegaris:
Ubi amicæ, quàm amico tuo, fueris magis fidelis:
Ubi ſæpe ad languorem tuâ duritiâ dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata eſt gratia? ut collegam collaudavi!

LEONIDA.

Ut meque teque maxume: utque ingenio noſtro decuit.

LIBANUS.

Jam omitte iſta, atque hoc quod rogo, reſponde.

LEONIDA.

Rogita quod vis.

LIBANUS.

Argenti viginti minas habeſne?

LEONIDA.

Hariolare.

Edepol ſenem Demænetum lepidum fuiſſe nobis.
Ut aſſimulabat Sauream med eſſe! quàm facetè!
Nimis ægrè riſum continui, ubi hoſpitem inclamavit,
Quod ſe abſente mihi fidem habere noluiſſet.
Ut memoriter me Sauream vocabat atrienſem!

LIBANUS.

Manedum.

LEONIDA.

Quid eſt ?

LIBANUS.

Philenium eſt ne hæc quæ intus exit ?
Atque Argyrippus unà.

LEONIDA.

Opprime os : is eſt. Etiam ſubauſcultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. Quidnam
eſſe dicam ?
Tacitè auſcultemus.

LIBANUS.

At at ! modò hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam.

LEONIDA.

Quoi rei ?

LIBANUS.

Quî verberarem
Aſinos,ſi forte occœperint clamare hinc ex crumena.

ACTUS III.

SCENA III.

ARGYRIPPUS. PHILENIUM.
LIBANUS. LEONIDA.

ARGYRIPPUS.

CUR me retentas ?

PHILENIUM.

Quia tui amans abeuntis egeo.

ARGYRIPPUS.

Vale.

PHILENIUM.

Aliquantò amplius valerem ego, ſi tu hîc maneres.

ARGYRIPPUS.

Salve.

PHILENIUM.

Salvere me jubes, quoi tu abiens affers morbum.

ARGYRIPPUS.

Mater ſupremum mihi tua dixit, domum ire juſſit.

PHILENIUM.

Acerbum funus filiæ faciet, ſi te carendum eſt.

LIBANUS.

Homo hercle hinc excluſu'ſt foras.

LEONIDA.

Ita res eſt.

ARGYRIPPUS.

Mitte quæſo.

PHILENIUM.

Quò nunc abis? quin tu hîc manes?

ARGYRIPPUS.

Nox, ſi voles, manebo.

LIBANUS.

Audin' tu hunc? operâ ut largus eſt nocturnâ. Nunc enim hic eſt
Negotioſus interdius. Videlicet Solonem,
Leges ut conſcribat, quibus ſe populus teneat. Gerræ
Qui ſe ſe parere apparent hujus legibus, profectò
Nunquam bonæ frugi ſient, dies nocteſque potent.

LEONIDA.

Næ iſte hercle ab iſta non pedem diſcedat, ſi liceſſit,
Qui nunc feſtinat, atque ab hac minatur ſe ſe abire.

LIBANUS.

Sermoni jam finem face tuo : hujus ſermonem accipiam.

ARGYRIPPUS.

Vale.

PHILENIUM.

Quò properas ?

ARGYRIPPUS.

Bene vale : apud Orcum te videbo.

Nam equidem me , jam quantum poteſt , à vita abjudicabo.

PHILENIUM.

Cur tu obſecro immerito meo me morti dedere optas.

ARGYRIPPUS.

Ego te ? quam ſi intellegam deficere vita , jam ipſe

Vitam meam tibi largiar , & de mea ad tuam addam.

PHILENIUM.

Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum ?

Nam quid me facturam putas , ſi iſthuc quod dicis , faxis ?

Mihi certum eſt , efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.

ARGYRIPPUS.

O ! melle dulci dulcior mihi tu es.

PHILENIUM.

Certè enim tu vita es

Mihi. Complectere.

ARGYRIPPUS.

Facio lubens.

PHILENIUM.

Utinam ſic efferamur !

LEONIDA.

O ! Libane , ut miſer eſt homo qui amat.

LIBANUS.

Imò hercle verò
Qui pendet, multò eſt miſerior.

LEONIDA.

Scio, qui periculum feci.
Circumſiſtamus: alter hinc, hinc alter appellemus.

LIBANUS.

Here, ſalve. Sed num ſumus eſt hæc mulier quam amplexare?

ARGYRIPPUS.

Quidum?

LIBANUS.

Quia oculi ſunt tibi lacrumantes, ego rogavi.

ARGYRIPPUS.

Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.

LIBANUS.

Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia nunquam ullum habui.

LEONIDA.

Philenium, ſalve.

PHILENIUM.

Dabunt Dî, quæ velitis, vobis.

LIBANUS.

Noctem tuam & vini cadum velim, ſi optata fiant.

ARGYRIPPUS.

Verbum cave faxis, verbero.

LIBANUS.

Tibi equidem, non mihi opto.

ARGYRIPPUS.

Tum tu igitur loquere quod lubet.

LIBANUS.

Hunc hercle verberare.

LEONIDA.

Quiſnam iſthuc accredat tibi, cinæde calamiſtrate?
Tun' verbères, qui pro cibo habeas te verberari?

ARGYRIPPUS.

Ut voſtræ fortunæ meis præcedunt, Libane, longè,
Qui hodie nunquam ad veſperum vivam!

LIBANUS.

Quapropter quæſo?

ARGYRIPPUS.

Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod ego dem, nuſquam quicquam eſt.
Hinc med amantem ex ædibus delegit hujus mater.
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt,
Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi daturus dixit:
Ut hanc ne quòquam mitteret, niſi ad ſe hunc annum totum.
Videtin' viginti minæ quid pollent, quidve poſſunt?
Ille, qui illas perdit, ſalvos eſt: ego, qui non perdo, pereo.

LIBANUS.

Jam dedit argentum?

ARGYRIPPUS.

Non dedit.

LIBANUS.

Bono animo es, ne formida.

LEONIDA.

Secede huc, Libane: te volo.

LIBANUS.

Si quid vis.

ARGYRIPPUS.

Obſecro vos,
Eadem iſthac opera ſuavius eſt complexos fabulari.

LIBANUS.

LIBANUS.

Non omnia eadem æquè omnibus, here, ſuavia eſſe ſcito.
Vobis eſt ſuave amantibus complexos fabulari;
Ego complexum hujus nihil moror.

LEONIDA.

Meum autem hic aſpernatur.
Proinde iſtud facias ipſe, quod faciamus nobis ſuades.

ARGYRIPPUS.

Ego verò, & quidem edepol lubens. Interea, ſi videtur,
Concedite iſtuc.

LEONIDA.

Vin' herum deludi?

LIBANUS.

Dignu'ſt ſanè.

LEONIDA.

Vin' faciam ut me Philenium præſente hoc amplexetur?

LIBANUS.

Cupio hercle.

LEONIDA.

Sequere hâc.

ARGYRIPPUS.

Ecquid eſt ſalutis? ſatis locuti.

LEONIDA.

Auſcultate, atque operam date, & mea dicta devorate.
Primùm omnium ſervos tuos nos eſſe non negamus:
Sed ſi tibi viginti minæ argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine?

ARGYRIPPUS.

Libertos.

LEONIDA.

Non patronos ?

ARGYRIPPUS.

Id potiùs.

LEONIDA.

Viginti minæ hîc inſunt in crumina.
Has ego, ſi vis, tibi dabo.

ARGYRIPPUS.

Dî te ſervaſſint ſemper,
Cuſtos herilis, decus populi, theſaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amoriſque imperator.
Hîc pone, hîc iſtam colloca cruminam in collo planè.

LEONIDA.

Nolo ego te, qui herus ſis mihi, onus iſtuc ſuſtinere.

ARGYRIPPUS.

Quin tu labore liberas te, atque iſtam imponis in me.

LEONIDA.

Ego bajulabo : tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.

ARGYRIPPUS.

Quid nunc ? quid eſt ? quin tradis huc cruminam ære preſſatam ?

LEONIDA.

Hanc, cui daturu's hanc, jube petere atque orare mecum.
Nam iſtuc proclive eſt, quod jubes, me planè collocare.

PHILENIUM.

Da meus ocellus, mea roſa, mî anime, da mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos dejunge amanteis.

LEONIDA.

Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem,

Agnellum : hœdillum me tuum dic eſſe vel vitellum :
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.

ARGYRIPPUS.

Ten' oſculetur, verbero ?

LEONIDA.

Quàm verò indignum viſum eſt !
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.

ARGYRIPPUS.

Quidvis egeſtas imperat : fricentur ; da nunc quod oro.

PHILENIUM.

Age, mi Leonida, obſecro fer amanti hero ſalutem.
Redime iſtoc beneficio te ab hoc, & tibi eme hunc iſto argento.

LEONIDA.

Nimis bella es atque amabilis : & ſi hoc eſſet meum, hodie
Nunquam me orares quin darem : illum te orare meliu'ſt.
Illic hanc mihi ſervandam dedit. I ſanè bella bellè.
Cape hoc, ſis, Libane.

ARGYRIPPUS.

Furcifer, etiam me deluſiſti ?

LEONIDA.

Nunquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Ageſis, tu in partem nunc jam hunc delude, atque hanc amplexare.

LIBANUS.

Taceas, me ſpectes.

ARGYRIPPUS.

Quin ad hunc, Philenium, aggredimur,
Virum quidem pol optumum, & non ſimilem furis hujus.

LIBANUS.

Inambulandum eſt; nunc mihi viciſſim ſupplicabunt.

ARGYRIPPUS.

Quæſo hercle, Libane, ſine herum tuis factis ſoſpitari,
Da mihi iſtas viginti minas. Vides me amantem egere.

LIBANUS.

Videbitur, factum volo: redito huc conticinio.
Nunc iſtanc tantiſper jubeſis petere atque orare mecum.

PHILENIUM.

Amandóne exorarier vis te, an oſculando?

LIBANUS.

Enimvero utrunque.

PHILENIUM.

Ego obſecro te, & tu utrunque noſtrûm ſerva.

ARGYRIPPUS.

O Libane, mi patrone, mihi trade iſtuc.

LIBANUS.

Magis decorum'ſt,
Libertum potiùs, quàm patronum, onus in via portare.

PHILENIUM.

Mi Libane, ocellus aureus, donum decuſque amoris,
Amabo, faciam quod voles, da iſtuc argentum nobis.

LIBANUS.

Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, paſſerculum puſillum.
Fac proſerpentem beſtiam me, duplicem ut habeam linguam.
Circumdatoque me brachiis: meum collum circumplecte.

ARGYRIPPUS.

Ten' complectatur, carnufex?

LIBANUS.

Quàm verò indignus videor !

Ne iſtuc nequicquam dixeris tam indignum dictum in me :

Vehes pol hodie me, ſiquidem hoc argentum ferre ſperes.

ARGYRIPPUS.

Ten' ego veham ?

LIBANUS.

Tun' hoc feras argentum hinc aliter a me ?

ARGYRIPPUS.

Perii hercle ! ſi verum quidem eſt decorum, herum vehere ſervom :

Inſcende.

LIBANUS.

Sic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari.

Adſta igitur, ut conſuetus es puer olim. Scin' ut dicam ?

Hem ſic. Abi : laudo. Nec te equo magis eſt equus ullus ſapiens.

ARGYRIPPUS.

Inſcende actutum.

LIBANUS.

Ego fecero. Hem ! quid iſtuc eſt ? ut tu incedis ?

Demam hercle jam de ordeo, tolutim nî badizas.

ARGYRIPPUS.

Amabo, Libane, jam ſat eſt.

LIBANUS.

Nunquam hercle hodie exorabis.

Nam jam calcari quadrupedem agitabo advorsùm clivum,

Tum poſtea ad piſtores dabo, ut ibi cruciere currens.

Adſta, ut deſcendam nunc jam in proclivi, quanquam nequam es.

ARGYRIPPUS.

Quid nunc? quoniam ambo, ut eſt lubitum, nos deluſiſtis,
Datiſne argentum?

LIBANUS.

Siquidem mihi ſtatuam & aram ſtatuis,
Atque ut Deo mihi hîc immolas bovem: nam ego tibi Salus ſum.

LEONIDA.

Etiam tu, here, iſtunc amoves abs te? atque ipſe me aggredire?
Atque illa ſibi quæ hîc juſſerat, mihi ſtatuis, ſupplicaſque?

ARGYRIPPUS.

Quem te autem Deum nominem?

LEONIDA.

Fortunam, atque Obſequelam.

ARGYRIPPUS.

Jam iſtoc es melior.

LIBANUS.

An quid eſt homini ſalute melius?

ARGYRIPPUS.

Licet laudem Fortunam, tamen ut ne Salutem culpem.

PHILENIUM.

Ecaſtor ambæ ſunt bonæ.

ARGYRIPPUS.

Sciam ubi boni quid dederint.

LEONIDA.

Opta id quod, ut contingat tibi, vis.

ARGYRIPPUS.

Quid ſi optaro ?

LEONIDA.

Eveniet.

ARGYRIPPUS.

Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas.

LEONIDA.

Impetraſti.

ARGYRIPPUS.

Ain' verò ?

LEONIDA.

Certè , inquam.

LIBANUS.

Ad me adi viciſſim , atque experire.
Exopta id quod vis maxumè tibi evenire , fiet.

ARGYRIPPUS.

Quid ego aliud exoptem amplius , niſi illud cujus inopia'ſt ?
Viginti argenti commodas minas , hujus quas dem matri.

LIBANUS.

Dabuntur : animo ſis bono face : exoptata obtingent.

ARGYRIPPUS.

Ut conſuevere , homines Salus fruſtratur & Fortuna.

LEONIDA.

Ego caput huic argènto fui hodie reperiundo.

LIBANUS.

Ego pes fui.

ARGYRIPPUS.

Quin nec caput nec pes ſermonum apparet.
Nec quid dicatis , nec me cur ludatis ſcire poſſum.

LIBANUS.

Satis jam deluſum cenſeo : nunc rem , ut eſt , eloquamur.

Animum, Argyrippe, advorteſis. Pater nos ferre hoc juſſit
Argentum ad te.

ARGYRIPPUS.

Ut tempore opportunéque attuliſtis!

LIBANUS.

Hîc inerunt viginti minæ bonæ, malâ operâ partæ:
Has tibi nos pactis legibus dare juſſit.

ARGYRIPPUS.

Quid id eſt, quæſo?

LIBANUS.

Noctem hujus & cenam ſibi ut dares.

ARGYRIPPUS.

Jube advenire quæſo.
Meritiſſumò ejus quæ volet faciemus, qui hoſce amores
Noſtros diſpulſos compulit.

LEONIDA.

Patieris, Argyrippe,
Patrem hanc amplexari tuum?

ARGYRIPPUS.

Hæc facilè faciet ut patiar.
Leonida, curre, obſecro; patrem huc orato ut veniat.

LIBANUS.

Jamdudum eſt intus.

ARGYRIPPUS.

Hâc quidem non venit.

LIBANUS.

Angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis ſe videret
Huc ire familiarium. Ne uxor reſciſcat, metuit.
De argento, ſi mater tua ſciat ut ſit factum....

ARGYRIPPUS.

Heja !

Benedicite. Ite intrò citò. Valete.

LEONIDA.

Et vos amate.

ACTUS IV.

DIABOLUS. PARASITUS.

DIABOLUS.

AGEDUM, iſtum oſtende quem conſcripſti ſyngraphum
Inter me & amicam & lenam : leges perlege.
Nam tu poëta es prorſus ad eam rem unicus.

PARASITUS.

Horreſcet, faxo, lena, leges quom audiet.

DIABOLUS.

Age quæſo, mî hercle tranſlege.

PARASITUS.

Audin' ?

DIABOLUS.

Audio.

PARASITUS.

Diabolus Glauci filius Cleæretæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut ſecum eſſet noctes & dies
Hunc annum totum.

DIABOLUS.

Neque cum quîquam alio quidem.

PARASITUS.

Addóne ?

DIABOLUS.

Adde : & ſcribas, vide, planè & probè.

PARASITUS.

Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum nominet,
Aut quod illa amicæ ſuæ amatorem prædicet.
Foreis occluſæ omnibus ſient, niſi tibi.
In foribus ſcribat, occupatam eſſe ſe.
Aut quod illa dicat peregrè allatam epiſtolam,
Ne epiſtola quidem ulla ſit in ædibus,
Nec cerata adeò tabula : & ſi qua inutilis
Pictura ſit, eam vendat : ni quatriduo
Abalienarit, quo abs te argentum acceperit,
Tuus arbitratus ſit, comburas, ſi velis.
Ne illi ſit cera, ubi facere poſſit litteras.
Vocet convivam neminem illa ; tu voces.
Ad eorum ne quem oculos adjiciat ſuos.
Si quem alium aſpexit, cæca continuò ſiet.
Tecum unà poſtea æquè pocula potitet.
Abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quàm tu, ſapiat.

DIABOLUS.

Satis placet.

PARASITUS.

Suſpiciones omnes abs ſe ſegreget,
Neque illæc ulli pede pedem homini premat.
Cum ſurgat, non in lectum inſcendat proxumum ;
Neque cum deſcendat, inde det cuiquam manum.
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoveat, niſi tibi.
Cum jaciat, Te ne dicat : nomen nominet.

Deam invocet ſibi quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. Si magis religioſa fuerit,
Tibi dicat, tu pro illa ores, ut ſit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Poſt, ſi lucerna exſtincta eſt, ne quid ſui
Membri commoveat quicquam in tenebris.

DIABOLUS.

Optumum eſt:
Ita ſcilicet facturam: verùm in cubiculo
Deme iſtuc: equidem illam moveri geſtio.
Nolo habere illam cauſſam, & votitam dicere.

PARASITUS.

Scio, captiones metuis.

DIABOLUS.

Verùm.

PARASITUS.

Ergo, ut jubes,
Tollam.

DIABOLUS.

Quidni?

PARASITUS.

Audi reliqua.

DIABOLUS.

Loquere, audio.

PARASITUS.

Neque ullum verbum faciat perplexabile:
Neque ullâ linguâ ſciat loqui niſi Atticâ.
Fortè ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſiat,
Ut cuiquam linguam in tuſſiendo proferat.
Quod illa autem ſimulet, quaſi gravedo profluat,
Hoc ne ſic faciat: tu labellum abſtergeas
Potiùs, quàm cuiquam ſuavium faciat palam.
Nec mater lena ad vinum accedat interim,

Nec ulli verbo malè dicat. Si dixerit,
Hæc multa ei eſto, vino viginti dies
Ut careat.

DIABOLUS.

Pulchrè ſcripſti : ſcitum ſyngraphum.

PARASITUS.

Tum ſi coronas, ſerta, unguenta juſſerit
Ancillam ferre Veneri aut Cupidini,
Tuus ſervos ſervet, Veneríne eas det, an viro.
Si fortè purè velle habere dixerit,
Tot noctes reddat ſpurcas, quot puras habuerit :
Hæc ſunt non nugæ : non enim mortualia.

DIABOLUS.

Placent profectò leges. Sequere intrò.

PARASITUS.

Sequor.

ACTUS V.

SCENA I.

DIABOLUS. PARASITUS.

DIABOLUS.

SEQUERE hàc : egon' hæc patiar ? aut taceam ? emori
Me malim, quàm hæc non ejus uxori indicem.
Ain' tu apud amicam ? munus adoleſcentuli

Fungare ? uxori excuſes te, & dicas ſenem ?
Præripias ſcortum amanti, atque argentum obicias
Lenæ ? ſuppiles clam domi uxorem tuam ?
Suſpendas potiùs me, quàm tacita tu hæc auferas.
Jam quidem hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Niſi quidem illa ante occupaſſit te, affliges, ſcio,
Luxuriæ ſumptus ſuppeditare ut poſſies.

PARASITUS.

Ego ſic faciundum cenſeo. Me honeſtiu'ſt,
Quàm te, palam hanc rem facere, ne illa exiſtumet
Amoris cauſsâ percitum id feciſſe te,
Magis quàm ſua cauſſa.

DIABOLUS.

At pol quin dixti rectiùs.
Tu ergo fac ut illi turbas, liteis concias,
Cum ſuo ſibi gnato clam ad amicam de die
Potare, illam expilare jam.

PARASITUS.

Ne me mone ;
Ego iſtud curabo.

DIABOLUS.

At ego te opperiar domi.

ACTUS V.

SCENA II.

ARGYRIPPUS. DEMÆNETUS.

ARGYRIPPUS.

AGEDUM, decumbamus ſis, pater.

DEMÆNETUS.

Ut juſſeris,
Mi gnate, ita fiet.

ARGYRIPPUS.

Pueri, menſam apponite.

DEMÆNETUS.

Nunquid nam tibi moleſtum eſt, gnate mi, ſi hæc nunc mecum accubat?

ARGYRIPPUS.

Pietas, pater, oculis dolorem prohibet; quanquam ego iſtanc amo,
Poſſum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quia tecum accubat.

DEMÆNETUS.

Decet verecundum eſſe adoleſcentem, Argyrippe.

ARGYRIPPUS.

Edepol, pater,
Merito tuo facere poſſum.

DEMÆNETUS.

Age ergo, hoc agitemus convivium

Vino & ſermone ſuavi. Nolo ego metui, amari mavolo,
Mi gnate, me abs te.

ARGYRIPPUS.

Pol ego utrunque facio, ut æquom eſt filium.

DEMÆNETUS.

Credam iſtuc, ſi eſſe te hilarum videro.

ARGYRIPPUS.

An tu eſſe me triſtem putas?

DEMÆNETUS.

Putem ego? quem videam æquè eſſe mœſtum, quaſi dies ſi dicta ſit.

ARGYRIPPUS.

Ne dixis iſtuc.

DEMÆNETUS.

Ne ſic fueris, illico ego non dixero.

ARGYRIPPUS.

Hem! aſpecta, rideo.

DEMÆNETUS.

Utinam, malè qui mihi volunt, ſic rideant!

ARGYRIPPUS.

Scio equidem quamobrem me, pater, tu triſtem credas nunc tibi;
Quia iſtæc eſt tecum. Atque, ego quidem hercle ut verum tibi dicam, pater,
Ea res me malè habet; at non eò quin tibi non cupiam quæ velis:
Verùm iſtam amo. Aliam tecum eſſe equidem facilè poſſim perpeti.

DEMÆNETUS.

At ego hanc volo.

ARGYRIPPUS.

Ergo ſunt quæ exoptas. Mihi quæ ego exoptem volo.

DEMÆNETUS.

Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum ut eſſes, atque amanti argenti feci copiam.

ARGYRIPPUS.

Hem iſtoc me facto tibi devinxti.

DEMÆNETUS.

Quin te ergo hilarum das mihi?

ACTUS V.

SCENA III.

ARTEMONA. PARASITUS. DEMÆNETUS.

ARGYRIPPUS. PHILENIUM.

ARTEMONA.

AIN' tu meum virum hîc potare, obſecro, cum filio?
Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?
Meoque filio ſciente, id facere flagitium patrem?

PARASITUS.

Neque divini, neque mî humani poſthac quicquam accreduas,
Artemona, ſi hujus rei me eſſe mendacem inveneris.

ARTEMONA.

ARTEMONA.

At ſceleſta ego præter alios meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxumè.

PARASITUS.

At nunc dehinc ſcito illum ante omnes minimi mortalem pretî,
Madidum, nihili, incontinentem, atque oſorem uxoris ſuæ.

ARTEMONA.

Pol ni vera iſta eſſent, nunquam faceret ea quæ nunc facit.

PARASITUS.

Ego quoque hercle illum antehac hominem ſemper ſum frugi ratus.
Verùm hoc facto ſeſe oſtendit, qui quidem cum filio
Potet unà, atque unà amicam ductet decrepitus ſenex.

ARTEMONA.

Hoc ecaſtor eſt, quod ille it ad cenam cotidie.
Ait ſeſe ire ad Archidemum, Chæream, Chæreſtratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demoſthenem;
Is apud ſcortum corruptelæ & liberis luſtris ſtudet.

PARASITUS.

Quin tu illum jubes ancillas rapere ſublimem domum?

ARTEMONA.

Tace modò. Næ illum ecaſtor miſerum habebo.

PARASITUS.

Ego iſtuc ſcio
Ita fore illi, dum quidem cum illo nupta eris.

ARTEMONA.

Ego cenſeo
Eum etiam hominem aut in ſenatu dare operam, aut clientibus;
Ibi labore delaſſatum noctem totam ſtertere.
Ille opere foris faciundo laſſus domum noctu advenit:
Fundum alienum arat, incultum familiarem deſerit.
Is etiam corruptus, porro ſuum corrumpit filium.

PARASITUS.

Sequere hâc me modò, jam faxo ipſum hominem manifeſtò opprimas.

ARTEMONA.

Nihil ecaſtor eſt quod facere mavelim.

PARASITUS.

Manedum.

ARTEMONA.

Quid eſt?

PARASITUS.

Poſſis, ſi fortè accubantem tuum virum conſpexeris,
Quom corona amplexum amicam ſi videas, cognoſcere?

ARTEMONA.

Poſſum ecaſtor.

PARASITUS.

Hem tibi hominem.

ARTEMONA.

Perii.

PARASITUS.

Pauliſper mane.
Aucupemus ex inſidiis clanculum quam rem gerant.

ARGYRIPPUS.

Quid modi, pater, amplexandi facies?

DEMÆNETUS.

Fateor, gnate mi.

ARGYRIPPUS.

Quid ſatere?

DEMÆNETUS.

Me ex amore hujus corruptum oppidò.

PARASITUS.

Audin' quid ait?

ARTEMONA.

Audio.

DEMÆNETUS.

Egon' ut non domo uxori meæ
Subripiam, in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam?
Non edepol conduci poſſum vitâ uxoris annuâ.

PARASITUS.

Cenſen' tu illum hodie primùm ire aſſuetum eſſe in ganeum?

ARTEMONA.

Ille ecaſtor ſuppilabat me, quod ancillas meas
Suſpicabar, atque inſonteis miſeras cruciabam.

ARGYRIPPUS.

Pater,
Jube dare vinum; jamdudum factum eſt quom primùm bibi.

DEMÆNETUS.

Da puere ab ſummo; age, tu interibi ab infimo da ſuavium.

ARTEMONA.

Perii miſera, Ut oſculatur carnufex, capuli decus!

DEMÆNETUS.

Edepol animam ſuaviorem aliquantò quàm uxoris meæ.

PHILENIUM.

Dic amabo, an fetet anima uxoris tuæ?

DEMÆNETUS.

Nauteam
Bibere malim ſi neceſſum eſt, quàm illam oſcularier.

ARTEMONA.

Miſer ecaſtor es!

PARASITUS.

Mecaſtor dignus eſt.

ARGYRIPPUS.

Quid ais, pater?

ARTEMONA.

Ain' tandem? edepol næ tu iſtuc cum malo magno tuo
Dixiſti in me. Sine: venias modò domum, faxo ut ſcias
Quid pericli ſit dotatæ uxori convicium dicere.

ARGYRIPPUS.

Ecquid matrem amas?

DEMÆNETUS.

Egone? illam nunc amo, quia non adeſt?

ARGYRIPPUS.

Quid quom adeſt?

DEMÆNETUS.

Periiſſe cupio.

PARASITUS.

Amat homo hic te, ut prædicat.

ARTEMONA.

Næ ille ecaſtor feneratò funditat: nam ſi domum
Redierit hodie, oſculando ego ulciſcar potiſſimùm.

ARGYRIPPUS.

Jace, pater, talos, ut porro nos jaciamus.

DEMÆNETUS.

Maxumè.
Te Philenium mihi, atque uxori mortem. Hoc Venerium eſt.
Pueri, plaudite, & mihi ob jactum cantharo mulſum date.

ARTEMONA.

Non queo durare.

PARASITUS.

Si non didiciſti fullonicam,
Non mirandum eſt. In oculos invadi nunc eſt optumum.

ARTEMONA.

Ego pol vivam; & tu iſtanc hodie cum tuo magno malo
Invocaviſti.

PARASITUS.

Ecquis currit pollinctorem arceſſere?

ARGYRIPPUS.

Mater, ſalve.

ARTEMONA.

Sat ſaluti'ſt.

PARASITUS.

Mortuu'ſt Demænetus.
Tempus eſt ſubducere hinc me: pulchrè hoc gliſcit prœlium.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit:
Atque interea ut diſcumbamus ſuadebo, hi dum litigant.
Poſt eum demùm huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
Ei det in partem, hâc amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari, ſpero, poterit, ut ſinat

Seſe alternas cum illo noctes hâc frui. Nam ni impetro,
Regem perdidi; ex amore tantum eſt homini incendium.

ARTEMONA.

Quid tibi huc receptio ad te eſt meum virum?

PHILENIUM.

Pol me quidem
Miſeram odio enicavit.

ARTEMONA.

Age, ſurge, amator; i domum.

DEMÆNETUS.

Nullus ſum.

ARTEMONA.

Imò es, ne nega, omnium pol nequiſſumus.
At etiam cubat cuculus. Surge amator, i domum.

DEMÆNETUS.

Væ mihi!

ARTEMONA.

Vera hariolare. Surge amator, i domum.

DEMÆNETUS.

Abſcede ergo paululum iſtuc.

ARTEMONA.

Surge amator, i domum.

DEMÆNETUS.

Jam, obſecro, uxor.

ARTEMONA.

Nunc uxorem me eſſe meminiſti tuam!
Modò, quom dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.

DEMÆNETUS.

Totus perii.

ARTEMONA.

Quid tandem ? anima fetetne uxoris tuæ ?

DEMÆNETUS.

Murrham olet.

ARTEMONA.

Jam ſurripuiſti pallam, quam ſcorto dares ?

ARGYRIPPUS.

Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi.

DEMÆNETUS.

Non taces ?

ARGYRIPPUS.

Ego diſſuadebam, mater.

ARTEMONA.

Bellùm filium !

Iſtoſcíne patrem æquom mores eſt liberis largirier ?

Nihilne te pudet ?

DEMÆNETUS.

Pol, ſi aliud nihil ſit, tui me, uxor, pudet.

ARTEMONA.

Cano capite te cuculum uxor ex luſtris rapit.

DEMÆNETUS.

Non licet manere(cena coquitur)dum cenem modò ?

ARTEMONA.

Ecaſtor cenabis hodie, ut te dignum eſt, magnum malum.

DEMÆNETUS.

Malè cubandum eſt : judicatum me uxor adducit domum.

ARGYRIPPUS.

Dicebam, pater, tibi, ne matri conſuleres malè.

PHILENIUM.

De palla memento, amabo.

DEMÆNETUS.

Juben' hanc hinc abſcedere ?

PHILENIUM.

Imò intus potiùs : ſequere hàc me , mi anime.

DEMÆNETUS.

Ego verò ſequor.

ARTEMONA.

I domum.

PHILENIUM.

Da ſuavium etiam priùs quàm abis.

DEMÆNETUS.

I in crucem.

GREX.

Hic ſenex , ſi quid , clam uxorem , ſuo animo fecit volup' ,
Neque novum , neque mirum fecit , nec ſecùs quàm alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro , nec tam firmo pectore ,
Quin ubi quicquam occaſionis ſit , ſibi faciat benè.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet ,
Remur impetrari poſſe , ſi plauſum ſic clarum datis.

FINIS ASINARIÆ.

M. ACCII PLAUTI

AULULARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

LAR FAMILIARIS.
EUCLIO, *ſenex.*
STAPHYLA, *anus.*
EUNOMIA, *mulier.*
MEGADORUS, *ſenex.*
STROBILUS, *geminus ſervos.*
ANTHRAX, } *coci.*
CONGRIO, }
PYTHODICUS, *ſervos.*
LYCONIDES, *adoleſcens.*
PHÆDRA, *puella.*

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

AULAM repertam auri plenam Euclio
Vi ſumma ſervat, miſeris affectus modis.
Lyconides iſtius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubenſque ut faciat, dat coquos cum obſonio.
Auro formidat Euclio; abſtrudit foris.
Reque omni inſpecta, compreſſoris ſervolus
Id ſurpit. Illic Euclioni rem refert,
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.

PROLOGUS.

LAR FAMILIARIS.

NE QUIS miretur qui ſim, paucis eloquar.
Ego Lar ſum familiaris, ex hac familia,
Unde exeuntem me aſpexiſtis. Hanc domum
Jam multos annos eſt cum poſſideo, & colo
Patrique, avoque jam hujus qui nunc hìc habet;
Sed mihi avos hujus obſecrans concredidit
Theſaurum auri clam omneis: in medio foco
Defodit, venerans me, ut id ſervarem ſibi.
Is quoniam moritur (ita avido ingenio fuit)
Nunquam indicare id filio voluit ſuo:
Inopemque optavit potiùs eum relinquere,
Quàm eum theſaurum commonſtraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno & miſerè viveret.
Ubi is obiit mortem qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obſervare, ecquid majorem filius

Mihi honorem haberet, quàm ejus habuiſſet pater.
Atque ille verò minùs minuſque impendio
Curare, minuſque me impertire honoribus.
Item a me contra factum eſt : nam item obiit diem.
Is ex ſe hunc reliquit, qui hîc nunc habitat, filium
Pariter moratum, ut pater avoſque hujus fuit.
Huic filia una eſt : ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliquî ſemper ſupplicat :
Dat mihi coronas. Ejus honoris gratiâ
Feci, theſaurum ut hic reperiret Euclio,
Quò eam faciliùs nuptum, ſi vellet, daret.
Nam compreſſit eam de ſummo adoleſcens loco.
Is ſcit adoleſcens quæ ſit, quam compreſſerit :
Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic ſenex de proxumo
Sibi uxorem poſcat. Id eâ faciam gratiâ,
Quò ille eam faciliùs ducat, qui compreſſerat.
Et hic qui poſcet eam ſibi uxorem ſenex,
Is adoleſcentis illius eſt avonculus,
Qui illam ſtupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic ſenex jam clamat intus, ut ſolet.
Anum foras extrudit, ne ſit conſcia.
Credo aurum inſpicere volt, ne ſurreptum ſiet.

ACTUS I.

SCENA I.

EUCLIO. STAPHYLA.

EUCLIO.

Exi, inquam : age exi. Exeundum hercle tibi hinc eſt foras,
Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.

STAPHYLA.

Nam cur me miſeram verberas ?

EUCLIO.

Ut miſera ſis,
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.

STAPHYLA.

Nam quâ me nunc cauſſâ extruſiſti ex ædibus ?

EUCLIO.

Tibi ego rationem reddam, ſtimulorum ſeges ?
Illuc regredere ab oſtio : illuc ſis ; vide ut
Incedit ! at ſcin' quo modo tibi res ſe habet ?
Si hodie hercle fuſtem cepero, aut ſtimulum in manum,
Teſtudineum iſtum tibi ego grandibo gradum.

STAPHYLA.

Utinam me divi adaxint ad ſuſpendium
Potiùs quidem, quàm hoc pacto apud te ſerviam.

EUCLIO.

At ut ſceleſta ſola ſecum murmurat !
Oculos hercle ego iſtos, improba, effodiam tibi,
Ne me obſervare poſſis, quid rerum geram.
Abſcede : etiam nunc : etiam nunc : etiam. Ohe ! Nunc
Iſtic adſtato. Si hercle tu ex iſtoc loco
Digitum tranſverſum aut unguem latum exceſſeris,
Aut ſi reſpexis, donicum ego te juſſero,
Continuò hercle ego te dedam diſcipulam cruci.
Sceleſtiorem me hâc anu certè ſcio
Vidiſſe nunquam : nimiſque ego hanc metuo malè,
Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit,
Neu perſentiſcat, aurum ubi eſt abſconditum,
Quæ in occipitio quoque habet oculos, peſſuma.
Nunc ibo ut viſam, ſitne ita aurum ut condidi :
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.

STAPHYLA.

Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malæ rei eveniſſe, quamve inſaniam,
Queo comminiſci : ita miſeram me ad hunc modum
Decies die uno ſæpè extrudit ædibus.
Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent.
Pervigilat noctes totas : tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque jam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Queo comminiſci : neque quicquam melius eſt mihi,
Ut opinor, quàm ex me ut unam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.

ACTUS I.

SCENA II.

EUCLIO. STAPHYLA.

EUCLIO.

Nunc defæcato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalva eſſe intus omnia.
Redi nunc jam intrò, atque intus ſerva.

STAPHYLA.

Quippini
Ego intus ſervem? an ne quis ædeis auferat?
Nam hîc apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus:
Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis.

EUCLIO.

Mirum quin tuâ nunc me cauſſâ faciat Juppiter
Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas ſervari volo.
Pauper ſum, fateor, patior: quod Dî dant fero.
Abi intrò, occlude januam. Jam ego hîc ero.
Cave quenquam alienum in ædeis intromiſeris.
Quod quiſpiam ignem quærat, exſtingui volo,
Ne cauſſæ quid ſit, quod te quiſquam quæritet.
Nam ſi ignis vivet, tu exſtinguêre extempulò.
Tum aquam aufugiſſe dicito, ſi quis petet.
Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium,
Quæ utenda vaſa ſemper vicini rogant,

Fures veniſſe, atque abſtuliſſe dicito.
Profectò in ædes meas, me abſente, neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi,
Si bona Fortuna veniat, ne intromiſeris.

STAPHYLA.

Pol ea ipſa, credo, ne intromittatur cavet:
Nam ad ædeis noſtras nuſquam adiit, quanquam prope eſt.

EUCLIO.

Tace, atque abi intrò.

STAPHYLA.

Taceo, atque abeo.

EUCLIO.

Occlude ſis
Fores ambobus peſſulis; jam ego hîc ero.
Diſcrucior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.
Nimis hercle invitus abeo: ſed quid agam, ſcio.
Nam noſter noſtræ quî eſt magiſter curiæ,
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id ſi relinquo, ac non peto, omnes illico
Me ſuſpicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo ſedulò omnes, ne ſciant,
Omnes videntur ſcire, & me benignius
Omnes ſalutant, quàm ſalutabant priùs.
Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras:
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quò profectus ſum ibo, poſtidea domum
Me rurſum, quantùm potero, tantùm recipiam.

ACTUS II.

SCENA I.

EUNOMIA. MEGADORUS.

EUNOMIA.

Velim te arbitrari me hæc verba, frater,
Meæ fidei, tuæque rei cauſsà
Facere, ita ut æquom eſt germanam ſororem.
Quanquam haud falſa ſum, nos odioſas haberi.
Nam multum loquaces meritò omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam ullam eſſe
Hodie dicunt mulierem ullo in ſeclo.
Verùm hoc, frater, unum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item eſſe te.
Ita æquom eſt, quod in rem eſſe utrique arbitremur,
Et mihi te, & tibi me conſulere & monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum muſſari,
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eò nunc ego ſecretò te huc foras ſeduxi,
Ut tuam rem ego tecum hîc loquerer familiarem.

MEGADORUS.

Da mihi, optuma femina, manum.

EUNOMIA.

Ubi ea eſt? quis ea
Eſtnam optuma?

MEGADORUS.

Tu.

EUNOMIA.

Tune ais ?

MEGADORUS.

Si negas ,

Nego.

EUNOMIA.

Decet te quidem vera proloqui.
Nam optuma nulla poteſt eligi : alia aliâ
Pejor , frater , eſt.

MEGADORUS.

Idem ego arbitror , nec tibi
Advorſari certum eſt de iſtac re unquam , ſoror.

EUNOMIA.

Da mihi operam , amabo.

MEGADORUS.

Tua eſt ; utere
Atque impera , ſi quid vis.

EUNOMIA.

Id quod in rem tuam
Optumum eſſe arbitror , te id admonitum advento.

MEGADORUS.

Soror , more tuo facis.

EUNOMIA.

Factum volo.

MEGADORUS.

Quid eſt id ,
Soror ?

EUNOMIA.

Quod tibi ſempiternum ſalutare
Sit , procreandis liberis , (ita Dî faxint ,)
Volo te uxorem domum ducere.

MEGADORUS.

Hei ! occidi.

EUNOMIA.

Quid ita ?

MEGADORUS.

Quia mihi miſero cerebrum excutiunt
Tua dicta, ſoror : lapides loqueris.

EUNOMIA.

Eia, hoc face,
Quod te jubet ſoror.

MEGADORUS.

Si jubeat ; faciam.

EUNOMIA.

In rem
Hoc tuam eſt.

MEGADORUS.

Ut quidem emoriar priùs quàm ducam.
Sed his legibus, ſi quam dare vis, ducam : quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, ſoror.
His legibus quam dare vis, cedò, nuptias adorna.

EUNOMIA.

Quàm maxumâ poſſum tibi, frater, dare dote :
Sed eſt grandior natu : media eſt mulieris ætas.
Eam ſi jubes, frater, tibi me poſcere, poſcam.

MEGADORUS.

Num non vis me interrogare te ?

EUNOMIA.

Imò, ſi quid vis, roga.

MEGADORUS.

Poſt mediam ætatem, qui mediam ducit uxorem
domum ;
Si eam ſenex anum prægnantem fortuitò fecerit,
Quid dubitas, quin ſit paratum nomen puero Po-
ſtumus ?

Nunc ego iſtum, ſoror, laborem demam, & diminuam tibi.
Ego virtute Deûm & majorum noſtrorum, dives ſum ſatis.
Iſtas magnas factiones, animos, dotes dapſileis,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quæ in ſervitutem ſumptibus redigunt viros.

EUNOMIA.

Dic mihi, quæſo, quis ea eſt, quam vis ducere uxorem?

MEGADORUS.

Eloquar.
Noviſtin' hunc ſenem Euclionem ex proxumo pauperculum?

EUNOMIA.

Novi, hominem haud malum mecaſtor.

MEGADORUS.

Ejus cupio filiam
Virginem mihi deſponderi. Verba ne facias, ſoror.
Scio quid dictura es: hanc eſſe pauperem: hæc pauper placet.

EUNOMIA.

Dî bene vortant.

MEGADORUS.

Idem ego ſpero.

EUNOMIA.

Quid! me nunc quid vis?

MEGADORUS.

Vale.

EUNOMIA.

Et tu, frater.

MEGADORUS.

Ego conveniam Euclionem, ſi domi
Eſt. Sed eccum. Neſcio unde ſeſe homo recipit domum.

ACTUS II.

SCENA II.

EUCLIO. MEGADORUS.

EUCLIO.

PRÆSAGIBAT mihi animus, fruſtra me ire, quom exibam domo.
Itaque abibam invitus. Nam neque quiſquam curialium
Venit, neque magiſter, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet ſum hîc; animus domi eſt.

MEGADORUS.

Salvos atque fortunatus, Euclio, ſemper ſies.

EUCLIO.

Dî te ament; Megadore.

MEGADORUS.

Quid tu? recten' atque ut vis vales?

EUCLIO.

Non temerarium eſt, ubi dives blandè appellat pauperem.
Jam illic homo aurum me ſcit habere, eò me ſalutat blandiùs.

MEGADORUS.

Ain' tu te valere?

EUCLIO.

Pol ego haud a pecunia perbenè.

MEGADORUS.

Pol ſi eſt animus æquos tibi, ſatis habes, quî benè vitam colas.

EUCLIO.

Anus hercle huic indicium fecit de auro: perſpicuè palam eſt.
Cui ego jam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi.

MEGADORUS.

Quid tu ſolus tecum loquere?

EUCLIO.

Meam pauperiem conqueror.
Virginem habeo grandem, dote caſſam atque illocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam.

MEGADORUS.

Tace: bonum habe animum, Euclio:
Dabitur: adjuvabere a me: dic ſi quid opus eſt; impera.

EUCLIO.

Nunc petit, quom pollicetur: inhiat aurum ut devoret.
Alterâ manu fert lapidem, panem oſtentat alterâ.
Nemini credo, qui largè blandu'ſt dives pauperi.

Ubi manum injicit benignè, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego iſtos novi polypos, qui ubi quicquid tetigerint, tenent.

MEGADORUS.

Da mihi operam parumper. Paucis, Euclio, eſt quod te volo,
De communi re appellare, mea & tua.

EUCLIO.

Hei miſero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum eſt. Nunc hic eam rem volt, ſcio,
Mecum adire ad pactionem: verùm interviſam domum.

MEGADORUS.

Quò abis?

EUCLIO.

Jam ad te revortar: namque eſt quod viſam domum.

MEGADORUS.

Credo edepol, ubi mentionem ego fecero de filia,
Mihi ut deſpondeat, ſeſe a me derideri rebitur.
Neque illo quiſquam eſt alter hodie ex paupertate parcior.

EUCLIO.

Dî me ſervant, ſalva res eſt: ſalvom eſt, ſi quid non perit.
Nimis malè timui. Priùs quàm intrò redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, ſi quid me vis.

MEGADORUS.

Habeo gratiam.
Quæſo quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.

EUCLIO.

Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.

MEGADORUS.

Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum?

EUCLIO.

Bono.

MEGADORUS.

Quid ſide?

EUCLIO.

Bona.

MEGADORUS.

Quid factis?

EUCLIO.

Neque malis, neque improbis.

MEGADORUS.

Ætatem meam ſcis?

EUCLIO.

Scio eſſe grandem, itidem ut pecuniam.

MEGADORUS.

Certè edepol equidem te civem ſine mala omni malitia
Semper ſum arbitratus, & nunc arbitror.

EUCLIO.

Aurum huic olet.
Quid nunc me vis?

MEGADORUS.

Quoniam tu me, & ego te qualis ſis, ſcio:
Quæ res rectè vortat, mihique, tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi uxorem poſco: promitte hoc fore.

EUCLIO.

Eia Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,

Ut

Ut inopem, atque innoxium abs te atque abs tuis, me irrideas.
Nam de te neque re neque verbis merui, ut faceres quod facis.

MEGADORUS.

Neque edepol ego te deriſum venio, neque derideo:
Neque dignum arbitror.

EUCLIO.

Cur igitur poſcis meam gnatam tibi?

MEGADORUS.

Ut propter me tibi ſit melius, mihique propter te & tuos.

EUCLIO.

Venit hoc mihi, Megadore, in mentem, te eſſe hominem divitem,
Factioſum; me item hominem pauperum pauperrumum.
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi, in mentem venit,
Te bovem eſſe, & me eſſe aſellum: ubi tecum conjunctus ſiem,
Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego aſinus in luto:
Tu me bos magis haud reſpicias, gnatus quaſi nunquam ſiem.
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid devortii fuat.
Aſini me mordicibus ſcindant, boves incurſent cornibus.
Hoc magnum eſt periculum, me ab aſinis ad boves tranſcendere.

MEGADORUS.

Quàm ad probos propinquitate proxumè te adjunxeris,
Tam optumum eſt. Tu conditionem hanc accipe : auſculta mihi,
Atque eam deſponde mihi.

EUCLIO.

At nihil eſt dotis quod dem.

MEGADORUS.

Ne duas.
Dummodo morata rectè veniat, dotata eſt ſatis.

EUCLIO.

Eò dico, ne me theſauros reperiſſe cenſeas.

MEGADORUS.

Novi, ne doceas : deſponde.

EUCLIO.

Fiat. Sed pro Juppiter :
Non ego diſperii !

MEGADORUS.

Quid tibi eſt ?

EUCLIO.

Quid ? crepuit quaſi ferrum modò.

MEGADORUS.

Hîc apud me hortum confodere juſſi. Sed ubi hic eſt homo ?
Abiit, neque me certiorem fecit : faſtidit mei.
Quia videt me ſuam amicitiam velle, more hominum facit.
Nam ſi opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. Per metum malè rem gerit.
Idem quando illæc occaſio periit, poſt ſerò cupit.

EUCLIO.

Si hercle ego te non elinguandam dedero uſque ab radicibus,

Impero, auctorque ſum, ut tu me cuivis caſtrandum loces.

MEGADORUS.

Video hercle ègo te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem ſenectâ ætate ludos facias, haud merito meo.

EUCLIO.

Neque edepol, Magadore, facio: neque ſi cupiam, copia eſt.

MEGADORUS.

Quid nunc? etiam mihi deſpondes filiam?

EUCLIO.

Illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi.

MEGADORUS.

Sponden' ergo?

EUCLIO.

Spondeo.

MEGADORUS.

Iſtuc Dî bene vortant.

EUCLIO.

Ita Dî faxint. Illud facito ut memineris
Conveniſſe, ut ne quid dotis mea ad te afferret filia.

MEGADORUS.

Memini.

EUCLIO.

At ſcio, quo vos ſoleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum eſt, non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.

MEGADORUS.

Nulla controverſia mihi tecum erit. Sed nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ cauſſa eſt?

EUCLIO.

Imò edepol optumè.

MEGADORUS.

Ibo igitur, parabo. Nunquid me vis?

EUCLIO.

Iſtuc.

MEGADORUS.

Fiet. Vale.

Heus! Strobile, ſequere properè me ad macellum, ſtrenuè.

EUCLIO.

Illic hinc abiit. Dî immortales, obſecro, aurum quid valet!

Credo ego illum jam inaudiſſe, mihi eſſe theſaurum domi:

Id inhiat, eâ affinitatem hanc obſtinavit gratiâ.

ACTUS II.

SCENA III.

EUCLIO. STAPHYLA.

EUCLIO.

Ubi tu es, quæ deblateraſti jam vicinis omnibus,
Meæ me filiæ daturum dotem? heus! Staphyla, te voco:
Ecquid audis? vaſcula intus purè propera atque elue.

Filiam deſpondi ego : hodie nuptum huic Megadoro dabo.

STAPHYLA.

Dî bene vortant. Verùm ecaſtor non poteſt : ſubitum eſt nimis.

EUCLIO.

Tace, atque abi : curata fac ſint quom a foro redeam domum.
Atque occlude ædeis : jam ego hìc adero.

STAPHYLA.

Quid ego nunc agam ?
Nunc nobis propè adeſt exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo, prope adeſt, ut fiat palam.
Quod celatum eſt atque occultatum uſque adhuc, nunc non poteſt.
Ibo intrò, ut herus quæ imperavit, facta, cum veniat, ſient.
Nam ecaſtor malum mœrorem metuo ne miſtum bibam.

ACTUS II.

SCENA IV.

STROBILUS. ANTHRAX. CONGRIO.

STROBILUS.

POSTQUAM obſonavit herus, & conduxit coquos
Tibicinaſque haſce apud forum, edixit mihi

Ut diſpartirem obſonium hîc bifariàm.

CONGRIO.

Me quidem hercle, dicam palam, non divides.
Si quò tu totum me ire vis, operam dabo.

STROBILUS.

Bellum & pudicum verò proſtibulum popli!
Poſt ſi quis vellet, te haud non velles dividi?
Atqui ego iſtuc, Anthrax, aliovorſum dixeram,
Non iſtuc quod tu inſimulas. Sed herus nuptias
Meus hodie faciet.

CONGRIO.

Cujus ducit filiam?

STROBILUS.

Vicini hujus Euclionis e proxumo.
Ei adeò obſonii hinc dimidium juſſit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.

CONGRIO.

Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?

STROBILUS.

Nempe ſicut dicis.

CONGRIO.

Quid? hic non poterat de ſuo
Senex obſonari filiæ in nuptiis?

STROBILUS.

Vah!

CONGRIO.

Quid negotli eſt?

STROBILUS.

Quid negotii ſit rogas?
Pumex non æquè eſt aridus, atque hic eſt ſenex.

CONGRIO.

Ain' tandem ita eſſe ut dicis ?

STROBILUS.

Tute exiſtuma.
Quin Divûm atque hominum clamat continuò fidem,
Suam rem periiſſe, ſeque eradicarièr,
De ſuo tigillo fumus ſi quà exit foras.
Quin cum it dormitum, follem ſibi obſtringit ob gulam.

CONGRIO.

Cur ?

STROBILUS.

Ne quid animæ forte amittat dormiens.

CONGRIO.

Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animæ forte amittat dormiens ?

STROBILUS.

Hæc mihi te, ut tibi me æquom eſt credere.

CONGRIO.

Imò equidem credo.

STROBILUS.

At, ſcin' etiam quomodo ?
Aquam hercle plorat, quom lavat, profundere.

CONGRIO.

Cenſen' talentum magnum exorari poteſſe
Ab iſtoc ſene, ut det, quî fiamus liberi ?

STROBILUS.

Famem hercle utendam, ſi roges, nunquam dabit.
Quin ipſi pridem tonſor ungues dempſerat;
Collegit, & omnia abſtulit præſegmina.

CONGRIO.

Edepol mortalem parcè parcum prædicas.
Cenſen' verò adeò eſſe parcum & miſerè vivere ?

STROBILUS.

Pulmentum pridem eidem eripuit miluüs :
Homo ad prætorem deplorabundus venit :
Inſit ibi poſtulare plorans , ejulans ,
Ut ſibi liceret miluüm vadarier.
Sexcenta ſunt quæ memorem , ſi ſit otium.
Sed uter voſtrorum eſt celerior ? memora mihi.

CONGRIO.

Ego , ut multò melior.

STROBILUS.

Cocum ego , non furem rogo.

CONGRIO.

Cocum ego dico.

STROBILUS.

Quid tu ais ?

ANTHRAX.

Sic ſum , ut vides.

CONGRIO.

Cocus ille nundinalis eſt , in nonum diem
Solet ire coctum.

ANTHRAX.

Tun' trium literarum homo
Me vituperas ? fur , etiam fur trifurcifer.

STROBILUS.

Tace nunc jam tu : atque agnûm horum uter eſt pinguior ?

ANTHRAX.

Licet.

STROBILUS.

Tu Congrio eum ſume actutum tibi ,
Atque intrò abi illuc , & vos illum ſequimini :
Vos ceteri illùc ad nos.

CONGRIO.

CONGRIO.

Hercle injuriâ
Diſpertiviſti : pinguiorem agnum iſti habent.

STROBILUS.

At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I ſanè cum illo, Phrygia. Tu autem, Eleuſium,
Huc intrò abi ad nos.

CONGRIO.

O ! Strobile ſubdole,
Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſumum ?
Ubi, ſi quid poſcam, uſque ad ravim poſcam priùs
Quàm quicquam detur.

STROBILUS.

Stultum & ſine gratia eſt
Ibi rectè facere, quando quod facias perit.

CONGRIO.

Quî verò ?

STROBILUS.

Rogitas ? jam principio in ædibus
Turba iſtic nulla tibi erit : ſi quod uti voles,
Domo abs te afferto, ne operam perdas poſcere.
Hîc apud nos magna turba ac magna familia eſt,
Supellex, aurum, veſtes, vaſa argentea.
Ibi ſi perierit quippiam, (quod te ſcio
Facilè abſtinere poſſe, ſi nihil obviam eſt,)
Dicant, coci abſtulerunt ; comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite :
Horum tibi iſtic nihil eveniet : quippe qui
Ubi quid ſurripias, nihil eſt. Sequere hac me.

CONGRIO.

Sequor.

ACTUS II.

SCENA V.

STROBILUS. STAPHYLA. COCI.

STROBILUS.

Heus Staphyla prodi, atque oſtium aperi.

STAPHYLA.

Qui vocat?

STROBILUS.

Strobilus,

STAPHYLA.

Quid vis?

STROBILUS.

Hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, obſoniumque in nuptias.
Megadorus juſſit Euclioni hæc mittere.

STAPHYLA.

Cererine, Strobile, has facturi nuptias?

STROBILUS.

Qui?

STAPHYLA.

Quia temeti nihil allatum intellego,

STROBILUS.

At jam afferetur, ſi a foro ipſus redierit,

STAPHYLA.

Ligna hic apud nos nulla ſunt.

COCI.

Sunt aſſeres ?

STAPHYLA.

Sunt pol.

COCI.

Sunt igitur ligna ; ne quæras foris.

STAPHYLA.

Quid ? impurate , quanquam Volcano ſtudes ,
Cenæne cauſſa , aut tuæ mercedis gratiâ ,
Nos noſtras ædeis poſtulas comburere ?

COCI.

Haud poſtulo.

STROBILUS.

Duc iſtos intrò.

STAPHYLA.

Sequimini.

ACTUS II.

SCENA VI.

PYTHODICUS.

CURATE ; ego interviſam quid faciant coqui
Quos pol ut ego hodie ſervem , cura maxuma eſt.
Niſi unum hoc faciam , ut in puteo cenam coquant ;
Inde coctam ſurſum , ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent , ſi quid coxerint ,
Superi incenati ſunt , & cenati inferi.
Sed ſic verba facio , quaſi negotii nihil ſiet ,
Rapacidarum ubi tantum ſiet in ædibus.

Actus II.

Scena VII.

Euclio. Congrio.

Euclio.

Volui animum tandem confirmare hodie meum,
Ut bene haberem meæ me filiæ in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces: indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerunt cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil eſt quî emam,
Ita illis impuris omnibus adii manum,
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occœpi: feſtò die ſi quid prodegeris,
Profeſto egere liceat, niſi peperceris.
Poſtquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Acceſſit animus ad meam ſententiam,
Quàm minimo ſumptu filiam ut nuptum darem.
Nunc tuſculum emi hoc, & coronas floreas:
Hæc imponentur in foco noſtro Lari,
Ut fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædeis noſtras conſpicor?
Et ſtrepitus eſt intus: numnam ego compilor miſer?

Congrio.

Aulam majorem ſi potes, e vicinia

Pete : hæc eſt parva , capere non quit.

EUCLIO.

Hei mihi !
Perii hercle ! aurum rapitur , aula quæritur.
Nimirum occîdor , niſi ego intrò huc properè propero currere.
Apollo , quæſo , ſubveni mihi , atque adjuva :
Confige ſagittis fures theſaurarios :
Cui in re tali jam ſubveniſti antidhac.
Sed ceſſo priùs , quàm prorſus perii , currere ?

ACTUS II.

SCENA VIII.

ANTHRAX. COQUI.

ANTHRAX.

DROMO , deſquama piſces : tu Machærio ,
Congrum , murænam , exdorſua quàntùm potes.
Atque omnia , dum abſum hinc , exoſſata fac ſient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. Tu iſtum gallum , ſi ſapis ,
Glabriorem reddes mihi , quàm volſus ludiu'ſt.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo ?
Coqui hercle , credo , faciunt officium ſuum.
Fugiam intrò , ne quid hîc turbæ fiat itidem.

ACTUS III.

SCENA I.

CONGRIO.

OPTATI cives, populares, incolæ, accolæ, advenæ omnes,
Date viam qua fugere liceat: facite totæ plateæ pateant.
Neque ego unquam, niſi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquitatum,
Ita me miſerum & meos diſcipulos fuſtibus malè contuderunt.
Totus doleo, atque oppidò perii, ita me iſte habuit ſenex gymnaſium.
At at, perii hercle ego miſer! aperit Bacchanal. Adeſt:
Sequitur. Scio quam rem geram: hoc ipſus magiſter me docuit.
Neque ligna ego uſquam gentium præberi vidi pulchriùs:
Itaque omneis exegit foras, meque atque hos onuſtos fuſtibus.

ACTUS III.

SCENA II.

EUCLIO. CONGRIO.

EUCLIO.

REDI : quò fugis nunc ? tene, tene.

CONGRIO.

Quid, ſtolide, clamas ?

EUCLIO.

Quia ad Treſviros jam ego deferam tuum nomen.

CONGRIO.

Quamobrem ?

EUCLIO.

Quia cultrum habes.

CONGRIO.

Cocum decet.

EUCLIO.

Quid comminatu's
Mihi ?

CONGRIO.

Iſtuc malefactum arbitror, quia non latus fodi.

EUCLIO.

Homo nullus eſt te ſceleſtior qui vivat hodie,
Neque cui ego de induſtria amplius malè plus lubens faxim.

CONGRIO.

Pol etſi taceas, palam id quidem eſt. Res ipſa teſtis eſt.
Ita fuſtibus ſum mollior miſer magis, quàm ullus cinædus.
Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio eſt? quæ res?

EUCLIO.

Etiam rogitas? an quia minùs quàm æquom erat feci?

CONGRIO.

Sine. At hercle cum malo magno tuo, ſi hocce caput ſentit.

EUCLIO.

Pol ego haud ſcio quid poſt fiat, tuum nunc caput ſentit.
Sed in ædibus quid tibi meiſnam erat negotii,
Me abſente? niſi ego juſſeram; volo ſcire.

CONGRIO.

Tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias.

EUCLIO.

Quid tu, malum, curas
Utrum crudum an coctum edim; niſi tu mihi es tutor?

CONGRIO.

Volo ſcire, ſinas an non ſinas nos coquere hîc cenam?

EUCLIO.

Volo ſcire itém ego, meæ domi meane ſalva futura?

CONGRIO.

Utinam mea mihi modò auferam, quæ attuli, ſalva?

EUCLIO.

Me haud pœnitet, tua ne expetam ?

CONGRIO.

Scio : ne doce, novi.
Quid eſt ? quâ prohibeas nunc gratiâ nos coquere hîc cenam ?
Quid fecimus ? quid diximus tibi ſequiùs, quàm velles ?

EUCLIO.

Etiam rogitas, ſceleſte homo, qui angulos omneis
Mearum ædium & conclavium mihi perviam facitis?
Id uti tibi erat negotium, ad focum ſi adeſſes,
Non fiſſile haberes caput. Meritò id tibi factum eſt.
Adeò ut tu meam ſententiam jam jam noſcere poſſis,
Si ad januam huc acceſſeris, niſi juſſero, propiùs,
Ego te faciam miſerrumus mortalis uti ſis.
Scis jam meam ſententiam ? quò abis ? redi rurſum.

CONGRIO.

Ita me bene amet Laverna, te jam, niſi reddi
Mihi vaſa jubes, pipulo hîc differam te ante ædeis.
Quid ego nunc agam ? næ ego edepol veni huc auſpicio malo.
Nummo ſum conductus : plus jam medico mercede opus eſt.

ACTUS III.

SCENA III.

EUCLIO. CONGRIO.

EUCLIO.

Hoc quidem hercle, quoquò ibo, mecum erit, mecum feram,
Neque iſtuc in tantis periclis unquam committam ut ſiet.
Ite ſane nunc jam intrò omnes, & coqui & tibicinæ.
Etiam introduce, ſi vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, feſtinate nunc jam quantùm lubet.

CONGRIO.

Temperi: poſtquam impleviſti fuſti fiſſorum caput.

EUCLIO.

Intrò abi; opera huc conducta eſt voſtra, non oratio.

CONGRIO.

Heu ſenex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.

EUCLIO.

Lege agito mecum, moleſtus ne ſis: i, & cenam coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus.

CONGRIO.

Abi tu modò.

ACTUS III.

SCENA IV.

EUCLIO.

Illic hinc abiit. Dî immortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine cœpit rem habere aut negotium,
Veluti Megadorus tentat me omnibus miſerum modis:
Qui ſimulavit, mei honoris mittere huc cauſſâ coquos,
Is eâ cauſſâ miſit, hoc qui ſurriperent miſero mihi.
Condignè etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris, perdidit peniſſume.
Ubi erat hæc defoſſa, occœpit ibi ſcalpurire ungulis
Circumcirca. Quid opus eſt verbis? ira mihi pectus peracuit:
Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium.
Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam feciſſet. Exemi e manu manubrium.
Quid opus eſt verbis? facta eſt pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
Jam hunc non auſim præterire, quin conſiſtam & colloquar.

ACTUS III.

SCENA V.

MEGADORUS. EUCLIO.

MEGADORUS.

NARRAVI amicis multis conſilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant : ſapienter factum & conſilio bono.
Nam, meo quidem animo, ſi idem faciant ceteri,
Opulentiores pauperiorum filias
Ut indotatas ducant uxores domum :
Et multò fiat civitas concordior,
Et invidia nos minore utamur, quàm utimur :
Et illæ malam rem metuant, quàm metuunt, magis :
Et nos minore ſumptu ſimus, quàm ſumus.
In maxumam illuc populi partem eſt optumum.
In pauciores avidos altercatio eſt :
Quorum animis avidis, atque inſatietatibus,
Neque lex, neque tutor capere eſt qui poſſit modum.
Namque hoc qui dicat : Quò illæ nubent divites
Dotatæ, ſi iſtud jus pauperibus ponitur ?
Quò lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc ita ſi fiat, mores meliores ſibi
Parent pro dote quos ferant, quàm nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui ſuperant equos,
Sient viliores Gallicis canteriis.

Euclio.

Ita me Dî amabunt, ut ego hunc auſculto lubens.
Nimis lepidè fecit verba ad parcimoniam.

Megadorus.

Nulla igitur dicat: equidem dotem ad te attuli
Majorem multò, quàm tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem æquom eſt purpuram atque aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos:
Salutigerulos pueros, vehicula quî vehar.

Euclio.

Ut matronarum hic facta pernovit probè!
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.

Megadorus.

Nunc quoquò venias, plus plauſtrorum in ædibus
Videas, quàm ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum eſt, præ quam ubi ſumptus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius;
Caupones, patagiarii, induſiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manularii, aut murobathrarii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii ſutores, diabathrarii,
Solearii adſtant, adſtant molochinarii:
Petunt fullones, ſarcinatores petunt.
Strophiarii adſtant, adſtant ſemizonarii.
Jam hoſce abſolutos cenſeas: cedunt, petunt.
Trecenti cum ſtant phylaciſtæ in atriis,
Textores, limbolarii, arcularii ducuntur: datur
Æs. Jam hoſce abſolutos cenſeas,
Cum incedunt infectores crocotarii:
Aut aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid petat.

EUCLIO.

Compellarem ego illum, ni metuam ne deſinat
Memorare mores mulierum : nunc ſic ſinam.

MEGADORUS.

Ubi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,
Ibi ad poſtremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario,
Impranſus miles adſtat, æs cenſet dari.
Ubi diſputata eſt ratio cum argentario,
Etiam ipſus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæc ſunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, ſumptuſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Sed eccum affinem ante ædeis. Quid ais, Euclio?

EUCLIO.

Nimium lubenter audî ſermonem tuum.

MEGADORUS.

Ain'? audiviſti?

EUCLIO.

Uſque a principio omnia.

MEGADORUS.

Tamen,
E meo quidem animo, aliquantò facias rectiùs,
Si nitidior fies in filiæ nuptiis.

EUCLIO.

Pro re nitorem, & gloriam pro copia.
Qui habent, meminerint ſe ſe unde oriundi ſient.
Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi,
Opinione meliùs res ſtructa eſt domi.

MEGADORUS.

Imò eſt, & Dii faciant uti ſiet;

Plus pluſque ſoſpitent iſtuc quod nunc habes.

EUCLIO.

Illud mihi verbum non placet.; quod nunc habes.
Tam hoc ſcit me habere, quàm egomet. Anus fecit palam.

MEGADORUS.

Quid tu te ſolus e ſenatu ſevocas?

EUCLIO.

Pol ego te ut accuſem meritò meditabar.

MEGADORUS.

Quid eſt?

EUCLIO.

Quid ſit, me rogitas? qui mihi omneis angulos
Furum implevisti in ædibus miſero mihi:
Qui intromiſiſti in ædibus quingentos coquos
Cum ſenis manibus, genere Geryonaceo:
Quos ſi Argus ſervet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Juno cuſtodem addidit,
Is nunquam ſervet. Præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere ſola, ſi vino ſcatet,
Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.
Tum obſonium autem! Pol vel legioni ſat eſt.

MEGADORUS.

Etiam agnum miſi.

EUCLIO.

Quo quidem agno, ſat ſcio,
Magis curioſam nuſquam eſſe ullam belluam.

MEGADORUS.

Volo ego ex te ſcire qui ſit agnus curio.

EUCLIO.

Qui oſſa atque pellis totus eſt, ita curâ macet.
Quin exta inſpicere in Sole etiam vivo licet,
Ita is pellucet quaſi laterna Punica.

MEGADORUS.

Cædundum illum ego conduxi.

EUCLIO.

Tum tu idem optumum eſt
Loces efferundum : nam jam credo mortuus eſt.

MEGADORUS.

Potare ego hodie , Euclio , tecum volo.

EUCLIO.

Non potem ego quidem hercle.

MEGADORUS.

At ego juſſero
Cadum unum vini veteris a me afferrier.

EUCLIO.

Nolo hercle : nam mihi bibere decretum eſt aquam.

MEGADORUS.

Ego te hodie reddam madidum , ſi vivo , probè ,
Te , cui decretum eſt bibere aquam.

EUCLIO.

Scio quam rem agat.
Ut me deponat vino , eam affectat viam :
Poſt hoc , quod habeo , ut commutet coloniam.
Ego id cavebo , nam alicubi abſtrudam foris.
Ego faxo , & operam & vinum perdiderit ſimul.

MEGADORUS.

Ego , niſi quid me vis , eo lavatum , ut ſacruficem.

EUCLIO.

Edepol næ tu , Aula , multos inimicos habes ,
Atque iſtuc aurum , quod tibi concreditum eſt,
Nunc hoc mihi factu'eſt optumum , ut te auferam ,
Aula , in Fidei fanum : ibi abſtrudam probè.
Fides , noviſti me & ego te : cave ſis tibi ,
Ne tu in me mutaſſis nomen , ſi hoc concreduo.
Ibo ad te , fretus tua , Fides , fiducia.

ACTUS

ACTUS IV.

SCENA I.

STROBILUS.

Hoc eſt ſervi facinus frugi, facere quod ego perſequor:
Nec moræ moleſtiæque imperium herile habeat ſibi.
Nam qui hero ex ſententia ſervire ſervos poſtulat,
In herum matura, in ſe ſera condecet capeſſere.
Sin dormitet, ita dormitet, ſervom ſe ſe ut cogitet.
Nam qui amanti hero ſervitutem ſervit, quaſi ego ſervio,
Si herum videt ſuperare amorem, hoc ſervi eſſe officium reor,
Retinere ad ſalutem: non eum, quò incumbat, eò impellere.
Quaſi pueris, qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis,
Qui laborent minùs, faciliùs ut nent, & moveant manus:
Eodem modo ſervom ratem eſſe amanti hero æquom cenſeo,
Ut toleret, ne peſſum abeat, tanquam catapirates maris.
Herile imperium ediſcat, ut quod frons velit, oculi ſciant.
Quod jubeat, citis quadrigis citiùs properet perſequi.
Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubula;

Nec ſuâ operâ rediget unquam in ſplendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam hujus Euclionis pauperis :
Eam hero nunc renunciatum eſt nuptum huic Megadoro dari.
Is ſpeculatum huc miſit me, ut, quæ fierent, fieret particeps.
Nunc ſine omni ſuſpicione in arâ hîc aſſidam ſacrâ.
Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS IV.

SCENA II.

EUCLIO. STROBILUS.

EUCLIO.

TU modò cave cuiquam indicaſſis, aurum meum eſſe iſtic, Fides.
Non metuo ne quiſquam inveniat : ita probè in latebris ſitum eſt.
Edepol næ illic pulchram prædam agat, ſi quis illam invenerit
Aulam onuſtam auri : verùm id te quæſo ut prohibeſſis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer,

Quin ubi arceſſat me, meam extemplò filiam ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, ſalvam ut aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum: in tuo luco & fano modò eſt ſitum.

STROBILUS.

Dî immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onuſtam auri abſtruſiſſe hîc intus in fano Fidei.
Cave tu illi fidelis, quæſo, potiùs fueris, quàm mihi.
Atque hic pater eſt, ut ego opinor, hujus, herus quam amat.
Ibo hinc intro: perſcrutabor fanum, ſi inveniam uſpiam
Aurum, dum hîc eſt occupatus: ſed ſi repperero, o! Fides,
Mulſi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeò tibi faciam: verùm ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS IV.

SCENA III.

EUCLIO.

Non temerè eſt, quod corvos cantat mihi nunc ab læva manu.

Simul radebat pedibus terram, & voce crocibat ſua:
Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram ,
Atque in pectus emicare. Sed ego ceſſo currere.

ACTUS IV.

SCENA IV.

EUCLIO. STROBILUS.

EUCLIO.

FORAS , foras lumbrice , qui ſub terra erepſiſti modò ,
Qui modò nuſquam comparebas : nunc , quom compares , peris.
Ego edepol te , præſtigiator , miſeris jam accipiam modis.

STROBILUS.

Quæ te mala crux agitat ? quid tibi mecum eſt commercii , ſenex ?
Quid me afflictas ? quid me raptas ? quà me cauſsâ verberas ?

EUCLIO.

Verberabiliſſume, etiam rogitas ? non fur , ſed trifur?

STROBILUS.

Quid tibi ſurripui ?

EUCLIO.

Redde huc ſis.

STROBILUS.

Quid tibi vis reddam ?

EUCLIO.

Rogitas ?

STROBILUS.

Nihil equidem tibi abſtuli.

EUCLIO.

At illud, quod tibi abſtuleras, cedò.
Ecquid agis ?

STROBILUS.

Quid agam ?

EUCLIO.

Auferre non potes.

STROBILUS.

Quid vis tibi ?

EUCLIO.

Pone.

STROBILUS.

Equidem pol, te datare credo conſuetum, ſenex.

EUCLIO.

Pone hoc ſis:aufer cavillum:non ego nunc nugas ago.

STROBILUS.

Quid ego ponam ? quin tu eloquere, quicquid eſt, ſuo nomine.
Non hercle equidem quicquam ſumpſi, nec tetigi.

EUCLIO.

Oſtende huc manus.

STROBILUS.

Hem tibi !

EUCLIO.

Oſtende.

STROBILUS.

Eccas.

EUCLIO.

Video. Age oſtende etiam tertiam.

STROBILUS.

Larvæ hunc atque intemperiæ inſaniæque agitant ſenem.
Faciſne injuriam mihi, an non?

EUCLIO.

Facio, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque jam fiet, niſi fatêre.

STROBILUS.

Quid fatear tibi?

EUCLIO.

Quid abſtuliſti hinc?

STROBILUS.

Dî me perdant, ſi ego tui quicquam abſtuli.

EUCLIO.

Níve adeò abſtuliſſe vellem. Agedum, excutedum pallium.

STROBILUS.

Tuo arbitratu.

EUCLIO.

Ne inter tunicas habeas.

STROBILUS.

Tenta quâ lubet.

EUCLIO.

Vah, ſceleſtus, quàm benignè! ut ne abſtuliſſe intellegam.
Novi ſycophantias. Age, rurſum, oſtende huc manum
Dexteram.

STROBILUS.

Hem!

EUCLIO.

Nunc lævam oſtende.

STROBILUS.

Quin equidem ambas profero.

EUCLIO.

Jam ſcrutari mitto. Redde huc.

STROBILUS.

Quid reddam ?

EUCLIO.

Ah nugas agis,
Certè habes.

STROBILUS.

Habeo ego ? quid habeo ?

EUCLIO.

Non dico : audire expetis.
Id meum quicquid habes, redde.

STROBILUS.

Inſanis : perſçrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quicquam inveniſti penes.

EUCLIO.

Mane, mane : quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul ?
Perii hercle : ille nunc intus turbat : hunc ſi amitto, hic abierit.
Poſtremò jam hunc perſcrutavi. Hic nihil habet. Abi quò lubet.
Juppiter te Dîque perdant.

STROBILUS.

Haud malè agit gratias.

EUCLIO.

Ibo hinc intrò, atque illi ſocienno tuo jam interſtringam gulam.

Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc, an non?

STROBILUS.

Abeo.

EUCLIO.

Caveſis te videam.

ACTUS IV.

SCENA V.

STROBILUS.

EMORTUUM ego me mavelim leto malo,
Quàm non ego illi dem hodie inſidias ſeni.
Nam hîc jam non audebit aurum abſtrudere.
Credo referet jam ſecum, & mutabit locum.
Atat foris crepuit: ſenex eccum aurum effert foras.
Tantiſper hîc ego ad januam conceſſero.

ACTUS

ACTUS IV.

SCENA VI.

EUCLIO. STROBILUS.

EUCLIO.

FIDEI cenſebam maxumàm multò fidem
Eſſe. Ea ſublevit os mihi peniſſume.
Ni ſubveniſſet corvos, periiſſem miſer.
Nimis hercle ego illum corvom ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni
Dicam. Nam quod edit, tam duim, quàm perduim.
Nunc, hoc ubi abſtrudam, cogito ſolum locum.
Silvani lucus extra murum eſt avius,
Crebro ſalicto oppletus, ibi ſumam locum.
Certum eſt: Silvano potiùs credam, quàm Fidei.

STROBILUS.

Euge! euge! Dii me ſalvom & ſervatum volunt.
Jam ego illuc præcurram, atque inſcendam aliquam in arborem:
Indeque obſervabo, aurum ubi abſtrudat ſenex.
Quanquam hìc manere herus me ſe ſe juſſerat,
Certum eſt: malam rem potiùs quæram cum lucro.

ACTUS IV.

SCENA VII.

LYCONIDES. EUNOMIA. PHÆDRIA.

LYCONIDES.

Dixi tibi, mater: juxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. Nunc, te obſecro,
Fac mentionem cum avonculo, mater mea:
Reſecroque, mater, quod dudum obſecraveram.

EUNOMIA.

Scis tute, facta velle me, quæ tu velis.
Et iſtuc confido a fratre me impetraſſere.
Et cauſſa juſta eſt, ſiquidem ita eſt ut prædicas,
Te eam compreſſiſſe vinolentum virginem.

LYCONIDES.

Egone ut te advorſùm mentiar, mater mea?

PHÆDRIA.

Perii: mea nutrix! obſecro te, uterum dolet.
Juno Lucina, tuam fidem!

LYCONIDES.

Hem, mater mea,
Tibi rem potiorem video: clamat, parturit.

EUNOMIA.

I hàc intrò mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
Ut iſtuc quod tu me oras, efficiam tibi.

LYCONIDES.

I, jam ſequor te, mater. Sed ſervom meum
Strobilum miror ubi ſit, quem ego me juſſeram
Hîc opperiri. Nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi iraſci injurium eſt.
Ibo intrò, ubi de capite meo ſunt comitia.

ACTUS IV.

SCENA VIII.

STROBILUS.

PICI divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego ſolus ſupero. Nam iſtos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego ſum ille rex Philippus. O lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multò illuc adveni prior,
Multóque priùs me collocavi in arborem:
Indéque exſpectabam ubi aurum abſtrudebat ſenex.
Ubi ille abiit, ego me deorſum duco de arbore;
Effodio aulam auri plenam. Inde ex eo loco
Video recipere ſe ſenem: ille me non videt.
Nam ego modò declinavi paulum me extra viam.
Atat! eccum ipſum. Ibo, ut hoc condam domum.

ACTUS IV.

SCENA IX.

EUCLIO. LYCONIDES.

EUCLIO.

PERII! interii! occidi! quò curram? quò non curram?

Tene, tene! quem? quis? neſcio: nihil video: cæcus eo. Atque

Equidem quò eam, aut ubi ſim, aut qui ſim, nequeo cum animo

Certum inveſtigare. Obſecro vos ego, mihi auxilio,

Oro, obteſtor, ſitis; & hominem demonſtretis, qui eam abſtulerit,

Qui veſtitu & creta occultant ſe ſe, atque ſedent quaſi ſint frugi.

Quid ais tu? tibi credere certum eſt. Nam eſſe bonum e vultu cognoſco.

Quid eſt? quid ridetis? novi omnes, ſcio fures eſſe hîc complures.

Hem, nemo habet horum! occidiſti. Dic igitur, quis habet? neſcis!

Heu me miſerum! miſerum! perii malè perditus; peſſumè ornatus eo:

Tantum gemiti & malæ mœſtitiæ hic dies mihi obtulit,

Famem & pauperiem : perditiſſumus ego ſum omnium in terra.
Nam quid mihi opus eſt vita, qui tantum auri perdidi?
Quod cuſtodivi ſedulò, egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum : nunc eo alii lætificantur,
Meo malo & damno : pati nequeo.

LYCONIDES.

Quinam homo hîc ante ædeis noſtras ejulans conqueritur mœrens ?
Atque hic quidem Euclio eſt. Eſt, opinor ; oppidò ego interii ! palam eſt res.
Scit peperiſſe jam, ut ego opinor, filiam ſuam. Nunc mihi incertum eſt,
Quid agam. Abeam ? an maneam ? an adeam ? an fugiam ? quid agam edepol neſcio.

ACTUS IV.

SCENA X.

EUCLIO. LYCONIDES.

EUCLIO.

Quis homo hîc loquitur ?

LYCONIDES.

Ego ſum,

EUCLIO.

Imò ego ſum miſer, & miſerè perditus,
Cui tanta mala mœſtitudoque obtigit.

LYCONIDES.

Animo bono es.

EUCLIO.

Quo obſecro pacto eſſe poſſum?

LYCONIDES.

Quia iſtuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, & fateor.

EUCLIO.

Quid ego ex te audio?

LYCONIDES.

Id quod verum eſt.

EUCLIO.

Quid ego emerui, adoleſcens, mali,
Quamobrem ita faceres, meque meoſque perditum ires liberos?

LYCONIDES.

Deus impulſor mihi fuit: is me ad illam illexit.

EUCLIO.

Quo modo?

LYCONIDES.

Fateor peccaviſſe, & me culpam commeritum ſcio.
Id adeò te oratum advenio, ut animo æquo ignoſcas mihi.

EUCLIO.

Cur id auſu's facere, ut id quod non tuum eſſet, tangeres?

LYCONIDES.

Quid vis fieri? factum eſt illud. Fieri infectum non poteſt.
Deos credo voluiſſe. Nam nî vellent, non fieret, ſcio.

EUCLIO.

At ego Deos credo voluiſſe, ut apud te me in nervo enicem.

LYCONIDES.

Ne iſtuc dixis.

EUCLIO.

Quid tibi ergo meam me invito tactio eſt?

LYCONIDES.

Quia vini vitio atque amoris feci.

EUCLIO.

Homo audaciſſume!
Cum iſtacin' te oratione huc ad me adire auſum, impudens?
Nam ſi iſtuc jus eſt, ut tu iſtuc excuſare poſſies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam;
Poſt id, ſi prehenſi ſumus, excuſemus, ebrios
Nos feciſſe amoris cauſsâ. Nimis vile'ſt vinum atque amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat, licet.

LYCONIDES.

Quin tibi ultro ſupplicatum venio ob ſtultitiam meam.

EUCLIO.

Non mihi homines placent, qui, quando malè fecerunt, purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe: non attactam oportuit.

LYCONIDES.

Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſſificor quin eam
Ego habeam potiſſumùm.

EUCLIO.

Tun' habeas me invito meam?

LYCONIDES.

Haud te invito poſtulo : ſed meam eſſe oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam eſſe oportere, Euclio.

EUCLIO.

Niſi refers.

LYCONIDES.

Quid tibi ego referam ?

EUCLIO.

Quod ſurripuiſti meum.
Jam quidem hercle te ad prætorem rapiam, & tibi ſcribam dicam.

LYCONIDES.

Surripio ego tuum ? unde ? aut quid id eſt ?

EUCLIO.

Ita te amabit Juppiter,
Ut tu neſcis ?

LYCONIDES.

Niſi quidem tu mihi, quid quæras, dixeris.

EUCLIO.

Aulam auri, inquam, te repoſco, quam tu confeſſu's mihi
Te abſtuliſſe.

LYCONIDES.

Neque edepol ego dixi, neque feci.

EUCLIO.

Negas ?

LYCONIDES.

Pernego imò. Nam neque ego aurum, neque iſtæc aula quæ ſiet,
Scio, nec novi.

EUCLIO.

Illam, ex Silvani luco quam abſtuleras, cedò.
I, refer : dimidiam tecum potiùs partem dividam.
Tametſi fur mihi es, moleſtus non ero. I verò, refer.

LYCONIDES.

Sanus tu non es, qui furem me voces. Ego te, Euclio,
De aliâ re reſciviſſe cenſui, quod ad me attinet.
Magna eſt res, quam ego tecum otiosè, ſi otium eſt, cupio loqui.

EUCLIO.

Dic bonâ fide : tu id aurum non ſurripuiſti ?

LYCONIDES.

Bonâ.

EUCLIO.

Neque ſcis quis abſtulerit.

LYCONIDES.

Iſtuc quoque bonâ.

EUCLIO.

Atque id ſi ſcies,
Qui abſtulerit, mihi indicabis ?

LYCONIDES.

Faciam.

EUCLIO.

Neque partem tibi
Ab eo, quiqui eſt, inde poſces : neque furem excipies ?

LYCONIDES.

Ita.

EUCLIO.

Quid ? ſi fallis ?

LYCONIDES.

Tum me faciat quod volt magnus Juppiter.

EUCLIO.

Sat habeo. Age nunc loquere quid vis.

LYCONIDES.

Si me noviſti minùs,
Genere quî ſim gnatus: hic mihi eſt Megadorus avonculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater eſt Eunomia.

EUCLIO.

Novi genus. Nunc quid vis? id volo
Noſcere.

LYCONIDES.

Filiam ex te tu habes.

EUCLIO.

Imò eccillam domi.

LYCONIDES.

Eam tu deſpondiſti, opinor, meo avonculo.

EUCLIO.

Omnem rem tenes.

LYCONIDES.

Is me nunc renunciare repudium juſſit tibi.

EUCLIO.

Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Ut illum Dî immortales omnes Deæque, quantum eſt, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miſer!

LYCONIDES.

Bono animo es, & benedice. Nunc quæ res tibi & gnatæ tuæ
Bene feliciterque vortat. Ita Dî faxint! inquito.

EUCLIO.

Ita Dî faciant!

LYCONIDES.

Et mihi ita Dî faciant ! Audi nunc jam.
Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus eſt tam parvi preti,
Quin pudeat, quin purget ſe. Nunc te obteſtor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Ut mihi ignoſcas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent :
Ego me injuriam feciſſe filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulſu adoleſcentiæ.

EUCLIO.

Hei mihi ! quod facinus ex te ego audio ?

LYCONIDES.

Cur ejulas ?
Quem ego avom feci jam ut eſſes filiæ nuptiis :
Nam tua gnata peperit, decumo menſe poſt : numerum cape.
Ea re repudium remiſit avonculus cauſsâ meâ.
I intrò, exquire, ſitne ita, ut ego prædico.

EUCLIO.

Perii oppidò !
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ ſe agglutinant.
Ibo intrò, ut quid hujus veri ſit, ſciam.

LYCONIDES.

Jam te ſequor.
Hæc propemodum jam eſſe in vado ſalutis res videtur.
Nunc ſervom eſſe ubi dicam meum Strobilum, non reperio.

Niſi etiam hîc opperiar tamen pauliſper; poſtea intrò
Hunc ſubſequar. Nunc interim ſpatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatæ pediſequa nutrice anu. Ea rem novit.

ACTUS V.

SCENA I.

STROBILUS. LYCONIDES.

STROBILUS.

DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis!
Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo: quis me eſt divitior?
Quis me Athenis nunc magis quiſquam eſt homo, cui Dî ſint propitii?

LYCONIDES.

Certò enim ego vocem hîc loquentis modò me audire viſus ſum.

STROBILUS.

Hem!
Herumne ego aſpicio meum?

LYCONIDES.

Video ego hunc Strobilum, ſervom meum?

STROBILUS.

Ipſus eſt.

LYCONIDES.

Haud alius eſt.

STROBILUS.

Congrediar.

LYCONIDES.

Contollam gradum.

Credo ego illum, ut juſſi, eampſe anum adiſſe, hujus nutricem virginis.

STROBILUS.

Quin ego illi me inveniſſe dico hanc prædam, atque eloquor?

Igitur orabo ut manu me mittat. Ibo atque eloquar.

Reperi.

LYCONIDES.

Quid reperiſti?

STROBILUS.

Non, quod pueri clamitant,

In faba ſe reperiſſe.

LYCONIDES.

Jamne autem, ut ſoles, me ludis?

STROBILUS.

Here, mane, eloquar. Jam auſculta.

LYCONIDES.

Age ergo, loquere.

STROBILUS.

Reperi hodie,

Here, divitias nimias.

LYCONIDES.

Ubi nam?

STROBILUS.

Quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.

LYCONIDES.

Quod ego facinus audio ex te?

STROBILUS.

Euclioni huic ſeni ſurripui.

LYCONIDES.

Ubi id eſt aurum ?

STROBILUS.

In arca apud me. Nunc volo me emitti manu.

LYCONIDES.

Egone te emittam manu, ſcelerum cumulatiſſume?

STROBILUS.

Abi here : ſcio
Quam rem geras. Lepidè, hercle, animum tuum tentavi. Jam,
Ut eriperes, apparabas. Quid faceres, ſi reperiſſem ?

LYCONIDES.

Non potes probaſſe nugas. I, redde aurum.

STROBILUS.

Reddam ego aurum ?

LYCONIDES.

Redde inquam, ut huic reddatur.

STROBILUS.

Ah, unde ?

LYCONIDES.

Quod modo faſſus es eſſe
In arca.

STROBILUS.

Soleo, hercle, ego garrire nugas; ita loquor.

LYCONIDES.

At ſcin'
Quomodo ?

STROBILUS.

Vel hercle enica, nunquam hinc feres a me.

LYCONIDES.

† Feram,

Velis nolis, quom te quadrupedem ſtrinxero,
Et hernioſos teſtes ad trabem tibi
Divellam appenſo. Sed cur in fauces moror
Hujus ſceleſti ruere ? & animam protinus
Cur non compello facere iter præpoſterum ?
Das ? an non ?

STROBILUS.

Dabo.

LYCONIDES.

Des ut nunc, non olim, volo.

STROBILUS.

Do jam : ſed me animam recipere ſinas, te rogo.
Ah ! ah ! Quid ut dem poſcis, here ?

LYCONIDES.

Neſcis, ſcelus ?
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modò
Te arripuiſſe ? Eia jam ubi ſunt lorarii ?

STROBILUS.

Here audi pauca.

LYCONIDES.

Non audio : lorarii
Heus, heus.

STROBILUS.

Quid eſt ?

LYCONIDES.

Parari catenas volo.

STROBILUS.

Audi quæſo : poſt me ligare juſſeris
Quantum libet.

LYCONIDES.

Audio ; ſed rem expedias ocyùs.

STROBILUS.

Si me torqueri juſſeris ad necem, vide
Quid conſequare : primùm ſervi exitium habes ;
Deinde quod concupiſcis, ferre non potes.
At ſi tu dulcis libertatis præmio
Dudum captaſſes, jamdudum votis fores
Potitus. Omnes natura parit liberos :
Et omnes libertati naturâ ſtudent.
Omni malo, omni exitio pejor ſervitus :
Et quem Juppiter odit, ſervom hunc primùm facit.

LYCONIDES.

Non ſtultè loqueris.

STROBILUS.

Audi reliqua nunc jam.
Tenaces nimiùm dominos noſtra ætas tulit,
Quos Harpagonas, Harpyias & Tantalos
Vocare ſoleo, in opibus magnis pauperes,
Et ſitibundos in medio Oceani gurgite.
Nullæ ſatis illis divitiæ ſunt : non Midæ,
Non Crœſi, non omnis Perſarum copia
Explere illorum tartaream ingluviem poteſt.
Iniquè domini ſervis utuntur ſuis.
Sic ſit neutrobi, quod fieri juſtum foret.
Penum, popinas, cellas promptuarias
Occludunt mille clavibus parci ſenes ;
Quæ vix legitimis concedi natis volunt,
Servi furaces, verſipelles, callidi,
Occluſa mille clavibus ſibi reſerant ;
Furtimque raptant, conſumunt, liguriunt,
Centena nunquam furta dicturi cruce :
Sic ſervitutem ulciſcuntur ſervi mali
Riſu jociſque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.

LYCONIDES.

LYCONIDES.

Recte quidem tu, ſed non paucis, ut mihi
Pollicitus. Verùm ſi te facio liberum,
Reddes, quod cupio?

STROBILUS.

Reddam: ſed teſtes volo
Adſint: ignoſces, here; parum credo tibi.

LYCONIDES.

Ut lubet; adſint vel centum; jam nil moror.

ACTUS V.

SCENA II.

LYCONIDES. MEGADORUS.

EUNOMIA. STROBILUS.

STROBILUS.

MEGADORE, & tu Eunomia, adeſte precor, ſi lubet.
Exite: perfecta re mox redibitis.

MEGADORUS.

Qui nos vocat? hem Lyconide.

EUNOMIA.

Hem Strobile, quid eſt?
Loquimini.

LYCONIDES.

Breve eſt.

MEGADORUS.

Quid eſt ?

STROBILUS.

Vos teſtes voco.
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc affero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu
Mittit; jubetque juris eſſe me mei.
Itane ſpondes ?

LYCONIDES.

Spondeo.

STROBILUS.

Jamne audiſtis hoc
Quod dixit ?

MEGADORUS.

Audivimus.

STROBILUS.

Jura enim per Jovem.

LYCONIDES.

Hem quò redactus ſum alieno malo !
Nimis procax es. Quod jubet, faciam tamen.

STROBILUS.

Heus tu, noſtra ætas non multum fidei gerit :
Tabulæ notantur : adſunt teſtes duodecim :
Tempus locumque ſcribit actuarius ;
Tamen invenitur Rhetor, qui factum neget.

LYCONIDES.

Sed me citò expedi ſis.

STROBILUS.

Hem ſilicem tibi.

LYCONIDES.

Si ego te ſciens fallam, ita me ejiciat Dieſpiter
Bonis, ſalva urbe & arce, ut ego hunc lapidem.

Satin'

Jam ſeci tibi ?

STROBILUS.

Satis. Ut ego aurum àpportem, eo.

LYCONIDES.

I Pegaſeo gradu, & vorans viam redi.

ACTUS V.

SCENA III.

LYCONIDES. STROBILUS. MEGADORUS.

EUNOMIA. EUCLIO.

LYCONIDES.

GRAVE eſt homini pudenti morologus nimis
Servos, qui ſapere plus volt hero ſuo.
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modò mihi apportet aulam auro puro gravem:
Ut Euclionem ſocerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem, & mihi conciliem filiam,
Ex compreſſu meo novam puerperam.
Sed ecce redit onuſtus Strobilus. Ut reor,
Aulam apportat. Et certe eſt aula, quam gerit.

STROBILUS.

Lyconide, apporto inventum promiſſum tibi,
Aulam auri quadrilibrem. Num ſerus fui ?

LYCONIDES.

Nempe. O Dii immortales, quid video, aut quid habeo ?

Plus ſexcentos Philippeos ter & quater.
Sed evocemus Euclionem protinus.

LYCONIDES.

O Euclio, Euclio.

MEGADORUS.

Euclio, Euclio.

EUCLIO.

Quid eſt?

LYCONIDES.

Deſcende ad nos: nam Dii te ſervatum volunt,
Habemus aulam.

EUNOMIA.

Habetiſne, an me deluditis?

LYCONIDES.

Habemus, inquam. Modò, ſi potes, huc advola.

EUCLIO.

O magne Juppiter! o Lar familiaris, &
Regina Juno, & noſter theſaurarie
Alcide! tandem miſerati miſerum ſenem.
Oh, oh, quàm lætis, aula, tibi amicus ſenex
Complector ulnis, & te dulci capio oſculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O ſpes, o cor, luctum depulverans meum.

LYCONIDES.

Auro carere ſemper duxi peſſumum
Et pueris, & viris, & ſenibus omnibus.
Pueros proſtare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipſos ſenes.
At multò pejus eſt, ut video nunc, ſupra
Quàm quod neceſſe eſt nobis, auro opuleſcere.
Heu quantas paſſus eſt ærumnas Euclio,
Ob aulam paulo ante a ſe deperditam!

EUCLIO.

Quoi meritas referam grates ? an Diis, qui bonos
Reſpectant homines ? an amicis, rectis viris ?
An utriſque ? utriſque potius. Et primùm tibi,
Lyconide, principium & auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono : accipias lubens :
Tuam hanc eſſe volo, & filiam meam ſimul,
Præſente Megadoro, & ſorore, ejus proba
Eunomia.

LYCONIDES.

Et habetur, & refertur gratia,
Ut meritus es, Socer exoptatus mihi, Euclio.

EUCLIO.

Relatam mihi ſatis putabo gratiam,
Si donum noſtrum, & me ipſum, accipias nunc lubens.

LYCONIDES.

Accipio, & Euclionis volo mea ſit domus.

STROBILUS.

Quod reſtat, here, nunc memento, ut ſim liber.

LYCONIDES.

Rectè monuiſti : Eſto merito liber tuo,
O Strobile, & turbatam jam intus cenam para.

STROBILUS.

Spectatores, naturam avarus Euclio
Mutavit : liberalis ſubitò factus eſt,
Sic liberalitate utimini vos quoque :
Et, ſi Fabula perplacuit, clarè plaudite.

FINIS AULULARIÆ.

M. ACCII PLAUTI

CAPTEIVEI.

DRAMATIS PERSONÆ.

ERGASILUS, *Paraſitus.*
HEGIO, *ſenex.*
LORARIUS.
PHILOCRATES. } *Captivi.*
TYNDARUS.
ARISTOPHONTES.
PUER *Hegionis.*
PHILOPOLEMUS.
STALAGMUS.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

CAPTUS eſt in pugna Hegionis filius :
Alium quadrimum fugiens ſervos vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum ſtudens, uti natum recuperet;
Et interibi emit olim amiſſum filium.
Is ſuo cum domino veſte vorſa ac nomine,
Ut amittatur fecit : ipſus plectitur.
Et is reduxit captum & fugitivum ſimul,
Indicio cujus alium agnoſcit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis ſtare hîc captivos duos,
Illî qui adſtant, hi ſtant ambo, non ſedent.
Vos, vos mihi teſtes eſtis me verum loqui.
Senex qui hîc habitat, Hegio eſt hujus pater.
Sed is quo pacto ſerviat ſuo ſibi patri,
Id ego hîc apud vos proloquar, ſi operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum ſervus ſurpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide
Patri hujuſce. Jam hoc tenetis? optumum eſt.
Negat, hercle, ille ultimus. Accedito.
Si non ubi ſedeas locus eſt, eſt ubi ambules,
Quando hiſtrionem cogis mendicarier.
Ego me tua cauſſa, ne erres, non rupturus ſum;
Vos qui poteſtis ope veſtra cenſerier,
Accipite reliquom: alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille, ut dixeram ante, hujus patri,
Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.

Hic poſtquam hunc emit, dedit eum huic gnato ſuo
Peculiarem; quia quaſi una ætas erat.
Hic nunc domi ſervit ſuo patri, nec ſcit pater.
Enimverò Dî nos quaſi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiſerit.
Poſtquam belligerant Ætoli cum Aliis,
Ut fit in bello, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide:
Cœpit captivos commercari hic Alios,
Si quem reperire poſſet, cum quo mutet ſuum
Illum captivum. Hunc ſuum eſſe neſcit, qui domi eſt.
Et quoniam heri inde audivit, de ſummo loco
Summoque genere captum eſſe equitem Aleum,
Nihil pretio parſit, filio dum parceret,
Reconciliare ut faciliùs poſſet domum,
Emit hoſce de præda ambos de quæſtoribus.
Hice autem inter ſe ſe hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic ſervos ſuum herum hinc amittat domum.
Itaque inter ſe commutant veſtem & nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Hujus illic, hic illius hodie fert imaginem.
Et hic hodie expediet hanc doctè fallaciam,
Et ſuum herum faciet libertatis compotem.
Eodemque pacto fratrem ſervabit ſuum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens: itidemque ut ſæpe jam in multis locis

Plus inſciens quis fecit, quam prudens boni,
Sed inſcientes ſua ſibi fallacia
Ita compararunt & confinxerunt dolum;
Itaque hi commenti de ſua ſententia,
Ut in ſervitute hîc ad ſuum maneat patrem:
Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſervit patri.
Homunculi quanti ſunt, cum recogito!
Hæc res agetur nobis, vobis Fabula,
Sed etiam eſt, paucis vos quod monitos voluerim.
Profectò expediet, Fabulæ huic operam dare.
Non pertractatè facta eſt, neque item ut ceteræ;
Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles;
Hîc neque perjurus leno eſt, nec meretrix mala,
Neque miles glorioſus. Ne vereamini,
Quia bellum Ætolis eſſe dixi cum Aliis,
Foris illic extra ſcenam fient prœlia.
Nam hoc penè iniquum eſt comico choragio,
Conari de ſubito nos agere tragœdiam.
Proin, ſi quis pugnam exſpectat, lites contrahat:
Valentiorem nactus adverſarium
Si erit, ego faciam ut pugnam inſpectet non bonam;
Adeò ut ſpectare poſtea omneis oderit.
Abeo. Valete, judices juſtiſſumi,
Domi, bellique duellatores optumi.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

SCENA I.

ERGASILUS.

JUVENTUS nomen indidit Scorto mihi,
Eo quia invocatus ſoleo eſſe in convivio.
Scio abſurdè dictum hoc deriſores dicere,
At ego aio rectè. Nam in convivio ſibi
Amator, talos cùm jacit, Scortum invocat.
Eſtne invocatum, an non? eſt planiſſumè.
Verùm, hercle, verùm nos paraſiti planiùs,
Quos nunquam quiſquam neque vocat, neque invocat,
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.
Ubi res prolatæ ſunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi, cùm caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco vivunt, ros ſi non cadit;
Item paraſiti rebus prolatis latent
In occulto, miſeri victitant ſucco ſuo,
Dum ruri rurant homines quos liguriant.
Prolatis rebus paraſiti venatici
Sumus: quando res redierunt, moloſſici
Odioſicique & multum incommodiſtici.
Et hîc quidem hercle, niſi qui colaphos perpeti
Potis paraſitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad ſaccum licet.

Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum eſt.
Nam poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,
(Ita nunc belligerant Ætoli cum Aliis:
Nam Ætolia hæc eſt:) illîc captu'ſt in Alide
Philopolemus hujus Hegionis filius
Senis, qui hîc habitat: quæ ædes lamentariæ
Mihi ſunt: quas quotieſcunque conſpicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæſtum hunc filii gratiâ
Inhoneſtum, maxumè alienum ingenio ſuo.
Homines captivos commercatur, ſi queat
Aliquem invenire, ſuum quîcum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. Sed aperitur oſtium,
Unde ſaturitate ſæpe ego exii ebrius.

ACTUS I.

SCENA II.

HEGIO. LORARIUS. ERGASILUS.

HEGIO.

Advorte animum ſis tu: iſtos captivos duos
Here quos emi de præda, de quæſtoribus,
His indito catenas ſingularias;
Iſtas majores, quibus ſunt vincti, demito.
Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent;
Sed uti aſſerventur magna diligentia.
Liber captivos avis feræ conſimilis eſt;

Semel ſugiendi ſi data eſt occaſio,
Satis eſt : nunquam poſt illam poſſis prendere.

LORARIUS.

Omnes profecto liberi lubentiùs
Sumus, quàm ſervimus.

HEGIO.

Non vidêre ita tu quidem.

LORARIUS.

Si non eſt quod dem, mene vis dem ipſe in pedes?

HEGIO.

Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.

LORARIUS.

Avis me feræ conſimilem faciam, ut prædicas.

HEGIO.

Ita ut dicis. Nam ſi faxis, te in caveam dabo.
Sed ſatis verborum eſt : cura quæ juſſi, atque abi.

ERGASILUS.

Quod ego quidem nimis quàm cupio ut impetret ;
Nam ni illum recipit, nihil eſt quò me recipiam.
Nulla juventutis eſt ſpes : ſe ſe omnes amant.
Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus :
Cujus nunquam voltum tranquillavi gratiis.
Condignè eſt pater ejus moratus moribus.

HEGIO.

Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos :
Viſam ne nocte hac quippiam turbaverint.
Inde me continuò recipiam rurſum domum.

ERGASILUS.

Ægrè eſt mihi, hunc facere quæſtum carcerarium,
Propter ſui gnati miſeriam, miſerum ſenem.
Sed ſi ullo pacto ille huc conciliari poteſt,
Vel carnuficinam hunc facere poſſum perpeti.

HEGIO.

Quis hic loquitur ?

ERGASILUS.

Ego, qui tuo mœrore maceror,
Maceſco, conſeneſco, & tabeſco miſer.
Oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.
Neque unquam quicquam me juvat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod guſto, id beat.

HEGIO.

Ergaſile, ſalve.

ERGASILUS.

Dî te bene ament, Hegio.

HEGIO.

Ne fle.

ERGASILUS.

Egone illum non fleam ? egone non defleam
Talem adoleſcentem ?

HEGIO.

Semper ſenſi filio
Meo te eſſe amicum, & illum intellexi tibi.

ERGASILUS.

Tum denique homines noſtra intelligimus bona,
Cùm quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.
Ego, poſtquam gnatus tuus potitu'ſt hoſtium,
Expertus quanti fuerit, nunc deſidero.

HEGIO.

Alienus cum ejus incommodum tam ægrè feras,
Quid me patrem par facere eſt, cui ille eſt unicus ?

ERGASILUS.

Alienus ego ? alienus ille ? ha, Hegio !
Nunquam iſtuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'ſt, mihi etiam unico magis unicus.

HEGIO.

Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum.

ERGASILUS.

Eheu!

HEGIO.

Huic illud dolet,
Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.
Nullumne interea nactus, qui poſſet tibi
Remiſſum, quem dixti, imperare exercitum?

ERGASILUS.

Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam
Quoi obtigerat, poſtquam captu'ſt Philopolemus tuus.

HEGIO.

Non pol mirandum eſt, fugitare hanc provinciam.
Multis & multigeneribus opus eſt tibi
Militibus. Primum dum opus eſt Piſtorienſibus.
Eorum ſunt genera aliquot Piſtorienſium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus eſt Ficedulenſibus:
Jam maritumi omnes milites opus ſunt tibi.

ERGASILUS.

Ut ſæpe ſumma ingenia in occulto latent!
Hic qualis imperator nunc privatus eſt!

HEGIO.

Habe modò bonum animum: nam illum confido domum
In his diebus me reconciliaſſere.
Nam eccum hîc captivum adoleſcentem Alium,
Prognatum genere ſummo, & ſummis divitiis:
Hoc, illum me mutare, confido fore.

ERGASILUS.

Ita Di Deæque faxint.

HEGIO.

Sed num quò foras
Vocatus ad cenam?

ERGASILUS.

Nuſquam, quod ſciam.
Sed quid tu id quæris?

HEGIO.

Quia mihi eſt natalis dies,
Propterea te vocari ad cenam volo.

ERGASILUS.

Facetè dictum.

HEGIO.

Sed ſi pauxillum potes
Contentus eſſe.

ERGASILUS.

Ne perpauxillum modò:
Nam iſtoc me aſſiduo victu delecto domi.

HEGIO.

Age ſis rogo.

ERGASILUS.

Emo tud. Niſi qui meliorem afferet,
Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis.
Quaſi fundum vendam, meis me addicam legibus.

HEGIO.

Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi.
Sed ſi venturus, tempori.

ERGASILUS.

Hem! vel jam otium eſt.

HEGIO.

I modò, venare leporem: nunc erim tenes.
Nam meus ſcrupoſam victus commeat viam.

ERGASILUS.

Nunquam iſtoc vinces me, Hegio; ne poſtules:
Cum calceatis dentibus veniam tamen.

HEGIO.

Aſper meus victus ſanè eſt.

ERGASILUS.

Sentiſne eſitas?

HEGIO.

Terreſtris cena eſt.

ERGASILUS.

Sus terreſtris beſtia eſt.

HEGIO.

Multis oleribus.

ERGASILUS.

Curato ægrotos domi.
Nunquid vis?

HEGIO.

Venias tempori.

ERGASILUS.

Memorem mones.

HEGIO.

Ibo intrò, atque intus ſubducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam fiet.
Ad fratrem, quò ire dixeram, mox ivero.

ACTUS II.

SCENA I.

LORARIUS. PHILOCRATES. TYNDARUS.

LORARIUS.

Si Dii immortales id voluêre, vos hanc ærumnam exſequi,
Decet id pati animo æquo. Si id facietis, levior labos erit.
Domi fuiſtis, credo, liberi:
Nunc ſervitus ſi evenit, ei vos morigerari mos bonu'ſt,
Eamque herili imperio ingeniis voſtris lenem reddere.
Indigna digna habenda ſunt, herus quæ facit.

PHILOCRATES.

Oh! oh! oh!

LORARIUS.

Ejulatione haud opus eſt: oculis multam miſeriam additis.
In re mala animo ſi bono utare, adjuvat.

PHILOCRATES.

At nos pudet, quia cum catenis ſumus.

LORARIUS.

At pigeat poſtea
Noſtrum herum, ſi vos eximat vinculis,

Aut ſolutos ſinat, quos argento emerit.

PHILOCRATES.

Quid a nobis metuit? ſcimus nos
Noſtrum officium quod eſt, ſi ſolutos ſinat.

LORARIUS.

At fugam fingitis. Sentio quam rem agitis.

PHILOCRATES.

Nos fugiamus? quò fugiamus?

LORARIUS.

In patriam.

PHILOCRATES.

Apage: haud nos id deceat
Fugitivos imitari.

LORARIUS.

Imò edepol ſi erit occaſio, haud dehortor.

PHILOCRATES.

Unum exorare vos ſinite nos.

LORARIUS.

Quidnam id eſt?

PHILOCRATES.

Ut ſine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.

LORARIUS.

Fiat. Abſcedite hinc: nos concedamus huc. Sed brevem orationem incipeſſe.

PHILOCRATES.

Hem iſtuc mihi certum erat. Concede huc.

LORARIUS.

Abite ab iſtis.

TYNDARUS.

Obnoxii ambo
Vobis ſumus propter hanc rem; cum, quæ volumus nos,

Copia eſt, ea facitis nos compotes.

PHILOCRATES.

Secede huc nunc jam, ſi videtur, procul;
Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant,
Neve permânet palam hæc noſtra fallacia.
Nam doli non doli ſunt, niſi aſtu colas,
Sed malum maxumum, ſi id palam provenit.
Nam ſi herus mihi es tu, atque ego me tuum eſſe ſervom aſſimulo,
Tamen viſo opu'ſt, canto eſt opus, ut hoc ſobriè, ſineque arbitris,
Accuratè hoc agatur, doctè & diligenter.
Tanta incepta res eſt: haud ſomniculosè hoc
Agendum eſt.

TYNDARUS.

Ero, ut me voles eſſe.

PHILOCRATES.

Spero.

TYNDARUS.

Nam tu nunc vides pro tuo caro capite,
Carum offerre meum caput vilitati.

PHILOCRATES.

Scio.

TYNDARUS.

At ſcire memento, quando id quod voles, habebis.
Nam ferè maxuma pars morem hunc homines habent: quod ſibi volunt,
Dum id impetrant, boni ſunt: ſed id ubi jam penes ſe ſe habent,
Ex bonis peſſumi & fraudulentiſſumi
Sunt. Nunc ut te mihi volo eſſe, eſſe autumo.
Quod tibi ſuadeam, ſuadeam meo patri.

PHILOCRATES.

Pol ego te, ſi audeam, meum patrem nominem:
Nam ſecundùm patrem tu es pater proxumus.

TYNDARUS.

Audio.

PHILOCRATES.

Et propterea ſæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, ſed ſervos ſum. Nunc obſecro te hoc unum,
Quoniam nobis Dî immortales animum oſtenderunt ſuum,
Ut qui herum me tibi fuiſſe, atque eſſe nunc conſervom velint;
Quod antehac pro jure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatem patris,
Perque conſervitium commune, quod hoſticâ evenit manu,
Ne me ſecùs honore honeſtes, quàm ego te, cùm ſervibas mihi,
Atque ut qui fueris, & qui nunc ſis, meminiſſe ut memineris.

TYNDARUS.

Scio quidem me te eſſe nunc, & te eſſe me.

PHILOCRATES.

Hem! iſtuc ſi potes
Memoriter meminiſſe, ineſt ſpes nobis in hac aſtutia.

ACTUS II.

SCENA II.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

HEGIO.

JAM ego revortar intrò, ſi ex his quæ volo, exquiſivero.
Ubi ſunt iſti, quos ante ædeis juſſi huc produci foras ?

PHILOCRATES.

Edepol tibi ne quæſtioni eſſemus, cautum intellego ;
Ita vinclis cuſtodiiſque circummœniti ſumus.

HEGIO.

Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum caviſſe ratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.
An vero non juſta cauſſa eſt, ut vos ſervem ſedulò,
Quos tam grandi ſim mercatus præſenti pecunia ?

PHILOCRATES.

Neque pol tibi nos, quia nos ſervas, æquom eſt vitio vortere :
Neque te nobis, ſi abeamus hinc, ſi fuat occaſio.

HEGIO.

Ut vos hîc, itidem illîc apud vos meus ſervatur filius.

PHILOCRATES.

Captus eſt ?

HEGIO.

Ita.

PHILOCRATES.

Non igitur nos ſoli ignavi fuimus.

HEGIO.

Secede huc, nam ſunt ex te quæ ſolo ſcitari volo,
Quarum rerum te falſiloquom mihi eſſe nolo.

PHILOCRATES.

Non ero,
Quod ſciam. Si quid neſcivi, id neſcium tradam tibi.

TYNDARUS.

Nunc ſenex eſt in tonſtrina: nunc jam cultros attinet.
Ne id quidem involucre injicere voluit, veſtem ut ne inquinet.
Sed utrum? ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem,
Neſcio; verùm ſi frugi eſt, uſque admutilabit probè.

HEGIO.

Quid tu? ſervoſne eſſe, an liber mavelis? memora mihi.

PHILOCRATES.

Proxumum quod ſit bono, quodque a maló longiſſumè,
Id volo. Quanquam non multùm fuit moleſta ſervitus:
Nec mî ſecus erat, quàm ſi eſſem familiaris filius.

TYNDARUS.

Eugepæ! Thalem talento non emam Mileſium.
Nam ad ſapientiam hujus nimius nugator fuit.
Ut facetè orationem ad ſervitutem contulit!

HEGIO.

Quo de genere natu'ſt illîc Philocrates?

PHILOCRATES.

Polypluſio:
Quod genus illîc eſt unum pollens atque honoratiſſumum.

HEGIO.

Quid ipſus hic ? quo honore eſt illic ?

PHILOCRATES.

Summo , atque ab ſummis viris.

HEGIO.

Tum igitur ei cum in Aleis tanta gratia eſt , ut prædicas ,

Quid divitiæ ? ſuntne opimæ ?

PHILOCRATES.

Unde excoquat ſevom ſenex.

HEGIO.

Quid pater ? vivitne ?

PHILOCRATES.

Vivum , cum inde abiimus , liquimus.

Nunc vivat , necne , id Orcum ſcire oportet ſcilicet.

TYNDARUS.

Salva res eſt. Philoſophatur quoque jam , non mendax modò eſt.

HEGIO.

Quod erat ei nomen ?

PHILOCRATES.

Theſaurochryſonicochryſides.

HEGIO.

Videlicet propter divitias inditum id nomen quaſi eſt.

PHILOCRATES.

Imò edepol propter avaritiam ipſius, atque audaciam.

Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.

HEGIO.

Quid tu ais ? tenaxne pater ejus eſt ?

PHILOCRATES.

Imò edepol pertinax.

Quin etiam ut magis noſcas : Genio ſuo ubi quando ſacruficat ,

Ad rem divinam, quibus eſt opus, Samiis vaſis utitur :
Ne ipſe Genius ſurripiat. Proinde aliis ut credat vide.

HEGIO.

Seqnere hac me igitur. Eadem ego ex hoc, quæ volo, exquæſivero.
Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus ſis, ſcio : hic faſſu'ſt mihi :
Hæc tu eadem ſi confiteri vis, tuâ re feceris :
Quæ tamen ſcito ſcire me ex hoc.

TYNDARUS.

Fecit officium hic ſuum ;
Quom tibi eſt confeſſus verum : quanquam volui ſedulò
Meam nobilitatem occultare, & genus, & divitias meas,
Hegio. Nunc quando patriam & libertatem perdidi,
Non ego iſtunc me potiùs, quàm te metuere, æquom cenſeo.
Vis hoſtilis quom iſtoc fecit meas opes æquabiles.
Memini, quom dicto haud audebat; facto nunc lædat licet.
Sed viden'? Fortuna humana fingit artatque ut lubet :
Me, qui liber fueram, ſervom fecit : e ſummo infimum.
Qui imperare inſueveram, nunc alterius imperio obſequor.
Et quidem ſi proinde ut ipſe fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne injuſtè aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, niſi fortè ipſe non vis, volueram.

HEGIO.

Loquere audacter.

TYNDARUS.

Tam ego fui ante liber, quàm gnatus tuus.
Tam mihi, quàm illi, libertatem hoſtilis eripuit manus.
Tam ille apud nos ſervit, quàm ego nunc hîc apud te ſervio.
Eſt profectò Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque & videt.
Is, uti tu me hîc habueris, proinde illum illîc curaverit.
Benè merenti benè profuerit, malè merenti par erit.
Quàm tu filium tuum, tam pater me meus deſiderat.

HEGIO.

Memini ego iſtoc. Sed faterin' eadem quæ hic faſſu'ſt mihi?

TYNDARUS.

Ego patri meo eſſe fateor ſummas divitias domi,
Meque ſummo genere gnatum. Sed te obteſtor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiæ meæ:
Ne patri, tametſi unicus ſum, decêre videatur magis,
Me ſaturum ſervire apud te ſumptu & veſtitu tuo,
Potiùs quàm illî, ubi minumè honeſtum eſt, mendicantem vivere.

HEGIO.

Ego virtute Deûm & majorum noſtrûm dives ſum ſatis.
Non ego omnino lucrum omne eſſe utile homini exiſtumo.
Scio ego; multos jam lucrum luculentos homines reddidit.

Eſt etiam, ubi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.
Odi ego aurum : multa multis ſæpe ſuaſit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea quæ ſentio, pariter ſcias.
Filius meus illìc apud vos ſervit captus Alide :
Eum ſi reddis mihi, præterea unum nummum ne duis:
Et te & hunc amittam hinc. Alio pacto abire non potes.

TYNDARUS.

Optumum atque æquiſſumum oras, optumuſque hominum homo es.
Sed is privatam ſervitutem ſervit illî, an publicam ?

HEGIO.

Privatam medici Menarchi.

PHILOCRATES.

Pol hic quidem hujus eſt cliens.
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quàm imber eſt, quando pluit.

HEGIO.

Fac is homo ut redimatur.

TYNDARUS.

Faciam : ſed te id oro, Hegio.

HEGIO.

Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam.

TYNDARUS.

Auſculta dum, ſcies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non poſtulo.
Verùm, te quæſo, ut æſtimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Ut is homo redimatur illî.

HEGIO.

Imò alium potiùs miſero
Hinc, ubi erunt induciæ, illuc, tuum qui conveniat patrem :
Qui tua quæ tu miſeris mandata, ita ut velis, perferat.

TYNDARUS.

At nihil eſt, ignotum ad illum mittere : operam luſeris.
Hunc mitte, hic omne tranſactum reddet, ſi illuc venerit.
Nec quenquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis ſit ſervos ex ſententia :
Neque adeò cui tuum concredat filium hodie audaciùs.
Ne vereare, meo periculo hujus ego experiar fidem,
Fretus ingenio ejus, quod me eſſe ſcit erga ſe benevolum.

HEGIO.

Mittam equidem iſtunc æſtimatum tua fide, ſi vis.

TYNDARUS.

Volo.
Quàm citiſſumè poteſt, tam hoc cedere ad factum volo.

HEGIO.

Num quæ cauſſa eſt, quin ſi ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo ?

TYNDARUS.

Optuma imò.

HEGIO.

Solvite iſtum nunc jam,
Atque utrumque.

TYNDARUS.

Dî tibi omnes omnia optata afferant,
Quom me tanto honore honeſtas, quomque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud moleſtum eſt jam, quod collus collariâ caret.

HEGIO.

Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida eſt bonis.
Nunc tu illum ſi illò es miſſurus, dice, demonſtra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nunciari. Vin' vocem huc ad te?

TYNDARUS.

Voca.

ACTUS II.

SCENA III.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

HEGIO.

QUÆ res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobiſque: volt te novos herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.

Nam ego te æſtimatum huic dedi viginti minis ;
Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem ,
Meum ut illic redimat filium : mutatio
Inter me atque illum ut noſtris fiat filiis.

PHILOCRATES.

Utroque vorſum rectum eſt ingenium meum ,
Ad te adque illum. Pro rota me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar , quò imperabitis.

HEGIO.

Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum ,
Quom ſervitutem ita fers , ut ferri decet.
Sequere. Hem tibi hominem.

TYNDARUS.

Gratiam habeo tibi ,
Quom copiam iſtam mihi & poteſtatem facis :
Ut ego ad parentes hunc remittam nuncium ,
Qui me quid rerum hîc agitem , & quid fieri velim ,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita convenit inter me atque hunc , Tyndare ,
Ut te æſtimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc , ut viginti minas
Dem pro te.

PHILOCRATES.

Rectè conveniſſe ſentio.
Nam pater exſpectat , aut me , aut aliquem nuncium,
Qui hinc ad ſe veniat.

TYNDARUS.

Ergo animum advortas volo ,
Quæ nunciare hinc te volo in patriam ad patrem.

PHILOCRATES.

Philocrates , ut adhuc locorum feci , faciam ſedulò ,
Ut potiſſumùm quod in rem rectè conducat tuam ,
Id petam , id perſequarque corde & animo atque viribus.

TYNDARUS.

Facis ita, ut te facere oportet. Nunc animum advortas volo:
Omnium primùm ſalutem dicito matri & patri,
Et cognatis, & ſi quem alium benevolentem videris.
Me hîc valere & ſervitutem ſervire huic homini optumo,
Qui me honore honeſtiorem ſemper fecit, & facit.

PHILOCRATES.

Iſtuc ne præcipias: facilè memoria memini tamen.

TYNDARUS.

Nam quidem, niſi quod cuſtodem habeo, liberum me eſſe arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi, cum hoc convenerit
De hujus filio.

PHILOCRATES.

Quæ memini, mora mera eſt monerier.

TYNDARUS.

Ut eum redimat, & remittat noſtrûm huc amborum vicem.

PHILOCRATES.

Meminero.

HEGIO.

At quamprimùm poteris: iſtuc in rem utrique eſt maxumè.

PHILOCRATES.

Non tuum tu magis videre, quàm ille ſuum gnatum cupit.

HEGIO.

Meus mihi, ſuus cuique eſt carus.

PHILOCRATES.

Nunquid aliud vis patri
Nunciari?

TYNDARUS.

Me híc valere, & tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuiſſe ingenio haud diſcordabili:
Neque te commeruiſſe culpam, neque me advorſatum tibi;
Beneque hero geſſiſſe morem in tantis ærumnis tamen.
Neque med unquam deſeruiſſe te, neque factis, neque fide,
Rebus in dubiis, egenis. Hæc pater quando ſciet,
Tyndare, ut fueris animatus erga ſuum gnatum atque ſe,
Nunquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu.
Et mea opera, ſi hinc rebito, faciam ut faciat faciliùs.
Nam tuâ operâ & comitate & virtute & ſapientiâ
Feciſti, ut redire liceat ad parentes denuo;
Quom apud hunc confeſſus es & genus & divitias meas.
Quo pacto emiſiſti e vinclis tuum herum, tuâ ſapientiâ,

PHILOCRATES.

Feci ego iſta ut commemoras: & te meminiſſe id gratum eſt mihi,
Meritò tibi ea evenerunt a me. Nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem quæ me erga multa feciſti bene,
Nox diem adimat. Nam ſi ſervos meus eſſes, nihilò ſeciùs
Mihi obſequioſus ſemper fuiſti.

HEGIO.

Di voſtram fidem,
Hominum

Hominum ingenium liberale ! ut lacrumas excutiunt mihi !
Videas corde amare inter ſe : quantis laudibus ſuum herum
Servus collaudavit !

PHILOCRATES.

Iſtic pol haud me centeſimam
Partem laudat, quàm ipse meritus est, ut laudetur laudibus.

HEGIO.

Ergo cum optumè feciſti, nunc adeſt occaſio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.

PHILOCRATES.

Magis non factum poſſum velle, quàm operâ experiar perſequi ;
Id ut ſcias, Jovem ſupremum teſtem laudo, Hegio,
Me infidelem non futurum Philocrati.

HEGIO.

Probus es homo.

PHILOCRATES.

Nec me secùs unquam ei facturum quicquam, quàm memet mihi.

TYNDARUS.

Iſtæc dicta te experiri & operis & factis volo.
Et quo minùs dixi, quàm volui de te, animum advortas volo.
Atque horunc verborum cauſſa caveto mihi iratus ſuas.
Sed te quæſo, cogitato, hinc meâ fide mitti domum
Te æſtimatum, & meam eſſe vitam hîc pro te poſitam pignori.
Ne tu me ignores, quom extemplò meo e conſpectu abſceſſeris ;

Quom me ſervom in ſervitute pro te hîc reliqueris ;
Tuque te pro libero eſſe ducas , pignus deſeras :
Neque des operam , pro me ut hujus reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æſtimatum mittier.
Fac fidelis ſis fideli : cave fidem fluxam geras.
Nam pater , ſcio , faciet , quæ illum facere oportet , omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me , atque hunc inventum inveni.
Hæc per dexteram tuam , te dexterâ retinens manu,
Obſecro , infidelior mihi ne fuas , quàm ego ſum tibi.
Tu hoc age. Tu mihi herus nunc es : tu patronus : tu pater :
Tibi commendo ſpes opesque meas.

PHILOCRATES.

Mandaviſti ſatis.
Satin' habes , mandata quæ ſunt , facta ſi refero ?

TYNDARUS.

Satis.

PHILOCRATES.

Et tuâ & tuâ huc ornatus reveniam ex ſententiâ.
Nunquid aliud ?

TYNDARUS.

Ut quamprimùm poſſis , redeas.

PHILOCRATES.

Res monet.

HEGIO.

Sequere me , viaticum ut dem hinc a trapezita tibi ;
Eâdem operâ a Prætore ſumam ſyngraphum.

TYNDARUS.

Quem ſyngraphum ?

HEGIO.

Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intrò abi.

TYNDARUS.

Bene ambulato.

PHILOCRATES.

Bene vale.

HEGIO.

Edepol rem meam
Conſtabilivi, quom illos emi de præda à quæſtoribus.
Expedivi ex ſervitute filium, ſi Dîs placet.
At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu.
Servate iſtum ſultis intus, ſervi: ne quóquam pedem
Efferat ſine cuſtode. Ego apparebo domi.
Ad fratrem modò captivos alios inviſo meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam: ei rei primùm prævorti volo.

ACTUS III.

SCENA I.

ERGASILUS.

MISER homo eſt, qui ipſe ſibi quod edit quærit, & id ægrè invenit;

Sed ille eſt miſerior, qui & ægrè quærit, & nihil invenit,
Ille miſerrumus eſt, qui quom eſſe cupit; quod edit non habet.
Nam hercle ego huic diei, ſi liceat, oculos effodiam libens,
Ita malignitate oneravit omneis mortales mihi.
Neque jejunioſiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec cui minùs procedat, quicquid facere occeperit.
Itaque venter gutturque reſident eſuriales ferias.
Ilicet paraſiticæ arti maxumam in malam crucem!
Ita juventus jam ridiculos inopesque ab ſe ſegregat,
Nihil morantur jam Laconas imi ſubſellii viros,
Plagipatidas: quibus ſunt verba ſine penu & pecunia,
Eos requirunt qui, libenter, quom ederint, reddant domi.
Ipſi obſonant, quæ paraſitorum ante erat provincia,
Ipſi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quàm in tribu aperto capite ſontes condemnant reos.
Neque ridiculos jam teruncii faciunt. Se ſe omnes amant,
Nam ut dudum hinc abii, acceſſi ad adoleſcentes in foro:
Salvete, inquam: quò imus unà, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait, hoc? aut, quis profitetur? inquam: quaſi muti ſilent:
Neque me rident. Ubi cenamus? inquam, atque illi abnuunt,
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus ſolebam menſtrualeis epulas ante adipiſcier,

Nemo ridet. Scivi extemplò rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quiſquam imitarier.
Saltem, ſi non arriderent, dentes ut reſtringerent.
Abeo ab illis poſtquam video me ſic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.
Omnes compacto rem agunt, quaſi in velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii Paraſiti fruſtra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum eſt jus meum omne perſequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu & vitâ prohibeant;
His diem dicam, irrogabo multam: ut mihi cenas decem
Meo arbitratu dent, cum cara annona ſit. Sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. Eſt illic mihi una ſpes cenatica:
Si ea decollabit, redibo huc ad ſenem, ad cenam aſperam.

ACTUS III.

SCENA II.

HEGIO.

Quid eſt ſuavius, quam bene rem gerere bono publico? ſicut ego feci heri,

Quom emi hoſce homines. Ubi quiſque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. Ita me miſerum reſtitando,
Retinendoque laſſum reddiderunt.
Vix ex gratulando miſer jam eminebam.
Tandem abii ad Prætorem: ibi vix requievi: rogo ſyngraphum:
Datur mihi: ilico dedi Tyndaro. Ille abiit domum.
Inde ilico revortor domum, poſtquam id actum eſt, eo:
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi ſunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum ſibi eſſe ſodalem. Dico eſſe eum
Apud me. Hic extemplo orat obſecratque, eum ſibi ut liceat
Videre. Juſſi ilico hunc exſolvi. Nunc tu ſequere me.
Ut quod me oraviſti, impetres, eum hominem ut convenias.

ACTUS III.

SCENA III.

TYNDARUS.

Nunc illud eſt, quom me fuiſſe, quàm eſſe, nimiò mavelim:

Nunc ſpes, opes auxiliaque a me ſegregant, ſpernuntque me.
Hic ille eſt dies, quom nulla vitæ meæ ſalus ſperabilis eſt:
Neque exilium exitio eſt; neque adeò ſpes, quæ mihi hunc aſpellat metum.
Nec mendaciis ſubdolis mihi uſquam mantellum eſt meis.
Nec ſycophantiis, nec fucis ullum mantellum obviam eſt.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga eſt:
Nec confidentiæ uſquam hoſpitium eſt, nec diverticulum dolis.
Operta quæ fuêre, aperta ſunt: patent præſtigiæ.
Omnis res palam eſt: neque de hac re negotium eſt, quin male
Occidam, oppetamque peſtem, heri vicem meamque.
Perdidit me Ariſtophontes hic, qui intrò venit modò.
Is me novit: is ſodalis Philocrati & cognatus eſt.
Neque jam Salus ſervare, ſi volt, me poteſt: nec copia eſt:
Niſi ſi aliquam corde machinor aſtutiam.
Quam, malum! quid machiner? quid comminiſcar? maxumas
Nugas ineptiaſque incipiſſo. Hæreo.

ACTUS III.

SCENA IV.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES.

HEGIO.

Quo illum nunc hominem proripuiſſe foras ſe dicam ex ædibus ?

TYNDARUS.

Nunc enimvero ego occidi : eunt ad te hoſtes, Tyndare. Quid loquar ?
Quid fabulabor? quid negabo ? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto ſita eſt. Quid rebus confidam meis ?
Utinam te Dî priùs perderent, quàm periiſti e patria tua,
Ariſtophontes, qui ex parata rè imparatam omnem facis.
Occiſa eſt hæc res, niſi reperio atrocem mihi aliquam aſtutiam.

HEGIO.

Sequere. Hem tibi hominem: adi, atque alloquere.

TYNDARUS.

Quis homo eſt me hominum miſerior ?

ARISTOPHONTES.

Quid iſtuc eſt, quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare ?

Proque ignoto me aſpernari, quaſi me nunquam noveris ?
Equidem tam ſum ſervos, quàm tu : etſi ego domi liber fui,
Tu uſque a puero ſervitutem ſerviviſti in Alide.

HEGIO.

Edepol minimè miror, ſi te fugitat, aut oculos tuos,
Aut ſi te odit, qui iſtum appelles Tyndarum pro Philocrate.

TYNDARUS.

Hegio, hic homo rabioſus habitus eſt in Alide.
Ne tu, quod iſtic fabuletur, aureis immittas tuas.
Nam iſtic haſtis inſectatus eſt domi matrem & patrem.
Et illic iſti, qui ſputatur, morbus interdum venit.
Proin' tu ab iſtoc procul recedas.

HEGIO.

Ultro iſtum a me.

TYNDARUS.

Ain' verbero
Me rabioſum ? atque inſectatum eſſe haſtis meum memoras patrem ?
Et eum morbum mihi eſſe, ut qui me opus ſit inſputarier.

HEGIO.

Ne verere : multos iſte morbus homines macerat,
Quibus inſputari ſaluti fuit.

TYNDARUS.

Atque Aliis profuit.

ARISTOPHONTES.

Quid tu autem, etiam huic credis ?

HEGIO.

Quid ego credam huic ?

ARISTOPHONTES.

Inſanum eſſe me.

TYNDARUS.

Viden' tu hunc, quàm inimico voltu intuetur? concedi optumum eſt.

Hegio, fit quod tibi ego dixi: gliſcit rabies. Cave tibi.

HEGIO.

Credidi eſſe inſanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.

TYNDARUS.

Quin ſuum ipſe interdum ignorat nomen, neque ſcit qui ſiet.

HEGIO.

At etiam te ſuum ſodalem eſſe aiebat.

TYNDARUS.

Haud vidi magis.

Et quidem Alcmæo atque Oreſtes & Lycurgus poſtea

Unâ operâ mihi ſunt ſodales, quâ iſte.

ARISTOPHONTES.

At etiam, furcifer,

Malè mihi loqui audes? non ego te novi?

HEGIO.

Pol planum id quidem eſt

Non noviſſe, qui iſtunc appelles Tyndarum pro Philocrate.

Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.

ARISTOPHONTES.

Imo iſte eum ſe ſe ait, qui non eſt, eſſe: & qui verò eſt, negat.

TYNDARUS.

Tu enim repertu's, Philocratem qui ſuperes veriverbio!

ARISTOPHONTES.

Pol, ego ut rem video, tu inventu's, vera vanitudine
Qui convincas. Sed quæſo, hercle, agedum aſpice ad me.

TYNDARUS.

Hem.

ARISTOPHONTES.

Dic modò,
Te negas Tyndarum eſſe?

TYNDARUS.

Nego inquam.

ARISTOPHONTES.

Tun' te Philocratem eſſe ais?

TYNDARUS.

Ego inquam.

ARISTOPHONTES.

Tune huic credis?

HEGIO.

Plus quidem, quàm tibi aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem hujus.

ARISTOPHONTES.

Quem patrem, qui ſervos eſt?

TYNDARUS.

Et tu quidem
Servos & liber fuiſti, & ego me confido fore;
Si hujus huc reconciliaſſo in libertatem filium.

ARISTOPHONTES.

Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?

TYNDARUS.

Non equidem me liberum, ſed Philocratem eſſe aio.

ARISTOPHONTES.

Quid eſt ?

Ut ſceleſtus, Hegio, nunc is te ludos facit !

Nam is eſt ſervos ipſe, neque præter ſe unquam ei ſervos fuit.

TYNDARUS.

Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi quî vivas, domi eſt,

Omneis invenire ſimiles tibi vis. Non mirum facis.

Eſt miſerorum, ut malevolentes ſint atque invideant bonis.

ARISTOPHONTES.

Hégio vide ſis, ne quid tu huic temerè inſiſtas credere.

Atque ut perſpicio, profectò jam aliquid pugnæ edidit.

Filium tuum quod redimere ſe ait, id neutiquam mihi placet.

TYNDARUS.

Scio te id nolle fieri : efficiam tamen ego id, ſi Dî adjuvant.

Illum reſtituam huic, hic autem in Alidem me meo patri.

Propterea ad patrem hinc amiſi Tyndarum.

ARISTOPHONTES.

Quin tute is es.

Neque præter te in Alide ullus ſervos iſtoc nomine eſt.

TYNDARUS.

Pergin' ſervom me exprobrare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit ?

ARISTOPHONTES.

Enimvero jam nequeo contineri.

TYNDARUS.

Heus audin' quid ait ? quin fugis ?
Jam illic hic nos inſectabit lapidibus, niſi illum jubes
Comprehendi.

ARISTOPHONTES.

Crucior.

TYNDARUS.

Ardent oculi : fune opu'ſt, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis ?
Atra bilis agitat hominem.

ARISTOPHONTES.

At pol te, ſi hic ſapiat ſenex,
Atra pix agitet apud carnuficem, tuoque capiti illuceat.

TYNDARUS.

Jam deliramenta loquitur : larvæ ſtimulant virum.

HEGIO.

Quid ? quid ſi hunc comprehendi juſſerim ?

TYNDARUS.

Sapias magis.

ARISTOPHONTES.

Crucior lapidem non habere me, ut illi maſtigiæ
Crebrum excutiam, qui me inſanum verbis concinnat ſuis.

TYNDARUS.

Audin' lapidem quæritare ?

ARISTOPHONTES.

Solus te ſolum volo,
Hegio.

HEGIO.

Iſtinc loquere, ſi quid vis ; procul tamen audiam.

TYNDARUS.

Namque edepol ſi adbites propiùs, os denaſabit tibi

Mordicùs.

ARISTOPHONTES.

Neque pol me inſanum, Hegio, eſſe creduis,
Neque fuiſſe unquam, neque eſſe morbum quem iſtic autumat.
Verùm ſi quid metuis a me, jube me vinciri: volo,
Dum iſtic itidem vinciatur.

TYNDARUS.

Imò enimverò, Hegio.
Iſtic, qui volt, vinciatur.

ARISTOPHONTES.

Tace modò: ego te, Philocrates
Falſe, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.
Quid mî abnutas?

TYNDARUS.

Tibi ego abnuto? quid agat, ſi abſis longiùs?

HEGIO.

Quid ais? quid ſi adeam hunc inſanum?

TYNDARUS.

Nugas ludificabitur.
Garriet quò neque pes unquam, neque caput compareat.
Ornamenta abſunt; Ajacem, hunc cum vides, ipſum vides.

HEGIO.

Nihili facio, tamen adibo.

TYNDARUS.

Nunc ego omnino occidi,
Nunc ego inter ſacrum ſaxumque ſto; nec, quid faciam, ſcio.

HEGIO.

Do tibi operam, Ariſtophontes, ſi quid eſt, quod me velis.

ARISTOPHONTES.

Ex me audibis vera, quæ nunc falſa opinare, Hegiò.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me inſaniam
Neque tenere, neque mî eſſe ullum morbum, niſi quod ſervio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem,
Ut iſtic Philocrates non magis eſt, quàm aut ego, aut tu.

HEGIO.

Eho! dic mihi,
Quis igitur ille eſt?

ARISTOPHONTES.

Quem dudum dixi a principio tibi.
Hoc ſi ſecùs reperies, nullam cauſam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio ſiet.

HEGIO.

Quid tu ais?

TYNDARUS.

Me tuum eſſe ſervom, & te meum herum.

HEGIO.

Haud iſtuc rogo.
Fuiſtin' liber?

TYNDARUS.

Fui.

ARISTOPHONTES.

Enimvero non fuit, nugas agit.

TYNDARUS.

Quî tu ſcis? an tu fortaſſe fuiſti meæ matri obſtetrix,
Qui id tam audacter dicere audes?

ARISTOPHONTES.

Puerum te vidi puer.

TYNDARUS.

At ego te video major majorem. Hem rurſum tibi!
Meam rem non cures, ſi rectè facias. Num ego curo tuam?

HEGIO.

Fuitne huic pater Theſaurochryſonicochryſides?

ARISTOPHONTES.

Non fuit. Neque ego iſtuc nomen unquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater.

TYNDARUS.

Pereo probè.
Quin quieſcis dierectum cor meum! i, ac ſuſpende te.
Tu ſuſſultas, ego miſer vix adſto præ formidine.

HEGIO.

Satin' iſtuc mihi exquiſitum eſt fuiſſe hunc ſervom in Alide?
Neque eſſe hunc Philocratem?

ARISTOPHONTES.

Tam ſatis, quàm nunquam hoc invenies ſecùs.
Sed, ubi is nunc eſt?

HEGIO.

Ubi ego minimè, atque ipſus ſe volt maxumè.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus ſum miſer
Hujus ſceleſti technis; qui me, ut lubitum eſt, ductavit dolis.
Sed vide ſis.

ARISTOPHONTES.

Quin exploratum dico & proviſum hoc tibi.

HEGIO.

Certón'?

ARISTOPHONTES.

ARISTOPHONTES.

Quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates jam inde uſque amicus fuit mihi a puero puer.

HEGIO.

Sed qua facie eſt tuus ſodalis Philocrates?

ARISTOPHONTES.

Dicam tibi:
Macilento orè, naſo acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus aliquantùm, criſpus, cincinnatus.

HEGIO.

Convenit.

TYNDARUS.

Ut quidem, hercle, in medium ego hodie peſſumè proceſſerim.
Væ illis virgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.

HEGIO.

Verba mihi data eſſe video.

TYNDARUS.

Quid ceſſatis compedes
Currere ad me, meaque amplecti crura, ut vos cuſtodiam?

HEGIO.

Satin' me illi hodie ſceleſti capti ceperunt dolo?
Illic ſervom ſe aſſimulabat, hic ſe ſe autem liberum.
Nucleum amiſi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi ſtolido ſurſum vorſum os ſublevere offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,

Ite iſtinc, atque efferte lora.

TYNDARUS.

Num lignatum mittimur?

ACTUS III.

SCENA V.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES.

HEGIO.

INJICITE huic manicas maſtigiæ.

TYNDARUS.

Quid hoc eſt negotii? quid ego deliqui?

HEGIO.

Rogas?

Sator ſartorque ſcelerum, & meſſor maxume.

TYNDARUS.

Non occatorem dicere audebas priùs?
Nam ſemper occant priùs, quàm ſarriunt ruſtici.

HEGIO.

At ut confidenter mihi contra adſtitit!

TYNDARUS.

Decet innocentem ſervom atque innoxium
Confidentem eſſe, ſuum apud herum potiſſumùm.

HEGIO.

Adſtringite iſti ſultis vehementer manus.

TYNDARUS.

Tuus ſum, tuas quidem vel præcidi jube.

Sed quid negotii eſt, quamobrem ſuccenſes mihi ?

HEGIO.

Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
Tuis ſceleſtis falſidicis fallaciis
Delaceraviſti, deartuaviſtique opes.
Confeciſti omnes res ac rationes meas.
Ita mî exemiſti Philocratem fallaciis.
Illum eſſe ſervom credidi, te liberum.
Ita voſmet aiebatis, itaque nomina
Inter vos permutaſtis.

TYNDARUS.

Fateor, omnia
Facta eſſe ita, ut tu dicis, & fallaciis
Abiiſſe eum abs te, meâ operâ atque aſtutiâ :
An, obſecro hercle te, id nunc ſuccenſes mihi ?

HEGIO.

At cum cruciatu maxumo id factum eſt tuo.

TYNDARUS.

Dum ne ob malefacta peream, parvi æſtumo.
Si ergo hîc peribo, aſt ille ut dixit, non redit :
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile ;
Meum herum captum ex ſervitute, atque hoſtibus
Reducem feciſſe liberum in patriam ad patrem,
Meumque potiùs me caput periculo
Præoptaviſſe, quàm is periret, ponere.

HEGIO.

Facito ergo ut Acherunti clueas gloriâ.

TYNDARUS.

Qui per Virtutem peritat, non interit.

HEGIO.

Quando ego te exemplis excruciavero peſſumis,
Atque ob ſutelas tuas te morti miſero,
Vel te interîſſe, vel perîſſe prædicent,

Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.

TYNDARUS.

Pol ſi iſtuc faxis, haud ſine pœna feceris,
Si ille huc redibit, ſicut confido affore.

ARISTOPHONTES.

Pro Dî immortales! nunc ego teneo. Nunc ſcio
Quid ſit hoc negotî. Meus ſodalis Philocrates
In libertate eſt ad patrem, in patria. Bene eſt:
Nec eſt quiſquam mihi, æquè meliùs cui velim.
Sed hoc mihi ægrè eſt, me huic dediſſe operam malam,
Qui nunc propter me, meaque verba vinctus eſt.

HEGIO.

Vetuin' te quicquam mihi hodie falſum proloqui?

TYNDARUS.

Vetuiſti.

HEGIO.

Cur es auſus mentiri mihi?

TYNDARUS.

Quia vera obeſſent illi, quoi operam dabam:
Nunc falſa proſunt.

HEGIO.

At tibi oberunt.

TYNDARUS.

Optumè eſt.
At herum ſervavi, quem ſervatum gaudeo:
Cui me cuſtodem addiderat herus major meus.
Sed maléne id arbitrare factum?

HEGIO.

Peſſumè.

TYNDARUS.

At ego aio rectè, qui abs te ſeorſum ſentio.
Nam cogitato, ſi quis hoc gnato tuo

Tuus ſervos faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne, eum ſervom manu?
Eſſetne apud te is ſervos acceptiſſumus?
Reſponde.

HEGIO.

Opinor.

TYNDARUS.

Cur ergo iratus mihi es?

HEGIO.

Quia illi fuiſti, quàm mihi, fidelior.

TYNDARUS.

Quid? tu unâ nocte poſtulaviſti & die,
Recens captum hominem, nuperum & novitium,
Te perdocere, ut meliùs conſulerem tibi,
Quàm illi, quîcum unà a puero ætatem exegeram?

HEGIO.

Ergo ab eo petito gratiam iſtam. Ducite,
Ubi ponderoſas, craſſas capiat compedes.
Inde ibis porro in latomias lapidarias.
Ibi quom alii octonos lapides effoderint,
Niſi cotidianus ſeſquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.

ARISTOPHONTES.

Per Deos atque homines ego te obteſtor, Hegio,
Ne tu iſtunc hominem perduis.

HEGIO.

Curabitur.
Nam noctu nervo vinctus cuſtodibitur,
Interdius ſub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non uno abſolvam die.

ARISTOPHONTES.

Certumne eſt tibi iſtuc?

HEGIO.

Non moriri certiu'ſt.
Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,
Jubete huic craſſas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus ſiet:
Atque hunc ita velle me, dicite, curarier,
Ne quî deterius huic ſit, quam quoi peſſumè eſt.

TYNDARUS.

Cur ego te invito me eſſe ſalvom poſtulem?
Periculum vitæ meæ ſtat tuo periculo.
Poſt mortem in morte nihil eſt, quod metuam, mali.
Etſi pervivo uſque ad ſummam ætatem, tamen
Breve ſpatium eſt perferundi, quæ minitas mihi.
Vale atque ſalve: etſi aliter ut dicam, meres.
Tu Ariſtophontes, de me ut meruiſti, ita vale;
Nam mihi propter te hoc obtigit.

HEGIO.

Abducite.

TYNDARUS.

At unum hoc quæſo, ſi huc rebitet Philocrates,
Ut mihi ejus facias conveniundi copiam.

HEGIO.

Periiſtis, niſi hunc jam e conſpectu abducitis.

TYNDARUS.

Vis hæc quidem hercle eſt, & trahi & trudi ſimul.

HEGIO.

Illic eſt abductus rectà in phylacam, ut dignus eſt.
Ego illis capteivis aliis documentum dabo,
Ne tale quiſquam facinus incipere audeat.
Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palam,
Uſque offrenatum ſuis me ductarent dolis.
Nunc certum eſt nulli poſt hæc quicquam credere.

Satis ſum ſemel deceptus. Speravi miſer
Ex ſervitute me exemiſſe filium.
Ea ſpes elapſa eſt. Perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi ſervos ſurpuit:
Neque enim ſervom unquam reperi, neque filium.
Major potitus hoſtium eſt. Quod hoc eſt ſcelus!
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te ubi fuiſti. Neminis
Miſereri certum eſt, quia mei miſeret neminem.

ARISTOPHONTES.

Exauſpicavi ex vinclis. Nunc intellego
Redauſpicandum eſſe in catenas denuo.

ACTUS IV.

SCENA I.

ERGASILUS.

JUPPITER ſupreme, ſervas me, meaſque auges opes.
Maxumas opimitates opiparaſque offers mihi:
Laudem, lucrum, ludum, jocum, feſtivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, ſaturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini ſupplicare nunc certum eſt mihi,
Nam vel prodeſſe amico poſſum, vel inimicum perdere.

Ita hic me amœnitate amœna amœnus oneravit dies.
Sine ſacris hereditatem ſum aptus effertiſſumam.
Nunc ad ſepem curſum capeſſam hunc Hegionem, cui boni
Tantum affero, quantum ipſe a Diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa eſt, eodem pacto ut Comici ſervi ſolent,
Conjiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum.

ACTUS IV.

SCENA II.

HEGIO. ERGASILUS.

HEGIO.

QUANTÒ in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tantò mihi ægritudo auctior eſt in animo.
Ad illum modum ſublitum os eſſe
Hodie mihi? neque id perſpicere quivi?
Quod quom ſcibitur, per urbem irridebor.
Quom extemplò ad forum advenero, omnes loquentur:
Hic ille eſt ſenex ductus, quoi verba data ſunt.
Sed Ergaſilus eſtne hic, procul quem video?
Collecto quidem eſt pallio. Quidnam acturu'ſt?

ERGASILUS.

ERGASILUS.

Move abs te moram, atque, Ergaſile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mî obſtiterit obviam:
Niſi qui ſat diu vixiſſe ſe ſe homo arbitrabitur.
Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet.

HEGIO.

Hic homo pugilatum incipit.

ERGASILUS.

Facere certum eſt. Proinde ut omnes itinera inſiſtant ſua,
Ne quis in hac platea negotî conferat quicquam ſui.
Nam meus eſt baliſta pugnus, cubitus catapulta eſt mihi,
Humerus aries. Tum genu ad quemque jecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.

HEGIO.

Quæ illæc eminatio eſt? nam nequeo mirari ſatis.

ERGASILUS.

Faciam ut ejus diei locique, meique ſemper meminerit:
Qui mihi in curſu obſtiterit, faxo vitæ is extemplo obſtiterit ſuæ.

HEGIO.

Quid hic homo tantum incipiſſit facere cum tantis minis?

ERGASILUS.

Priùs edico, ne quis propter culpam capiatur ſuam.
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.

HEGIO.

Mira edepol ſunt, ni hic in ventrem ſumpſit confidentiam.

Væ miſero illi, cujus cibo iſte factu'ſt imperioſior.

ERGASILUS.

Tum piſtores ſcrophipaſci, qui alunt furfure ſues,
Quarum odore præterire nemo piſtrinum poteſt:
Eorum ſi quojuſquam ſcropham in publico conſpexero,
Ex ipſis dominis meis pugnis exculcabo furfures.

HEGIO.

Baſilicas edictiones atque imperioſas habet.
Satur homo eſt, habet profectò in ventre confidentiam.

ERGASILUS.

Tum piſcatores, qui præbent populo piſces fœtidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos ſubbaſilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabo ſirpiculis piſcariis;
Ut ſciant, alieno naſo quam exhibeant moleſtiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci ſectario;
Eum ego ſi in via petronem publica conſpexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miſerrumos.

HEGIO.

Eugepe! edictiones ædilitias hic habet quidem:
Mirumque adeò eſt, ni hunc fecêre ſibi Ætoli agoranomum.

ERGASILUS.

Non ego nunc Paraſitus ſum, ſed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adeſt in portu cibûs.
Sed ego ceſſo hunc Hegionem onerare lætitiâ ſenem,
Quî homine adæque nemo vivit fortunatior.

HEGIO.

Quæ illæc eſt lætitia, quam illic lætus largitur mihi ?

ERGASILUS.

Heus, ubi eſtis ? ecquis hoc aperit oſtium ?

HEGIO.

Hic homo
Ad cenam recipit ſe ad me.

ERGASILUS.

Aperite haſce ambas fores,
Priuſquam pultando vel aſſulatim foribus exitium affero.

HEGIO.

Perlubet hunc hominem colloqui, Ergaſile.

ERGASILUS.

Ergaſilum qui vocat ?

HEGIO.

Reſpice.

ERGASILUS.

Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,
Hoc me jubes. Sed qui eſt ?

HEGIO.

Reſpice ad me, Hegio ſum.

ERGASILUS.

Oh mihi,
Quantum eſt hominum optumorum optume, in tempore advenis.

HEGIO.

Neſcio quem ad portum nactus es, ubi cenes ; eò faſtidis.

ERGASILUS.

Cedo manum.

HEGIO.

Manum ?

ERGASILUS.

Manum, inquam, cedo tuam actutum.

HEGIO.

Tene.

ERGASILUS.

Gaude.

HEGIO.

Quid ego gaudeam?

ERGASILUS.

Quia ego impero. Age gaude modò.

HEGIO.

Pol mœrores mî antevortunt gaudiis.

ERGASILUS.

Noli iraſcier,
Jam ego ex corpore exigam omnes maculas mœrorum tibi.
Gaude audacter.

HEGIO.

Gaudeo, etſi nihil ſcio, quod gaudeam.

ERGASILUS.

Bene facis. Jube.

HEGIO.

Quid jubeam?

ERGASILUS.

Ignem ingentem fieri.

HEGIO.

Ignem ingentem?

ERGASILUS.

Ita dico, magnus ut ſit.

HEGIO.

Quid? me, volturie,
Tuan' cauſſa ædeis incenſurum cenſes?

ERGASILUS.

Noli iraſcier.
Juben' an non jubes adſtitui aulas ? patinas elui ?
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus ?
Alium piſces præſtinatum abire ?

HEGIO.

Hic vigilans ſomniat.

ERGASILUS.

Alium porcinam, atque agninam, & pulſos gallinaceos ?

HEGIO.

Scis bene eſſe, ſi ſit unde.

ERGASILUS.

Pernam atque ophthalmiam,
Horæum, ſcombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caſeum.

HEGIO.

Nominandi iſtorum tibi erit magis quàm edundi copia
Hîc apud me, Ergaſile.

ERGASILUS.

Mean' me cauſſa hoc cenſes dicere ?

HEGIO.

Nec nihil hodie, nec multò plus tu hîc edes, ne fruſtra ſis,
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.

ERGASILUS.

Quin ita faciam, ut te cupias facere ſumptum, etſi ego vetem.

HEGIO.

Egone ?

ERGASILUS.

Tute.

HEGIO.

Tum tu mî igitur herus es.

ERGASILUS.

Imò bene volens.
Vin' te faciam fortunatum ?

HEGIO.

Malim, quàm miſerum quidem.

ERGASILUS.

Cedo manum.

HEGIO.

Hem manum.

ERGASILUS.

Dî te omnes adjuvant.

HEGIO.

Nihil ſentio.

ERGASILUS.

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis. Sed jube
Vaſa tibi pura apparari ad rem divinam citò,
Atque agnum afferri proprium, pinguem.

HEGIO.

Cur ?

ERGASILUS.

Ut ſacrufices.

HEGIO.

Cui Deorum ?

ERGASILUS.

Mihi hercle. Nam ego tibi nunc ſum ſummus Juppiter.
Idem ego ſum Salus, Fortuna, Lux, Lætitia, Gaudium.
Proinde tu Deum huncce ſaturitate facias tranquillum tibi.

HEGIO.

Eſurire mihi vidêre.

ERGASILUS.

Mihi quidem eſurio, non tibi.

HEGIO.

Tuo arbitratu facilè patior.

ERGASILUS.

Credo, conſuetus puer.

HEGIO.

Juppiter te Dîque perdant.

ERGASILUS.

Te, hercle, mihi æquom eſt gratías
Agere ob nuncium : tantum ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places.

HEGIO.

Abi ſtultus, ſerò poſt tempus venis.

ERGASILUS.

Igitur olim ſi adveniſſem, magis tu tum iſtuc diceres.
Nunc hanc lætitíam accipe a me quam fero. Nam filium
Tuum modò in portu Philopolemum vivom, ſalvom & ſoſpitem
Vidi in publica celoce, ibidemque illum adoleſcentulum
Alium unà, & tuum Stalagmum ſervom, qui aufugit domo,
Qui tibi ſurripuit quadrimum puerum filiolum tuum.

HEGIO.

Abi in malam rem : ludis me.

ERGASILUS.

Ita me amabit ſancta Saturitas,
Hegio, itáque ſuo me ſemper condecoret cognomine,

Ut ego vidi.

HEGIO.

Meum gnatum ?

ERGASILUS.

Tuum gnatum , & Genium meum.

HEGIO.

Et captivum illum Alidenſem ?

ERGASILUS.

Μὰ τὸν Ἀπόλλω.

HEGIO.

Et ſervolum
Meum Stalagmum , meum qui gnatum ſurripuit ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Σόραν.

HEGIO.

Jam diu ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Πραινέστην.

HEGIO.

Venit ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Σιγνίαν.

HEGIO.

Certòn' ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Φρουσινῶνα.

HEGIO.

Vide ſis.

ERGASILUS.

Νὴ τὸ Ἀλάτριον.

HEGIO.

Quid tu per barbaricas urbes juras ?

ERGASILUS.

Quia enim item aſperæ
Sunt, ut tuum victum autumabas eſſe.

HEGIO.

Væ ætati tuæ.

ERGASILUS.

Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico ſedulò.
Sed Stalagmus quojus erat tunc nationis, cum hinc abiit?

HEGIO.

Siculus.

ERGASILUS.

At nunc Siculus non eſt: Boius eſt; Boiam terit.
Liberorum quærundorum cauſſa, ei, credo, uxor data eſt.

HEGIO.

Dic, bonan' fide tu mihi iſtæc verba dixiſti?

ERGASILUS.

Bona.

HEGIO.

Dî immortales, iterum natus videor, ſi vera autumas.

ERGASILUS.

An tu dubium habebis, etiam ſanctè cum jurem tibi?
Poſtremò, Hegio, ſi parva jurijurando eſt fides,
Viſe ad portum.

HEGIO.

Facere certum eſt. Tum intus cura quod opus eſt.
Sume, poſce, prome quidvis. Te facio cellarium.

ERGASILUS.

Nam, hercle, niſi mantiſcinatus probè ero, fuſti plectito.

HEGIO.

Æternum tibi dapinabo victum, ſi vera autumas.

ERGASILUS.

Unde id ?

HEGIO.

A me meoque gnato.

ERGASILUS.

Sponden' tu iſtud ?

HEGIO.

Spondeo.

ERGASILUS.

At ego tuum tibi adveniſſe filium reſpondeo.

HEGIO.

Cura quàm optumè potes.

ERGASILUS.

Bene ambula & redambula.

ACTUS IV.

SCENA III.

ERGASILUS.

ILLIC hinc abiit : mihi rem ſummam credidit cibariam.
Dî immortales, jam ut ego collos prætruncabo tergoribus !
Quanta pernis peſtis veniet ! quanta labes larido !
Quanta ſumini abſumedo ! quanta callo calamitas !

Quanta laniis laſſitudo ! quanta porcinariis !
Nam ſi alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora eſt.
Nunc ibo ad præfecturam, & jus dicam larido ;
Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium ut feram.

ACTUS IV.

SCENA IV.

PUER HEGIONIS.

DIESPITER te Dîque, Ergaſile, perdant & ventrem tuum,
Paraſitoſque omnes, & qui poſthac cenam paraſitis dabit.
Clades calamitaſque, intemperieſque modò in noſtram advenit domum.
Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimiſque, hercle, ego illum malè formidabam : ita frendebat dentibus.
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas, caliceſque omnes confregit, niſi quæ modiales erant.
Cocum percontabatur, poſſentne ſeriæ ferveſcere.
Cellas refregit omnes intus, recluſitque armarium.

Aſſervate iſtunc ſultis ſervi ; ego ibo ut conveniam ſenem.
Dicam ut ſibi penum aliud ornet, ſi quidem ſe ſe uti volet.
Nam hic quidem ut adornat, aut jam nihil eſt, aut jam nihil erit.

ACTUS V.

SCENA I.

HEGIO. PHILOPOLEMUS. PHILOCRATES.

HEGIO.

Jovi Diiſque ago gratias meritò magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miſeriis plurimis me exemerunt,
Quæ adhuc te carens, dum hîc fui, ſuſtentabam :
Quomque hunc conſpicio in poteſtate noſtra,
Quomque hæc reperta eſt fides firma nobis.
Satis jam dolui ex animo, & curâ me ſatis
Et lacrumis maceravi. Oh ! ſatis jam audivi
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memoraſti.
Hoc agamus.

PHILOCRATES.

Quid nunc, quoniam tecum ſervavi fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci ?

HEGIO.

Feciſti, ut tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam poſſim ſatis,
Proinde ut tu promeritus, de me & filio meo.

PHILOPOLEMUS.

Imò potes,
Pater, & poteris, & ego potero: & Dî eam poteſtatem dabunt,
Ut beneficium benemerenti noſtro merito muneres.
Sicut tu huic potes, pater mi, facere meritò maxumè.

HEGIO.

Quid opu'ſt verbis? Lingua nulla eſt, quâ negem quicquid roges.

PHILOCRATES.

Poſtulo abs te, ut mihi illum reddas ſervom quem hîc reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior quàm ſibi ſemper fuit:
Pro benefactis ejus uti ei pretium poſſim reddere.

HEGIO.

Quod benefeciſti, referetur gratia, id quod poſtulas,
Et id, & aliud quod me orabis, impetrabis. Atque te
Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci malè.

PHILOCRATES.

Quid feciſti?

HEGIO.

In lapicidinas compeditum condidi,
Ubi reſcivi mihi data eſſe verba.

PHILOCRATES.

Væ miſero mihi!
Propter meum caput labores homini eveniſſe optumo.

HEGIO.

At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.

Gratis a me, ut ſit liber, abducito.

PHILOCRATES.

Edepol, Hegio,
Facis benignè. Sed quæſo, hominem ut jubeas arceſſi.

HEGIO.

Licet.
Ubi eſtis vos? ite actutum, Tyndarum huc arceſſite.
Vos ite intrò; interibi ego ex hac ſtatua verberea volo
Erogitare, meo minore quid ſit factum filio;
Vos lavate interibi.

PHILOPOLEMUS.

Sequere hac, Philocrates, me intrò.

PHILOCRATES.

Sequor.

ACTUS V.

SCENA II.

HEGIO. STALAGMUS.

HEGIO.

AGE tu, illuc procede, bone vir, lepidum mancipium meum.

STALAGMUS.

Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falſum autumas?

Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ,
Neque ero unquam: ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.

HEGIO.

Propemodum ubi loci fortunæ tuæ ſint, facilè intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliuſculam.
Recta & vera loquere: ſed neque verè, neque rectè adhuc
Feciſti unquam.

STALAGMUS.

Quod ego fatear, credin' pudeat, quom autumes?

HEGIO.

At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.

STALAGMUS.

Eia credo, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem iſta aufer, dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.

HEGIO.

Satis facundu's. Sed jam fieri dictis compendium volo.

STALAGMUS.

Ut vis, fiat.

HEGIO.

Bene morigerus fuit puer: nunc non decet.
Hoc agamus. Jam animum advorte, ac mihi quæ dicam, ediſſere.
Si eris verax, e tuis rebus feceris meliuſculas.

STALAGMUS.

Nugæ iſtæc ſunt. Non me cenſes ſcire quid dignus ſiem?

HEGIO.

At ea ſubterfugere potis es pauca, ſi non omnia.

STALAGMUS.

Pauca effugiam ſcio. Nam multa evenient, & merito meo;
Quia & fugi, & tibi ſurripui filium, & eum vendidi.

HEGIO.

Cui homini?

STALAGMUS.

Theodoromedi in Alide Polypluſio
Sex minis.

HEGIO.

Pro Dî immortales! is quidem hujus eſt pater Philocratis.

STALAGMUS.

Quin melius novi, quàm te, & vidi ſæpiùs.

HEGIO.

Serva Juppiter ſupreme & me & meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obſecro, exi: te volo.

ACTUS V.

SCENA III.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMUS.

PHILOCRATES.

Hegio, aſſum : ſi quid me vis, impera.

HEGIO.

Hic gnatum meum
Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide.

PHILOCRATES.

Quàm diu id factum eſt ?

STALAGMUS.

Hic annus incipit viceſimus.

PHILOCRATES.

Falſa memorat.

STALAGMUS.

Aut ego, aut tu. Nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvolum puero dedit.

PHILOCRATES.

Quid erat ei nomen ? ſi vera dicis, memora dum mihi.

STALAGMUS.

Pægnium vocitatu'ſt : poſt vos indidiſtis Tyndaro.

PHILOCRATES.

Cur ego te non novi ?

STALAGMUS.

Quia mos eſt obliviſci hominibus,

Neque noviſſe, cujus nihili ſit faciunda gratia.

PHILOCRATES.

Dic mihi: iſne iſtic fuit, quem vendidiſti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus eſt, hujus filius?

HEGIO.

Vivitne is homo?

STALAGMUS.

Argentum accepi, nihil curavi ceterum.

HEGIO.

Quid tu ais?

PHILOCRATES.

Quin iſtic ipſu'ſt Tyndarus tuus filius,
Ut quidem hic argumenta loquitur. Nam is mecum a puero puer
Bene pudicéque educatu'ſt uſque ad adoleſcentiam.

HEGIO.

Et miſer ſum & fortunatus, ſi vos vera dicitis:
Eò miſer ſum, quia malè illi feci, ſi gnatus meu'ſt.
Eheu! cur ego plus minuſque feci, quàm æquom fuit!
Quod malè feci, crucior modò: ſi infectum fieri poſſiet!
Sed eccum, incedit huc ornatus haud ex ſuis virtutibus.

ACTUS V.

SCENA IV.

TYNDARUS. HEGIO. PHILOCRATES.

STALAGMUS.

TYNDARUS.

VIDI ego multa ſæpe picta, quæ Acherunti fierent
Cruciamenta; verùm enimvero nulla adæque eſt Acheruns,
Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum eſt locus,
Ubi labore laſſitudo omni'ſt exigunda ex corpore.
Nam ubi illò adveni, quaſi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quîcum luſitent:
Itidem hæc mihi advenienti upupa, quî me delectem, data eſt.
Sed herus eccum ante oſtium, & herus alter eccum ex Alide
Rediit.

HEGIO.

Salve exoptate gnate mi.

TYNDARUS.

Hem! quid, gnate mi?

At at, ſcio cur te patrem aſſimules eſſe & me filium :
Quia mihi, item ut parentes, lucis das tuendæ copiam.

PHILOCRATES.

Salve, Tyndare.

TYNDARUS.

Et tu, quojus cauſſâ hanc ærumnam exigo.

PHILOCRATES.

At nunc liber in divitias, faxo, venies. Nam tibi
Pater hîc eſt ; hic ſervos, qui te huic hinc quadrimum ſurpuit,
Vendiditque patri meo te ſex minis. Is te mihi
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. Nam hunc ex Alide huc reducimus.

TYNDARUS.

Quid, hujus filium ?

PHILOCRATES.

Intus eccum fratrem germanum tuum.

TYNDARUS.

Quid tu ais ? adduxtin' illum hujus captivum filium ?

PHILOCRATES.

Quin, inquam, intus hîc eſt.

TYNDARUS.

Feciſti edepol & rectè & benè.

PHILOCRATES.

Nunc tibi pater hic eſt : hic fur eſt tuus, qui parvom hinc te abſtulit.

TYNDARUS.

At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.

PHILOCRATES.

Meritus eſt.

TYNDARUS.

Ego edepol meritam mercedem dabo.
Sed dic oro : Pater meus tune es ?

HEGIO.

Ego ſum , gnate mî.

TYNDARUS.

Nunc demum in memoriam redeo , quom mecum cogito ,
Nunc edepol demum in memoriam regredior , audiſſe me
Quaſi per nebulam Hegionem patrem meum vocarier.

HEGIO.

Ego ſum.

PHILOCRATES.

Compedibus quæſo ut tibi ſit levior filius ,
Atque hic gravior ſervos.

HEGIO.

Certum eſt principium id prævortier.
Eamus intrò , ut arceſſatur faber : ut iſtas compedes
Tibi adimam , huic dem.

STALAGMUS.

Cui peculii nihil eſt , rectè feceris.

CATERVA.

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc ſabula eſt.
Neque in hac ſubagitationes ſunt, neque ulla amatio,
Neque pueri ſuppoſitio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adoleſcens ſcortum liberet clam patrem ſuum.
Hujus modi paucas Poëtæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. Nunc vos, ſi vobis placet,
Et, ſi placuimus, neque odio fuimus, ſignum hoc mittite:
Qui pudicitiæ eſſe voltis præmium, plauſum date.

FINIS CAPTEIVORUM.

M. ACCII PLAUTI

CURCULIO.

DRAMATIS PERSONÆ.

PALINURUS, *ſervos.*
PHÆDROMUS, *adoleſcens.*
LENA, *anus.*
PLANESIUM, *virgo.*
CAPPADOX, *leno.*
COQUUS.
CURCULIO, *paraſitus.*
LYCO, *trapezita,*
CHORAGUS.
THERAPONTIGONUS, *miles.*

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

CURCULIO miſſus Phædromi it Cariam,
Ut petat argentum. Ibi ille eludit annulo
Rivalem. Scribit atque obſignavit literas.
Cognoſcit ſignum Lyco, ubi vidit, militis:
Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in jus rapit.
Ipſus ſororem, quam peribat, reperit:
Oratu cujus Phædromo nuptum locat.

ACTUS

ACTUS I.

SCENA I.

PALINURUS. PHÆDROMUS.

PALINURUS.

Quo ted hoc noctis dicam proficiſci foras
Cum iſtoc ornatu, cumque hac pompa, Phædrome?

PHÆDROMUS.

Quò Venus Cupidoque imperat, ſuadetque amor.
Si media nox eſt, ſive eſt prima veſpera;
Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies,
Tamen eſt eundum, quò imperant, ingratiis.

PALINURUS.

At tandem tandem.

PHÆDROMUS.

Tandem es odioſus mihi.

PALINURUS.

Iſtuc quidem nec bellum eſt, nec memorabile:
Tute tibi puer es: lautus luces cereum.

PHÆDROMUS.

Egon' apicularum opera congeſtum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?

PALINURUS.

Nam quò te dicam ego ire?

PHÆDROMUS.

Si tu me roges,

Dicam, ut ſcias.

PALINURUS.

Si rogitem, quid reſpondeas?

PHÆDROMUS.

Hoc Æſculapî fanum eſt.

PALINURUS.

Plus jam anno ſcio.

PHÆDROMUS.

Huic proxumum illud oſtium occluſiſſumum.
Salve: valuiſtin' uſque, oſtium occluſiſſumum?

PALINURUS.

Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri cenaviſtine?

PHÆDROMUS.

Derideſne me?

PALINURUS.

Quid tu ergo, inſane, rogitas, valeatne oſtium?

PHÆDROMUS.

Belliſſumum, hercle, vidi & taciturniſſumum.
Nunquam ullum verbum mutit: quom aperitur, tacet:
Quomque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.

PALINURUS.

Nunquid tu, quod te aut genere indignum ſit tuo
Facis, aut inceptas facinus facere, Phædrome?
Num tu pudicæ cuipiam inſidias locas?
Aut quam pudicam oportet eſſe?

PHÆDROMUS.

Nemini.
Nec me ille ſinit Juppiter.

PALINURUS.

Ego item volo.
Ita tuum conferto amare ſemper, ſi ſapis,

Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro.
Semper curato ne ſis inteſtabilis :
Quod amas, amato teſtibus præſentibus.

PHÆDROMUS.

Quid iſtuc eſt verbi ?

PALINURUS.

Cautè ut incedas viâ.

PHÆDROMUS.

Quin leno hîc habitat.

PALINURUS.

Nemo hinc prohibet nec vetat,
Quin quod palam eſt venale, ſi argentum eſt, emas.
Nemo ire quenquam publicâ prohibet viâ.
Dum ne per fundum ſeptum facias ſemitam,
Dum te te abſtineas nuptâ, viduâ, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quid lubet.

PHÆDROMUS.

Lenonis hæ ſunt ædes.

PALINURUS.

Malè iſtis eveniat.

PHÆDROMUS.

Quî ?

PALINURUS.

Quia ſceleſtam ſervitutem ſerviunt.

PHÆDROMUS.

Obloquere.

PALINURUS.

Fiat maxumè.

PHÆDROMUS.

Etiam taces ?

PALINURUS.

Nempe obloqui me juſſeras.

PHÆDROMUS.

At nunc vero,
Id uti occœpi dicere ; ei ancillula eſt.

PALINURUS.

Nempe huic lenoni qui hîc habitat ?

PHÆDROMUS.

Rectè tenes.

PALINURUS.

Minùs formidabo ne exedat.

PHÆDROMUS.

Odioſus es.
Eam volt meretricem facere : ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.

PALINURUS.

Quid ita ?

PHÆDROMUS.

Quia proprium facio : amo pariter ſimul.

PALINURUS.

Malus clandeſtinus eſt amor, damnum'ſt merum.

PHÆDROMUS.

Eſt, hercle, ita ut tu dicis.

PALINURUS.

Jamne ea fert jugum ?

PHÆDROMUS.

Tam a me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit : niſi
Si eſt oſculando quippiam impudicior.

PALINURUS.

Semper tu ſcito : Flamma fumo eſt proxuma.
Fumo comburi nihil poteſt, flammâ poteſt.
Qui e nuce nucleum eſſe volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit ſaltum ſaviis.

PHÆDROMUS.

At illa eſt pudica, neque dum cubitat cum viris.

PALINURUS.

Credam, pudor ſi cuipiam lenoni ſiet.

PHÆDROMUS.

Imò ut illam cenſes? ut quæque illi occaſio eſt
Surripere ſe ad me, ubi ſavium oppegit, fugit.
Id eò fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Æſculapii ſano, is me excruciat.

PALINURUS.

Quid eſt?

PHÆDROMUS.

Aliàs me poſcit pro illa triginta minas,
Aliàs talentum magnum; neque quicquam queo
Æqui bonique ab eo impetrare.

PALINURUS.

Injuriu's,
Qui, quod lenoni nulli'ſt, id ab eo petas.

PHÆDROMUS.

Nunc hinc paraſitum in Curiam miſi meum,
Petitum argentum a meo ſodali mutuum:
Quod ſi non affert, quò me vortam neſcio.

PALINURUS.

Si Deos ſalutas, dextrovorſum cenſeo.

PHÆDROMUS.

Nunc ara Veneris hæc eſt ante horum fores.
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.

PALINURUS.

Quid ante pones Veneri jentaculo?

PHÆDROMUS.

Me, te, atque hoſce omnes.

PALINURUS.

Tum tu Venerem vomere vis?

PHÆDROMUS.

Cedo, puere, ſinum.

PALINURUS.

Quid facturus ?

PHÆDROMUS.

Jam ſcies.
Anus hîc ſolet cubitare cuſtos, janitrix,
Nomen ei eſt lenæ. Multibiba atque merobiba.

PALINURUS.

Quaſi tu lagenam dicas, ubi vinum ſolet
Chium eſſe.

PHÆDROMUS.

Quid opu'ſt verbis ? vinoſiſſuma eſt,
Eaque extemplo ubi vino has conſperſi fores,
De odore adeſſe me ſcit, aperit illico.

PALINURUS.

Eine hic cum vino ſinus fertur ?

PHÆDROMUS.

Niſi nevis.

PALINURUS.

Nolo hercle. Nam iſtunc qui fert, afflictum velim :
Ego nobis afferri cenſui.

PHÆDROMUS.

Quin tu taces ?
Si quid ſuper illi fuerit, id nobis ſat eſt.

PALINURUS.

Quiſnam iſtic fluvius eſt, quem non recipiat mare ?

PHÆDROMUS.

Sequere hac, Palinure, me ad fores : ſi mihi obſequens.

PALINURUS.

Ita faciam.

PHÆDROMUS.

Agite, bibite, feſtivæ fores ;
Potate, ſite mihi volentes propitiæ.

PALINURUS.

Voltiſne olivas, aut pulpamentum, aut capparim ?

PHÆDROMUS.

Exſuſcitate voſtram huc cuſtodem mihi.

PALINURUS.

Profundis vinum : quæ te res agitant ?

PHÆDROMUS.

Sine.
Viden' ut aperiuntur ædes feſtiviſſumæ ?
Num mutit cardo ? eſt lepidus.

PALINURUS.

Quin das ſavium.

PHÆDROMUS.

Tace : occultemus lumen & vocem.

PALINURUS.

Licet.

ACTUS I.

SCENA II.

LENA. PHÆDROMUS. PALINURUS.

LENA.

FLOS veteris vini meis naribus objectus eſt.
Ejus amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Ubi ? ubi eſt ? prope me eſt. Evax habeo. Salve anime mi,
Liberi lepos. Ut veteris vetuſti cupida ſum !

Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea eſt.
Tu mihi ſtacte, tu cinnamomum, tu roſa,
Tu crocinum & caſia es, tu bdellium. Nam ubi
Tu profuſus, ibi ego me pervelim ſepultam.
Sed quom adhuc naſo odos obſecutus es meo,
Da viciſſim meo gutturi gaudium.
Nihil ago tecum. Ubi eſt ipſus? ipſum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. Sed hàc abiit, hàc perſequar.

PHÆDROMUS.

Sitit hæc anus.

PALINURUS.

Quantillum ſitit?

PHÆDROMUS.

Modica eſt,
Capit quadrantal.

PALINURUS.

Pol, ut tu prædicas,
Vindemia hæc huic anui non ſatis eſt ſoli.
Canem eſſe hanc quidem magis par fuit: ſagax
Naſum habet.

LENA.

Amabo, cuja vox ſonat procul?

PHÆDROMUS.

Cenſeo hanc appellandam anum. Adibo. Redi,
Et reſpice ad me, lena.

LENA.

Imperator quis eſt?

PHÆDROMUS.

Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui ſcreanti, ſiccæ, ſemiſomnæ
Affert potionem, & te ſedatum it.

LENA.

Quam longè a me abeſt ?

PHÆDROMUS.

Lumen hoc vide.

LENA.

Grandiorem gradum ergo fac ad me , obſecro.

PHÆDROMUS.

Salve.

LENA.

Egon' ſalva ſim , quæ ſiti ſicca ſum ?

PHÆDROMUS.

At jam bibes.

LENA.

Diu ſit.

PHÆDROMUS.

Hem tibi anus lepida.

LENA.

Salve oculiſſume homo.

PALINURUS.

Age , effunde hoc citò
In barathrum : properè proſue cloacam.

PHÆDROMUS.

Tace.
Nolo huic maledici.

PALINURUS.

Faciam igitur malè potiùs.

LENA.

Venus , de paulo paululum hoc tibi dabo ,
Haud lubenter. Nam tibi amantes , propinantes ,
Vinum potantes dant omnes : mihi haud ſæpe
Eveniunt tales hereditates.

PALINURUS.

Hoc vide , ut

Ingurgitat impura in ſe merum avariter, Faucibus plenis!

PHÆDROMUS.

Perii hercle: huic quid primum dicam Neſcio.

PALINURUS.

Hem iſtuc, quod mihi dixti.

PHÆDROMUS.

Quid id eſt?

PALINURUS.

Periiſſe ut te dicas.

PHÆDROMUS.

Malè tibi Dî faciant.

PALINURUS.

Dic iſti.

LENA.

Ah!

PALINURUS.

Quid eſt? ecquid lubet?

LENA.

Lubet....

PALINURUS.

Etiam mihi quoque ſtimulo fodere lubet te.

PHÆDROMUS.

Tace, noli.....

PALINURUS.

Taceo. Ecce autem bibit arcus; pluet Credo hercle hodie.

PHÆDROMUS.

Jamne ego huic dico?

PALINURUS.

Quid dices?

PHÆDROMUS.

Me periiſſe.

PALINURUS.

Age, dice.

PHÆDROMUS.

Anus audi. Hoc volo
Scire te : perditus ſum miſer.

LENA.

At pol ego oppidò
Servata. Sed quid eſt ? quid lubet perditum
Dicere te eſſe ?

PHÆDROMUS.

Quia id, quod amo, careo.

LENA.

Phædrome mi, ne plora, amabo : tu me
Curato ne ſitiam, ego tibi, quod amas, jam huc adducam.

PHÆDROMUS.

Tibi næ ego, ſi fidem ſervas mecum,
Vineam pro aurea ſtatua ſtatuam, quæ tuo
Gutturi ſit monimentum. Qui me in terra æquè
Fortunatus erit, ſi illa ad me bitet,
Palinure ?

PALINURUS.

Edepol, qui amat, ſi eget, miſerâ afficitur
Ærumnâ.

PHÆDROMUS.

Non ita res eſt : nam confido
Paraſitum hodie adventurum cum argento ad me.

PALINURUS.

Magnum inceptas, ſi id exſpectas, quod nuſquam'ſt.

PHÆDROMUS.

Quid ſi adeam ad fores, atque occentem ?

PALINURUS.

Si lubet,
Neque veto, neque jubeo: quando ego te video
Immutatis moribus eſſe, here, atque ingenio.

PHÆDROMUS.

Peſſuli, heus peſſuli, vos ſaluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto atque obſecro,
Gerite amanti mihi morem amœniſſumi:
Fite cauſa mea Lydi barbari,
Suſſilite obſecro, & mittite iſtanc foras,
Quæ mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.
Hoc vide ut dormiunt peſſuli-peſſumi,
Nec meâ gratiâ commovent ſe ocyùs.
Reſpicio nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace, tace.

PALINURUS.

Taceo hercle. Quid eſt?

PHÆDROMUS.

Sentio ſonitum.
Tandem edepol mihi morigeri peſſuli fiunt.

ACTUS I.

SCENA III.

ANUS. PLANESIUM. PHÆDROMUS.

PALINURUS.

ANUS.

Placidè egredere, & ſonitum prohibe forum, & crepitum cardinum;
Ne quod hîc agimus, herus percipiat fieri, mea Planeſium.
Mane, ſuffundam aquulam.

PALINURUS.

Viden' ut anus tremula medicinam facit.
Eapſe merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.

PLANESIUM.

Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
Ubi tu es, qui me libello Venerio citaviſti? ecce me.
Siſto ego tibi me, & mihi contra itidem te ut ſiſtas ſuadeo.

PHÆDROMUS.

Aſſum: nam ſi abſim, haud recuſem quin mihi malè ſit, mel meum.

PLANESIUM.

Anime mi, procul amantem abeſſe haud conſentaneum eſt.

PHÆDROMUS.

Palinure, Palinure.

PALINURUS.

Eloquere, quid eſt, quod Palinurum voces?

PHÆDROMUS.

Eſt lepida.

PALINURUS.

Nimis lepida.

PHÆDROMUS.

Sum Deus.

PALINURUS.

Imò homo haud magni preti.

PHÆDROMUS.

Quid vidiſti, aut quid videbis magis Diis æquiparabile?

PALINURUS.

Malè valere te, quod mihi ægrè eſt.

PHÆDROMUS.

Malè mihi morigerus, tace.

PALINURUS.

Ipſus ſe excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

PHÆDROMUS.

Rectè objurgat. Sanè haud quicquam'ſt magis quod cupiam tamdiu.

PLANESIUM.

Tene me, amplectere ergo.

PHÆDROMUS.

Hoc etiam eſt, quamobrem cupiam vivere,
Quia te prohibet herus, clam hero potior.

PLANESIUM.

Prohibet, nec prohibere quit,
Nec prohibebit, niſi mors meum animum abs te abalienaverit.

PALINURUS.

Enimvero nequeo durare, quin ego herum accuſem meum:
Nam bonum eſt, pauxillùm amare ſanè; inſanè, non bonum eſt:
Verùm totum inſanum amare, hoc eſt, quod meus herus facit.

PHÆDROMUS.

Sibi ſua habeant regna reges, ſibi divitias divites:
Sibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi prœlia.
Dum mihi abſtineant invidere, ſibi quiſque habeant quod ſuum eſt.

PALINURUS.

Quid tu? Venerin' pervigilare te voviſti Phædrome?
Nam hoc quidem edepol haud multò poſt luce lucebit.

PHÆDROMUS.

Tace.

PALINURUS.

Quid taceam? quin tu is dormitum?

PHÆDROMUS.

Dormio, ne occlamites.

PALINURUS.

Tu quidem vigilas.

PHÆDROMUS.

At meo more dormio: hic ſomnu'ſt mihi.

PALINURUS.

Heus tu mulier: malè merere de immerente inſcitia eſt.

PLANESIUM.

Iraſcere, ſi te edentem hic a cibo abigat.

PALINURUS.

Ilicet.

Pariter hos perire amando video, uterque inſaniunt:
Viden', ut miſerè moliuntur! nequeunt complecti ſatis.
Etiam diſpertimini?

PLANESIUM.

Nulli eſt homini perpetuum bonum.
Jam huic voluptati hoc adjunctum eſt odium.

PALINURUS.

Quid ais propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas.
Ebriola, perſolla: nugæ.

PHÆDROMUS.

Tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidem mihi polluctus virgis ſervos ſermonem ferat.
At næ tu, herclè, cum cruciatu magno dixiſti id tuo.
Hem tibi maledictis pro iſtis; dictis moderari ut queas.

PALINURUS.

Tuam fidem, Venus noctuvigila!

PHÆDROMUS.

Pergin' etiam verbero?

PLANESIUM.

Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.

PALINURUS.

Flagitium probrumque magnum, Phædrome, expergefacis:
Bene monſtrantem pugnis cædis, hanc amas: nugas meras.
Hoccine fieri, ut immodeſtis te hic moderêre moribus?

PHÆDROMUS.

Auro contra cedo modeſtum amatorem. A me aurum accipe.

PALINURUS.

PALINURUS.

Cedo mihi contra aurichalco, cui ego ſano ſerviam.

PLANESIUM.

Bene vale, ocule mi : nam ſonitum & crepitum clauſtrorum audio,
Æditum aperire ſanum. Quouſque, quæſo, ad hunc modum
Inter nos amore utimur ſemper ſurreptitio?

PHÆDROMUS.

Minimè. Nam paraſitum miſi nudius quartus Cariam,
Petere argentum : is hodie hîc aderit.

PLANESIUM.

Nimiùm conſultas diu.

PHÆDROMUS.

Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum nunquam ſinam
In domo eſſe iſtac, quin ego te liberalem liberem.

PLANESIUM.

Facito ut me memineris. Tene etiam, priuſquam hinc abeo, ſavium.

PHÆDROMUS.

Siquidem, hercle, mihi regnum detur, nunquam id potiùs perſequar.
Quando ego te videbo?

PLANESIUM.

Hem, iſtoc verbo vindictam para.
Si amas; eme. Ne rogites; facito ut pretio pervincas tuo.
Bene vale.

PHÆDROMUS.

Jamne ego relinquor? pulchrè, Palinure, occidi.

PALINURUS.

Ego quidem, qui & vapulando & ſomno pereo.

PHÆDROMUS.

Sequere me.

ACTUS II.

SCENA I.

CAPPADOX. PALINURUS.

CAPPADOX.

MIGRARE certu'ſt jam nunc e fano foras,
Quando Æſculapî ita ſentio ſententiam:
Ut qui me nihili faciat, nec ſalvom velit.
Valetudo decreſcit, accreſcit labor.
Nam jam, quaſi zonâ, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios:
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.

PALINURUS.

Si rectè facias, Phædrome, auſcultes mihi,
Atque iſtam exturbes ex animo ægritudinem.
Paves, paraſitus quia non rediit Caria.
Afferre argentum credo. Nam ſi non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet ſe huc eſum ad præſepim ſuam.

CAPPADOX.

Quis hic eſt qui loquitur?

PALINURUS.

Quojam vocem ego audio ?

CAPPADOX.

Eſtne hic Palinurus Phædromi ?

PALINURUS.

Qui hic eſt homo
Cum collativo ventre, atque oculis herbeis ?
De forma novi, de colore non queo
Noviſſe, jamjam novi. Leno eſt Cappadox.
Congrediar.

CAPPADOX.

Salve Palinure.

PALINURUS.

O ſcelerum caput,
Salveto, quid agis ?

CAPPADOX.

Vivo.

PALINURUS.

Nempe ut dignus es.
Sed quid tibi eſt ?

CAPPADOX.

Lien necat, renes dolent,
Pulmones diſtrahuntur, cruciatur jecur,
Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.

PALINURUS.

Tum te igitur morbus agitat hepatarius.

CAPPADOX.

Facile'ſt miſerum irridere.

PALINURUS.

Quin tu aliquot dies
Perdura, dum inteſtina exputeſcunt tibi.
Nunc dum ſalſura ſat bona'ſt, ſi id feceris,
Vænire poteris inteſtinis vilius.

CAPPADOX.

Lien dierectu'ſt.

PALINURUS.

Ambula , id lieni optumum'ſt.

CAPPADOX.

Aufer iſtæc quæſo , atque hoc reſponde quod rogo.
Potin' conjecturam facere , ſi narrem tibi ,
Hac nocte quod ego ſomniavi dormiens ?

PALINURUS.

Vah ! ſolus hic homo'ſt , qui ſciat divinitus.
Quin conjectores a me conſilium petunt :
Quod eis reſpondi , eâ omnes ſtant ſententiâ.

ACTUS II.

SCENA II.

COQUUS. CAPPADOX. PALINURUS.

PHÆDROMUS.

COQUUS.

Palinure , quid ſtas ? quin depromuntur mihi ,
Quæ opus ſunt ; paraſito ut ſit paratum prandium ,
Quom veniat.

PALINURUS.

Mane ſis , dum huic conjicio ſomnium.

COQUUS.

Tute ipſe , ſi quid ſomniaſti , ad me refers.

PALINURUS.

Fateor.

COQUUS.

Abi , deprome.

PALINURUS.

Age , tu interea huic ſomnium
Narra : meliorem , quàm ego ſum , ſuppono tibi.
Nam quod ſcio , omne ex hoc ſcio.

CAPPADOX.

Operam ut det.

PALINURUS.

Dabit.

CAPPADOX.

Facit hic quod pauci , ut ſit magiſtro obſequens.
Da mihi igitur operam.

COQUUS.

Tametſi non novi , dabo.

CAPPADOX.

Hac nocte in ſomnis viſus ſum viderier ,
Procul ſedere longe a me Æſculapium :
Neque eum ad me adire , neque me magnipendere
Viſu'ſt.

COQUUS.

Item alios Deos facturos ſcilicet.
Sane illi inter ſe congruunt concorditer.
Nihil eſt mirandum , meliùs ſi nihil ſit tibi :
Namque incubare ſatiùs te fuerat Jovi ,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.

CAPPADOX.

Siquidem incubare velint , qui perjuraverint ,
Locus non præberi potis eſt in Capitolio.

COQUUS.

Hoc animum advorte : pacem ab Æſculapio
Petas , ne forte tibi eveniat magnum malum ,
Quod in quiete tibi portentum'ſt.

CAPPADOX.

Bene facis.
Ibo atque orabo.

COQUUS.

Quæ res malè vortat tibi.

PALINURUS.

Pro Dî immortales, quem conſpicio ! qui illic eſt ?
Eſtne hic paraſitus , qui miſſu'ſt in Cariam ?
Heus Phædrome ! exi ! exi ! exi, inquam, ocyùs !

PHÆDROMUS.

Qui iſtic clamorem tollis ?

PALINURUS.

Paraſitum tuum
Video occurrentem , ellum uſque in platea ultima.
Hinc auſcultemus quid agat.

PHÆDROMUS.

Sane cenſeo.

ACTUS II.

SCENA III.

CURCULIO. PHÆDROMUS. PALINURUS.

CURCULIO.

DATE viam mihi noti atque ignoti, dum ego hîc officium meum
Facio : fugite omnes, abite, & de via ſecedite :
Ne quem in curſu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc ſubitò, properè, & celerè objectum'ſt mihi negotium.
Nec quiſquam ſit tam opulentus, qui mihi obſiſtat in via,
Nec ſtrategus, nec tyrannus quiſquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria ;
Quin cadat, quin capite ſiſtat in via de ſemita.
Tum iſti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis,
Conſtant, conferunt ſermones inter ſe ſe drapetæ :
Obſtant, obſiſtunt, incedunt cum ſuis ſententiis.
Quos ſemper videas bibentes eſſe in thermopolio ;
Ubi quid ſurripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Triſtes atque ebrioli incedunt. Eos ego ſi offendero,

Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum iſti qui ludunt datatim ſervi ſcurrarum in via,
Et datores, & factores omnes ſubdam ſub ſolum.
Proinde ſe domi contineant, vitent infortunia.

PHÆDROMUS.

Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſit. Nam ita nunc
mos viget,
Ita nunc ſervitium'ſt: profecto modus haberi non
poteſt.

CURCULIO.

Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phædromum
genium meum?
Ita res ſubita eſt: celeriter mihi hoc homine con-
vento eſt opus.

PALINURUS.

Te ille quærit.

PHÆDROMUS.

Quid ſi adeamus? heus, Curculio, te volo.

CURCULIO.

Quis vocat? quis nominat me?

PHÆDROMUS.

Qui te conventum cupit.

CURCULIO.

Haud magis cupis, quàm ego te cupio?

PHÆDROMUS.

O mea opportunitas!
Curculio exoptate, ſalve.

CURCULIO.

Salve.

PHÆDROMUS.

Salvom gaudeo
Te advenire. Cedo tuam mihi dextram: ubi ſunt
ſpes meæ?

Eloquere

Eloquere obſecro, hercle.

CURCULIO.

Eloquere, te obſecro, ubi ſunt meæ?

PHÆDROMUS.

Quid tibi eſt?

CURCULIO.

Tenebræ oboriuntur, genua in mediâ ſuccidunt.

PHÆDROMUS.

Laſſitudine, hercle, credo.

CURCULIO.

Retine, retine me, obſecro.

PHÆDROMUS.

Viden' ut expalluit! datin' iſti ſellam, ubi aſſidat, citò,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocyùs?

CURCULIO.

Animo malè eſt.

PHÆDROMUS.

Vin' aquam?

CURCULIO.

Si fruſtulenta eſt, da obſecro, hercle, obſorbeam.

PHÆDROMUS.

Væ capiti tuo.

CURCULIO.

Obſecro; hercle, facite ventum ut gaudeam.

PHÆDROMUS.

Maxumè.

CURCULIO.

Quid facitis, quæſo?

PALINURUS.

Ventum.

CURCULIO.

Nolo equidem mihi
Fieri ventulum.

PHÆDROMUS.

Quid igitur vis ?

CURCULIO.

Eſſe , ut ventum gaudeam.

PHÆDROMUS.

Juppiter te Dîque perdant.

CURCULIO.

Perii , proſpicio parùm ,
Os amarum habeo , dentes plenos ; lippiunt fauces fame ,
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

PHÆDROMUS.

Jam edes aliquid.

CURCULIO.

Nolo , hercle , aliquid : certum quàm aliquid mavolo.

PHÆDROMUS.

Imò ſi ſcias , reliquiæ quæ ſint.

CURCULIO.

Scire nimis lubet
Ubi ſient : nam illis conventis ſanè opus eſt meis dentibus.

PHÆDROMUS.

Pernam , abdomen , ſumen , ſuis glandium.

CURCULIO.

Ain' tu omnia hæc ?
In carnario fortaſſe dicis.

PHÆDROMUS.

Imò in lancibus :
Quæ tibi ſunt parata , poſtquam ſciimus venturum.

CURCULIO.

Vide ,
Ne me ludas.

PHÆDROMUS.

Ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quò te miſi, nihilo ſum certior.

CURCULIO.

Nihil attuli.

PHÆDROMUS.

Perdidiſti me.

CURCULIO.

Invenire poſſim, ſi mihi operam datis.
Poſtquam tuo juſſu profectus ſum, perveni in Cariam.
Video tuum ſodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit fruſtrarier:
Ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
Reſpondit mihi paucis verbis, atque adeò fideliter,
Quod tibi eſt, item ſibi eſſe magnam argenti inopiam.

PHÆDROMUS.

Perdis me tuis dictis.

CURCULIO.

Imò ſervo, & ſervatum volo.
Poſtquam mihi reſponſum eſt, abeo ab illo mœſtus ad forum
Me illo fruſtra adveniſſe. Forte aſpicio militem:
Aggredior hominem: ſaluto adveniens. Salve, inquit, mihi,
Prehendit dextram, ſeducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illò adveniſſe, animi cauſſa. Ibi me interrogat
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me noviſſe. Quid lenonem Cappadocem? annuo

Viſitaſſe. Sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, veſtem, aurum : & pro iis decem coaccedunt minæ.
Dediſti tu argentum ? inquam. Imò apud trapezitam ſitum eſt,
Illum quem dixi Lyconem : atque ei mandavi, qui annulo meo
Tabulas obſignatas attuliſſet, ut daret operam,
Ut mulierem a lenone cum auro & veſte abduceret.
Poſtquam hoc mihi narravit, abeo ab illo. Revocat me ilico,
Vocat ad cenam : religio fuit, denegare nolui.
Quid ſi adeamus, ac decumbamus ? inquit. Conſilium placet.
Neque diem decet me morari, neque noćti nocerier.
Omnis res parata'ſt : & nos, quibus paratum eſt, aſſumus.
Poſtquam cenati atque appoti, talos poſcit ſibi in manum.
Provocat me in aleam, ut ego ludam : pono pallium.
Ille ſuum annulum oppoſuit. Invocat Planeſium.

PHÆDROMUS.

Meoſne amores ?

CURCULIO.

Tace parumper. Jacit voltorios quatuor.
Talos arripio, invoco almam meam nutricem : Herculem
Jacto baſilicum, propino magnum poculum : ille ebibit :
Caput deponit : condormiſcit. Ego ei ſubduco annulum.
Deduco pedes de lecto clam, ne miles ſentiat.
Rogant me ſervi, quò eam ? me dico ire, quò ſaturi ſolent.

Oſtium ubi conſpexi, exinde me illico protinam dedi.

PHÆDROMUS.

Laudo.

CURCULIO.

Laudato, quando illud quod cupis, effecero.
Eamus nunc intrò, ut tabellas conſignemus.

PHÆDROMUS.

Num moror?

CURCULIO.

Atque aliquid priùs obtrudamus, pernam, ſumen, glandium:
Hæc ſunt ventri ſtabilimenta, panem & aſſa bubula,
Poculum grande, aula magna: ut ſatis conſilia ſuppetant.
Tute tabellas conſignato: hic miniſtrabit: ego edam.
Dicam quemadmodum conſcribas. Sequere me hàc intrò.

PHÆDROMUS.

Sequor.

ACTUS III.

LYCO. CURCULIO. LENO.

LYCO.

BEATUS videor: ſubduxi ratiunculam,
Quantum æris mihi ſit, quantumque alieni ſiet.
Dives ſum, ſi non reddo eis quibus debeo:
Si reddo illis quibus debeo, plus alieni eſt.

Verùm, hercle, verò quom bellè recogito,
Si magis me inſtabunt, ad Prætorem ſufferam.
Habent hunc morem plerique argentarii,
Ut alius alium poſcant, reddant nemini:
Pugnis rem ſolvant, ſi quis poſcat clariùs.
Qui homo maturè quæſivit pecuniam,
Niſi eam maturè parſit, maturè eſurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui uſurarius
Nunc mihi quæratur. Uſu'ſt & pecunia.

CURCULIO.

Nil tu me ſaturum monueris: memini & ſcio.
Ego hoc effectum lepidè tibi tradam: tace.
Edepol næ ego hîc me intus explevi probè,
Et quidem reliqui in ventre cellæ uni locum,
Ubi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hîc eſt, qui operto capite Æſculapium
Salutat? atat quem quærebam: ſequere me.
Simulabo quaſi non noverim. Heus tu! te volo.

LYCO.

Unocule ſalve.

CURCULIO.

Quæſo, derideſne me?

LYCO.

De Coclitum proſapia te eſſe arbitror:
Nam ii ſunt unoculi.

CURCULIO.

Catapultâ hoc ictum eſt mihi
Apud Sicyonem.

LYCO.

Nam quid id refert mea.
An aula quaſſa cum cinere effoſſus ſiet?

CURCULIO.

Superſtitioſus hic quidem eſt: vera prædicat:

Nam illæc catapultæ ad me crebrò commeant.
Adoleſcens, ob Rempublicam hoc intus mihi
Quod inſigne habeo, quæſo, ne me incomities.

LYCO.

Licetne inforare, ſi incomitiare non licet?

CURCULIO.

Non inforabis me quidem: nec mihi placet
Tuum profectò nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quæro, commonſtrare ſi potes,
Inibis a me ſolidam & grandem gratiam.
Lyconem quæro trapezitam.

LYCO.

Dic mihi
Quid eum nunc quæris? aut cujatis?

CURCULIO.

Eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.....

LYCO.

Novi edepol nomen: nam mihi iſtoc nomine,
Dum ſcribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quæris?

CURCULIO.

Mandatum'ſt mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem.

LYCO.

Quis tu homo es?

CURCULIO.

Libertus illius, quem omneis Summanum vocant.

LYCO.

Summane, ſalve. Quî Summanus? fac ſciam.

CURCULIO.

Quia veſtimenta, ubi obdormivi ebrius,
Summano: ob eam rem me omneis Summanum vocant.

LYCO.

Alibi te meliu'ſt quærere hoſpitium tibi,
Apud me profectò nihil eſt Summano loci.
Sed iſtum, quem quæris, ego ſum.

CURCULIO.

Quæſo, tune is es
Lyco trapezita?

LYCO.

Ego ſum.

CURCULIO.

Multam me tibi
Salutem juſſit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me juſſit.

LYCO.

Mihin'?

CURCULIO.

Ita.
Cape, ſignum noſce. Noſtin'?

LYCO.

Quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machærâ diſſicit.

CURCULIO.

Quod iſtic ſcriptum eſt, id te orare juſſerat,
Profectò ut faceres, ſuam ſi velles gratiam.

LYCO.

Concede, inſpiciam quid ſit ſcriptum.

CURCULIO.

Maxumè,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.

LYCO.

» Miles Lyconi in Epidauro hoſpiti ſuo
» Therapontigonus Platagidorus plurimam
» Salutem dicit.

CURCULIO.

Meus hic eſt, hamum vorat.

LYCO.

» Tecum oro, & quæſo, qui has tabellas afferet
» Tibi, ut ei detur, quam iſtîc emi virgínem,
» Quod te præſente iſtîc egi, teque interprete,
» Et aurum, & veſtem: jam ſcis, ut convenerit.
» Argentum des lenoni. Huic des virginem.

LYCO.

Ubi ipſus? cur non venit?

CURCULIO.

Ego dicam tibí:
Quia nudíus quartus, venimus in Cariam,
Ex India: ibi nunc ſtatuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ ſiet
Septempedalis: factis monumentum ſuis.

LYCO.

Quamôbrem iſtuc?

CURCULIO.

Dicam: quia enim Perſas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam & Perbibeſiam,
Centauromachiam, & Claſſiam Unomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidíam partem nationum uſque omnium
Subegit ſolus intra viginti dies.

LYCO.

Vah!

CURCULIO.

Quíd mirare?

LYCO.

Quia enim in cavea ſi forent
Concluſi, itídem utí pulli gallinaceí,

Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te eſſe ab illo : nam ita nugas blatis.

CURCULIO.

Imò etiam porrò, ſi vis, dicam.

LYCO.

Nihil moror.
Sequere hàc; te abſolvam, quâ adveniſti gratiâ.
Atque eccum video. Leno ſalve.

LENO.

Dî te ament.

LYCO.

Quid hoc quod ad te venio?

LENO.

Dicas quid velis.

LYCO.

Argentum accipias, cum illo mittas virginem.

LENO.

Quid, quod juratus ſum?

LYCO.

Quid id refert tua,
Dum argentum accipias?

LENO.

Qui monet, quaſi adjuvat.
Sequimini.

CURCULIO.

Leno, cave in te ſit mihi mora.

ACTUS IV.

SCENA I.

CHORAGUS.

Edepol nugatorem lepidum lepidè hunc nactu'ſt Phædromus.
Halophantam an ſycophantam hunc magis eſſe dicam neſcio.
Ornamenta, quæ locavi, metuo ut poſſim recipere.
Quanquam cum iſtoc mihi negotî nihil eſt: ipſi Phædromo
Credidi; tamen aſſervabo. Sed dum hic egreditur foras,
Commonſtrabo, quo in quemque hominem facilè inveniatis loco,
Ne nimio opere ſumat operam, ſi quem conventum velit,
Vel vitioſum, vel ſine vitio; vel probum, vel improbum.
Qui perjurum convenire volt hominem, mitto in Comitium.
Qui mendacem & glorioſum, apud Cloacinæ ſacrum.
Diteis damnoſos maritos ſub Baſilica quærito.
Ibidem erunt ſcorta exoleta, quique ſtipulari ſolent.
Symbolarum collatores apud forum piſcarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.

In medio propter Canalem, ibi oſtentatores meri.
Confidentes, garrulique, & malevoli ſupra Lacum.
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipſi ſat habent, quod in ſe poſſit verè dicier.
Sub Veteribus, ibi ſunt qui dant, quique accipiunt fœnore.
Ponè ædem Caſtoris, ibi ſunt, ſubitò quibus credas malè:
In Tuſco vico, ibi ſunt homines, qui ipſi ſe ſe venditant.
In Velabro vel piſtorem, vel lanium, vel aruſpicem,
Vel qui ipſi vortant, vel, quî alii ſubvorſentur, præbeant.
Diteis damnoſos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere: linguæ moderandum eſt mihi.

ACTUS IV.

SCENA II.

CURCULIO. CAPPADOX. LYCO.

CURCULIO.

Itu præ, virgo: non queo, quod ponè me eſt, ſervare,
Et aurum, & veſtem omnem ſuam eſſe aiebat, quicquid hæc haberet.

CAPPADOX.

Nemo it inficías.

CURCULIO.

Attamen meliuſculum eſt monere.

LYCO.

Memento promiſiſſe te, ſi quiſquam hanc liberali
Cauſſa manu aſſereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta.

CAPPADOX.

Meminero. De iſtoc quietus eſto,
Et nunc ídem dico.

CURCULIO.

Et commeminiſſe ego hæc volam te.

CAPPADOX.

Memíní, & mancipio tibi dabo.

CURCULIO.

Egon' ab lenone quícquam
Mancipio accipiam? quibus ſui nihil eſt, niſi una lingua,
Quî abjurant, ſi quíd creditum eſt. Alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alieniſque imperatis.
Nec vobis auctor ullus eſt, nec voſmet eſtis ulli.
Item genus eſt lenonium inter homines, meo quidem animo,
Ut muſcæ, culices, pedeſque, puliceſque,
Odio & malo & moleſtiæ: bono uſui eſtis nulli.
Nec vobiſcum quiſquam in foro frugi conſiſtere audet.
Qui conſtitit, culpant eum, conſpuítur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametſi nihil fecit, aiunt.

LYCO.

Edepol lenones, meo animo, noviſti, Luſce, lepidè.

CURCULIO.

Eodem, hercle, vos pono & paro. Pariſſumi eſtis iibus.
Hi ſaltem in occultis locis proſtant, vos in foro ipſo.
Vos fenore, hi malè ſuadendo, & luſtris lacerant homines;
Rogitationes plurimas propter vos populus ſcivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.
Quaſi aquam ferventem, frigidam eſſe, ita vos putatis leges.

LYCO.

Tacuiſſe mavellem.

CURCULIO.

Au! malè meditate malè dicax es.

CAPPADOX.

Indignis ſi malè dicitur, maledictum id eſſe dico:
Verùm ſi dignis dicitur, benedictum'ſt, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, nunquid vis?

LYCO.

Bene vale.

CURCULIO.

Vale.

CAPPADOX.

Heus tu, tibi ego dico.

CURCULIO.

Eloquere quid vis?

CAPPADOX.

Quæſo ut hanc cures, bene ut ſit iſti.

Bene ego iſtam eduxi meæ domi & pudicè.

CURCULIO.

Si hujus miſeret,
Ecquid das, quî bene ſit?

CAPPADOX.

Malum.

CURCULIO.

Tibi opus eſt hoc, quî te procures.

CAPPADOX.

Quid ſtulta ploras? ne time, bene, hercle, vendidi ego te.
Fac ſis bonæ frugi fies. Sequere iſtum bella bellè.

LYCO.

Summane, nunquid nunc jam me vis?

CURCULIO.

Vale atque ſalve,
Nam & operam & pecuniam benignè præbuiſti.

LYCO.

Salutem multam dicito patrono.

CURCULIO.

Nunciabo.

LYCO.

Nunquid vis, Leno?

CAPPADOX.

Iſtas minas decem, quî me procurem.
Dum melius ſit mihi, des.

LYCO.

Dabuntur. Cras peti jubeto.

CAPPADOX.

Quando bene geſſi rem, volo hîc in fano ſupplicare.
Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.
Sed eum qui mihi illam vendidit, nunquam poſtilla vidi:

Periiſſe credo. Quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini Dei ſunt propitii, lucrum ei profectò objiciunt.
Nunc rei divinæ operam dabo. Certum eſt bene me curare.

ACTUS IV.

SCENA III.

THERAPONTIGONUS. LYCO.

THERAPONTIGONUS.

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundiâ,
Sed eâpſe illâ quâ excidionem facere condidici oppidis.
Nunc niſi tu mihi properè properas dare jam triginta minas,
Quas ego apud te depoſivi, vitam propera ponere.

LYCO.

Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio,
Sed eopſe illo quo mactare ſoleo, quoi nihil debeo.

THERAPONTIGONUS.

Nec te mihi facias ferocem, aut ſupplicare cenſeas.

LYCO.

Nec tu me quidem unquam ſubiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus ſum.

THERAPONTIGONUS.

THERAPONTIGONUS.

Idem ego iſtuc quom credebam, credidi
Te nihil eſſe redditurum.

LYCO.

Cur nunc a me igitur petis?

THERAPONTIGONUS.

Scire volo quoi reddidiſti.

LYCO.

Luſco liberto tuo:
Is Summanum ſe vocari dixit, ei reddidi,
Qui has tabellas obſignatas attulit.

THERAPONTIGONUS.

Quas tu mihi tabulas?
Quos tu mihi Luſcos libertos? quos Summanos ſomnias?
Nec mihi quidem libertus ullu'ſt.

LYCO.

Facis ſapientiùs,
Quàm pars latronum, libertos qui habent, & eos deſerunt.

THERAPONTIGONUS.

Quid feciſti?

LYCO.

Quod mandaſti, feci tui honoris gratiâ;
Tuum qui ſignum ad me attuliſſet, nuncium ne ſpernerem.

THERAPONTIGONUS.

Stultior ſtulto fuiſti, quî iis tabellis crederes.

LYCO.

Quîs reſpublica & privata geritur, nonne iis crederem?
Ego abeo. Tibi res ſoluta'ſt rectè. Bellator vale.

THERAPONTIGONUS.

Quid valeam ?

LYCO.

At tu ægrota, ſi lubet, per me, ætatem quidem.

THERAPONTIGONUS.

Quid ego nunc faciam? quid refert me feciſſe regibus,
Ut mihi obedirent, ſi hic me hodie umbraticus deriſerit ?

ACTUS IV.

SCENA IV.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS.

CAPPADOX.

Quoi homini Dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.
Poſtquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exſulatum abierit, argentum ut petam:
Ut ego potiùs comedim, quàm ille.

THERAPONTIGONUS.

Juſſeram ſalvere te.

CAPPADOX.

Therapontigone platagidore, ſalve: ſalvus quom advenis
In Epidaurum, hîc hodie apud me nunquam delinges ſalem.

THERAPONTIGONUS.

Bene vocas. Verùm vocata res eſt, ut malè ſit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te?

CAPPADOX.

Nihil apud me quidem.
Ne facias teſtes: neque equidem debeo quidquam.

THERAPONTIGONUS.

Quid eſt?

CAPPADOX.

Quod fui juratus, feci.

THERAPONTIGONUS.

Reddin', an non, virginem,
Priuſquam te huic meæ machæræ objicio, maſtigia?

CAPPADOX.

Vapulare ego te vehementer jubeo: ne me territes.
Illa abducta eſt: tu auferêre hinc a me, ſi perges mihi
Malè loqui profectò: quoi ego, niſi malum, nihil debeo.

THERAPONTIGONUS.

Mihin' malum minitare?

CAPPADOX.

Atque edepol non minitabor, ſed dabo,
Mihi ſi pergis moleſtus eſſe.

THERAPONTIGONUS.

Leno minitatur mihi?
Meæque pugnæ prœliares plurimæ obtritæ jacent?
At ita me machæra & clypeus
Bene juvent pugnantem in acie: niſi mihi virgo redditur,
Jam ego te faciam ut hîc formicæ fruſtillatim differant.

CAPPADOX.

At ita me volſellæ, pecten, ſpeculum, calamiſtrum meum

Bene me amaſſint, meaque excutia, linteumque exterſum;
Ut ego tua magnifica verba, neque iſtas tuas magnas minas
Non pluris facio, quàm ancillam meam, qui latrinam lavat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit.

THERAPONTIGONUS.

Quis is eſt homo?

CAPPADOX.

Tuum libertum ſe ſe aiebat eſſe Summanum.

THERAPONTIGONUS.

Meum?
At at! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quom cogito.
Is mihi annulum ſurripuit.

CAPPADOX.

Perdidiſtin' tu annulum?
Miles pulchrè centuriatus eſt expuncto in manipulo.

THERAPONTIGONUS.

Ubi nunc Curculionem inveniam?

CAPPADOX.

In tritico facillumè
Vel quingentos Curculiones pro uno faxo reperias.
Ego abeo. Vale atque ſalve.

THERAPONTIGONUS.

Malè vale; malè ſit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? ſiccine mihi eſſe os oblitum?
Cupio dare mercedem, qui illunc, ubi ſit commonſtret mihi.

ACTUS V.

SCENA I.

CURCULIO.

ANTIQUOM Poëtam audivi ſcripſiſſe in Tragœdia;
Mulieres duas pejores eſſe, quàm unam. Res ita eſt.
Verùm mulierem pejorem, quàm hæc amica eſt Phædromi,
Non vidi, neque audivi; neque pol dici, nec fingi poteſt
Pejor, quàm hæc eſt: quæ ubi me habere hunc conſpicata eſt annulum,
Rogat unde habeam. Quid id tu quæris? quia mihi quæſito'ſt opus.
Nego me dicere. Ut eum eriperet, manum arripuit mordicùs.
Vix foras me abripui, atque æffugi. Apage iſtanc caniculam.

ACTUS V.

SCENA II.

PLANESIUM. PHÆDROMUS. CURCULIO. THERAPONTIGONUS.

PLANESIUM.

PHÆDROME, propera.

PHÆDROMUS.

Quid properem ?

PLANESIUM.

Paraſitum ne amiſeris.
Magna rès eſt.

PHÆDROMUS.

Nulla eſt mihi : nam, quam habuì, abſumpſi celeriter.

PLANESIUM.

Tene.

PHÆDROMUS.

Quid negotii eſt ?

PLANESIUM.

Rogita, unde iſtunc habeat annulum :
Pater iſtum meus geſtitavit.

CURCULIO.

At mea matertera.

PLANESIUM.

Mater ei utendum dederat.

CURCULIO.

Pater tuus rurſum tibi.

PLANESIUM.

Nugas garris.

CURCULIO.

Soleo. Nam propter eas vivo faciliùs.
Quid nunc ?

PLANESIUM.

Obſecro, parenteſne meos mihi prohibeas ?

CURCULIO.

Quid ? ego ſub gemman' abſtruſos habeo tuam matrem & patrem ?

PLANESIUM.

Libera ego ſum nata.

CURCULIO.

Et alii multi, qui nunc ſerviunt.

PLANESIUM.

Enimverò iraſcor.

CURCULIO.

Dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
Quoties dicendum eſt ? eluſi militem, inquam, in alea.

THERAPONTIGONUS.

Salvos ſum ; eccom quem quærebam. Quid agis, bone vir ?

CURCULIO.

Audio.
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem.

THERAPONTIGONUS.

Quin tu is in malam crucem
Cum boletis, cum bulbis : redde etiam argentum, aut virginem.

PHÆDROMUS.

Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me repoſcis?

THERAPONTIGONUS.

Quam ab lenone abduxti hodie, ſcelus viri.

PHÆDROMUS.

Nullam abduxi.

THERAPONTIGONUS.

Certe ecciſtam, video.

PHÆDROMUS.

Virgo hæc libera eſt.

THERAPONTIGONUS.

Mean' ancilla libera ut ſit? quam ego nunquam emiſi manu.

PHÆDROMUS.

Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emiſti? fac ſciam.

THERAPONTIGONUS.

Ego quidem pro iſtac rem ſolvi ab trapezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & lenone auferam.

PHÆDROMUS.

Qui ſcias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in jus.

THERAPONTIGONUS.

Non eo.

PHÆDROMUS.

Licet te anteſtari?

THERAPONTIGONUS.

Non licet.

PHÆDROMUS.

Juppiter te malè perdat: inteſtatus vivito.

CURCULIO.

At ego, quem licet, te.

PHÆDROMUS.

Accede huc.

THERAPONTIGONUS.

Servom anteſtari! vide.

CURCULIO.

Hem! ut ſcias me liberum eſſe.

THERAPONTIGONUS.

Ergo ambula in jus. Heus tibi.

CURCULIO.

O cives, cives!

THERAPONTIGONUS.

Quid clamas?

PHÆDROMUS.

Quid iſtum tibi tactio eſt?

THERAPONTIGONUS.

Quia mihi libitum eſt.

PHÆDROMUS.

Accede huc tu: ego illum tibi dedam, tace.

CURCULIO.

Phædrome, obſecro, ſerva me.

PHÆDROMUS.

Tanquam me & Genium meum.
Miles, quæſo ut mihi dicas, unde illunc habeas annulum,
Quem Paraſitus hic te eluſit.

PLANESIUM.

Per tua genua te obſecro,
Ut nos facias certiores.

THERAPONTIGONUS.

Quid iſtuc ad vos attinet?

Quæratis chlamydem & machæram hanc, unde ad me pervenerit.

CURCULIO.

Ut faſtidit glorioſus!

THERAPONTIGONUS.

Mitte iſtum : ego dicam omnia.

CURCULIO.

Nihil eſt, quicquid ille dicit.

PLANESIUM.

Fac me certiorem obſecro,

THERAPONTIGONUS.

Ego dicam : ſurge. Hanc rem agite, atque animum advortite.
Pater meus habuit Periphanes.

PLANESIUM.

Periphanes?

THERAPONTIGONUS.

Is, priuſquam moritur, mihi dedit tanquam ſuo,
Ut æquom fuerat, filio.

PLANESIUM.

Pro Juppiter!

THERAPONTIGONUS.

Et iſte me heredem fecit.

PLANESIUM.

Pietas mea,
Serva me, quando ego te ſervavi ſedulò.
Frater mi, ſalve.

THERAPONTIGONUS.

Quî credam iſtuc ego? cedò,
Si vera memoras, quæ fuit mater tua?

PLANESIUM.

Cleobula.

THERAPONTIGONUS,

Nutrix quæ fuit ?

PLANESIUM.

Archeſtrata :
Ea me ſpectatum tulerat per Dionyſia.
Poſtquam illò ventum eſt : jam ut me collocaverat,
Exoritur ventus turbo : ſpectacula ibi ruunt :
Ego pertimeſco, tum ibi me neſcio quis arripit,
Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abſtulerit, poſſum dicere.

THERAPONTIGONUS.

Meminiſtin' hanc turbam fieri ! ſed tu dic mihi,
Ubi is eſt homo, qui te ſurripuit ?

PLANESIUM

Neſcio.
Verùm hunc ſervavi ſemper mecum unà annulum.
Cum hoc olim perii.

THERAPONTIGONUS.

Cedò ut inſpiciam.

CURCULIO.

Sanan' es,
Quæ iſti committas ?

PLANESIUM.

Sine modò.

THERAPONTIGONUS.

Pro Juppiter !
Hic eſt quem ego tibi miſi natali die.
Tam facilè novi, quàm me. Salve, mea ſoror.

PLANESIUM.

Frater mi ſalve.

PHÆDROMUS.

Deos volo bene vortere
Iſtam rem vobis.

CURCULIO.

Et ego nobis omnibus.
Tu ut hodie adveniens cenam des ſororiam :
Hic nuptialem cras dabit.

PHÆDROMUS.

Promittimus.

THERAPONTIGONUS.

Tace tu.

CURCULIO.

Non taceo, quando res vortit bene.
Tu iſtanc deſponde huic, miles ; ego dotem dabo.

PHÆDROMUS.

Quid dotis ?

CURCULIO.

Egone ? ut ſemper, dum vivat, me alat.
Verùm hercle dico ; me lubente feceris.

THERAPONTIGONUS.

Et Leno hic debet nobis triginta minas.

PHÆDROMUS.

Quamobrem iſtuc ?

THERAPONTIGONUS.

Quia ille ita repromiſit mihi,
Si quiſquam hanc liberali aſſeruiſſet manu,
Sine controverſia omne argentum reddere.

PHÆDROMUS.

Nunc eamus ad Lenonem.

THERAPONTIGONUS.

Laudo.

PHÆDROMUS.

Hoc priùs volo,
Meam rem agere.

THERAPONTIGONUS.

Quid id eſt ?

PHÆDROMUS.

Ut mihi hanc deſpondeas.

CURCULIO.

Quid ceſſas, miles, hanc huic uxorem dare?

THERAPONTIGONUS.

Si hæc volt.

PLANESIUM.

Mi frater, cupio.

THERAPONTIGONUS.

Fiat.

CURCULIO.

Bene facis.

PHÆDROMUS.

Spondeſne, miles, mihi hanc uxorem?

THERAPONTIGONUS.

Spondeo.

CURCULIO.

Et ego hoc idem unum ſpondeo.

THERAPONTIGONUS.

Lepidè facis.

Sed eccum Lenonem, incedit, theſaurum meum.

ACTUS V.

SCENA III.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS.

PHÆDROMUS. PLANESIUM.

CAPPADOX.

ARGENTARIIS malè credi, qui aiunt, nugas prædicant,
Nam & benè & malè credi dico: id adeò hodie ego expertus ſum.
Non malè creditur, qui nunquam reddunt, ſed prorſum perit.
Velut decem minas dum hic ſolvit, omneis menſas tranſiit.
Poſtquam nihil fit, clamore hominem poſco. Ille in jus me vocat.
Peſſumè metui, ne mihi hodie apud prætorem ſolveret.
Verùm amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum'ſt.

THERAPONTIGONUS.

Heus tu Leno, te volo.

PHÆDROMUS.

Et ego te volo.

CAPPADOX.

At ego vos nolo ambos.

THERAPONTIGONUS.

Sta, ſis, ilico.
Atque argentum properè propera vomere.

CAPPADOX.

Quid mecum eſt tibi?
Aut tecum? aut? . . . .

THERAPONTIGONUS.

Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultæ ſolent.

PHÆDROMUS.

Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes.
Ferreo ego dico.

CAPPADOX.

At ego vos ambo in robuſto carcere,
Ut pereatis.

THERAPONTIGONUS.

Collum obſtringe, abduce iſtum in malam crucem.

PHÆDROMUS.

Quid? quid eſt? ipſe ibit potiùs.

CAPPADOX.

Proh Deûm atque hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me arripi?
Obſecro Planeſium, & te, Phædrome, auxilium ut feras.

PLANESIUM.

Frater, obſecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene & pudicè me domi habuit.

THERAPONTIGONUS.

Haud voluntate id ſua:

Æſculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam ſi is valuiſſet, jam pridem, quoquò poſſet, mitteret.

PHÆDROMUS.

Animum advortite, ſi potis ſum hoc inter vos componere.
Mitte iſtunc. Accede huc Leno. Dicam meam ſententiam:
Siquidem voltis, quod decrero, facere.

CAPPADOX.

Tibi permittimus.
Dum quidem, hercle, ita judices, ne quiſquam a me argentum auferat.

THERAPONTIGONUS.

Quódne promiſti?

CAPPADOX.

Quî promiſi?

PHÆDROMUS.

Linguâ.

CAPPADOX.

Eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratiâ, hæc nata eſt mihi.

THERAPONTIGONUS.

Nihil agit: collum obſtringe homini.

CAPPADOX.

Jamjam faciam ut juſſeris.

THERAPONTIGONUS.

Quando vir bonus es, reſponde, quod rogo.

CAPPADOX.

Roga quod lubet.

THERAPONTIGONUS.

Promiſtin', ſi liberali quiſquam hanc aſſereret manu,
Te omne argentum redditurum?

CAPPADOX.

Non commemini dicere.

THERAPONTIGONUS.

Quid ? negas ?

CAPPADOX.

Nego hercle verò. Quo præſente ? quo in loco ?

THERAPONTIGONUS.

Meipſo præſente , & Lycone trapezita.

CAPPADOX.

Non taces ?

THERAPONTIGONUS.

Non taceo.

CAPPADOX.

Non ego te floccifacio , ne me territes.

THERAPONTIGONUS.

Meipſo præſente , & Lycone factum eſt.

PHÆDROMUS.

Satis credo tibi.

Nunc adeò , ut tu ſcire poſſis , Leno , meam ſententiam :
Libera hæc eſt , hic hujus frater eſt , hæc autem illius ſoror.
Hæc mihi nubet : tu huic argentum redde. Hoc judicium meum eſt.

THERAPONTIGONUS.

Tu autem in nervo jam jacebis , niſi mihi argentum redditur.

CAPPADOX.

Hercle , iſtam rem judicaſti perfidiosè , Phædrome.
Et tibi oberit : & te , miles , Dî deæque perduint ,
Tu me ſequere.

THERAPONTIGONUS.

Quò ſequar ego te ?

CAPPADOX.

Ad trapezitam meum, Ad prætorem. Nam inde rem ſolvo omnibus, quibus debeo.

THERAPONTIGONUS.

Ego te in nervom, haud ad prætorem hinc rapiam, ni argentum refers.

CAPPADOX.

Ego te vehementer perire cupio, ne tu me neſcias.

THERAPONTIGONUS.

Itane verò?

CAPPADOX.

Ita hercle verò.

THERAPONTIGONUS.

Novi ego hos pugnos meos.

CAPPADOX.

Quid tum?

THERAPONTIGONUS.

Quid tum? rogitas? hiſce ego, ſi tu me irritaveris, Placidum ted hodie reddam.

CAPPADOX.

Age, ergo, recipe actutum.

THERAPONTIGONUS.

Licet.

PHÆDROMUS.

Tu miles apud me cenabis. Hodie fient nuptiæ.

THERAPONTIGONUS.

Quæ res bene vortat mihi & vobis, ſpectatores, plaudite.

FINIS CURCULIONIS.

M. ACCII PLAUTI

CASINA.

DRAMATIS PERSONÆ.

PROLOGUS.
CHALINUS, *ſervos.*
OLYMPIO, *villicus.*
CLEOSTRATA, *uxor.*
PARDALISCA, *ancilla.*
MURRHINA, *mulier.*
STALINO, } *ſenes.*
ALCESIMUS, }
COQUUS.
ANCILLÆ.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

Conservam uxorem conſervi duo expetunt.
Alium ſenex allegat, alium filius.
Sors adjuvat ſenem : verùm decipitur dolis.
Ita ei ſubjicitur pro puella ſervolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adoleſcens ducit civem Caſinam cognitam.

PROLOGUS.

SALVERE jubeo ſpectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumi; & vos Fides.
Si verum dixi, ſignum clarum date mihi,
Ut vos mihi eſſe æquos jam inde a principio ſciam.
Qui utuntur vino vetere, ſapientes puto,
Et qui libenter veteres ſpectant fabulas.
Antiqua opera & verba quom vobis placent,
Æquom placere eſt ante veteres fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt, comœdiæ,
Multò ſunt nequiores, quàm nummi novi.
Nos poſtquam populi rumorem intelleximus,
Studiosè expetere vos Plautinas fabulas,
Antiquam ejus edimus comœdiam,
Quam vos probaſtis, qui eſtis in ſenioribus;
Nam juniorum qui ſunt, non norunt, ſcio.
Verùm ut cognoſcant, dabimus operam ſedulò,
Hæc quom primùm acta eſt, vicit omnes fabulas.

Ea tempeſtate flos poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed abſentes tamen proſunt præſentibus.
Vos omnes opere magno eſſe oratos volo,
Benignè ut operam detis ad noſtrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis formidet flagitatorem ſuum.
Ludi ſunt. Ludus datus eſt argentariis.
Tranquillum eſt: Alcedonia ſunt circum forum.
Ratione utuntur, ludis poſcunt neminem;
Secundùm ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ ſi ſunt, animum advortite:
Comœdiæ nomen dare vobis volo.
Clerumenoe vocatur hæc comœdia
Græcè, Latinè ſortientes. Diphilus
Hanc Græcè ſcripſit, poſt id rurſum denuò
Latinè Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat, ei eſt filius.
Is unà cum Patre in illiſce habitat ædibus.
Eſt ei quidam ſervos, qui in morbo cubat;
Imò hercle verò, in lecto, ne quid mentiar.
Is ſervos, ſed abhinc annos factum eſt ſedecim,
Quom conſpicatus eſt primo crepuſculo
Puellam exponi; adit extemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det ſibi:
Exorat, aufert, detulit rectà domum.

Dat heræ ſuæ, orat, ut eam curet, educet.
Hera facit, educavit magnâ induſtriâ,
Quaſi ſi eſſet ex ſe nata, non multò ſecùs.
Poſtquam adolevit ad eam ætatem, uti viris
Placere poſſet. At eam puellam hic ſenex
Amat efflictim, & item contra filius.
Sibi nunc uterque contra legiones parat,
Pater filiuſque, clam alter alterum.
Pater allegavit villicum, qui poſceret
Sibi iſtam uxorem: is ſperat, ſi ei ſit data,
Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum allegavit ſuum,
Qui ſibi eam uxorem poſcat. Scit, ſi id impetret,
Futurum, quod amat, intra præſepeis ſuas.
Uxor ſenis ſenſit virum amori operam dare,
Propterea unà conſentit cum filio.
Ille autem poſtquam ſenſit filium ſuum
Eandem illam amare, & eſſe impedimento ſibi,
Hinc adoleſcentem peregrè ablegavit pater.
Sciens ejus mater ei dat operam, abſenti tamen.
Is, ne exſpectetis, hodie in hac comœdia
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hîc, quos credo nunc inter ſe dicere:
Quæſo, hercle, quid iſtuc eſt? ſerviles nuptiæ?
Servine uxorem ducent, aut poſcent ſibi?

Novom attulerunt, quod fit nuſquam gentium.
At ego aio hoc fieri in Græcia & Carthagini,
Et hîc in noſtra terra, in Apulia.
Majoreque opera ibi ſerviles nuptiæ,
Quàm liberales etiam curari ſolent.
Id ni fit, mecum pignus, ſi quis volt, dato
In urnam mulſi, Pœnus dum judex fiet;
Vel Græcus adeò, vel meâ cauſsâ Apulus.
Quid nunc? nihil agitis? ſentio; nemo ſitit.
Revortor ad illam puellam expoſititiam,
Quam ſervi ſumma vi ſibi uxorem expetunt.
Ea invenietur & pudica & libera,
Ingenua Athenienſis: neque quicquam ſtupri
Faciet profectò in hac quidem comœdia.
Mox hercle verò poſt, tranſacta fabula,
Argentum ſi quis dederit, ut ego ſuſpicor,
Ultro ibit nuptum, non manebit auſpices.
Tantum eſt. Valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute verâ, quod feciſtis antidhac.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

OLYMPIO. CHALINUS.

OLYMPIO.

NON mihi licere meam rem me ſolum, ut volo,
Loqui atque cogitare, ſine ted arbitro?
Quid tu, malum! me ſequere?

CHALINUS.

Quia certum eſt mihi,
Quaſi umbra, quoquò ibis tu, te perſequi.
Quin edepol etiam, ſi in crucem vis pergere,
Sequi decretum eſt. Dehinc conjicito ceterum,
Poſſiſné, necne, clam me ſutelis tuis
Præripere Caſinam uxorem, proinde ut poſtulas.

OLYMPIO.

Quid tibi negotî mecum eſt?

CHALINUS.

Quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas villice hîc magni pretii?

OLYMPIO.

Libet.

CHALINUS.

Quin ruri es in præfectura tua?
Quin potiùs, quod legatum eſt tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abſtines?
Huc veniſti ſponſam præreptum meam?
Abi rus, abi dierectus tuam in provinciam.

OLYMPIO.

Chaline, non ſum ego oblitus officium meum.
Præfeci, rure rectè qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Uxorem ut iſtanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Caſinam, conſervam tuam:
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo uſque in præfectura mea.

CHALINUS.

Tun' illam ducas? hercle me ſuſpendio,
Quàm tu ejus potitor fias, ſatius eſt mortuum.

OLYMPIO.

Mea præda eſt illa: proin' tu te in laqueum induas.

CHALINUS.

Ex ſterquilinio effoſſe, tua illæc præda ſit?

OLYMPIO.

Scies hoc ita eſſe: væ tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miſerum meis?

CHALINUS.

Quid tu mihi facies?

OLYMPIO.

Egone? quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem.
Poſtilla, ut ſemper improbus nihilque ſis.
Poſt id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, & una ſemita,
Fons unus, unum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curvom aqua faciam probe,
Ut poſtilena poſſit ex te fieri.
Poſt autem, ruri niſi tu ervom comederis;
Aut, quaſi lumbricus, terram: quod te poſtules
Guſtare quicquam; nunquam edepol jejunium

Jejunum eſt æquè, atque ego ruri reddibo te.
Poſt id, quom laſſus fueris & famelicus,
Noctu ut condignè te cubes, curabitur.

CHALINUS.

Quid facies?

OLYMPIO.

Concludêre in feneſtram firmiter:
Unde auſcultare poſſis, quom ego illanc oſculer:
Quom mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea feſtivitas,
Sine tuos ocellos deoſculer, voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus feſtus dies,
Meus pullus paſſer, mea columba, mi lepus.
Quom mihi hæc dicentur dicta, tum tu furcifer,
Quaſi mus, in medio pariete vorſabere.
Nunc ne tu te mihi reſpondere poſtules,
Abeo intro: tædet ſermonis tui.

CHALINUS.

Te ſequor.
Hic quidem, pol, certò nihil ages ſine me arbitro.

ACTUS II.

SCENA I.

CLEOSTRATA. PARDALISCA.

CLEOSTRATA.

OBSIGNATE cellas, referte annulum ad me :
Ego huc tranſeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir ſi quid volet me, facite hinc me arceſſatis.

PARDALISCA.

Prandium juſſerat ſenex ſibi parari.

CLEOSTRATA.

St, tace atque abi. Neque paro, neque hodie
Coquetur : quando is mihi & filio advorſatur
Suo, animique amoriſque cauſſa ſui.
Flagitium illud hominis ! ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Ulciſcar : ego pol illum probè incommodis
Dictis angam : faciam uti, proinde ut eſt dignus,
Vitam colat ; Acheruntis pabulum, flagitii
Perſequentem, ſtabulum nequitiæ. Nunc hinc
Meas fortunas eo queſtum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. Atque ea ipſa eccam egreditur
Foras. Non pol per tempus iter mihi incœpi.

ACTUS II.

SCENA II.

MURRHINA. CLEOSTRATA.

MURRHINA.

SEQUIMINI, comites, in proxumum me huc.
Heus vos ! ecquis hæc quæ loquar audit? ego hîc ero,
Vir ſi,aut quiſpiam quæret. Nam ubi domi ſola ſum,
Sopor manus calvitur. Juſſin' colum
Ferri mihi ?

CLEOSTRATA.

Murrhina, ſalve.

MURRHINA.

Salve
Mecaſtor. Sed quid tu es triſtis, amabo ?

CLEOSTRATA.

Ita ſolent omnes quæ ſunt malè nuptæ,
Domi & foris ægrè quod ſit, ſatis ſemper eſt.
Nam ego ibam ad te.

MURRHINA.

Et pol ego iſtuc ad te. Sed quid eſt,
Quod tuo nunc animo ægrè eſt ? nam quod tibi eſt
Ægrè, idem mihi eſt dividiæ.

CLEOSTRATA.

Credo ecaſtor :
Nam vicinam neminem amo meritò magis, quàm te :

Nec quacum plura ſunt mihi, quæ ego velim.

MURRHINA.

Amo te, atque iſtuc expeto ſcire quid ſit.

CLEOSTRATA.

Vir me habet peſſumis deſpicatam modis,
Nec mihi jus meum obtinendi optio eſt.

MURRHINA.

Hem! quid eſt? dic idem hoc: nam pol haud ſatis meo
Corde accepi querelas tuas, obſecro.

CLEOSTRATA.

Vir me habet peſſumis deſpicatam modis.

MURRHINA.

Mira ſunt, vera ſi prædicas. Nam viri
Jus ſuum ad mulieres obtinere haud queunt.

CLEOSTRATA.

Quin mihi ancillulam ingratis poſtulat, quæ mea eſt,
Quæ meo educata ſumptu eſt, villico ſuo ſe dare.
Sed ipſus eam amat.

MURRHINA.

Obſecro tace.

CLEOSTRATA.

Nam hîc nunc
Licet dicere. Nos ſumus....

MURRHINA.

Ita eſt, unde ea tibi eſt?
Nam peculi probam nihil habere addecet
Clam virum: & quæ habet, parum ei haud commodè eſt,
Quin viro aut ſubtrahat, aut ſtupro invenerit.
Hoc viri cenſeo eſſe omne, quicquid tuum eſt.

CLEOSTRATA.

Tu quidem advorsùm tuam amicam omnia loqueris.

MURRHINA.

Tace ſis ſtulta, & mihi auſculta: noli, ſis, tu illi
Advorſari. Sine amet; ſine quod libet, id faciat:
Quando tibi nil domi deliquum eſt.

CLEOSTRATA.

Satin' ſana es? nam tu quidem advorsùs tuam iſta rem
Loquere.

MURRHINA.

Inſipiens! ſemper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro.

CLEOSTRATA.

Cui verbo?

MURRHINA.

I foras mulier.

CLEOSTRATA.

St?
Tace.

MURRHINA.

Quid eſt?

CLEOSTRATA.

Hem.

MURRHINA.

Quis eſt, quem vides?

CLEOSTRATA.

Vir eccum it.
Intrò abi, appropera, age amabo.

MURRHINA.

Impetras.
Abeo.

CLEOSTRATA.

Mox magis cum otium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar. Nunc vale.

CLEOSTRATA.

Valeas.

ACTUS II.

SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO.

Omnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis antevenire.
Nec potis quicquam commemorari, quod plus ſalis, pluſque leporis hodie
Habeat. Cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod præſtat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placiturum credo.
Neque ſalſum neque ſuave eſſe poteſt quicquam, ubi amor non admiſcetur.
Fel quod amarum eſt, id mel faciet : hominem ex triſti lepidum & lenem.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quàm ex auditis.
Qui poſtquam amo Caſinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes ſolicito, ubicumque eſt lepidum unguentum ; ungor,

Ut

Ut illi placeam : & placeo, ut videor. Sed uxor me excruciat, quia vivit.

Triſtem adſtare adſpicio. Blandè hæc mihi mala res appellanda eſt.

Uxor mea, meaque amœnitas, quid tu agis ?

CLEOSTRATA.

Abi, atque abſtine manum.

STALINO.

Eia mea Juno, non decet te eſſe tam triſtem tuo Jovi.

Quò nunc abis ?

CLEOSTRATA.

Mitte me.

STALINO.

Mane.

CLEOSTRATA.

Non maneo.

STALINO.

At pol ego te ſequar.

CLEOSTRATA.

Obſecro, ſanun'es ?

STALINO.

Sanus, quando ted amo.

CLEOSTRATA.

Nolo ames.

STALINO.

Non potes impetrare.

CLEOSTRATA.

Enecas.

STALINO.

Vera dicas velim.

CLEOSTRATA.

Credo ego

Iſtuc tibi.

STALINO.

Reſpice, oh mi lepos!

CLEOSTRATA.

Nempe ita uti tu mihi es.

Unde hîc, amabo, unguenta adolent?

STALINO.

Oh; perii! manifeſtò miſer
Teneor. Ceſſo caput pallio detergere? uti te bonus
Mercurius perdat, myropola, qui hæc mihi dediſti.

CLEOSTRATA.

Eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quæ decent te, dicam.
Senecta ætate unguentatus per vias, ignave, incedis.

STALINO.

Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Unguenta.

CLEOSTRATA.

Ut citò commentatus eſt!
Ecquid te pudet?

STALINO.

Omnia quæ tu vis.

CLEOSTRATA.

Ubi in luſtra jacuiſti?

STALINO.

Egone in luſtra?

CLEOSTRATA.

Scio plus, quàm tu me arbitrare.

STALINO.

Quid id eſt?
Quid tu ſcis?

CLEOSTRATA.

Te ſene omnium ſenem neminem eſſe ignaviorem.
Unde is nihili ? ubi fuiſti ? ubi luſtratu's, ubi bibiſti ?
Id eſt mecaſtor : vide palliolum ut rugat.

STALINO.

Dî me & te infelicitent,
Si ego in os meum hodie vini guttam indidi.

CLEOSTRATA.

Imò age, ut lubet,
Bibe, es, diſperde rem.

STALINO.

Ohe, jam ſatis uxor eſt: comprime te: nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.
Sed quid ais ? jam domuiſti animum potiùs, ut quod vir velit
Fieri, id facias quàm adverſere contra ?

CLEOSTRATA.

Qua de re ?

STALINO.

Rogas ?
Super ancilla Caſina, ut detur nuptum noſtro villico,
Servo frugi : atque ubi illi bene ſit, ligno, aqua calida, cibo,
Veſtimentis, ubíque educat pueros, quos pariat, potiùs
Quàm illi ſervo nequam des armigero, nihili atque improbo,
Cui homini hodie peculî nummus non eſt plumbeus.

CLEOSTRATA.

Mirum, ecaſtor, te ſenecta ætate officium tuum
Non meminiſſe ?

STALINO.

Quid jam ?

CLEOSTRATA.

Quia , ſi facias rectè aut commodè ,
Me ſinas curare ancillas , quæ mea eſt curatio.

STALINO.

Quî , malum ! homini ſcutigerulo dare lubet ?

CLEOSTRATA.

Quia enim filio
Nos oportet opitulari unico.

STALINO.

At quanquam unicu'ſt ,
Nihilò magis unicus eſt ille filius, quàm ego illi pater :
Illum mihi æquius eſt , quàm me illi , quæ volo concedere.

CLEOSTRATA.

Tute ecaſtor tibi , homo , malam rem quæris.

STALINO.

Subolet : ſentio.
Egone ?

CLEOSTRATA.

Tu. Nam quid friguttis ? quid iſtuc tam cupidè cupis ?

STALINO.

Ut enim frugi ſervo detur potiùs , quàm ſervo improbo.

CLEOSTRATA.

Quid ſi ego impetro, atque exoro a villico, cauſsâ meâ
Ut eam illi permittat ?

STALINO.

Quid ſi ego autem ab armigero impetro ,
Eam illi permittat ? atque hoc credo impetraſſere.

CLEOSTRATA.

Convenit. Vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras ?
Tu eum orato, ego autem orabo villicum.

STALINO.

Sanè volo.

CLEOSTRATA.

Jam hîc erit. Nunc experiemur, noſtrûm uter ſit blandior.

STALINO.

Hercules Dîque iſtam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego diſcrucior miſer amore : illa autem quaſi ob induſtriam
Mihi advorſatur. Subolet hoc jam uxori, quod ego machinor :
Propter eam rem magis armigero dat operam de induſtriâ.

ACTUS II.

SCENA IV.

STALINO. CHALINUS.

STALINO.

Qui illum Dii omnes Deæque perdant.

CHALINUS.

Te uxor, aiebat, tua

Me vocare.

STALINO.

Ego enim vocari juſſi.

CHALINUS.

Eloquere quid velis ?

STALINO.

Primùm ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.

CHALINUS.

Stultitia eſt ei te eſſe triſtem , quojus poteſtas plus poteſt.

STALINO.

Pro ! bonæ frugi hominem te jam pridem eſſe arbitror.

CHALINUS.

Intellego.

Quin , ſi ita arbitrare , emittis me manu ?

STALINO.

Quin id volo.

Sed nihil eſt , me cupere factum , niſi tu factis adjuvas.

CHALINUS.

Quod velis modò , id velim me ſcire.

STALINO.

Auſculta ergo , loquar :

Caſinam ego uxorem promiſi villico noſtro dare.

CHALINUS.

At tua uxor , filiuſque promiſerunt mihi.

STALINO.

Scio.

Sed utrum nunc tu , cœlibem eſſe te mavis liberum ,
An maritum ſervom ætatem degere & gnatos tuos ?
Optio hæc tua eſt : utram harum vis conditionem accipe.

CHALINUS.

Liber ſi ſim, meo periclo vivam, nunc vivo tuo.
De Caſina certum eſt, concedere homini nato nemini.

STALINO.

Intrò abi, atque aſtutum uxorem huc evoca ante ædeis citò.
Et ſitellam huc tecum afferto cum aqua & ſorteis.

CHALINUS.

Satis placet.

STALINO.

Ego pol iſtam jam aliquovorſum tragulam decidero.
Nam ſi ſic nihil impetrare potero, ſaltem ſortiar.
Ibi ego te & ſuffragatores tuos ulciſcar.

CHALINUS.

Attamen
Mihi obtinget ſors.

STALINO.

Ut quidem pol pereas cruciatu malò.

CHALINUS.

Mihi illa nubet; machinare quod lubet, quovis modo.

STALINO.

Abin' hinc ab oculis?

CHALINUS.

Invitus me vides: vivam tamen.

STALINO.

Sumne ego miſer homo? ſatin' omnes res ſunt advorſæ mihi?
Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Ne Caſinam ducat. Si id factum eſt, ecce me nullum ſenem:
Si non impetravit, etiam ſpecula in ſortitu'ſt mihi.
Si ſors autem decollaſſit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. Sed progreditur optumè, eccum, Olympio.

ACTUS II.

SCENA V.

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO.

UNA edepol operâ in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quàm iſtam operam a me impetres, quod poſtulas.

STALINO.

Salvos ſum, ſalva ſpes eſt, ut verba audio.

OLYMPIO.

Quid tu me verò libertate territas?
Quid ſi tu nolis, filiuſque etiam tuus,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Unâ libellâ liber poſſum fieri.

STALINO.

Quid iſtuc eſt? quîcum litigas, Olympio?

OLYMPIO.

Cum eadem qua tu ſemper.

STALINO.

Cum uxorene mea?

OLYMPIO.

Quam tu mihi uxorem? quaſi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.

STALINO.
Quid agit ? quid loquitur tecum ?
OLYMPIO.
Orat, obſecrat,
Ne Caſinam uxorem ducam.
STALINO.
Quid tu poſtea ?
OLYMPIO.
Negavi enim ipſi me conceſſurum Jovi,
Si is mecum oraret.
STALINO.
Dî te ſervaſſint mihi.
OLYMPIO.
Nunc in fermento tota eſt, ita turget mihi.
STALINO.
Edepol ego illam mediam diruptam velim.
OLYMPIO.
Credo edepol eſſe, ſiquidem tu frugi bonæ es.
Verùm edepol tua mihi odioſa eſt amatio :
Inimica eſt tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares.
STALINO.
Quid id refert tua ?
Unus tibi hic dum propitius ſit Juppiter,
Tu iſtos minutos cave Deos floccifeceris.
OLYMPIO.
Nugæ ſunt iſtæ magnæ. Quaſi tu neſcias
Repente ut emoriantur humani Joves.
Sed tandem ſi tu Juppiter ſis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi ſubveniet tergo, aut capiti, aut cruribus ?
STALINO.
Opinione meliùs res tibi habeat tua,

Si hoc impetramus, ut ego cum Caſina cubem.

OLYMPIO.

Non, hercle, opinor poſſe, ita uxor acriter
Tua inſtat, ne mihi detur.

STALINO.

At ego ſic agam:
Conjiciam ſorteis in ſitellam, & ſortiar
Tibi & Chalino. Ita rem natam intellego.
Neceſſum eſt vorſis gladiis depugnarier.

OLYMPIO.

Quid ſi fors aliter quàm voles, evenerit?

STALINO.

Benedice. Dîs ſum fretus, Deos ſperabimus.

OLYMPIO.

Non ego iſtuc verbum emiſſim titivilitio.
Nam omnes mortales Deis ſunt freti: ſed tamen
Vidi ego Deis fretos ſæpe multos decipi.

STALINO.

Tace parumper.

OLYMPIO.

Quid vis?

STALINO.

Eccum exit foras
Chalinus intus cum ſitella & ſortibus.
Nunc nos collatis ſignis depugnabimus.

ACTUS II.

SCENA VI.

CLEOSTRATA. CHALINUS. STALINO. OLYMPIO.

CLEOSTRATA.

FACE Chaline me certiorem, quid meus vir me velit.

CHALINUS.

Ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.

CLEOSTRATA.

Credo ecaſtor velle.

CHALINUS.

At pol ego haud credo, ſed certò ſcio.

STALINO.

Plus artificum eſt mî quàm rebar, ariolum hunc habeo domi.
Quid ſi propiùs attollamus ſigna, eamuſque obviam?
Sequere. Quid vos agitis?

CHALINUS.

Aſſunt quæ imperaviſti omnia,
Uxor, ſortes, ſitula, atque egomet.

STALINO.

Te uno adeſt plus quàm ego volo.

CHALINUS.

Tibi quidem edepol ita videtur : ſtimulus ego nunc ſum tibi.
Eo dico , corculum adſudaſſit jam ex metu.

STALINO.

Maſtigia !

CLEOSTRATA.

Tace Chaline. Comprime iſtum.

OLYMPIO.

Imò iſtunc , qui didicit dare.

STALINO.

Appone hic ſitellam , ſorteis cedo mihi : animum advortite.
Atque ego cenſui abs te poſſe hoc me impetrare , uxor mea ,
Caſina ut uxor mihi daretur : & nunc etiam cenſeo.

CLEOSTRATA.

Tibi daretur illa ?

STALINO.

Mihi enim ? ah ! non id volui dicere :
Dum mihi volui , huic dixi : atque adeò dum mihi cupio , perperam
Jamdudum , hercle , fabulor.

CLEOSTRATA.

Pol tu quidem ; atque etiam facis.

STALINO.

Huic , imò hercle mihi. Vah ! tandem redii vix veram in viam.

CLEOSTRATA.

Per pol ſæpe peccas.

STALINO.

Ita ſit , ubi quid tantopere expetas.
Sed te uterque ſuo pro jure, ego atque hic oramus.

CLEOSTRATA.

Quid eſt ?

STALINO.

Dicam enim, mea mulſa, de iſtac Caſina huic noſtro villico Gratiam facias.

CLEOSTRATA.

At pol ego neque facio, neque cenſeo.

STALINO.

Tum igitur ego ſorteis utrinque jam......

CLEOSTRATA.

Quis vetat ?

STALINO.

Optumum atque æquiſſumum iſtud eſſe, jure judico.
Poſtremò, ſi illuc quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin ſecùs, patiemur animis æquis. Tene ſortem tibi.
Vide quid ſcriptum eſt.

OLYMPIO.

Unum.

CHALINUS.

Iniquum eſt : quia iſti prius quàm mihi eſt.

STALINO.

Accipe hanc, ſis.

CHALINUS.

Cedo, mane : unum venit in mentem modò.
Vide, ne qua illic inſit alia ſortis ſub aqua.

STALINO.

Verbero,
Men' te cenſes eſſe ? nulla eſt. Habe quietum animum modò.

CHALINUS.

Quod bonum atque fortunatum ſit mihi, tuum magnum malum.

OLYMPIO.

Tibi quidem edepol credo eveniet : novi pietatem tuam.
Sed manedum : num iſta aut populna ſors , aut abiegna eſt tua ?

CHALINUS.

Quid tu id curas ?

OLYMPIO.

Quia enim metuo , ne in aqua ſumma natet.

STALINO.

Euge : cave. Conjicite ſorteis. Nunc jam amabo huc. Eccere ,
Uxor , æqua.

OLYMPIO.

Nolim uxori credere.

STALINO.

Habe animum bonum.

OLYMPIO.

Credo, hercle, hodie devotabit ſorteis ſi attigerit.

CHALINUS.

Tace.

OLYMPIO.

Taceo ; Deos quæſo.

CHALINUS.

Ut quidem tu hodie canem & furcam feras.

OLYMPIO.

Mihi ut ſortitio eveniat.

CHALINUS.

Ut quidem , hercle , pedibus pendeas.

OLYMPIO.

At tu ut oculos emungare ex capite per naſum tuos.
Quid times ? paratum oportet eſſe jam laqueum tibi.
Periiſti.

STALINO.

Animum advortite, amabo.

OLYMPIO.

Taceo.

STALINO.

Nunc tu, Cleoſtrata,
Ne a me memores malitioſè de hac re factum, aut ſuſpices,
Tibi permitto: tute ſorti.

OLYMPIO.

Perdis me.

CHALINUS.

Lucrum facit.

CLEOSTRATA.

Bene facis.

CHALINUS.

Deos quæſo, ut tua ſors ex ſitella effugerit.

OLYMPIO.

Ain' tu? quià tu es fugitivos, omnes te imitari cupis.
Utinam tua quidem, ſicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, iſta in ſortiendo ſors delicuerit.

CHALINUS.

Tu ut liqueſcas, ipſe actutum virgis calefactabere.

STALINO.

Hoc ageſis, Olympio.

OLYMPIO.

Si hic litteratus me ſinat.

STALINO.

Quod bonum atque fortunatum mihi ſit.

OLYMPIO.

Ita verò, & mihi.

CHALINUS.

Non.

OLYMPIO.

Imò hercle.

CHALINUS.

Imò mihi hercle.

STALINO.

Hic vincet, tu vives miſer.
Præcide os tu illi hodie. Age., ecquid fit?

CLEOSTRATA.

Ne objexis manum.

OLYMPIO.

Compreſſan' palma an porrecta ferio?

STALINO.

Age, ut vis.

OLYMPIO.

Hem tibi.

CLEOSTRATA.

Quid tibi iſtunc tactio eſt?

OLYMPIO.

Quia Juppiter juſſit meus.

CLEOSTRATA.

Feri malam tu illi rurſum.

OLYMPIO.

Perii! pugnis cædor: Juppiter!

STALINO.

Quid tibi tactio hunc fuit?

CHALINUS.

Quia juſſit hæc Juno mea.

STALINO.

Patiundum eſt, ſiquidem me vivo mea uxor imperium exhibet.

CLEOSTRATA.

Tam huic loqui licere oportet, quàm iſti.

OLYMPIO.

Cur omen mihi
Vituperat ?

STALINO.

Malo, Chaline, tibi cavendum cenſeo.

CHALINUS.

Tempori, poſtquam oppugnatum eſt os.

STALINO.

Age, uxor mea, nunc jam
Sorti. Vos advortite animum. Præbe tu.

OLYMPIO.

Ubi ſim neſcio.
Perii ! cor lienoſum opinor habeo, jamdudum ſalit :
De labore pectus tundit.

CLEOSTRATA.

Teneo ſortem.

STALINO.

Effer foras.

CHALINUS.

Jamne mortuus ?

OLYMPIO.

Oſtende, mea eſt.

CHALINUS.

Mala crux ea eſt quidem.

CLEOSTRATA.

Victus es, Chaline.

STALINO.

Tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo.

OLYMPIO.

Pietate factum eſt mea, atque majorum meûm.

STALINO.

Intrò abi uxor, atque adorna nuptias.

CLEOSTRATA.

Faciam ut jubes.

STALINO.

Scin' tu ruri eſſe ad villam longè, quò ducat ?

CLEOSTRATA.

Scio.

STALINO.

Intrò abi.
Et quanquam hoc tibi eſt ægrè, tamen fac accures.

CLEOSTRATA.

Licet.

STALINO.

Eamus nos quoque intrò, hortemur ut properent.

OLYMPIO.

Num quid moror ?

STALINO.

Nam præſente hoc plura verba non deſidero.

ACTUS II.

SCENA VII.

CHALINUS.

Si nunc me ſuſpendam, meam operam luſerim,
Et præter operam reſtim ſumptifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opus eſt, qui ſic mortuus ? equidem tamen
Sorti ſum victus. Caſina nubet villico.
Atque id non tam ægre'ſt jam viciſſe villicum,

Quàm id expetiviſſe opere tam magno ſenem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Ut ille trepidabat! ut feſtinabat miſer!
Ut ſuſſultabat, poſtquam vicit villicus!
Atat, concedam huc: audio aperiri fores
Mihi benevolenteis. Atque a me prodeunt.
Hic ex inſidiis hiſce ego inſidias dabo.

ACTUS II.

SCENA VIII.

OLYMPIO. STALINO. CHALINUS.

OLYMPIO.

SINE modò rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tanquam carbonarium.

STALINO.

Ita fieri oportet.

OLYMPIO.

Factum & curatum dabo.

STALINO.

Volui Chalinum, ſi domi eſſet, mittere
Tecum obſonatum, ut etiam in mœrore inſuper
Inimico noſtro miſeriam hanc adjungerem.

CHALINUS.

Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandus eſt horum clanculum ſermo mihi.

Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic maſtigia,
Stimulorum loculi. Protollo mortem mihi.
Certum eſt, Acheruntem præmittam priùs.

OLYMPIO.

Ut tibi ego inventus ſum obſequens! quod maxumè
Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem.

STALINO.

Tace.
Ita me Dî bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob iſtam rem quin te deoſculer, voluptas mea.

CHALINUS.

Quid, deoſculer? quæ res eſt? voluptas quæ tua?

OLYMPIO.

Ecquid amas nunc me?

STALINO.

Imò edepol me, quàm te, minùs.
Licetne amplecti te?

CHALINUS.

Quid, amplecti licet?

STALINO.

Ut quia te tango, mel mî videor lingere!

CHALINUS.

Effodere hercle hîc volt, credo, veſicam villico.

OLYMPIO.

Ultro te amator, apage te a dorſo meo.

CHALINUS.

Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos ſanè ſectari ſenex.
Illuc eſt, illuc, quod hic hunc fecit villicum: &
Idem me pridem, cum ei advorſum veneram,
Facere atrienſem voluerat ſub janua.

OLYMPIO.

Ut tibi morigerus hodie ! ut voluptati fui !

STALINO.

Ut tibi, dum vivam, bene velim plus quàm mihi.
Ut ego hodie Caſinam deoſculabor ! ut mihi
Bona multa faciam, clam meam uxorem !

CHALINUS.

Attate,
Nunc pol ego demum in rectam redii ſemitam.
Hic ipſus Caſinam deperit. Habeo viros.

STALINO.

Jam
Hercle amplexari, jam oſculari geſtio.

OLYMPIO.

Sine priùs deduci. Quid, malum, properas !

STALINO.

Amo.

OLYMPIO.

At non opinor fieri hoc poſſe hodie.

STALINO.

Poteſt.
Siquidem cras cenſes poſſe te mitti manu.

CHALINUS.

Enimvero huc aures magis ſunt adhibendæ mihi.
Jam ego uno in ſaltu lepidè apros capiam duos.

STALINO.

Apud hunc ſodalem meum atque vicinum mihi
Locus eſt paratus. Ei ego amorem omnem meum
Concredui : is mihi ſe locum dixit dare.

OLYMPIO.

Quid ejus uxor ? ubi erit ?

STALINO.

Lepidè reperi.

Mea uxor vocabit huc eam ad ſe in nuptias:
Ut hîc ſit ſecum, ſe adjuvet, ſecum cubet.
Ego juſſi, & dixit ſe facturam uxor mea.
Illa hîc cubabit: vir aberit, faxo, domo.
Tu rus uxorem duces. Id rus hoc erit,
Tantiſper dum ego cum Caſina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces poſtea.
Satin' aſtutè?

OLYMPIO.

Doctè.

CHALINUS.

Age modò, fabricamini.
Malo, hercle, voſtro tam vorſuti vivitis.

STALINO.

Scin' quid nunc facias?

OLYMPIO.

Loquere.

STALINO.

Tene marſupium.
Abi atque obſonia propera: ſed lepidè volo
Molliculas eſcas, ut ipſa mollicula eſt.

OLYMPIO.

Licet.

STALINO.

Emito ſepiolas, lepadas, lolligiunculas
Hordeias.

CHALINUS.

Imò triticeas, ſi ſapis.

STALINO.

Soleas.

CHALINUS.

Quî quæſo potiùs, quàm ſculponeas,
Quibus batuatur tibi os, ſenex nequiſſume?

OLYMPIO.

Vin' lingulacas ?

STALINO.

Quid opus eſt, quando uxor domi eſt ?
Ea lingulaca eſt nobis : nam nunquam tacet.

OLYMPIO.

In re præſenti, ex copia piſcaria
Conſulere, quid emam æquom eſt.

STALINO.

Æquom oras, abi.
Argento parci nolo : obſonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam convento eſt opus,
Ut quod mandavi, curet.

OLYMPIO.

Jamne abeo ?

STALINO.

Volo.

CHALINUS.

Tribus non conduci poſſim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum ;
Quinque hanc omnem rem meæ heræ jam faciam palam,
Manifeſtò teneo in noxa inimicos meos.
Sed ſi nunc facere volt hera officium ſuum,
Noſtra omnis lis eſt : pulchrè prævortar viros :
Noſtro omine it dies : jam victi vicimus.
Ibo intrò ; ut id, quod alius condivit cocus,
Ego nunc viciſſim ut alio pacto condiam :
Quicquid paratum eſt, ut paratum ne ſiet :
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTUS III.

SCENA I.

STALINO. ALCESIMUS.

STALINO.

NUNC amici anne inimici ſis imago, Alceſime, mihi
Sciam : nunc ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur.
Cur autem ! exime caſtigare, id ponito ad compendium.
Cano capite ! ætate aliena ! coaddito ad compendium.
Cui ſit uxor, id quoque illuc ponito ad compendium.

ALCESIMUS.

Miſeriorem ego ex amore, quàm te, vidi neminem.

STALINO.

Fac vacent ædes.

ALCESIMUS.

Quin edepol ſervos, ancillas domo
Certum eſt omneis mittere ad te.

STALINO.

Eho, nimium ſcitè ſcitus es.
Sed facito dum memineris verſus quos cantat Colax : Cibo
Cum ſuo, quiqui facito uti veniant : quaſi eant Sutrium.

ALCESIMUS.

ALCESIMUS.

Meminero.

STALINO.

Hem, nunc enim te demum nullum ſcitum ſcitiu'ſt.

Cura, ego ad forum modò ibo. Jam hîc ero.

ALCESIMUS.

Bene ambula.

STALINO.

Fac habeant linguam tuæ ædeis.

ALCESIMUS.

Quid ita?

STALINO.

Quom veniam, vocent.

ALCESIMUS.

Attate, cædundus tu homo es: nimias delicias facis.

STALINO.

Quid me amare refert, niſi ſim doctus & dicax nimis?

Sed tu cave, in quæſtione mihi ſis.

ALCESIMUS.

Uſque adero domi.

ACTUS III.

SCENA II.

CLEOSTRATA. ALCESIMUS.

CLEOSTRATA.

Ut properarem arceſſere hanc ad me vicinam meam, hoc erat
Ecaſtor id, quod me vir tanto opere orabat meus:
Liberæ ædeis ut ſibi eſſent, Caſinam quò deduceret.
Nunc adeò nequaquam arceſſam, ne qua ignaviſſumis
Liberi loci poteſtas ſit vetulis vervecibus.
Sed eccum egreditur ſenati columen, præſidium popli,
Meus vicinus; meo viro qui liberum præbet locum.
Non ecaſtor vilis emptu'ſt modius, qui venit, ſalis.

ALCESIMUS.

Miror huc jam non arceſſi in proxumum uxorem meam,
Quæ jamdudum, ſi arceſſatur, ornata exſpectat domi.
Sed eccam, opinor, arceſſit. Salve Cleoſtrata.

CLEOSTRATA.

Et tu Alceſime.
Ubi tua uxor?

ALCESIMUS.

Intus illa te, ſi ſe arceſſas, manet:
Nam tuus vir me oravit, ut eam iſtuc ad te adjutum mitterem.

Vin' vocem ?

CLEOSTRATA.

Sine : nolo, ſi occupata eſt.

ALCESIMUS.

Otium eſt.

CLEOSTRATA.

Nihil moror, moleſta ei eſſe nolo : poſt convenero.

ALCESIMUS.

Non ornatis iſtîc apud vos nuptias ?

CLEOSTRATA.

Orno & paro.

ALCESIMUS.

Non ergo opu'ſt adjutrice ?

CLEOSTRATA.

Satis domi eſt, ubi nuptiæ
Fuerint, tum iſtam convenibo : nunc vale, atque iſtam jube.

ALCESIMUS.

Quid ego nunc faciam ? flagitium maxumum feci miſer,
Propter operam illius hirqui improbi edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. Operam uxoris polliceor foras,
Quaſi catillatum. Flagitium hominis ! qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arceſſituram eſſe : ea ſe eam negat morarier.
Atque edepol mirum, ni ſubolet jam hoc huic vicinæ meæ.
Verùm autem, altrovorſum quom eam mecum rationem puto,
Si quid ejus eſſet, eſſet mecum poſtulatio.
Ibo intrò, ut ſubducam navim rurſum in pulvinarium.

CLEOSTRATA.

Jam hic eſt lepidè ludificatus. Miſeri ut feſtinant ſenes !
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Ut eum ludificem viciſſim, poſtquam hunc deluſi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. At, quom aſpicias triſtem, frugi cenſeas.

ACTUS III.

SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO.

STULTITIA magna eſt, meâ quidem ſententiâ,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet in mundo ſiet,
Sicut ego feci ſtultus ; contrivi diem,
Dum adſto advocatus quoidam cognato meo :
Quem, hercle, ego litem adeò perdidiſſe gaudeo,
Ne me nequicquam ſibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet priùs & percontarier,
Aſſitne animus ei, necne aſſit, quem advocet.
Si neget adeſſe, exanimatum amittat domum.

Sed uxorem ante ædeis eccam. Hei miſero mihi !
Metuo , ne non ſit ſurda , atque hæc audiverit.

CLEOSTRATA.

Audivi ecaſtor cum malo magno tuo.

STALINO.

Accedam propiùs. Quid agis , mea feſtivitas ?

CLEOSTRATA.

Te ecaſtor præſtolabar.

STALINO.

Jamne ornata res eſt ?
Jamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam ,
Quæ te adjutaret ?

CLEOSTRATA.

Arceſſivi ut juſſeras.
Verùm hic ſodalis tuus , amicus optumus ,
Neſcio quid ſe ſufflavit uxori ſuæ.
Negavit poſſe , quando arceſſo , mittere.

STALINO.

Vitium tibi iſtuc maxumum eſt , blanda es parum.

CLEOSTRATA.

Non matronarum eſt officium , ſed meretricium ,
Viris alienis , mi vir , ſubblandirier.
I tu , atque arceſſe illam : ego intus , quod facto eſt opus ,
Volo accurare , mi vir.

STALINO.

Propera ergo.

CLEOSTRATA.

Licet.
Jam pol ego huic aliquem in pectus injiciam metum :
Miſerrumum hodie ego hunc habebo amaſium.

ACTUS III.

SCENA IV.

ALCESIMUS. STALINO.

ALCESIMUS.

VISO huc, amator ſi a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatus eſt, larva.
Sed eccum ante ædeis. Ad te, hercle, ibam commodùm.

STALINO.

Atque ego, hercle, ad te. Quid ais vir minimi pretî?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi?

ALCESIMUS.

Quid eſt?

STALINO.

Ut bene vacivas ædeis feciſti mihi!
Ut traduxiſti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego atque occaſio?

ALCESIMUS.

Quin tu ſuſpendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arceſſituram eſſe uxorem meam.

STALINO.

Ergo arceſſiviſſe ait ſe ſe: & dixiſſe te,
Eam non miſſurum.

ALCESIMUS.

Quin ea ipſa ultro mihi

Negavit ejus operam ſe morarier.

STALINO.

Quin ea ipſa me allegavit, qui iſtam arceſſerem.

ALCESIMUS.

Quin nihili facio.

STALINO.

Quin me perdis.

ALCESIMUS.

Quin bene eſt.
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid ægrè facere, quin faciam libens.
Nunquam tibi hodie, quin erit plus quàm mihi.
Quin, hercle, Dî te perdant poſtremò quidem.

STALINO.

Quid nunc? miſſuruſne es ad me uxorem tuam?

ALCESIMUS.

Ducas, eaſquè in maxumam malam crucem,
Cumque hac, cumque iſtac, cumque amica etiam tua.
Abi, & aliud cura. Ego jam per hortum juſſero
Meam iſtuc tranſire uxorem, ad uxorem tuam.

STALINO.

Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Quâ ego hunc amorem mihi eſſe avi dicam datum?
Aut quid ego unquam erga Venerem iniquè fecerim,
Quoi ſic tot amanti mihi obviam eveniant moræ?
Atat, quid illuc clamoris obſecro in noſtra domo eſt?

ACTUS III.

SCENA V.

PARDALISCA. STALINO.

PARDALISCA.

NULLA ſum, nulla ſum : tota, tota occidi : cor metu mortuum eſt :
Membra miſeræ tremunt : neſcio unde auxilii, præſidii,
Perſugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam.
Tanta factis modò mira veris modis intus vidi,
Novam atque integram audaciam. Cave tibi Cleoſtrata, abſcede
Ab iſta obſecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite iſti gladium, quæ ſui eſt impos animi.

STALINO.

Nam quid eſt, quod hæc huc timida atque exanimata exſiluit foras ?
Pardaliſca !

PARDALISCA.

Perii : unde meæ uſurpant aures ſonitum ?

STALINO.

Reſpice modò ad me.

PARDALISCA.

Here mi ?

STALINO.

Quid tibi eſt ?

Quid timida es ?

PARDALISCA.

Perii ! . . . .

STALINO.

Quid ? periiſti ?

PARDALISCA.

Perii, & tu periſti.

STALINO.

Aperi, quid tibi ?

PARDALISCA.

Væ tibi.

STALINO.

Imò iſtúc tibi ſit.

PARDALISCA.

Ne cadam, amabo, tene me.

STALINO.

Quicquid eſt,

Eloquere mihi citò.

PARDALISCA.

Contine pectus, face ventulum amabo,

Pallio. I

STALINO.

Timeo hoc negotium, quid eſt, niſi hæc meraclo
Se uſpiam percuſſit flore Libyco.

PARDALISCA.

Obtine aureis, amabo.

STALINO.

I in malam crucem : pectus, aureis, caput, teque Dî perduint :
Nam niſi ex te ſcio, quicquid hoc ſit, citò ; jam tibi iſtuc

Cerebrum diſpercutiam, excetra tu : ludibrio peſſuma adhuc,
Quæ me habuiſti.

PARDALISCA.

Here mi !

STALINO.

Quid vis, mea ancilla ?

PARDALISCA.

Nimium ſævis.

STALINO.

Numerò dicis. Sed hoc quicquid eſt, loquere : in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit ?

PARDALISCA.

Scibis. Audi malum peſſumum,
Quod hic modò intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam condecet diſciplinam.

STALINO.

Quid eſt id ?

PARDALISCA.

Timor præpedit dicta linguæ.

STALINO.

Quid eſt ? poſſum ſcire ego iſtuc
Ex te, quid negotii eſt ?

PARDALISCA.

Dicam : tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus....

STALINO.

Quid intus ? quid eſt ?

PARDALISCA.

Imitatur malarum malam diſciplinam, viro ſuo quæ interminatur vitam.

STALINO.

Quid ergo ?

PARDALISCA.

Ah !

STALINO.

Quid eſt ?

PARDALISCA.

Interimere ait velle
Vitam. Gladium. . . . .

STALINO.

Hem !

PARDALISCA.

Gladium. . . . .

STALINO.

Quid eum gladium ?

PARDALISCA.

Habet.

STALINO.

Hei miſero mihi !
Cur eum habet ?

PARDALISCA.

Inſectatur omnes domi per ædeis, nec quenquam
Propè ad ſe ſinit adire : ita omneis ſub arcis, ſub lectis
Latentes metu muſſitant.

STALINO.

Occidi atque interii : quid illi
Objectum eſt mali tam repente ?

PARDALISCA.

Inſanit.

STALINO.

Sceleſtiſſumum
Me eſſe credo.

PARDALISCA.

Imò ſi ſcias dicta, quæ dixit hodie.

STALINO.

Iſtuc

Expeto ſcire. Quid dixit?

PARDALISCA.

Audi: per omnes deos & deas

Dejuravit, occiſurum eum hac nocte, quîcum cubaret.

STALINO.

Me occidet?

PARDALISCA.

An quippiam ad te attinet?

STALINO.

Váh!

PARDALISCA.

Quid cum ea negotii

Tibi eſt?

STALINO.

Peccavi: illunc dicere villicum volebam.

PARDALISCA.

Sciens

De via in ſemitam degredere.

STALINO.

Nunquid mihi minatur?

PARDALISCA.

Tibi infeſta ſoli eſt plus, quàm quoiquam.

STALINO.

Quamobrem?

PARDALISCA.

Quia ſe des

Uxorem Olympioni: neque tuam, nec ſuam,

Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli. Id huc
miſſa ſum

Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi.

STALINO.

Perii hercle miſer:

Neque eſt, neque fuit me ſenex quiſquam amator adæque miſer.

PARDALISCA.

Ludo ego hunc facetè. Nam quæ facta dixi, omnia huic

Falſa dixi: hera, atque hæc dolum ex proxumo hunc protulerunt.

Ego huc miſſa ſum ludere.

STALINO.

Heus Pardaliſca?

PARDALISCA.

Quid eſt?

STALINO.

Eſt...

PARDALISCA.

Quid?

STALINO.

Eſt quod volo exquirere a te.

PARDALISCA.

Moram offers mihi.

STALINO.

At tu mihi

Offers mœrorem. Sed etiamne habet & nunc Caſina

Gladium?

PARDALISCA.

Habet, ſed duos.

STALINO.

Quid duos?

PARDALISCA.

Altero te occiſurum ait,

Altero villicum hodie.

STALINO.

Occiſiſſumus ſum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi : optumum eſſe opinor. Quid uxor
Mea ? non adiit atque ademit ?

PARDALISCA.

Nemo audet prope accedere.

STALINO.

Exoret.

PARDALISCA.

Orat. Negat ponere alio modo ullo profectò,
Ni ſe ſciat villico non datum iri.

STALINO.

Atque ingratiis , quia
Non volt , nubet hodie. Nam cur non ego id perpetrem quod cœpi ,
Ut nubat mihi ? illud quidem volebam , non , ſed noſtro villico.

PARDALISCA.

Sæpicule peccas.

STALINO.

Timor præpedit verba. Verùm
Obſecro , dic me uxorem orare , ut exoret illam , gladium
Ut ponat , & redire me intrò ut liceat.

PARDALISCA.

Nunciabo.

STALINO.

Et tu orato.

PARDALISCA.

Et ego orabo.

STALINO.

At blandè orato , ut ſoles. Sed audin'

Si effexis, ſoleas tibi dabo, & annulum in digito
Aureum, & bona plurima.

PARDALISCA.

Operam dabo.

STALINO.

Face ut impetres.

PARDALISCA.

Eo nunc jam, niſi quippiam remorare me.

STALINO.

Abi, & cura.

PARDALISCA.

Redit, eccum, tandem obſonatu ejus adjutor.
Pompam ducit.

ACTUS III.

SCENA VI.

OLYMPIO. COCUS. STALINO.

OLYMPIO.

VIDE fur, ut ſenteis ſub ſignis ducas.

COCUS.

Quî verò ſunt ſentes?

OLYMPIO.

Quia quod tetigere, illico rapiunt: ſi eas ereptum, illico ſcindunt.
Ita quoquò adveniunt, ubi ubi ſunt, duplici damno dominos multant.

COCUS.

Eia.

OLYMPIO.

Atat ceſſo magnificè, patricéque, amicéque ita hero Meo ire advorſum.

STALINO.

Bone vir, ſalve.

OLYMPIO.

Fateor.

STALINO.

Quid fit?

OLYMPIO.

Tu amas. Ego eſurio & ſitio.

STALINO.

Lepidè excuratus inceſſiſti.

OLYMPIO.

Aha hodie!

STALINO.

Mane verò, quanquam faſtidis.

OLYMPIO.

Ei, ei! fœtet Tuus mihi ſermo.

STALINO.

Quæ res?

OLYMPIO.

Hæc res.

STALINO.

Etiamne adſtas?

OLYMPIO.

Enimverò Πράγματά μοι παρέχεις.

STALINO.

STALINO.

Dabo *μέγα κακὸν*, ut ego opinor,
Niſi reſiſtis.

OLYMPIO.

ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, niſi me vis vomere
Hodie?

STALINO.

Mane.

OLYMPIO.

Quid eſt? quis hic homo eſt?

STALINO.

Herus ſum.

OLYMPIO.

Qui herus?

STALINO.

Quojus tu ſervos es?

OLYMPIO.

Servos ego?

STALINO.

Atque meus.

OLYMPIO.

Non ſum ego liber?
Memento, memento!

STALINO.

Mane, atque adſta.

OLYMPIO.

Omitte.

STALINO.

Servos ſum tuus.

OLYMPIO.

Optumè eſt.

STALINO.

Obſecro Olympiſce mi, mi pater, mi patrone.

OLYMPIO.

Hem ſapis ſanè.

STALINO.

Tuus ſum equidem.

OLYMPIO.

Quid mihi ſervo opus eſt tam nequam?

STALINO.

Quid nunc? quàm mox recreas me?

OLYMPIO.

Cena modo ſi ſit coſta.

STALINO.

Intrò ergo abeant.

OLYMPIO.

Properè, citò introite, & citò deproperate.

STALINO.

Ego jam intus ero, facite cenam mihi, ut ebria ſit.
Cenare lepidè nitidéque volo. Nihil moror barbarico ritu
Sanè eſſe jam. I, ſis: ego hîc habito nunc quidem.
Gladium
Ancilla Caſinam intus habere ait, qui me atque te interimat.

OLYMPIO.

Scio. Sic ſine habere. Nugas agunt. Novi ego illas malas merces.
Quin tu i modò mecum domum.

STALINO.

At pol malum metuo. I tu modò,
Perſpicito priùs, quid intus agatur.

OLYMPIO.

Tam mihi mea vita, quàm tua
Tibi cara eſt.

STALINO.

Verùm i modò.

OLYMPIO.

Si tu jubes, inibitur tecum.

ACTUS IV.

SCENA I.

PARDALISCA.

NEC pol ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque uſquam ludos tam feſtivos fieri,
Quàm hîc intus fiunt ludi ludificabiles
Seni noſtro, & noſtro Olympioni villico.
Omnes feſtinant intus totis ædibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, ſi quid datis?
Properate: cenam jam eſſe coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona, candidè
Veſtitus, lautè, exornatuſque ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Caſina nuptum noſtra.
Sed nimium lepidè diſſimulant
Fore hujus quod futurum eſt. Digne autem coqui
Nimis lepidè ei rei dant operam, ne cenet ſenex.
Aulas pervortunt, ignem reſtinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt. Illæ autem ſenem
Cupiunt extrudere incenatum ex ædibus;

Ut ipſæ ſolæ ventres diſtendant ſuos.
Novi ego illas ambas eſtrices : corbitam cibi
Comeſſe poſſunt. Sed aperitur oſtium.

ACTUS IV.

SCENA II.

STALINO. PARDALISCA.

STALINO.

Si ſapitis, uxor, vos tamen cenabitis,
Cena ubi erit cocta. Ego ruri cenavero.
Nam novom maritum & novam nuptam volo
Rus proſequi. Novi hominum mores maleficos,
Ne quis eam abripiat. Facite voſtro animo volupe.
Sed properate iſtum atque iſtam actutum emittere;
Tandem ut veniamus luci : ego cras hîc ero.
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.

PARDALISCA.

Fit, quod futurum dixi : incenatum ſenem
Foras extrudunt mulieres.

STALINO.

Quid tu hic agis ?

PARDALISCA.

Ego eo quò me ipſa miſit.

STALINO.

Veron' ?

PARDALISCA.

Seriò.

STALINO.

Quid hîc ſpeculare ?

PARDALISCA.

Nihil equidem ſpeculor.

STALINO.

Abi.

Tu hîc cunctas ? intus alii feſtinant.

PARDALISCA.

Eo.

STALINO.

Abi hinc , ſis , ergo peſſumarum peſſuma ,
Jamne abiit illæc ? dicere hîc quidvis licet.
Qui amat , tamen hercle ſi eſurit , nullum eſurit ,
Sed eccum progreditur cum corona & lampade
Meus ſocerus , compar , commaritus villicus.

ACTUS IV.

SCENA III.

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO.

AGE tibicen. Dum illam educunt huc novam nuptam foras ,
Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo.

Io hymen hymenæe ! io hymen !

STALINO.

Quid agis, mea ſalus ?

OLYMPIO.

Eſurio hercle, atque adeò haud ſitio.

STALINO.

At ego amo.

OLYMPIO.

At ego, hercle,
Nihil facio tibi, amor, pericli : mihi inanitate
Jamdudum inteſtina murmurant.

STALINO.

Nam quid illæc nunc
Tamdiu intus remoratur, quaſi ob induſtriam ? quantò ego
Plus propero, tantò illa minus.

OLYMPIO.

Quid ſi etiam occentem hymenæum ?

STALINO.

Cenſeo. Et ego te adjutabo in nuptiis communibus.

OLYMPIO.

Hymen hymenæe ! io hymen !

STALINO.

Perii, hercle, ego miſer, dirupi
Cantando Hymenæum : licet illo morbo, quo dirumpi cupio,
Non eſt copia.

OLYMPIO.

Edepol næ tu, ſi eſſes equos ; eſſes indomabilis.

STALINO.

Quo argumento ?

OLYMPIO.

Nimis tenax es.

STALINO.

Num me expertus uſpiam ?

OLYMPIO.

Dii melius faciant.
Sed crepuit oſtium , exitur foras.

STALINO.

Dî hercle me cupiunt ſervatum. Jam oboluit Caſina procul.

ACTUS IV.

SCENA IV.

ANCILLÆ DUÆ. OLYMPIO. STALINO.

ANCILLÆ.

SENSIM ſuper attolle limen pedes , nova nupta : ſoſpes
Iter incipe hoc , ut viro tuo ſemper ſis ſuperſtes , atque
Ut potior pollentiâ ſis , vincaſque virum , victrixque ſies :
Superetque tuum imperium : vir te veſtiat , tu virum deſpolies.
Noctuque & diu ut viro ſubdola ſies , obſecro , memento.

OLYMPIO.

Malo maxumo ſuo hercle illico,ubi tantulum peccaſſit.

STALINO.

Tace.

OLYMPIO.

Non taceo.

STALINO.

Quæ res ?

OLYMPIO.

Mala malæ malè monſtrant.

STALINO.

Perii : iſtæ facient hanc rem mihi ex parata imparatam.

Id quærunt : volunt, hæc ut infecta faciant.

ANCILLÆ.

Age Olympio,
Quando vis, uxorem accipe hanc a nobis.

OLYMPIO.

Date ergo, daturæ
Si unquam eſtis hodie uxorem.

STALINO.

Abite intrò.

ANCILLÆ.

Amabo, integræ atque
Imperitæ huic impercito.

OLYMPIO.

Futurum eſt. Valete.

STALINO.

Ite.

ANCILLÆ.

Jam valete.

STALINO.

Jamne abſceſſit ?

OLYMPIO.

Uxor ! domi eſt, ne time.

STALINO.

STALINO.

Evax !

Nunc pol demum ego ſum liber. Meum corculum, melliculum,

Verculum.

OLYMPIO.

Heus tu : malo, ſi ſapis, cavebis : mea eſt hæc.

STALINO.

Scio.

Sed meus fructus eſt prior.

OLYMPIO.

Tene hanc lampadem.

STALINO.

Imò ego illam tenebo.

Venus multipotens, bonam vitam mihi
Dediſti, hujus quom copiam mihi feciſti.
Corpuſculum melliculum.

OLYMPIO.

Mea uxorcula.

STALINO.

Quid eſt ?

OLYMPIO.

Inſtitit plantam.

STALINO.

Quaſi jocabo.

Nebula haud eſt mollis, atque hujus eſt.

OLYMPIO.

Edepol papillam bellulam ! hei miſero mihi !

STALINO.

Quid eſt ?

OLYMPIO.

Pectus mihi agit nunc cubito.

ACTUS V.

SCENA II.

OLYMPIO. CLEOSTRATA. MURRHINA.

OLYMPIO.

NEQUE quò fugiam, neque ubi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scío. Tantum herus atque ego flagitío ſuperavimus nuptiis noſtris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita in ridiculum ſumus ambo.
Sed ego inſipiens nova nunc facio : pudet, quod priùs non puditum unquam eſt.
Operam date, dum mea facta itero : eſt operæ auribus percipere.
Ita ridicula auditu, iteratu ea ſunt, quæ ego intus turbavi *
Ubi intus hanc novam nuptam deduxi viâ rectâ, clavem
Abduxi : ſed tamen tenebræ ibi erant tanquam nox * *
Senex abs te decumbem *** Colloco, fulcio, mollio,
Ut prior quam ſenex nup. * *
Tardus eſſe ilico cœpi, quoniam * * *
Reſpecto identidem, ne ſenex * * * *
Illecebram ſtupri principio eam ſavium poſco.

Reppulit mihi manum, nec quietum dare ſibi ſavium me ſinit.
Enim jam magis jam appropero: magis jam lubet in Caſinam irruere.
Cupio illam operam ſeni ſurripere: forem obdo, ne ſenex me opprimat.

MURRHINA.

Agedum tu adi hunc.

CLEOSTRATA.

Obſecro, ubi tua nova nupta eſt?

OLYMPIO.

Periſ hercle ego: manifeſta res eſt.

CLEOSTRATA.

Omnem ordine rem
Fateri ergo æquom eſt. Quid intus agitur? quid agit Caſina? ſatin' morigera eſt?

OLYMPIO.

Pudet dicere me *

CLEOSTRATA.

Memora ordine, ut occœperas.

OLYMPIO.

Pudet hercle.

CLEOSTRATA.

Age audacter.
Poſtquam decubuiſti, hinc te volo memorare, quid eſt factum.

OLYMPIO.

At flagitium eſt.

CLEOSTRATA.

Cavebunt qui audierint.

OLYMPIO.

Faciam.

* Hoc majus eſt.

CLEOSTRATA.

Perdis ? quin tu pergis ?

OLYMPIO.

Ubi

* us ſubtus porro * * *

* * Quid.

OLYMPIO.

Babæ.

CLEOSTRATA.

Quid ?

OLYMPIO.

Papæ.

* * Eſt.

OLYMPIO.

Oh, erat maxumum.

* * Haberet metui : id quærere occœpi.

* * * * * *

Dum, gladium ne habeat, quæro, arripio capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium : nam eſſet frigidus.

CLEOSTRATA.

Eloquere.

OLYMPIO.

At pudet.

CLEOSTRATA.

Num radix fuit ?

OLYMPIO.

Non fuit.

CLEOSTRATA.

Num cucumis ?

OLYMPIO.

Profecto, hercle, non fuit quidquam olerum :
Niſi, quicquid erat, calamitas profectò attigerat nunquam.

Ita quicquid erat, grande erat.

MURRHINA.

Quid fit denique, ediſſerta.

OLYMPIO.

Ubi appello, Caſina, inquam,
Amabo mea uxorcula, cur virum tuum ſic me ſpernis?
Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi hæc facis: quiâ mihi te expetivi.
Illa haud verbum facit, & ſepit veſte id, quî eſtis.
Ubi illum ſaltum video obſeptum, rogo ut altero ſinat ire.
Volo, ut obvertam cubitiſſim: * *
Ullum muttite * * *
Surgo, ut ineam, in * *
Atque illam in * * *

MURRHINA.

Perlepide narrat. * *

OLYMPIO.

Savium * * *
Ita quaſi ſetis labra mihi compungit barba.
Continuò in genua adſtituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps, ſubſilit. Obtundit os mihi.
Inde foras tacitus, præfiſcini, exeo hoc ornatu, quo vides,
Ut ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.

CLEOSTRATA.

Optume eſt.
Sed ubi eſt palliolum tuum?

OLYMPIO.

Hic intus reliqui.

CLEOSTRATA.

Quid nunc? ſatin' lepidè adita eſt vobis manus?

OLYMPIO.

Merito.

CLEOSTRATA.

St. Concrepuerunt fores.

OLYMPIO.

Num illa me nam ſequitur?

ACTUS V.

SCENA III.

STALINO. OLYMPIO.

STALINO.

MAXUMO ego ardeo flagitio, nec quid agam meis rebus ſcio.
Nec meam ut uxorem adſpiciam contra oculis: ita diſperii.
Omnia palam ſunt probra, omnibus modis occidi miſer.
Ita manifeſtò faucibus teneor:
Nec quibus modis purgem ſcio me meæ uxori,
Qui expalliatus ſum miſer: **
*** Clandeſtinæ nuptiæ **
**** Cenſeo
*** Mihi optumum eſt.
** Ea dux uxorem meam:
**** riam
Sed ecquis eſt qui homo munus velit fungier pro me?

Quid nunc agam neſcio, niſi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam ſalus nulla eſt ſcapulis, ſi domum redeo.
Nugas iſtuc dicere licet. Vapulo hercle ego invitus tamen,
Etſi malum merui. Hac dabo protinam; & fugiam.

OLYMPIO.

Heus, Stalino,
Amator.

STALINO.

Occidi! revocor: quaſi non audiam, abibo.

ACTUS V.

SCENA IV.

CHALINUS. STALINO. CLEOSTRATA.

MURRHINA. OLYMPIO. ANCILLÆ.

CHALINUS.

Ubi tu es, qui colere mores Maſſilienſes poſtulas?
Nunc tu, ſi vis ſubicitare me, proba eſt occaſio.
Periiſti hercle. Age, accede huc, **

§ *Hic deſunt octo verſus.*

STALINO.

Hac ibo. Caninam ſcævam ſpero meliorem fore.

CLEOSTRATA.

Quid agis tu marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis.

Quid feciſti ſcipione , aut quod habuiſti pallium ?

ANCILLÆ.

In adulterio dum mœchiſſat Caſinam, credo perdidit.

STALINO.

Occidi !

CHALINUS.

Etiamne imus cubitum ? Caſina ſum.

STALINO.

In malam crucem.

CHALINUS.

Non amas me ?

CLEOSTRATA.

Quin reſponde , tuo quid factum eſt pallio ?

STALINO.

Bacchæ ergo , hercle , uxor. Bacchæ , Bacchæ , hercle , uxor.

ANCILLÆ.

Nugatur ſciens. Nam ecaſtor nunc Bacchæ nullæ ludunt.

STALINO.

Oblitus fui. Sed tamen Bacchæ.

CLEOSTRATA.

Quid Bacchæ ? in id fieri non poteſt.

OLYMPIO.

Times ecaſtor.

STALINO.

Egone ?

OLYMPIO.

Haud mentire hercle. Nam pa *

§ *Hic in Mſſ. lacuna eſt verſuum novem.*

STALINO.

Non taces ?

OLYMPIO.

Non hercle verò taceo. Nam tu maxumo
Me obſecraviſti opere, Caſinam ut poſcerem uxorem mihi.

STALINO.

Tui amoris cauſſa ego iſtuc feci.

CLEOSTRATA.

Imò hercle illius.
Te quidem oppreſſiſſet.

STALINO.

Feci egò iſtæc dicta quæ vos dicitis ?

CLEOSTRATA.

Rogitas etiam ?

STALINO.

Siquidem hercle feci, feci nequiter.

CLEOSTRATA.

Redi modò huc intrò : monebo, ſiquidem meminiſti minùs.

STALINO.

Hercle, opinor, potiùs vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleoſtratam :
Si unquam poſthac aut amaſſo Caſinam, aut occœpſo modò,
Ne ut eam amaſſo : ſi ego unquam adeo poſthac tale admiſero :
Nulla cauſſa eſt, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.

MURRHINA.

Cenſeo, ecaſtor, veniam hanc dandam.

CLEOSTRATA.

Faciam ut jubes.

Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minùs gravatè proſpero;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.

STALINO.

Non irata es?

CLEOSTRATA.

Non ſum irata.

STALINO.

Tuæ fidei credo?

CLEOSTRATA.

Meæ.

STALINO.

Lepidiorem uxorem nemo quiſquam, quàm ego habeo.

CHALINUS.

Hanc habe.

CLEOSTRATA.

Age tu, redde huic ſcipionem & pallium.

CHALINUS.

Tene.

STALINO.

Libet.

CHALINUS.

Mihi quidem, edepol, inſignitè facta eſt magna injuria.
Duobus nupſi. Neuter fecit, quod novæ nuptæ ſolet.

GREX.

SPECTATORES, quod futurum eſt intus, hic memorabimus.
Hæc Caſina hujus reperietur filia eſſe e proxumo,
Eaque nubet Euthynico noſtro herili filio.
Nunc vos æquom eſt, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat ſcortum ſemper, quod volet.
Verùm qui non manibus claré, quantùm poterit, plauſerit,
Ei pro ſcorto ſupponetur hircus unctus nautea.

FINIS CASINÆ.

M. ACCII PLAUTI

CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

SILENIUM, } *meretrices.*
GYMNASIUM, }
LENA.
AUXILIUM, *prologus.*
MELÆNIS, *lena.*
ALCESIMARCHUS, *adoleſcens.*
LAMPADIO, *ſervos.*
PHANOSTRATA, *uxor.*
HALISCA, *ancilla.*
DEMIPHO, *ſenex.*
CATERVA.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

COMPRIMIT adoleſcens Lemnius Sicyoniam,
Is redit in patriam,& gnatam generat nuptiis.
Sicyonia æquè parit puellam. Hanc ſervolus
Tollit, atque exponit, & ex inſidiis aucupat.
Eam ſublatam meretrix alii detulit.
Lemno poſt rediens ducit, quam compreſſerat,
Lemnique natam deſpondit adoleſcentulo
Amore capto illius projectitiæ.
Requirens ſervos reperit, quam projecerat.
Itaque lege, & rite civem cognitam
Alceſimarchus, ut erat nactus, poſſidet.

ACTUS I.

SCENA I.

SILENIUM. GYMNASIUM. LENA.

SILENIUM.

Cum ego antidhac te amavi, & mihi amicam eſſe crevi,
Mea Gymnaſium, & matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuiſtis, tu atque hæc. Soror ſi mea eſſes,
Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,
Neſcio; niſi, ut meus eſt animus, fieri
Non poſſe arbitror: ita omnibus relictis rebus
Mihi frequentem operam dediſtis. Eo ego vos
Amo, & eo a me magnam iniſtis gratiam.

GYMNASIUM.

Pol iſtoc quidem nos pretio facile eſt
Frequentare tibi; utileſque habere:
Ita in prandio nos lepidè atque nitidè
Accepiſti apud te ut ſemper meminerimus.

SILENIUM.

Lubentique edepol animo factum, & fiet a me,
Quæ vos arbitrabor velle, ea ut expetam.

LENA.

Quod ille dixit, qui ſecundo vento vectus eſt,
Tranquillo mari; ventum gaudeo ecaſtor ad te:

Ita

Ita hodie hic acceptæ ſumus ſuavibus modis ;
Nec, niſi diſciplina, apud te fuit quicquam
Ibi, quin mihi placeret.

SILENIUM.

Quid ita, amabo ?

LENA.

Rarò nimium dabat quod biberem : atque id merum
Infuſcabat.

GYMNASIUM.

Amabo, hiccine iſtud decet ?

LENA.

Juſque faſque eſt : nemo alienus hîc eſt.

SILENIUM.

Merito
Veſtro amo vos, quia me colitis & magnifacitis.

LENA.

Decet pol, mea Silenium, hunc eſſe ordinem
Benevolenteis inter ſe, beneque amicitiâ utier :
Ubi iſtas videas ſummo genere natas,
Summates matronas, ut amicitiam colunt,
Atque ut eam junctam bene habent inter ſe.
Si idem iſtud nos faciamus, ſi idem imitemur,
Ita tamen vix vivimus cum invidia ſumma.
Suarum opum nos volunt eſſe indigentes.
Noſtra copia nihilo volunt nos poteſſe,
Suique omnium rerum nos indigere,
Ut ſibi ſimus ſupplices. Eas ſi adeas,
Abitum quàm aditum malis. Ita noſtro ordini
Palam blandiuntur : clam, ſi occaſio uſquam eſt,
Aquam frigidam ſubdolè ſuffundunt.
Viris cum ſuis prædicant nos ſolere :
Suas pellices eſſe aiunt : eunt depreſſum :
Quia nos libertinæ ſumus, & ego & tua mater ambæ

Meretrices fuimus : illa te , ego hanc mihi educavi
Ex patribus conventitiis. Neque ego hanc ſuperbiæ cauſsâ
Repuli ad meretricium quæſtum, niſi ut ne eſurirem.

SILENIUM.

At ſatius fuerat eam viro dare nuptum potiùs.

LENA.

Heia !
Hæc quidem ecaſtor cotidie viro nubit , nupſitque hodie ,
Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare ſivi.
Nam ſi hæc non nubat, lugubre fame familia pereat.

GYMNASIUM.

Neceſſe ėſt quo tu me modo voles eſſe , ita eſſe , mater.

LENA.

Ecaſtor haud me pœnitet, ſi, ut dicis, ita futura es.
Nam ſi quidem ita eris,ut volo,nunquam Hecale fies :
Semperque iſtam quam nunc habes , ætatulam obtinebis ,
Multiſque damno , & mihi lucro ſine meo ſæpe eris ſumptu.

GYMNASIUM.

Dii faxint.

LENA.

Sine opera tua nihil Dî horunc facere poſſunt.

GYMNASIUM.

Equidem , hercle , addam operam ſedulò. Sed quid tu inter iſtæc verba ?
Meus oculus , mea Silenium : nunquam ego te triſtiorem
Vidi eſſe. Quid , cedo , te obſecro tam abhorret hilaritudo ?

Neque munda adæque es, ut ſoles. Hoc, ſis, vide: ut petivit
Suſpirium alte! & pallida es. Eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi eſt, & quid velis noſtram operam, ut nos ſciamus.
Noli obſecro lacrumis tuis mihi exercitum imperare,
Mea.

SILENIUM.

Excrucior, mea Gymnaſium, male mihi eſt, male maceror,
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.
Quid dicam? niſi ſtultitiâ meâ me in mœrorem rapi.

GYMNASIUM.

Indidem, unde oritur, facito ut facias ſtultitiam ſepelibilem.

SILENIUM.

Quid faciam?

GYMNASIUM.

In latebras abſcondas pectore penitiſſumo.
Tuam ſtultitiam ſola facito ut ſcias ſine aliis arbitris.

SILENIUM.

At mihi
Cordolium eſt.

GYMNASIUM.

Quid id, unde eſt tibi cordolium? commemora obſecro?
Quod neque ego habeo, neque quiſquam alia mulier ut perhibent viri.

SILENIUM.

Si quid eſt, quod doleat, dolet: ſi autem non eſt, tamen hoc hîc dolet.

GYMNASIUM.

Amat hæc mulier.

SILENIUM.

Eho! an amare occipere, amarum eſt, obſecro?

GYMNASIUM.

Namque ecaſtor amor & melle & felle eſt fœcundiſſumus:
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque oggerit.

SILENIUM.

Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me, mea Gymnaſium, macerat.

GYMNASIUM.

Perfidioſus eſt amor.

SILENIUM.

Ergo in me peculatum facit.

GYMNASIUM.

Bono animo es, erit iſti morbo melius.

SILENIUM.

Confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam poteſt.

GYMNASIUM.

Veniet.

SILENIUM.

Spiſſum iſtud amanti eſt verbum, veniet, niſi venit.
Sed ego meâ culpâ & ſtultitiâ pejùs miſera maceror:
Quia ego illum unum mihi exoptavi quîcum ætatem degerem.

GYMNASIUM.

Matronæ magis conducibile eſt iſtuc, mea Silenium,
Unum amare, & cum eo ætatem exigere quoi nupta eſt ſemel.

Verùm enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilluma,
Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.

SILENIUM.

Hoc volo agatis : quâ arceſſitæ cauſsâ ad me eſtis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obſecuta eſt, de ea re geſſit morem morigeræ mihi,
Ut me, quem ego amarem gnaviter, ſineret cum eo vivere.

LENA.

Stultè ecaſtor fecit : ſed tu en unquam cum quîquam viro
Conſueviſti ?

SILENIUM.

Niſi quidem cum Alceſimarcho, nemine :
Neque pudicitiam meam mihi alius quiſquam imminuit.

LENA.

Obſecro,
Quo is homo inſinuavit pacto ſe ad te ?

SILENIUM.

Per Dionyſia
Mater pompam me ſpectatum duxit. Dum redeo domum,
Conſpicillo conſecutus eſt clanculum me uſque ad fores.
Inde in amicitiam inſinuavit cum matre & mecum ſimul,
Blanditiis, muneribus, donis.

GYMNASIUM.

Mihi iſtum hominem vellem dari,
Ut ego illum vorſarem !

SILENIUM.

Quid opus eſt verbis? conſuetudine
Cœpi amare contra ego illum, & ille me.

LENA.

O mea Silenium.

SILENIUM.

Quid eſt?

LENA.

Aſſimulare amare oportet. Nam ſi ames extempulo,
Melius illi multò, quem ames, conſulas, quàm rei tuæ.

SILENIUM.

At ille conceptis juravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem ducturum eſſe: ei nunc alia ducenda eſt domum,
Sua cognata Lemnienſis, quæ habitat in proxumo.
Nam eum pater ejus ſubegit, nunc mea mater irata eſt mihi,
Quia non redierim domum ad ſe, poſtquam eam rem reſciverim,
Eum uxorem ducturum eſſe aliam.

LENA.

Nihil amori injurium eſt.

SILENIUM.

Nunc te amabo, ut hanc hoc triduum ſolum ſinas
Eſſe hîc, & ſervare apud me. Nam ad matrem arceſſita ſum.

LENA.

Quanquam mihi iſtud erit moleſtum triduum, & damnum dabis,
Faciam.

SILENIUM.

Facis benignè & amicè. Sed tu, Gymnaſium mea,

Si me abſente Alceſimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare. Utut erga me eſt meritus, mihi cordi eſt tamen.
Sed, amabo tranquillè : ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Accipias claves, ſi quid tibi opus erit promptu, promito.
Ego volo ire.

GYMNASIUM.

Ut mihi exciviſti lacrumas ?

SILENIUM.

Gymnaſium mea,
Bene vale.

GYMNASIUM.

Cura te amabo. Siccine immunda, obſecro,
Ibis ?

SILENIUM.

Immundas fortunas æquom eſt ſqualorem ſequi.

GYMNASIUM.

Amiculum hoc ſuſtolle ſaltem.

SILENIUM.

Sine trahi, cum egomet trahor.

GYMNASIUM.

Quando ita tibi lubet, vale atque ſalve.

SILENIUM.

Si poſſim, velim.

GYMNASIUM.

Nunquid me vis, mater, intrò quin eam ? ecaſtor mihi
Viſa amare.

LENA.

Iſtoc ergo aureis graviter obtundo tuas,
Ne quem ames. Abi intrò.

GYMNASIUM.

Nunquid me vis ?

LENA.

Ut valeas.

GYMNASIUM.

Vale.

ACTUS I.

SCENA II.

LENA.

IDEM mihi, magnæ quod parti eſt vitium mulierum,
Quæ hunc quæſtum facimus : quæ ubi ſaburratæ ſumus,
Largiloquæ extemplo ſumus : plus loquimur, quàm ſat eſt.
Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abiit, parvolam
Puellam projectam ex angiportu ſuſtuli.
Adoleſcens quidam hìc eſt apprimè nobilis,
Quin, ego nunc quia ſum onuſta mea ex ſententia,
Quiaque adeò me complevi flore Liberi,
Magis liberâ uti linguâ conlibitum eſt mihi.
Tacere nequeo miſera, quod tacito uſus eſt.
Sicyone ſummo genere ei vivit pater :
Is amore miſerè hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc modò flens abiit. Contra amore hæc perdita eſt.
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi;

Quod

Quod ſæpe mecum mentionem fecerit,
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem ſibi,
Recens natum eapſe quod ſibi ſupponeret.
Ubi mihi poteſtas primùm evenit, illico
Feci ejus ei, quod me oravit, copiam.
Poſtquam puellam eam a me accepit, illico
Eandem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obſtetricis opera, & ſine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ malum quærunt ſibi.
Nam amatorem aiebat eſſe peregrinum ſibi:
Suppoſitionem ejus rei facere gratiâ.
Id duæ nos ſolæ ſcimus; ego quæ illi dedi,
Et illa, quæ a me accepit: præter vos quidem.
Hæc ſic res geſta eſt. Si quis uſus venerit,
Meminiſſe ego hanc rem vos volo. Ego abeo domum.

ACTUS I.

SCENA III.

AUXILIUM. PROLOGUS.

Utrumque hæc, & multiloqua & multibiba eſt anus.
Satíne vix reliquit Deo, quod loqueretur, loci?
Ita properavit de puellæ proloqui
Suppoſitione. Quod ſi tacuiſſet, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planiùs.
Nam mihi eſt Auxilio nomen. Nunc operam date,

Ut ego argumentum hoc vobis planè perputem.
Fuêre Sicyoni jamdiu Dionyſia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Iſque hîc compreſſit virginem adoleſcentulus,
Vinulentus, multa nocte, in via.
Is ubi malam rem ſcit ſe meruiſſe, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit;
Ubi habitabat tum. Illa quam compreſſerat,
Decumo poſt menſe exacto hîc peperit filiam.
Quoniam reum ejus facti neſcit qui ſiet,
Paternum ſervom ſui participat conſilii,
Dat eam puellam ei ſervo exponendam ad necem.
Is eam projecit. Hæc puellam ſuſtulit.
Ille clam obſervavit ſervos,
Quò aut quas in ædeis hæc puellam deferat.
Ut eampſe vos audiſtis confiterier:
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educavit eam ſibi pro filia
Benè ac pudicè. Tum illic autem Lemnius
Propinquam uxorem duxit, cognatam ſuam.
Ea diem ſuum obiit, facta morigera eſt viro.
Poſtquam ille uxori juſta fecit, illico
Huc commigravit: duxit uxorem hîc ſibi
Eandem, quam olim virginem hîc compreſſerat,
Et eam cognoſcit eſſe, quam compreſſerat.
Illa illi, dicit, ejus ſe ex injuria
Peperiſſe gnatam, atque eam ſe ſervo illico
Dediſſe exponendam. Ille extemplo ſervolum
Jubet illum eundem perſequi, ſi quà queat
Reperire, quæ ſuſtulerit. Ei rei nunc ſuam
Operam uſque aſſiduò ſervos dat, ſi poſſiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Quom ipſe exponebat, ex inſidiis viderat.

Nunc quod reliquom reſtat, volo perſolvere:
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
Adoleſcens hîc eſt Sicyoni: ei vivit pater.
Is amore projectitiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem ſuam:
Et illa hunc contra, qui eſt amor ſuaviſſumus.
Ut ſunt humana, nihil eſt perpetuom datum.
Pater adoleſcenti dare volt uxorem. Hoc ubi
Mater reſcivit, juſſit arceſſi eam domum.
Hæc res ſic geſta eſt. Bene valete, & vincite
Virtute verâ, quod feciſtis antidhac.
Servate voſtros ſocios, veteres & novos:
Augete auxilia voſtris juſtis legibus,
Perdite perduelles, parite laudem & lauream,
Ut vobis victi Pœni pœnas ſufferant.

ACTUS II.

SCENA I.

ALCESIMARCHUS. MELÆNIS.

ALCESIMARCHUS.

Credo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum:
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines ſupero atque antideo cruciabilitatibus animi:

Jactor, crucior, agitor, ſtimulor, vorſor in amoris rota miſer.
Exanimor, feror, differor, diſtrahor, diripior: ita nubilam mentem
Animi habeo. Ubi ſum, ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet, non lubet jam id continuò.
Ita me amor laſſum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat: deludit:
Modò quod ſuaſit, diſſuadet: quod diſſuaſit, id oſtentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amentem
Animum: neque, niſi quia miſer non eo peſſum, mihi ulla abeſt
Perdito pernicies. Ita pater apud villam detinuit me hos dies ſex
Ruri continuos: neque licitum interea eſt meam amicam viſere.
Eſtne hoc miſerum memoratu!

MELÆNIS.

Eo facetu's, quia tibi alia eſt ſponſa locuples Lemnia?
Habeas. Neque nos factione tantâ, quantâ tu, ſumus.
Neque opes noſtræ tam ſunt validæ quàm tuæ: veruntamen
Haud metuo, ne jusjurandum noſtrum quiſquam culpitet:
Tu jam, ſi quid tibi dolebit, ſcies quâ doleat gratiâ.

ALCESIMARCHUS.

Dî me perdant!

MELÆNIS.

Quodcunque optes, velim tibi contingere.

ALCESIMARCHUS.

Si illam uxorem duxero mihi unquam, quam deſpondit pater.

MELÆNIS.

Et me, ſi unquam tibi uxorem filiam dedero meam.

ALCESIMARCHUS.

Perjurare me patiere?

MELÆNIS.

Atque aliquantò faciliùs,
Quàm me meamque rem perire, & ludificari filiam.
Abi quærere, ubi jurando tuo ſatis ſit ſubſidii:
Hîc apud nos jam, Alceſimarche, confregiſti teſſeram.

ALCESIMARCHUS.

Face ſemel periculum.

MELÆNIS.

Sæpe feci, quod factum queror.

ALCESIMARCHUS.

Redde mihi illam.

MELÆNIS.

Inter novam rem verbum uſurpabo vetus.
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquom eſt, non dabo.

ALCESIMARCHUS.

Non remiſſura es mihi illam?

MELÆNIS.

Pro me reſponſa tibi.

ALCESIMARCHUS.

Non remittes?

MELÆNIS.

Scis jamdudum omnem meam ſententiam.

ALCESIMARCHUS.

Satín' tibi iſtic in corde certum eſt ?

MELÆNIS.

Quin ego commentor quidem :
Non edepol iſtæc tua dicta nunc in aures recipio.

ALCESIMARCHUS.

Non ? hem, quid agis ?

MELÆNIS.

Igitur animum advorte, ut quid agas, ſcias.

ALCESIMARCHUS.

At ita me dî deæque, ſuperi atque inferi, & medioxumi,
Itáque me Juno regina & Jovis ſupremi filia,
Itáque me Saturnus patruus ejus.

MELÆNIS.

Ecaſtor pater.

ALCESIMARCHUS.

Itáque me Ops opulenta illius avia.

MELÆNIS.

Imò mater quidem.

ALCESIMARCHUS.

Juno filia & Saturnus patruus, & ſummus Juppiter :
Tu me delenis : propter te hæc pecco.

MELÆNIS.

Perge dicere.

ALCESIMARCHUS.

Anne ut etiam quid conſultura ſis ſciam ?

MELÆNIS.

Perge eloqui,
Non remittam : definitum eſt.

ALCESIMARCHUS.

Enimverò, ita me Juppiter,
Itáque me Juno & Saturnus ; ita, quid dicam, neſcio.

Jam ſcio : imò, mulier, audi, meam ut ſcias ſententiam :
Dî me omnes magni minutique & patellarii,
Faxint, ne ego dem vivos ſavium Silenio,
Niſi ego teque tuamque filiam, meque hodie obtruncavero :
Poſtea autem cum primo luci cras niſi ambo occidero:
Et equidem, hercle, niſi pedatu tertio omneis efflixero,
Niſi tu illam remittis ad me. Dixi quæ volui. Vale.

MELÆNIS.

Abiit intrò iratus. Quid ego nunc agam ? ſi redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. Ubi odium occœperit,
Illam extrudet, quom hanc uxorem Lemniam ducet domum :
Sed tamen ibo & perſequar. Amens ne quid faciat, cauto opu'ſt.
Poſtremò, quando æqua lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potiùs, quàm carebo filia.
Sed quis hic eſt, qui rectâ plateâ curſum hîc contendit ſuum ?
Et illud paveo, & hoc formido : ita tota ſum miſera in metu.

ACTUS II.

SCENA II.

LAMPADISCUS.

ANUM ſectatus ſum clamore per vias :
Miſerrumam habui. Ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis !
Quot illi blanditias ! quid illi promiſi boni !
Quot admœnivi fabricas ! quot fallacias !
In quæſtione vix exſculpſi ut diceret,
Quia ei promiſi dolium vini dare.

ACTUS II.

SCENA III.

PHANOSTRATA. LAMPADISCUS. MELÆNIS.

PHANOSTRATA.

AUDIRE vocem viſa ſum ante ædeis modò
Mei Lampadiſci ſervi.

LAMPADISCUS.

Non ſurda es, hera:
Rectè audiviſti.

PHANOSTRATA.

Quid agis hîc?

LAMPADISCUS.

Quod gaudeas.

PHANOSTRATA.

Quid id eſt?

LAMPADISCUS.

Hinc ex hiſce ædibus paulò prius
Vidi exeuntem mulierem.

PHANOSTRATA.

Illam, quæ meam
Gnatam ſuſtulerat?

LAMPADISCUS.

Rem tenes.

PHANOSTRATA.

Quid poſtea?

LAMPADISCUS.

Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam noſtram ſuſtollere.

PHANOSTRATA.

Extimuit tum illa?

MELÆNIS.

Horret corpus, cor ſalit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvolam
Puellam, eamque me mihi ſupponere.

PHANOSTRATA.

Age perge, quæſo, animus audire expetit,
Ut res geſta ſit.

MELÆNIS.

Utinam audire non queas!

LAMPADISCUS.

Pergo illa ** dictis : illæc te anus
Fortu *** ſeras vocat.
Nam illæc tibi nutrix eſt , ne matrem cenſeas.
Ego te reduco & voco ad divitias , ubi
Tu locere in luculentam familiam :
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. Non enim hic , ubi ex Tuſco modo
Tute tibi indignè dotem quæras corpore.

PHANOSTRATA.

An amabo meretrix illa eſt , quæ illam ſuſtulit ?

LAMPADISCUS.

Imò meretrix fuit ; ſed ut ſit , de ea re eloquar.
Jam perducebam illam ad me ſuadelâ meâ :
Anus ei amplexa eſt genua , plorans , obſecrans ,
Ne deſerat ſe : eam ſuam eſſe filiam ,
Seque eam peperiſſe , ſanctè adjurabat mihi.
Iſtanc quam quæris , inquit , ego amicæ meæ
Dedi , quæ educaret eam pro filiola ſua.
Et vivit , inquit. Ubi ea eſt ? inquam extempulo.

PHANOSTRATA.

Servate me Dei obſecro.

MELÆNIS.

At me perditis.

PHANOSTRATA.

Quoi illam dediſſet , exquiſiſſe oportuit.

LAMPADISCUS.

Quæſivi : & dixit , meretrici Melænidi.

MELÆNIS.

Meum elocutus eſt nomen. Interii.

LAMPADISCUS.

Ubi elocuta eſt , ego continuò anum interrogo :
Ubi habitat , inquam , duc ac demonſtra mihi.

Avecta eſt, inquit, peregrè hinc habitatum.

MELÆNIS.

Obſipat Aquulam.

LAMPADISCUS.

Quò avecta eſt, eò ſequemur. Siccine
Agis nugas? periiſti, ne hercle hoc longe. Deſtiti
Inſtare uſque adeò, donec ſe adjurat anus
Jam mihi monſtrare.

PHANOSTRATA.

At non miſſam oportuit.

LAMPADISCUS.

Servatur: ſed illæc ſe quandam aiebat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam priùs,
Commune quacum id eſſet ſibi negotium.
Et ſcio venturam.

MELÆNIS.

Me indicabit, & ſuas
Ad meas miſerias addet.

PHANOSTRATA.

Fac me conſciam.
Quid nunc vis facere me?

LAMPADISCUS.

Intrò abi, atque animo bono es.
Vir tuus ſi veniet, jube domi opperirier,
Ne in quæſtione mihi ſit, ſi quid eum veſim.
Ego ad anum recurro rurſum.

PHANOSTRATA.

Lampadio, obſecro
Cura.

LAMPADISCUS.

Perfectum ego hoc dabo negotium.

PHANOSTRATA.

Deos teque ſpero.

LAMPADISCUS.

Eoſdem ego, uti habeas domum.

MELÆNIS.

Adoleſcens adſta, atque audi.

LAMPADISCUS.

Men' mulier, vocas?

MELÆNIS.

Te.

LAMPADISCUS.

Quid negotii eſt? nam occupatus ſum ampliter.

MELÆNIS.

Quis iſtic habitat?

LAMPADISCUS.

Demipho dominus meus.

MELÆNIS.

Nempe iſtic eſt, qui Alceſimarcho filiam
Suam deſpondit in divitias maxumas?

LAMPADISCUS.

Is ipſus eſt.

MELÆNIS.

Eho tu, quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram?

LAMPADISCUS.

Ego dicam tibi:
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.

MELÆNIS.

Quid iſtuc eſt verbi?

LAMPADISCUS.

Ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia eſt.

MELÆNIS.

Certè modò
Hujus, quæ locuta eſt, quærere aiebas filiam.

LAMPADISCUS.

Hujus ego quæro.

MELÆNIS.

Quo modo igitur, obſecro,
Hæc eſt prior, quæ nupta nunc eſt?

LAMPADISCUS.

Conteris
Tu tua me oratione, mulier, quiſquis es,
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata eſt hæc virgo, Alceſimarcho quæ datur,
Ea uxor diem obiit. Jam ſcis?

MELÆNIS.

Teneo iſtuc ſatis.
Sed ego illud quæro confragoſum, quo modo
Prior poſterior ſit, & poſterior ſit prior?

LAMPADISCUS.

Priùs hanc compreſſit, quàm uxorem duxit domum:
Priùs gravida facta eſt, priúſque peperit filiam.
Eam poſtquam peperit, juſſit parvam projici.
Ego eam projeci, alia mulier ſuſtulit:
Ego inſpectavi. Herus hanc duxit poſt ibi.
Eam nunc puellam filiam ejus quærimus.
Quid nunc ſupina ſurſum in cœlum conſpicis?

MELÆNIS.

I nunc jam iſtuc quò properabas, nihil moror,
Nunc intellexi.

LAMPADISCUS.

Diis hercle habeo gratiam;
Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.

MELÆNIS.

Nunc mihi bonæ neceſſum'ſt eſſe ingratiis,
Quanquam eſſe nolo. Rem palam eſſe intellego.
Nunc egomet potiùs hanc inibo gratiam
Ab illis, quàm illæc indicet me. Ibo domum,
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTUS III.

SCENA I.

MELÆNIS. ALCESIMARCHUS. SILENIUM.

MELÆNIS.

REM elocuta ſum tibi omnem: ſequere me, mea Silenium,
Ut eorum, quojam eſſe oportet te, ſis potiùs quàm mea.
Quanquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Ut illud quod tuam in rem bene conducat, conſulam.
Nam hìc crepundia inſunt, quibuſcum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit: parentes te ut cognoſcant faciliùs.
Accipe hanc ciſtellam, Haliſca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat properè ocyùs.

ALCESIMARCHUS.

Recipe me ad te, Mors, amicum & benevolum.

SILENIUM.

Mater mea,
Perimus miſeræ!

ALCESIMARCHUS.

Utrum hàc me feriam: an ab læva latus?

MELÆNIS.

Quid tibi eſt?

SILENIUM.

Alceſimarchum non vides ferrum tenentem?

ALCESIMARCHUS.

Ecquid agis? remorare: lumen linque.

SILENIUM.

Amabo accurrite,
Ne ſe interimat.

ALCESIMARCHUS.

O Salute meâ ſalus ſalubrior,
Tu nunc, ſi ego volo ſeu nolo, ſola me ut vivam facis.

MELÆNIS.

Hau! voluiſti iſtuc ſeverum facere?

ALCESIMARCHUS.

Nihil mecum tibi,
Mortuus tibi ſum: hanc ut habeo, certum eſt non amittere.
Nam hercle jam ad me agglutinandam totam decretum eſt dare.
Ubi eſtis ſervi? occludite ædeis peſſulis, repagulis,
Ubi hanc ego tetulero intra limen.

MELÆNIS.

Abiit, abſtulit
Mulierem, ibo, perſequar jam illum intrò, ut hæc ex me ſciat
Eadem, ſi poſſum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTUS IV.

SCENA I.

LAMPADISCUS. PHANOSTRATA.

LAMPADISCUS.

NULLAM ego me vidiſſe credo magis anum excruciabilem
Quàm illæc eſt. Quæ dudum faſſa eſt mihi, quæ ne inficias eat!
Sed eccam heram video. Sed quid hoc eſt? hæc quod ciſtella hîc jacet
Cum crepundiis? nec quenquam conſpicor alium in via?
Faciundum eſt puerile officium: conquiniſcam ad ciſtulam.

PHANOSTRATA.

Quid agis, Lampadio?

LAMPADISCUS.

Hæc ciſtella numnam hinc ab nobis domo eſt?
Nam hinc ab oſtio jacentem ſuſtuli.

PHANOSTRATA.

Quid nuncias
Super anu?

LAMPADISCUS.

Sceleſtiorem in terra nullam eſſe alteram.
Omnia inficias ire ea, quæ dudum confeſſa eſt mihi.
Nam

Nam, hercle, ego illam anum irridere me ut ſinam? ſatius eſt mihi
Quovis exitio interire.

PHANOSTRATA.

Dî, obſecro voſtram fidem!

LAMPADISCUS.

Quid Deos obſecras?

PHANOSTRATA.

Servate nos.

LAMPADISCUS.

Quid eſt?

PHANOSTRATA.

Crepundia
Hæc ſunt, quibuſcum tu extuliſti noſtram filiolam ad necem.

LAMPADISCUS.

Sanane es?

PHANOSTRATA.

Hæc ſunt profectò.

LAMPADISCUS.

Pergin?

PHANOSTRATA.

Hæc ſunt.

LAMPADISCUS.

Si mihi
Alia mulier iſtoc pacto dicat, dicam eſſe ebriam.

PHANOSTRATA.

Non ecaſtor caſſa memoro. Nam obſecro, unde hæc gentium?
Aut quis Deus objecit hanc ante oſtium noſtrum? quaſi
Deditâ operâ in tempore ipſo Spes mihi ſancta ſubvenit.

ACTUS IV.

SCENA II.

HALISCA. LAMPADISCUS.

PHANOSTRATA.

HALISCA.

Nisi quid mihi opis
Dî dant, diſperii: neque unde auxilium expetam habeo.
Itaque petulantia mea me animi miſeram habet:
Quæ in tergum meum ne veniat, malè formido,
Si hera mea ſciat, tam ſocordem eſſe, quàm ſum.
Quamne in manibus tenuí atque accepi hîc ante ædeis
Ciſtellam? ubi ea ſit, neſcio: niſi, ut opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi. Mi homines,
Mi ſpectatores, facite indicium, ſi quis
Vidit, ſi quis eam abſtulerit, quiſve
Suſtulerit, & utrum hàc an illàc iter inſtiterit.
Non ſum ſcitior, quæ hos rogem, aut quæ fatigem,
Qui ſemper malo muliebri ſunt lubentes.
Nunc veſtigia hîc ſi qua ſunt, noſcitabo.
Nam ſi nemo hàc præteriit, poſtquam intrò abii,
Ciſtella hîc jaceret. Quid, hîc? periit opinor.
Actum eſt: ilicet me infelicem & ſceleſtam.
Nulla eſt, neque ego ſum uſquam. Perdita perdidit me.

Sed pergam, ut cœpi, tamen : quæritabo.
Nam & intus paveo, & foris formido : ita nunc
Utrobique me metus agitat : illo ſunt homines miserè
Miſeri. Ille, nunc lætus eſt, quiſquis eſt, qui illam habet,
Quæ neque illa illi quicquam uſui'ſt : mihi eſſe poteſt.
Sed memet moror, quom hoc ago ſeciùs.
Haliſca ! hoc age : ad terram adſpice, & diſpice :
Oculis inveſtigans aſtutè augura.

LAMPADISCUS.

Hera.

PHANOSTRATA.

Hem, quid eſt ?

LAMPADISCUS.

Hæc eſt.

PHANOSTRATA.

Quis ?

LAMPADISCUS.

Quoi hæc excidit ciſtella ?
Certe eccum locum ſignat, ubi ea excidit.

PHANOSTRATA.

Apparet.

HALISCA.

Sed is hàc iit : hàc ſocci video veſtigium
In pulvere : perſequar hàc. In hoc jam loco cum altero
Conſtitit. Hìc meis turbo oculis modò ſe objecit :
Neque prorſum iniit hàc : hic ſtetit : hinc illuc exiit, hìc
Concilium fuit. Ad duos attinet : hi qui ſunt ?
Atat, ſingulûm video veſtigium. Sed is hàc abiit.
Contemplabor. Hinc huc iit : hinc nuſquam abiit.
Actam rem ago. Quod periit, periit : meum corium

Cum ciſtella : redeo intro.

PHANOSTRATA.

Mulier, mane : ſunt
Qui volunt te conventam.

HALISCA.

Quis me revocat ?

LAMPADISCUS.

Bona femina & malus maſculus volunt te.

HALISCA.

Malum aufer, bonum mihi opus eſt. Poſtremò, ille
Plus, qui vocat, ſcit quod velit, quàm ego quæ vocor. Revortor.
Ecquem vidiſti quærere hîc, amabo, in hac regione
Ciſtellam cum crepundiis, quam ego hîc amiſi miſera?
Nam dudum ut accurrimus ad Alceſimarchum, ne ſuam vitam
Interimeret, tum mihi puto præ timore hîc excidiſſe
Ciſtellam.

LAMPADISCUS.

Hæc mulier noſtra eſt, quin operam damus, hera, parumper ?

HALISCA.

Diſperii miſera ! quid ego meæ heræ dicam ? quæ me opere tanto
Servare juſſit, quî ſuos Silenium parentes
Faciliùs poſſet noſcere, quæ heræ meæ ſuppoſita eſt parva :
Quam quædam meretrix ei dedit.

LAMPADISCUS.

Noſtram hæc rem fabulatur.
Hanc ſcire oportet filia tua ubi ſit, ſigna ut dicit.

HALISCA.

Nunc eam volt ſuæ matri & patri, quibus nata eſt, reddere ultro.

Mi homo, obſecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.

LAMPADISCUS.

Iſtuc ago: atque iſtuc mihi cibus eſt, quod fabulare:
Sed inter rem agendam iſtam here huic reſpondi, quod rogabat.
Nunc ad te redeo: ſi quid eſt opus, dic; impera & tu.
Quid quæritabas?

HALISCA.

Mi homo, & mea mulier, vos ſaluto.

PHANOSTRATA.

Et nos te. Sed quid quæritas?

HALISCA.

Veſtigium hîc requiro,
Quà aufugit quædam neſcio quò mihi.

PHANOSTRATA.

Quid id? quid id nam eſt?

HALISCA.

Alienum quod damnum afferat, & mœrorem familiarem.

LAMPADISCUS.

Mala merx, hera, hæc & callida eſt.

PHANOSTRATA.

Ecaſtor ita videtur.

LAMPADISCUS.

Imitatur nequam beſtiam & damnificam.

PHANOSTRATA.

Quamnam, amabo?

LAMPADISCUS.

Involvolum, quæ in pampini folio intorta implicat ſe:
Itidem hæc exorditur ſibi intortam orationem.
Quid quæritas?

HALISCA.

Ciſtella mihi hîc, mi adoleſcens, evolavit.

LAMPADISCUS.

In caveam latam oportuit.

HALISCA.

Non edepol præda magna.

LAMPADISCUS.

Mirum, quin grex venalium in ciſtella inſuerit una.

PHANOSTRATA.

Sine dicat.

LAMPADISCUS.

Si dicat quidem.

PHANOSTRATA.

Age, loquere tu, quid tibi inſuerit?

HALISCA.

Crepundia una.

LAMPADISCUS.

Eſt quidam homo, qui illam ait ſe ſcire ubi ſit.

HALISCA.

At pol ille a quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.

LAMPADISCUS.

At ſibi ille quidam volt dari mercedem.

HALISCA.

At pol illa quædam,

Quæ illam ciſtellam perdidit quoidam negat eſſe, quod det.

LAMPADISCUS.

At enim, ille quidam, argentum expetit.

HALISCA.

At nequicquam argentum expetit.

LAMPADISCUS.

At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita eſt.

PHANOSTRATA.

Commoda loquelam tuam : tibi nunc proderit. Confitemur

Ciſtellam habere.

HALISCA.

At vos Salus ſervaſſit. Ubi ea nunc eſt ?

PHANOSTRATA.

Salvam eccam. Sed ego rem meam magnam confabulari

Tecum volo. Sociam te mihi adopto ad meam ſalutem.

HALISCA.

Quid iſtuc negotii eſt ? aut quis es ?

PHANOSTRATA.

Ego ſum illius mater,

Quæ hæc geſtitavit.

HALISCA.

Hìccine tu ergo habitas ?

PHANOSTRATA.

Ariolare.

Sed quæſo ambages, mulier, mitte, atque hoc age.

Eloquere, unde hæc ſunt tibi, citò, crepundia.

HALISCA.

Mea hæc herilis geſtitavit filia.

LAMPADISCUS.

Mentiris. Nam mea geſtitavit, non tua.

PHANOSTRATA.

Ne obloquere.

LAMPADISCUS.

Taceo.

PHANOSTRATA.

Mulier, perge dicere.

Ubi ea eſt, quæ geſtitavit ?

HALISCA.

Hîc in proxumo.

PHANOSTRATA.

Iſtîc quidem edepol mei viri habitat gener.

LAMPADISCUS.

Næ.

PHANOSTRATA.

Obloquere rurſum ? perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur ?

HALISCA.

Septem & decem.

PHANOSTRATA.

Mea eſt.

LAMPADISCUS.

Ea eſt, ut numerus annorum attulit.

HALISCA.

Quod quærebas, reperiſti : jam quæro meam.

LAMPADISCUS.

At pol hæ ſuas nactæ ſunt, quæro tertiam.

PHANOSTRATA.

Quod quæritabam, filiam inveni meam.

HALISCA.

Æquom eſt tenere, per fidem quod credĭtum eſt,
Ne bene merenti ſit malo benignitas.
Noſtra hæc alumna eſt tua profectò filia :
Et redditura hera eſt tibi tuam : & ea gratia
Domo profecta eſt. Ceterum ex ipſa obſecro
Exquiritote : ego ſerva ſum.

PHANOSTRATA.

Æquom poſtulas.

HALISCA.

Illius ego iſtanc eſſe malo gratiam.
Sed iſtanc ciſtellam, te obſecro, ut reddas mihi.

PHANOSTRATA.

PHANOSTRATA.

Quid ſit Lampadio ?

LAMPADISCUS.

Quod tuum eſt, teneas tuum.

PHANOSTRATA.

At me hujus miſeret.

LAMPADISCUS.

Sic faciundum cenſeo.
Da iſti ciſtellam, & intrò abi cum iſtac ſimul.

PHANOSTRATA.

Tibi auſcultabo. Tene tu ciſtellam tibi,
Abeamus intrò. Sed quod nomen eſt tuæ
Dominæ ?

HALISCA.

Melænis.

PHANOSTRATA.

I, i præ, jam ego te ſequar.

ACTUS V.

DEMIPHO. LAMPADIO.

DEMIPHO.

QUID hoc negotii eſt, quod omnes homines fabulantur per vias,
Mihi eſſe filiam inventam ? & Lampadionem me in foro
Quæſiviſſe aiunt.

LAMPADIO.

Here, unde is?

DEMIPHO.

Ex ſenatu.

LAMPADIO.

Gaudeo
Tibi meâ operâ liberorum eſſe amplius.

DEMIPHO.

Etenim non placet.
Nihil moror alienâ mihi operâ fieri plures liberos.
Sed quid iſtuc eſt?

LAMPADIO.

Propera ire intrò huc ad affinem tuum:
Filiam tuam jam cognoſces. Intus ibidem uxor tua eſt.
Abi citò.

DEMIPHO.

Prævorti hoc certum'ſt rebus aliis omnibus.

CATERVA.

Ne exſpectetis, ſpectatores, dum illi huc ad vos exeant.
Nemo exibit: omnes intus conficient negotium.
Ubi id erit factum, ornamenta ponent. Poſtidea loci,
Qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet.
Nunc quod ad vos ſpectatores, reliquum relinquitur,
More majorum date plauſum poſtremâ in comœdia.

FINIS CISTELLARIÆ.

M. ACCII PLAUTI

EPIDICUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

Epidicus, } *ſervi.*
Thesprio, }

Stratippocles, } *adoleſcentes.*
Chæribulus, }

Apœcides, } *ſenes.*
Periphanes, }

Miles.

Philippa, *mulier.*

Virgo.

Fidicina.

Danista.

Grex.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

EMIT fidicinam, filiam credens, ſenex
Perſuaſu ſervi, aliam qui conductitiam
Iterum pro amica ei ſubjecit. Filio
Dat herili argentum. Eo ſororem deſtinat
Imprudens juvenis. Mox compreſſæ, ac militis
Cognoſcit operâ ſibi ſenex os ſublitum,
Ut ille amicam, hæc quæritabat filiam.
Sed inventâ gnatâ ſervolum emittit manu.

ACTUS I.

SCENA I.

EPIDICUS. THESPRIO.

EPIDICUS.

HEUS adoleſcens !

THESPRIO.

Quis properantem me prehendit pallio ?

EPIDICUS.

Familiaris.

THESPRIO.

Fateor. Nam odio es nimium familiariter.

EPIDICUS.

Reſpice verò, Theſprio.

THESPRIO.

Oh ! Epidicumne ego conſpicor ?

EPIDICUS.

Certè oculis uteris.

THESPRIO.

Salve.

EPIDICUS.

Dii dent, quæ velis.

Venire ſalvom gaudeo.

THESPRIO.

Quid ceterum ?

EPIDICUS.

Quod eo aſſolet,

Cena tibi dabitur.

THESPRIO.

Spondeo.....

EPIDICUS.

Quid ?

THESPRIO.

Me accepturum, ſi dabis.

EPIDICUS.

Quid tu ? agis ut velis ?

THESPRIO.

Exemplum adeſt.

EPIDICUS.

Intellego. Eugepæ !

Corpulentior videre atque habitior.

THESPRIO.

Huic gratia.

EPIDICUS.

Quam quidem jamdiu te perdidiſſe oportuit.

THESPRIO.

Minus jam furtificus ſum, quàm antehac.

EPIDICUS.

Quid ita ?

THESPRIO.

Rapio propalam.

EPIDICUS.

Dî immortales infelicent, ut tu es gradibus grandibus!

Nam ut apud portum te conſpexi, curriculo occœpi ſequi :

Vix adipiſcendi poteſtas modò fuit.

THESPRIO.

Scurra es.

EPIDICUS.

Scio

Te eſſe quidem hominem militarem.

THESPRIO.

Audacter quamvis dicito.

EPIDICUS.

Quid ais? perpetuón' valuiſti?

THESPRIO.

Variè.

EPIDICUS.

Qui variè valent,

Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

THESPRIO.

Quid tibi vis dicam, niſi quod eſt?

EPIDICUS.

Ut illa reſpondeas, probè.

Quid herilis noſter filius? valet?

THESPRIO.

Pugilicè atque athleticè.

EPIDICUS.

Voluptabilem mihi nuncium tuo adventu attuliſti.
Sed ubi

Eſt is?

THESPRIO.

Adveni ſimul.

EPIDICUS.

Ubi is ergo eſt? niſi ſi in vidulo,

Aut ſi in melina attuliſti.

THESPRIO.

Dii te perdant.

EPIDICUS.

Te volo
Percontari : operam da , opera reddibitur tibi.

THESPRIO.

Jus dicis.

EPIDICUS.

Me decet.

THESPRIO.

Jam tu autem nobis præturam geris ?

EPIDICUS.

Quem dices digniorem eſſe hominem hodie Athenis alterum ?

THESPRIO.

At unum a prætura tua , Epidice , abeſt.

EPIDICUS.

Quidnam ?

THESPRIO.

Scies.
Lictores duo , duo viminei faſces virgarum.

EPIDICUS.

Væ tibi !
Sed quid ais ?

THESPRIO.

Quid rogas ?

EPIDICUS.

Ubi arma ſunt Stratippocli ?

THESPRIO.

Pol illa ad hoſtes transfugerunt.

EPIDICUS.

Armane ?

THESPRIO.

Atque quidem citò.

EPIDICUS.

Serióne dicis tu ?

THESPRIO.

Seriò , inquam : hoſtes habent.

EPIDICUS.

Edepol facinus improbum.

THESPRIO.

At jam ante alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori.

EPIDICUS.

Quî ?

THESPRIO.

Quia antea aliis fuit.

EPIDICUS.

Mulciber , credo , arma fecit , quæ habuit Stratippocles.
Travolaverunt ad hoſtes. Tum ille prognatus Theti,
Sine , perdat : alia apportabunt ei Nerei filiæ.
Id modò videndum eſt, ut materies ſuppetat ſcutariis,
Si in ſingulis ſtipendiis is ad hoſtes exuvias dabit.

THESPRIO.

Superſede iſtis rebus jam.

EPIDICUS.

Tu ipſe , ubi lubet , finem face.

THESPRIO.

Deſiſte percunctarier.

EPIDICUS.

Eloquere , ipſe ubi eſt Stratippocles ?

THESPRIO.

Eſt cauſſa , qua cauſſa ſimul mecum ire veritu'ſt.

EPIDICUS.

Quidnam id eſt ?

THESPRIO.

Patrem videre ſe non volt etiam nunc.

EPIDICUS.

Quapropter ?

THESPRIO.

Scies.

Quia formâ lepidâ & liberali captivam adoleſcentulam

De præda mercatu'ſt.

EPIDICUS.

Quid ego ex te audio ?

THESPRIO.

Hoc quod fabulor.

EPIDICUS.

Cur eam emit ?

THESPRIO.

Animi cauſſâ.

EPIDICUS.

Quot illic homo animos habet ?

Nam certò, priùs quàm hinc ad legionem abiit domo,

Ipſe mandavit mihi, ab lenone ut fidicina,

Quam amabat, emeretur ſibi. Id ei impetratum reddidi.

THESPRIO.

Utcunque in alto ventus eſt, Epidice, exin velum vortitur.

EPIDICUS.

Væ miſero mihi! malè perdidit me.

THESPRIO.

Quid iſtuc ? quidnam eſt ?

EPIDICUS.

Quid ? iſtanc quam emit, quanti eam emit ?

THESPRIO.

Vili.

EPIDICUS.

Haud iſtuc te rogo.

THESPRIO.

Quid igitur ?

EPIDICUS.

Quot minis ?

THESPRIO.

Tot.

EPIDICUS.

Quadraginta minis !

THESPRIO.

Id adeò argentum ab daniſtâ apud Thebas ſumpſit fenore;
In dies minaſque argenti ſingulas, nummis.

EPIDICUS.

Papæ !

THESPRIO.

Et is daniſta advenit unà cum eo, qui argentum petit.

EPIDICUS.

Dî immortales, ut ego interii baſilicè !

THESPRIO.

Quid jam ? aut quid eſt,
Epidice ?

EPIDICUS.

Perdidit me.

THESPRIO.

Quis ?

EPIDICUS.

Ille qui perdidit arma.

THESPRIO.

Nam
Quid ita ?

EPIDICUS.

Quia cotidie ipſe ad me ab legione epiſtolas
Mittebat. Sed taceam optumum eſt. Plus ſcire ſatius eſt, quàm loqui
Servom hominem. Ea ſapientia eſt.

THESPRIO.

Neſcio edepol, quid tu timidu'és.
Trepidas, Epidice : ita voltum tuum video. Videre commeruiſſe
Hîc, me abſente, in te aliquid mali.

EPIDICUS.

Potin' uti moleſtúſne fies !

THESPRIO.

Abeo.

EPIDICUS.

Adſta, abire hinc non ſinam.

THESPRIO.

Quid nunc me retines ?

EPIDICUS.

Amatne iſtam, quam emit de præda ?

THESPRIO.

Rogas ? deperit.

EPIDICUS.

Degetur corium de tergo meo.

THESPRIO.

Pluſque amat, quàm te unquam amavit.

EPIDICUS.

Juppiter te perduit.

THESPRIO.

Mitte nunc jam : nam ille me vetuit domum
Venire : ad Chæribulum juſſit huc in proxumum : ibi manere juſſit :
Eò venturus eſt ipſe.

EPIDICUS.

Quid ita?

THESPRIO.

Dicam. Quia patrem
Priùs ſe convenire non volt, neque conſpicari, quàm id argentum
Quod debetur pro illa, dinumeraverit.

EPIDICUS.

Heu edepol res turbulentas!

THESPRIO.

Mitte me. Ut eam nunc jam.

EPIDICUS.

Hæccine ubi ſcibit ſenex? puppis
Pereunda eſt probè.

THESPRIO.

Quid iſtuc ad me attinet, quo tu intereas modo.

EPIDICUS.

Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum.
Benevolens cum benevolente.

THESPRIO.

Abi in malam rem maxumam a me
Cum iſtac conditione.

EPIDICUS.

I ſanè, ſi quid feſtinas magis.

THESPRIO.

Nunquam hominem quenquam conveni, unde abierim lubentius.

ACTUS I.

SCENA II.

EPIDICUS.

Illic hinc abiit : ſolus es nunc. Quo in loco hæc res ſit, vides,
Epidice : niſi quid tibi in tete auxilii eſt, abſumptus es.
Tantæ in te impendent ruinæ, niſi ſuffulcis firmiter,
Non potes ſubſiſtere, itáque in te irruunt montes mali.
Neque ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam,
Conſilium placet. Ego miſer perpuli meis dolis ſenem,
Ut cenſeret ſuam ſeſe emere filiam : is ſuo filio
Fidicinam emit, quam ipſe amat, quam abiens mandavit mihi.
Is ſibi nunc alteram ab legione abduxit animi
Cauſsâ. Corium perdidi : nam ubi ſenex ſenſerit
Sibi data eſſe verba, virgis dorſum deſpoliet meum.
At enim tu præcave. Nihil eſt iſtuc. Planè hoc corruptum'ſt caput.
Nequam homo es, Epidice : quî tibi libido'ſt malè loqui?
Quia tute te deſeris. Quid faciam? men' tu rogas?
Tu quidem antehac aliis ſolebas dare conſilia mutua.
Quid? aliquid reperiundum eſt. Sed ego ceſſo ire obviam

Adoleſcenti, ut, quid negotii ſit, ſciam? atque ipſe illic eſt.

Triſtis eſt. Cum Chæribulo incedit æquali ſuo.

Huc concedam, orationem unde horum placidè perſequar.

ACTUS I.

SCENA III.

STRATIPPOCLES. CHÆRIBULUS. EPIDICUS.

STRATIPPOCLES.

Rem tibi ſum elocutus omnem, Chæribule, atque admodum
Meorum mœrorum atque amorum ſummam edictavi tibi.

CHÆRIBULUS.

Præter ætatem & virtutem ſtultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia capteivam, genere prognatam bono,
In præda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?

STRATIPPOCLES.

Qui invident: omnes inimicos mihi iſtoc facto reperi:
At pudicitiæ ejus nunquam nec vim, nec vitium attuli.

CHÆRIBULUS.

Jam iſtoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.

STRATIPPOCLES.

Nihil agit, qui diffidentem verbis ſolatur ſuis.
Is eſt amicus, qui in re dubia, re juvat, ubi re eſt opus.

CHÆRIBULUS.

Quid tibi me vis facere?

STRATIPPOCLES.

Argenti dare quadraginta minas,
Quod daniſtæ detur, unde ego illud ſumpſi fenore.

CHÆRIBULUS.

Si hercle haberem, non negarem.

STRATIPPOCLES.

Nam quid te igitur retulit,
Beneficum eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?

CHÆRIBULUS.

Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.

STRATIPPOCLES.

Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quàm foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim,
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis piſtori dabo;
Niſi hodie priùs comparaſſit mihi quadraginta minas,
Quàm argenti fuero elocutus ei poſtremam ſyllabam.

EPIDICUS.

Salva res eſt: bene promittit: ſpero ſervabit item.
Sine meo ſumptu paratæ jam ſunt ſcapulis ſymbolæ.
Aggrediar hominem. Advenientem peregre herum ſuum Stratippoclem,

Salvâ

Salvâ impertit ſalute ſervos Epidicus.

STRATIPPOCLES.

Ubi is eſt ?

EPIDICUS.

Adeſt.
Salvom te gaudeo huc adveniſſe.

STRATIPPOCLES.

Tam tibi iſtuc credo, quàm mihi.

EPIDICUS.

Benene uſque valuiſti ?

STRATIPPOCLES.

A morbo valui, ab animo æger fui.

EPIDICUS.

Quod ad me attinuit, ego curavi: quod mandaſti mihi,
Impetratum eſt: empta ancilla'ſt, quod tute ad me literas
Miſſiculabas.

STRATIPPOCLES.

Perdidiſti omnem operam.

EPIDICUS.

Nam quî perdidi ?

STRATIPPOCLES.

Quia meo neque cara eſt cordi, neque placet.

EPIDICUS.

Quid retulit
Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epiſtolas ?

STRATIPPOCLES.

Illam amabam olim, nunc jam alia cura impendet pectori.

EPIDICUS.

Hercle miſerum eſt, ingratum eſſe hominem, id quod facias bene.

Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.

STRATIPPOCLES.

Deſipiebam mentis, cum illas ſcriptas mittebam tibi.

EPIDICUS.

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Ut meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

CHÆRIBULUS.

Quid iſtic verba facimus? huic homini opus eſt quadraginta minis
Celeriter calidis, daniſtæ quas reſolvat, & citò.

EPIDICUS.

Dic modò, unde auferre me vis? a quo trapezita peto?

STRATIPPOCLES.

Unde libet. Nam ni ante Solem occaſum elo,
Meam domum ne imbitas: tu te in piſtrinum....

EPIDICUS.

Facile tu iſtuc ſine periculo & cura, corde libero
Fabulâre. Novi ego noſtros: mihi dolet, quom ego vapulo.

STRATIPPOCLES.

Quid tu nunc? patierin' ut ego me interimam?

EPIDICUS.

Ne feceris.
Ego iſtuc accedam periculum potius atque audaciam.

STRATIPPOCLES.

Nunc places; nunc ego te laudo.

EPIDICUS.

Patiar ego iſtuc quod lubet.

STRATIPPOCLES.

Quid de illa fiet fidicina igitur?

EPIDICUS.

Aliqua reperibitur:
Aliquâ ope exſolvam, extricabor aliquâ.

STRATIPPOCLES.

Plenus conſilii es.
Novi ego te.

EPIDICUS.

Eſt Euboicus miles locuples, multo auro potens,
Qui ubi tibi iſtam emptam eſſe ſcibit, atque hanc adductam alteram,
Continuò te orabit ultro, ut illam tranſmittas ſibi.
Sed ubi illa eſt, quam tu adduxiſti tecum?

STRATIPPOCLES.

Jam, faxo, hîc erit.

CHÆRIBULUS.

Quid hîc nunc agimus?

STRATIPPOCLES.

Eamus intrò huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculentè habeamus.

EPIDICUS.

Ite intrò. Ego de re argentaria
Jam ſenatum convocabo in corde conſiliarium,
Quoi potiſſumum indicatur bellum, unde argentum auferam.
Epidice, vide quid agas, ita res ſubito hæc objecta eſt tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia eſt.
At eundum ſenem oppugnare certum eſt conſilium.
I, i, abi
Intrò, atque adoleſcenti dic jam noſtro herili filio,
Ne hîc foras ambulet, neve uſquam veniat obviam ſeni.

ACTUS II.

SCENA I.

APŒCIDES. PERIPHANES.

APŒCIDES.

PLERIQUE homines, quos quom nihil refert, pudet: ubi pudendum eſt,
Ibi eos deſerit pudor, cum uſus eſt ut pudeat. Is adeò tu es. Quid
Eſt, quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere uxorem? præſertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quæ domi eſt, filiam prognatam.

PERIPHANES.

Revereor filium.

APŒCIDES.

At pol ego te credidi uxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi.
Quojus quoties ſepulcrum vides, ſacruficas illico Orco hoſtiis:
Neque adèò injuria, quia licitum eſt eam tibi vivendo vincere.

PERIPHANES.

Oh, Hercules ego fui, dum illa mecum fuit: neque ſexta ærumna

Acerbior Herculi., quàm illa mihi eſt objecta.

APŒCIDES.

Pulchra
Edepol dos pecunia eſt.

PERIPHANES.

Quæ quidem pol non maritata eſt.

ACTUS II.

SCENA II.

EPIDICUS. APŒCIDES. PERIPHANES.

EPIDICUS.

St, ſt ! tacete. Habete animum bonum. Liquido exeo foras
Auſpicio, avi ſiniſtrâ : acutum cultrum habeo, ſenis quî exenterem
Marſupium. Sed eccum ipſum ante ædeis conſpicor Apœcidæ,
Qualeis volo, vetulos duo. Jam ego me convortam in hirudinem,
Atque eorum exſugebo ſanguinem, ſenati qui columen cluent.

APŒCIDES.

Continuò ut maritus fiat.

PERIPHANES.

Laudo conſilium tuum.

APŒCIDES.

Nam ego illum audivi in amorem hærere, apud neſcio quam fidicinam.

PERIPHANES.

Id ego excrucior.

EPIDICUS.

Dî, hercle, omnes me adjuvant, augent, amant.
Ipſi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab ſe argentum auferam.
Age nunc jam orna te, Epidice, & palliolum in collum conjice;
Itáque aſſimulato, quaſi per urbem totam hominem quæſiveris.
Age, ſi quid agis. Dii immortales, utinam conveniam domi
Periphanem! per omnem urbem quem ſum defeſſus quærere:
Per medicinas, per tonſtrinas, in gymnaſio, atque in foro,
Per myropolia, & lanienas, circumque argentarias.
Rogitando ſum raucus factus, pænè in curſu concidi.

PERIPHANES.

Epidice.

EPIDICUS.

Epidicum quis eſt qui revocat?

PERIPHANES.

Ego ſum Periphanes.

APŒCIDES.

Et ego Apœcides ſum.

EPIDICUS.

Et ego quidem ſum Epidicus. Sed, here, optumâ
Vos video ambo advenire opportunitate.

PERIPHANES.

Quid rei eſt?

EPIDICUS.

Mane, ſine reſpirem quæſo.

PERIPHANES.

Imò acquieſce.

EPIDICUS.

Animo malè eſt. Recipiam anhelitum.

APŒCIDES.

Clementer requieſce.

EPIDICUS.

Animum advortite: A legione omnes remiſſi ſunt domum Thebis.

APŒCIDES.

Quis hoc Scit factum?

EPIDICUS.

Ego ita eſſe factum dico.

PERIPHANES.

Scin' tu iſtuc?

EPIDICUS.

Scio.

PERIPHANES.

Quî tu ſcis?

EPIDICUS.

Quia ego ire vidi milites plenis viis. Arma referunt, & jumenta ducunt.

PERIPHANES.

Nimis factum bene.

EPIDICUS.

Tum captivorum quid ducunt ſecum! pueros, virgines,

Binos, ternos: alius quinque: fit concurſus per vias.
Filios ſuos quiſque viſunt.

PERIPHANES.

Hercle rem geſtam bene.

EPIDICUS.

Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatæ occurrebant ſuis quæque amatoribus:
Eos captabant. Id adeò, quî maxume animum advorterim,
Pleræque hæ ſub veſtimentis ſecum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illîc video præſtolarier:
Et cum ea tibicinæ ibant quatuor.

PERIPHANES.

Quîcum, Epidice?

EPIDICUS.

Cum illâ, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit.
Ubi fidemque, remque, ſeque, teque properat perdere:
Ea præſtolabatur illum apud portam.

PERIPHANES.

Viden' veneficam!

EPIDICUS.

Sed veſtita, aurata, ornata ut lepidè! ut concinnè! ut novè!

PERIPHANES.

Quid erat induta? an regillam induculam? an mendiculam?
Impluviatam? ut iſtæ faciunt veſtimentis nomina.

EPIDICUS.

EPIDICUS.

Utin' impluvium induta eat ?

PERIPHANES.

Quid iſtuc eſt mirabile ?
Quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.
At tributus cum imperatus eſt, negant pendi poteſſe :
Illis, quibus tributus major penditur, pendi poteſt.
Quid iſtæ, quæ veſti quotannis nomina inveniunt nova :
Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam, linteolum cæſicium,
Induſiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam ;
Supparum, aut ſubminiam, ricam, baſilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. Gerræ maxumæ.
Cani quoque etiam ademptum'ſt nomen.

EPIDICUS.

Qui ?

PERIPHANES.

Vocant Laconicum.
Hæc vocabula auctiones ſubigunt ut faciant viri.
Quin tu, ut occœpiſti, loquere.

EPIDICUS.

Occœpêre aliæ mulieres
Duæ poſt me ſic fabulari inter ſe ſe : ego abſceſſi ſolens
Paulum ab illis : diſſimulabam me harum ſermoni operam dare.
Nec ſatis exaudiebam, nec ſermonis fallebar tamen,
Quæ loquerentur.

PERIPHANES.

Id lubido eſt ſcire.

EPIDICUS.

Ibi illarum altera
Dixit illi, quîcum ipſa ibat.

PERIPHANES.

Quid?

EPIDICUS.

Tace ergo, ut audias.
Poſtquam illam ſunt conſpicatæ, quam tuus gnatus deperit;
Quàm facilè & quàm fortunatè evenit illi, obſecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! quiſnam is eſt? inquit altera
Illi. Ibi nominat Stratippoclem Periphanæ filium.

PERIPHANES.

Perii
Hercle: quid ego ex te audio?

EPIDICUS.

Hoc quod actum. Egomet poſt, ubi illas audivi loqui,
Cœpi rurſum vorſum ad illas pauxillatim accedere,
Quaſi retruderet hominum me vis invitum.

PERIPHANES.

Intellego.

EPIDICUS.

Ibi illa interrogavit illam: Quî ſcis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ ſunt tabellæ ad eam a Stratippocle, eum
Argentum ſumpſiſſe apud Thebas ab daniſta fenore:
Id paratum, & ſe ſe ob eam rem id ferre.

PERIPHANES.

Cedo, ego occidi.

EPIDICUS.

Hæc ſic aiebat : ſic audiviſſe ab ſe, atque ab epiſtola.

PERIPHANES.

Quid ego faciam nunc ? conſilium a te expeteſſo, Apœcides.

APŒCIDES.

Reperiamus aliquid calidi conducibilis conſilii.
Nam ille quidem aut jam hìc aderit, credo hercle, aut jam adeſt.

EPIDICUS.

Si æquom ſiet
Me plus ſapere quàm vos, dederim vobis conſilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque....

PERIPHANES.

Ergo ubi eſt, Epidice ?

EPIDICUS.

Atque ad eam rem conducibile.

APŒCIDES.

Quid iſtuc dubitas dicere ?

EPIDICUS.

Vos priores eſſe oportet, nos poſteriùs dicere,
Qui plus ſapitis.

APŒCIDES.

Eia vero, age dic.

EPIDICUS.

At deridebitis.

APŒCIDES.

Non edepol faciemus.

EPIDICUS.

Imò, ſi placebit, utitor
Conſilium : ſi non placebit, reperitote rectius.
Mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur : niſi ea, quæ tu vis, volo.

PERIPHANES.

Gratiam habeo : fac participes nos tuæ ſapientiæ.

EPIDICUS.

Continuò arbitretur uxor tuo gnato : atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quæ illum corrumpit tibi,
Ulciſcare ; atque ita curetur, uſque ad mortem ut ſerviat.

APŒCIDES.

Fieri oportet.

PERIPHANES.

Facere cupio quidvis, dum id fiat modò.

EPIDICUS.

Hem !
Nunc occaſio'ſt faciundi, priùs quàm in urbem advenerit,
Sicut cras hîc aderit : hodie non venerit.

PERIPHANES.

Quî ſcis ?

EPIDICUS.

Scio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.

PERIPHANES.

Quin tu eloquere : quid faciemus ?

EPIDICUS.

Sic faciundum cenſeo.
Quaſi tu cupias liberare fidicinam animi gratiâ,
Quaſique ames vehementer tu illam.

PERIPHANES.

Quam ad rem iſtuc refert ?

EPIDICUS.

Rogas ?

Ut enim præſtines argento, priùs quàm veniat filius,
Atque ut eam te in libertatem dicas emere.

PERIPHANES.

Intellego.

EPIDICUS.

Ubi erit empta, ut aliquò ex urbe amoveas : niſi quid tua
Secus ſententia eſt.

PERIPHANES.

Imò doctè.

EPIDICUS.

Quid tu autem, Apœcides ?

APŒCIDES.

Quid ego jam ? niſi te commentum nimis adſtutè intellego.

EPIDICUS.

Jam igitur amota ei erit omnis conſultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis.

APŒCIDES.

Vive ſapis ! & placet.

EPIDICUS.

Tum tute igitur calidè, quicquid acturu's, age.

PERIPHANES.

Rem, hercle, loquere.

EPIDICUS.

Et reperi, hæc te quî abſcedat ſuſpicio.

PERIPHANES.

Sine me ſcire.

EPIDICUS.

Scibis : audi.

APŒCIDES.

Sapit hic pleno pectore.

EPIDICUS.

Opus eſt homine, qui illò argentum deferat pro fidicina.
Nam te illò, non æquè opus facto'ſt.

PERIPHANES.

Quid jam?

EPIDICUS.

Ne te cenſeat
Filii cauſsâ facere.

PERIPHANES.

Doctè.

EPIDICUS.

Quò illum ab illa prohibeas,
Ne qua ob eam ſuſpicionem difficultas eveniat.

PERIPHANES.

Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem?

EPIDICUS.

Hic erit optumus.
Hic poterit cavere rectè, Jura qui & Leges tenet.

APŒCIDES.

Epidice, habeas gratiam.

EPIDICUS.

Sed ego iſtuc faciam ſedulò.
Ego illum conveniam, atque adducam huc ad te, quoia'ſt fidicina,
Atque argentum ego cum hoc feram.

PERIPHANES.

Quanti emi poteſt minimo?

EPIDICUS.

Illane?
Ad quadraginta fortaſſe eam poſſe emi minimo minas.
Verùm, ſi plus dederis, referam: nihil in ea re captio eſt.

Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.

PERIPHANES.

Quî dum?

EPIDICUS.

Quia enim mulierem illam alius adoleſcens deperît,
Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hoſtium,
Glorioſus. Hic emet illam de te, & dabit aurum lubens.
Face modò: eſt lucrum hîc tibi amplum.

PERIPHANES.

Deos quidem oro.

EPIDICUS.

Impetras!

APŒCIDES.

Quin tu is intrò, atque huc argentum promis. Ego viſam ad forum:
Epidice, eò veni.

EPIDICUS.

Ne abeas, priùs quàm ego ad te venero.

APŒCIDES.

Uſque opperiar.

PERIPHANES.

Sequere tu intrò.

EPIDICUS.

I, numera, nihil ego te moror.

ACTUS II.

SCENA III.

EPIDICUS.

NULLUM eſſe opinor ego agrum in agro Attico
Æquè feracem, quàm hic eſt noſter Periphanes:
Quin ex occluſo atque obſignato armario
Decutio argenti tantum quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, ſi ſenex reſciverit,
Ne ulmos paraſitos faciat, quæ uſque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apœcidī
Quam oſtendam fidicinam aliqua conductitiam.
Atque id quoque habeo. Mane me juſſit ſenex
Conducere aliquam fidicinam ſibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret ſibi.
Ea conducetur, atque ei præmonſtrabitur,
Quo pacto fiat ſubdola advorſus ſenem.
Ibo intrò, argentum accipiām ab damnoſo ſene.

ACTUS III.

SCENA I.

STRATIPPOCLES. CHÆRIBULUS.

STRATIPPOCLES.

EXPECTANDO exedor miſer, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. Nimis diu maceror.
Sitne quid; necne ſit, ſcire cupio.

CHÆRIBULUS.

Per illam tibi copiam,
Copiam parare aliam licet: ſcivi equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam.

STRATIPPOCLES.

Interii hercle ego.

CHÆRIBULUS.

Abſurdè facis, qui angas te animi.

STRATIPPOCLES.

Si hercle ego illum ſemel prehendero,
Nunquam irridere nos illum inultum ſinam ſervom hominem.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi divitiæ domi maxumæ
Sunt, is nummum nullum habes, nec ſodali tuo in te copia'ſt.

CHÆRIBULUS.

Si, hercle, habeam, pollicear lubens : verùm aliquid, aliquà, aliquo modo,
Alicunde, ab aliquî, aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunam.

STRATIPPOCLES.

Væ tibi murcide homo.

CHÆRIBULUS.

Quî tibi lubet mihi malè loqui ?

STRATIPPOCLES.

Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nuſquam'ſt : neque ego id immitto in aures meas : nec mihi
Plus adjumenti ades, quàm ille qui nunquam etiam natu'ſt.

ACTUS III.

SCENA II.

EPIDICUS. STRATIPPOCLES.

CHÆRIBULUS.

EPIDICUS.

FECISTI jam officium tu tuum : me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet eſſe. Hoc quidem jam periit :

Ne quid tibi hinc in ſpem referas. Hoc hoſtium potitum eſt.
Crede modò tu mihi. Sic ego ago, ſic egêre noſtri.
Pro Dî immortales, mihi hunc diem dediſtis luculentum!
Ut facilem atque impetrabilem! ſed ego hinc migrare ceſſo,
Ut importem in coloniam hunc auſpicio commeatum?
Mihi ceſſo, cum ſto. Sed quid hoc? ante ædes duos ſodales,
Herum & Chæribulum conſpicor. Quid hic agitis? accipe hoc ſis.

STRATIPPOCLES.

Quantum hic ineſt?

EPIDICUS.

Quantum ſat eſt, & plus ſatis: ſuperſit.
Decem minis plus attuli, quàm tu daniſtæ debes.
Dum tibi ego placeam, atque obſequar, meum tergum floccifacio.

STRATIPPOCLES.

Nam quid ita?

EPIDICUS.

Quia ego tuum patrem faciam perenticidam.

STRATIPPOCLES.

Quid iſtuc eſt verbi?

EPIDICUS.

Nihil moror vetera & vulgata verba,
Peratim ductitare: at ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina; ego reſolvi,
Manibus his dinumeravi, pater ſuam natam quam eſſe credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibique auxilium apparetur,

Inveni viam. Ita ego ſuaſi ſeni, atque hanc habui orationem,
Uti, quom rediſſes, ne tibi ejus copia eſſet.

STRATIPPOCLES.

Euge, euge!

EPIDICUS.

Ea jam domi eſt pro illa.

STRATIPPOCLES.

Teneo.

EPIDICUS.

Nunc auctorem
Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem : is apud forum manet me :
Quaſi quoi emeret, caveat.

STRATIPPOCLES.

Haud malè.

EPIDICUS.

Jam ipſe cautor captu'ſt.
Ipſe in meo collo tuus pater cruminam collocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus ſias.

STRATIPPOCLES.

Uno perſuadebit modo, ſi illam, quæ adducta eſt mecum,
Mihi ademſit Orcus.

EPIDICUS.

Nunc ego hanc aſtutiam inſtitui.
Deveniam ad lenonem domum egomet ſolus. Eum ego docebo,
Si qui ad eum adveniant, ut ſibi datum eſſe argentum dicat
Pro fidicinâ : argenti minas ſe habere quinquaginta.
Quippe ego qui nudiuſtertius meis manibus dinumeravi

Pro illâ tuâ amicâ, quam pater ſuam filiam eſſe retur.
Ibi leno ſceleratum caput ſuum imprudens alligabit,
Quaſi pro illa argentum acceperit, quæ tecum adducta nunc eſt.

CHÆRIBULUS.

Vorſutior es, quam rota figularis.

EPIDICUS.

Jam ego parabo
Aliquam doloſam fidicinam, nummo conducta quæ ſit:
Quæ ſe emptam ſimulet, quæ ſenes duo docta ludificetur.
Eam ducet ſimul Apœcides ad tuum patrem.

STRATIPPOCLES.

Ut paratè!

EPIDICUS.

Eam permeditatam meis dolis, aſtutiiſque onuſtam
Mittam. Sed nimis longum loquor: diu me eſtis demorati.
Hæc ſcitis jam, ut futura ſint. Abeo.

STRATIPPOCLES.

Bene ambulato.

CHÆRIBULUS.

Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum.

STRATIPPOCLES.

Me quidem certò
Servavit conſiliis ſuis.

CHÆRIBULUS.

Abeamus intrò hinc ad me.

STRATIPPOCLES.

Atque aliquantò lubentiùs quàm abs te ſum egreſſus intus.
Virtute atque auſpicio Epidici cum præda in caſtra redeo.

ACTUS III.

SCENA III.

PERIPHANES. APŒCIDES. SERVOS.

PERIPHANES.

Non oris cauſsâ modò homines æquom fuit
Sibi habere ſpeculum, ubi os contemplarent ſuum:
Sed qui perſpicere poſſent cor ſapientiæ,
Igitur perſpicere ut poſſint cordis copiam.
Ubi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea,
Vitam ut vixiſſent olim in adoleſcentia.
Vel quaſi egomet, qui dum filii cauſsâ cœperam
Ego me excruciare animi, quaſi quid filius
Meus deliquiſſet med erga: aut quaſi non plurimùm
Malefacta mea eſſent ſolida, in adoleſcentiâ.
Profectò deliramus interdum ſenes.
Fuit conducibile hoc quidem meâ ſententiâ.
Sed meus ſodalis it cum prædâ Apœcides.
Venire ſalvom mercatorem gaudeo.
Quid fit?

APŒCIDES.

Dii deæque te adjuvant.

PERIPHANES.

Omen placet.

APŒCIDES.

Quoi omini omnes ſuppetunt res proſperæ.

Sed tu hanc intrò jubeas abduci.

PERIPHANES.

Heus ! foras
Exite huc aliquis. Duce iſtam intrò mulierem ,
Atque .... audin' ?

SERVOS.

Quid vis ?

PERIPHANES.

Cave ſiris cum filiâ
Meâ copulari hanc ; neque conſpicere : jam tenes ?
In ædiculam iſtanc ſeorſum concludi volo.
Divortunt mores virgini longè ac lupæ.

APŒCIDES.

Docte & ſapienter dicis. Non nimis poteſt
Pudicitiam quiſquam ſuæ ſervare filiæ.
Edepol næ iſtam tempore gnato tuo
Sumus præmercati.

PERIPHANES.

Quid jam ?

APŒCIDES.

Quia dixit mihi
Jamdudum ſe alius tuum vidiſſe hîc filium.

PERIPHANES.

Hanc edepol rem apparabat.

APŒCIDES.

Plane hercle hoc quidem eſt.
Næ tu habes ſervom graphicum , & quantivis pretii.
Non caru'ſt auro contra. Ut ille fidicinam
Fecit neſcire prorſus , ſe eſſe emptam tibi !
Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit ſimul.

PERIPHANES.

Mirum , hoc , quî potuit fieri ?

APŒCIDES.

Te pro filio
Factum dixit rem eſſe divinam domi,
Quia Thebis ſalvos redierit.

PERIPHANES.

Rectè inſtitit.

APŒCIDES.

Imò ipſus illi dixit, conductam eſſe eam,
Quæ hîc adminiſtraret ad rem divinam tibi,
Facturum hoc dixit, rem eſſe divinam tibi domi.
Ego illic me autem ſic aſſimulabam quaſi
Stolidum, cum bardum me faciebam.

PERIPHANES.

Imò ita decet.

APŒCIDES.

Res magna amici apud forum agitur. Ei volo
Ire advocatus.

PERIPHANES.

At quæſo, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo.

APŒCIDES.

Continuò hîc ero.

PERIPHANES.

Nihil homini amico eſt opportuno amicius:
Sine tuo labore, quod velis, actum eſt tamen.
Ego ſi allegaſſem aliquem ad hoc negotium
Minùs hominem doctum, minúſque ad hanc rem callidum,
Os ſublitum eſſet. Itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritiſſumò.
Atque hæc ſtultitia'ſt me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adoleſcentiâ:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam

Eradicabam hominum aureis, quando occœperam.
Sed hic quis eſt, quem huc advenientem conſpicor,
Suam qui undantem chlamydem quaſſando facit?

ACTUS III.

SCENA IV.

MILES. PERIPHANES. FIDICINA.

MILES.

CAVE præterbitas ullas ædeis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.

PERIPHANES.

Adoleſcens, ſi iſtunc hominem quem tu quæritas,
Tibi commonſtraſſo, ecquam abs te inibo gratiam?

MILES.

Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortales deceat agere gratias.

PERIPHANES.

Non reperiſti, adoleſcens, tranquillum locum,
Ubi tuas virtutes explices, ut poſtulas.
Nam ſtrenuiori deterior ſi prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt ſordidæ.
Sed iſtum quem quæris Periphanem Platenium,
Ego ſum, ſi quid vis.

MILES.

Nempe quem in adoleſcentiâ

Memorant apud reges, armis, arte duellicâ
Divitias magnas indeptum?

PERIPHANES.

Imò ſi audias
Meas pugnas, fugias manibus demiſſis domum.

MILES.

Pol ego magis unum quæro, meas quoi prædicem,
Quam illum qui memoret ſuas mihi.

PERIPHANES.

Hîc non eſt locus.
Quin tu alium quæras, quoi centones farcias.

MILES.

Animum advorte, ut, quod ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te eſſe mercatum.

PERIPHANES.

Attate!
Nunc demum ſcio ego hunc, qui ſit; quem dudum Epidicus
Mihi prædicavit militem. Adoleſcens, ita'ſt
Ut dicis. Emi.

MILES.

Volo te verbis pauculis,
Si tibi moleſtum non eſt.

PERIPHANES.

Non edepol ſcio.
Moleſtum non eſt, niſi dicis quid velis.

MILES.

Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.

PERIPHANES.

Habeas.

MILES.

Nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,

Mihi concubina quæ ſit.

PERIPHANES.

Te abſolvam brevi :
Argenti quinquaginta mihi illa empta eſt minis.
Si ſexaginta mihi denumerantur minæ,
Tuas poſſidebit mulier, faxo, ferias :
Atque ita profectò, ut eam ex hoc exoneres agro.

MILES.

Eſtne empta mihi hæc ?

PERIPHANES.

Iſtis legibus habeas licet.

MILES.

Conciliaviſti pulchrè.

PERIPHANES.

Heus, foras educite,
Quam introduxiſtis fidicinam. Atque etiam fideis,
Ei quæ acceſſêre, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc ſis.

MILES.

Quæ intemperiæ te tenent ?
Quas tu mihi tenebras cudis ? quin tu fidicinam
Produci intus jubes.

PERIPHANES.

Hæc ergo eſt fidicina.
Hîc alia nulla'ſt.

MILES.

Non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropoliſtidem ?

PERIPHANES.

Hæc, inquam, eſt.

MILES.

Non hæc, inquam, eſt : non noviſſe me
Meam rere amicam poſſe ?

PERIPHANES.

Hanc, inquam, filius
Meus deperibat fidicinam.

MILES.

Hæc non eſt ea.

PERIPHANES.

Quid? non eſt?

MILES.

Non eſt.

PERIPHANES.

Unde hæc igitur gentium eſt?
Equidem hercle argentum pro hac dedi.

MILES.

Stultè datum
Reor, atque peccatum largiter.

PERIPHANES.

Imò hæc ea'ſt,
Nam ſervom miſi, qui ſectari ſolet meum
Gnatum. Ipſe hanc emit fidicinam.

MILES.

Hem! iſtic homo
Articulatim te concîdit, ſenex; tuus
Servos.

PERIPHANES.

Quid? concîdit.

MILES.

Nihil: ſic ſuſpicio'ſt.
Nam pro fidicinâ hæc ſuppoſita eſt tibi.
Senex, tibi os eſt ſublitum planè & probè.
Ego illam requiram jam, ubi ubi eſt. Bellator, vale.

PERIPHANES.

Euge! frugi, Epidice, frugi es: pugnâſti. Homo es,
Qui me emunxiſti mucidum, minimi pretî.

Mercatus te hodie eſt de lenone Apœcides ?
Ehodum.

FIDICINA.

Ego iſtunc hominem nunquam audivi ante hunc diem,
Neque me quidem emere quiſquam ullâ pecuniâ
Potuit : plus jam ſum libera quinquennium.

PERIPHANES.

Quid tibi negotii eſt meæ domi igitur ?

FIDICINA.

Audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem ſeni,
Dum rem divinam faceret.

PERIPHANES.

Fateor me omnium
Hominum eſſe Athenis Atticis minimi preti.
Sed tu noviſtin' fidicinam Acropoliſtidem ?

FIDICINA.

Tam facilè, quàm me.

PERIPHANES.

Ubi habitat ?

FIDICINA.

Poſtquam libera'ſt, ubi
Habitet dum, incertò ſcio.

PERIPHANES.

Eho ! ain' ? quis eam liberaverit,
Volo ſcire, ſi ſcis.

FIDICINA.

Id quod audivi audies.
Stratippoclem audivi Periphani filium
Abſentem curaviſſe ut fieret libera.

PERIPHANES.

Perii hercle, ſi iſthæc vera ſunt, planiſſumè,

Meum exenteravit Epidicus marſupium.

FIDICINA.

Hæc ſic audivi : nunquid me vis ceterum ?

PERIPHANES.

Malo truciatu ut pereas, atque abeas citò.

FIDICINA.

Fideis non reddis ?

PERIPHANES.

Neque fideis, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, ſi te Dii amant.

FIDICINA.

Abiero.
Flagitio cum majore poſt reddes tamen.

PERIPHANES.

Quid nunc ? qui in tantis poſitus ſum ſententiis :
Eumne ego ſinam impunè ? imò etiamſi alterum
Tantum perdundum eſt, perdam potiùs, quàm ſinam
Me impunè irriſum eſſe habitum, depeculatum eis.
Sic data eſſe verba præſenti palam !
Atque me minoris facio præ illo, qui omnium
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam ſe ſe ſapere memorat ; malleum
Sapientiorem ** manubrio.

ACTUS IV.

SCENA I.

PHILIPPA. PERIPHANES.

PHILIPPA.

Si quid eſt homini miſeriarum, quod miſereſcat miſer ex animo;
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quæ meum
Pectus pulſant ſimul. Multiplex ærumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi: neque ubi meas collocem ſpes,
Habeo uſquam munitum locum. Ita gnata mea hoſtium eſt potita:
Neque eá nunc ubi ſit neſcio.

PERIPHANES.

Quis illæc eſt mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quæ ipſa ſe miſeratur?

PHILIPPA.

In his dictus eſt
Locis habere mihi Periphanes.

PERIPHANES.

Me nominat hæc: credo ego
Illi hoſpitio uſus venit.

PHILIPPA.

Pervelim mercedem dare
Qui monſtret eum mihi hominem, aut ubi habitet.

PERIPHANES.

Noſcito ego hanc.
Nam videor, neſcio ubi, me vidiſſe priùs. Eſtne ea? an non
Eſt quam animus retur meus?

PHILIPPA.

Dî boni! viſitavi antidhac.

PERIPHANES.

Certè ea eſt, quam în Epidauro pauperculam memini comprimere.

PHILIPPA.

Planè hîc îlle eſt, qui mihi in Epidauro prîmus pudicitiam
Pepulit.

PERIPHANES.

Quæ meo compreſſu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo.

PHILIPPA.

Quid ſi adeam?

PERIPHANES.

Haud ſcio an congrediar, ſi hæc ea eſt.

PHILIPPA.

Sin eſt is homo, ſicut anni multi me dubiam dant.

PERIPHANES.

Longa
Dies meum încertat animum. Sin ea eſt, quam incertò autumo, hanc
Congrediar aſtu.

PHILIPPA.

Muliebris adhibenda mihi malitia nunc eſt.

PERIPHANES.

PERIPHANES.

Compellabo.

PHILIPPA.

Orationis aciem contra conferam.

PERIPHANES.

Salva ſis.

PHILIPPA.

Salutem accipio mihi & meis.

PERIPHANES.

Quid ceterum ?

PHILIPPA.

Salvos ſis : quod credidiſti , reddo.

PERIPHANES.

Haud accuſo fidem.

Novin' ego te ?

PHILIPPA.

Si ego te novi , animum inducam uti noveris.

PERIPHANES.

Ubi te viſitavi ?

PHILIPPA.

Iniquè injuriu's.

PERIPHANES.

Quid jam ?

PHILIPPA.

Quia

Tuæ memoriæ interpretari me æquom cenſes.

PERIPHANES.

Commodè

Fabulata es.

PHILIPPA.

Mira memoras.

PERIPHANES.

Hem , iſtuc rectius.

Meministin' ?

PHILIPPA.

Memini id.

PERIPHANES.

In Epidauro.

PHILIPPA.

Ah, guttulâ
Pectus ardens mihi aſperſiſti.

PERIPHANES.

Virgini pauperculæ,
Tuæque matri me levare paupertatem.

PHILIPPA.

Tun' is es,
Qui per voluptatem tuam in me ærumnam obſeviſti gravem ?

PERIPHANES.

Ego ſum. Salve.

PHILIPPA.

Salva ſum, quia te eſſe ſalvom ſentio.

PERIPHANES.

Cedo manum.

PHILIPPA.

Accipe. Ærumnoſam & miſeriarum compotem
Mulierem retines.

PERIPHANES.

Quid eſt, quod voltus te turbat tuus ?

PHILIPPA.

Filiam, quam ex te ſuſcepi.

PERIPHANES.

Quid eam ?

PHILIPPA.

Eductam perdidi.
Hoſtium eſt potita.

PERIPHANES.

Habe animum lenem, & tranquillum face :
Domi meæ eccam ſalvam & ſanam : nam poſtquam audivi illico
Ex meo ſervo illam eſſe captivam, continuò argentum dedi
Ut emeretur. Ille eam rem adeò ſobriè & frugaliter
Accuravit, ut alias res eſt impensè improbus.

PHILIPPA.

Fac videam, ſi me vis.

PERIPHANES.

Eho Canthara ! ſtatim jube
Acropoliſtidem prodire filiam ante ædeis meam,
Ut ſuam videat matrem.

PHILIPPA.

Remigrat animus nunc demum mihi.

ACTUS IV.

SCENA II.

FIDICINA. PERIPHANES. PHILIPPA.

FIDICINA.

Quid eſt, pater, quod me exciviſti ante ædeis?

PERIPHANES.

Ut matrem tuam
Videas, adeas, venienti des ſalutem atque oſculum.

FIDICINA.

Quam meam matrem ?

PERIPHANES.

Quæ exanimata exſequitur aſpectum tuum.

PHILIPPA.

Quis iſtæc eſt, quam tu oſculum mihi ferre jubes ?

PERIPHANES.

Tua filia.

PHILIPPA.

§ Hæccine ?

PERIPHANES.

Hæc.

PHILIPPA.

Egone oſculum huic dem ?

PERIPHANES.

Cur non, quæ ex te nata ſit ?

PHILIPPA.

Tu homo inſanis.

PERIPHANES.

Egone ?

PHILIPPA.

Tute.

PERIPHANES,

Cur ?

PHILIPPA.

Quia ego hanc quæ ſiet,
Neque ſcio, neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.

PERIPHANES.

Scio quid erres, quia veſtitum atque ornatum immutabilem
Habet hæc,

PHILIPPA.

Áliter catuli longè olent, aliter ſues. Nego
Eam noviſſe, quæ ſit.

PERIPHANES.

Pro Deûm atque hominum fidem!
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,
Atque argentum egurgitem domo prorſum. Quid tu, quæ patrem
Tuum vocas me, atque oſculare? quid ſtas ſtupida? quid taces?

FIDICINA.

Quid loquar vis?

PERIPHANES.

Hæc negat ſe tuam eſſe matrem.

FIDICINA.

Ne fuat,
Si non volt. Equidem hâc invitâ tamen ero matris filia.
Non me iſtanc cogere æquom eſt meam eſſe matrem, ſi ne volt.

PERIPHANES.

Cur me igitur patrem vocabas?

FIDICINA.

Tua iſtæc culpa eſt, non mea.
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appelles filiam?
Hanc quoque etiam, ſi me appellet filiam, matrem vocem.
Negat hæc, filiam me ſuam eſſe, non ergo hæc mater mea eſt.
Poſtremò hæc mea culpa non eſt: quæ didici, dixi omnia.

Epidicus mihi magiſter fuit.

PERIPHANES.

Perii. Plauſtrum perculi.

FIDICINA.

Nunquid ego ibi peccavi ?

PERIPHANES.

Si hercle te unquam audivero patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, peſſuma.

FIDICINA.

Non voco.
Ubi voles pater eſſe, ibi eſto : ubi noles, ne fueris pater.

PHILIPPA.

Quid ? ob eam rem hanc emiſti, quia tuam gnatam ratus ? quibus
De ſignis agnoſcebas ?

PERIPHANES.

Nullis.

PHILIPPA.

Quare filiam
Credidiſti noſtram ?

PERIPHANES.

Servos Epidicus dixit mihi.

PHILIPPA.

Quid ſi ſervo aliter viſum eſt ? non poteras noviſſe, obſecro ?

PERIPHANES.

Quid ego ? qui illam, ut primùm vidi, nunquam vidi poſtea.

PHILIPPA.

Perii miſera.

PERIPHANES.

Ne fle, mulier : intrò abi : habeto animum bonum.

Ego illam reperiam.

PHILIPPA.

Hinc Athenis civis eam emit Atticus ;
Adoleſcentem equidem dicebant emiſſe.

PERIPHANES.

Inveniam , tace :
Abi modò intrò , atque hanc aſſerva Circam , Solis filiam.
Ego , relictis rebus , Epidicum operam quærendo dabo :
Si invenio , exitiabilem ego illi faciam hunc , ut fiat , diem.

ACTUS V.

SCENA I.

STRATIPPOCLES. EPIDICUS. DANISTA. VIRGO.

STRATIPPOCLES.

MALÈ morigerus mihi eſt Daniſta , qui de me argentum non petit ,
Neque illam adducit quæ empta ex præda eſt. Sed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc eſt , quod illi caperat frons ſeveritudine ?

EPIDICUS.

Si undecim Deos præter ſe ſe ſecum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi: aderat ibi unà Apœcides.
Nunc homines me quæritare credo. Senſerunt, ſciunt
Sibi data eſſe verba.

STRATIPPOCLES.

Quid agis, mea commoditas?

EPIDICUS.

Quod miſer.

STRATIPPOCLES.

Quid eſt tibi?

EPIDICUS.

Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priùs quàm pereo. Nam per urbem duo defloccati ſenes
Quæritant me, in manibus geſtant copulas ſeſcuncias.

STRATIPPOCLES.

Habe bonum animum.

EPIDICUS.

Quippe ego, quoi libertas in mundo ſita'ſt?

STRATIPPOCLES.

Ego te ſervabo.

EPIDICUS.

Edepol me illi meliùs, ſi nacti fuant.
Sed quis eſt hæc muliercula, & illic gravaſtellus qui venit?

STRATIPPOCLES.

Hic eſt daniſta: hæc illa eſt autem, quam emi ex præda.

EPIDICUS.

Hæccine'ſt ?

STRATIPPOCLES.

Hæc. Eſtne ut tibi dixi ? aſpecta.

EPIDICUS.

Hæc ?

STRATIPPOCLES.

Contempla, Epidice.
Uſque ab unguiculo ad capillum ſummum eſt feſtiviſſuma.
Eſtne ? conſidera : ſignum pictum pulchre videris.

EPIDICUS.

Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas :
Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.

STRATIPPOCLES.

Dii immortales, otiosè iſſe admiror. Pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, priùs veniſſet, quàm tu adveniſti mihi.

DANISTA.

Hæc edepol remorata med eſt.

STRATIPPOCLES.

Siquidem iſtius gratiâ
Es remoratus, quod iſta voluit, nimiùm adveniſti citò.

DANISTA.

Age, age, abſolve me, atque argentum numera, ne comites morer.

STRATIPPOCLES.

Pernumeratum eſt.

DANISTA.

Tene cruminam : huc inde.

STRATIPPOCLES.

Sapienter venis.

Opperire, dum effero ad te argentum.

DANISTA.

Matura.

STRATIPPOCLES.

Domi eſt.

EPIDICUS.

Satin' ego oculis utilitatem obtineo ſincerè ? an parum ?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri ſatam,
Videon' ego Teleſtidem te Periphani filiam ?

VIRGO.

Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum ?

EPIDICUS.

Non me noviſti ?

VIRGO.

Quod quidem nunc veniat in mentem mihi.

EPIDICUS.

Non meminiſti me auream ad te afferre natali die ?
Lunulam atque anellum aureolum in digitum ?

VIRGO.

Memini, mi homo.

DANISTA.

Tune is es ?

EPIDICUS.

Ego ſum, & iſtic frater tuus eſt, alia matre, uno patre.

VIRGO.

Quid, pater meus ? vivu'ſt ?

EPIDICUS.

Animo liquido & tranquillo es : tace.

VIRGO.

Dii me ex perdita ſervatam cupiunt, ſi vera autumas.

EPIDICUS.

Non habeo ullam occaſionem, ut apud te falſa fabuler.

STRATIPPOCLES.

Accipe argentum hoc, daniſta : hîc ſunt quadraginta minæ.
Si quid erit dubium, immutabo ?

DANISTA.

Benefeciſti : bene vale.

STRATIPPOCLES.

Nunc enim tu mea es.

VIRGO.

Soror quidem edepol, ut tu æquè ſcias.
Salve frater.

STRATIPPOCLES.

Sanan' hæc eſt ?

EPIDICUS.

Sana, ſi appellat ſuum.

STRATIPPOCLES.

Quid, ego modò huic frater factus ; dum intrò eo atque exeo ?

EPIDICUS.

Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.

STRATIPPOCLES.

Perdidiſti, & reperiſti me, ſoror.

EPIDICUS.

Stultus tace.
Tibi quidem, quod ames, domi præſto'ſt fidicina operâ meâ :

Et ſororem in libertatem idem operâ concilio meâ.

STRATIPPOCLES.

Epidice, fateor.

EPIDICUS.

Abi intrò, ac jube huic aquam calefieri.
Cetera hæc poſteriùs, faxo, ſcibis, ubi erit otium.

STRATIPPOCLES.

Sequere hàc me, mea ſoror.

EPIDICUS.

Ego ad vos Theſprionem juſſero
Huc tranſire. Sed memento, ſi quid ſæviunt ſenes,
Suppetias mihi cum ſorore ferre.

STRATIPPOCLES.

Facile iſtuc erit.

EPIDICUS.

Theſprio, exi iſtàc per hortum, affer domum auxilium mihi.
Magna res eſt: minoris multò facio, quàm dudum, ſenes.
Remeabo intrò, ut accurentur advenientes hoſpites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego ſcio, Stratippoclem.
Non fugio. Domi adeſſe certum'ſt. Neque ille haud objiciet mihi
Pedibus ſe ſe provocatum. Abeo intrò. Nimis longum loquor.

ACTUS V.

SCENA II.

PERIPHANES. APŒCIDES. EPIDICUS.

PERIPHANES.

Satin' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet ?

APŒCIDES.

Imò edepol tu quidem miſerum me habes miſeris modis.

PERIPHANES.

Tace ſis modo. Sine me hominem apiſci.

APŒCIDES.

Dico ego tibi jam, ut ſcias.
Alium tibi te comitem melius quærere : ita, dum te ſequor,
Laſſitudine invaſerunt miſero in genua flemina.

PERIPHANES.

Quot illic hodie me exemplis ludificatu'ſt, atque te ?
Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias !

APŒCIDES.

Apage illum a me. Nam ille quidem Vulcani irati eſt filius :
Quaquà tangit, omne amburit ; ſi prope adſtes, æſtu calefacit.

EPIDICUS.

Duodecim Deis plus quàm in cœlo eſt Deorum immortalium,
Mihi nunc auxilio adjutores ſunt, & mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi & ſuppetiæ ſunt domi.
Apolactizo inimicos omnes.

PERIPHANES.

Ubi illum quæram gentium?

APŒCIDES.

Dum ſine me quæras, quæras meâ cauſsâ vel medio in mari.

EPIDICUS.

Quid me quæris? quid laboras? quid hunc ſollicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo abſum? num oculis conceſſi tuis?
Nec tibi ſupplico. Vincire vis? en oſtendo manus.
Tu habes lora: ego te emere vidi. Quid nunc ceſſas? colliga.

PERIPHANES.

Ilicet. Vadimonium ultro mihi hic facit.

EPIDICUS.

Quin colligas?

PERIPHANES.

Edepol mancipium ſceleſtum.

EPIDICUS.

Te profectò, Apœcides,
Nihil moror mihi precatorem.

APŒCIDES.

Facile exoras, Epidice.

EPIDICUS.

Eho quid agis?

PERIPHANES.

Tuon' arbitratu ?

EPIDICUS.

Meo hercle verò, atque haud tuo,
Colligandæ hæ ſunt tibi hodie.

PERIPHANES.

At non lubet.

EPIDICUS.

Non ? colliga.

PERIPHANES.

At mihi magis lubet ſolutum te rogitare.

EPIDICUS.

At nihil ſcies.

APŒCIDES.

Tragulam in te injicere adornat. Neſcio, quam fabricam facit.

EPIDICUS.

Tibi moram facis, cum ego ſolutus adſto: alliga, inquam, colliga.

PERIPHANES.

Quid ago ?

APŒCIDES.

Quid agas ? mos geratur.

EPIDICUS.

Frugi es tu homo, Apœcides.

PERIPHANES.

Cedo manus igitur.

EPIDICUS.

Morantur nihil, atque arctè colliga.
Nihil verò obnoxioſè.

PERIPHANES.

Facto opere, arbitraminor.

EPIDICUS.

Bene hoc habet : age nunc jam ex me exquire : rogita quod libet.

PERIPHANES.

Quâ fiduciâ auſu's primum, quæ empta eſt nudius tertius,
Filiam meam dicere eſſe ?

EPIDICUS.

Libuit : ea fiducia.

PERIPHANES.

Ain'tu ? lubuit ?

EPIDICUS.

Aio : vel da pignus, ni ea ſit filia.

PERIPHANES.

Quam negat noviſſe mater ?

EPIDICUS.

Ni ergo matris filia eſt,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.

PERIPHANES.

Enim iſtæc captio'ſt.
Sed quis ea eſt mulier ?

EPIDICUS.

Tui gnati amica, ut omnem rem ſcias.

PERIPHANES.

Dedin' tibi minas triginta ob filiam ?

EPIDICUS.

Fateor datas :
Et ego argento illam me emiſſe amicam filii fidicinam,
Pro tuâ filiâ. Iſtis adeo te tetigi triginta minis.

PERIPHANES.

Quomodo me ludifeciſti de illa conductitia
Fidicina ?

EPIDICUS.

EPIDICUS.

Factum hercle verò, & rectè factum judico.

PERIPHANES.

Quid poſtremò argento factum eſt, quod dedi?

EPIDICUS.

Dicam tibi.

Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Strattippocli.

PERIPHANES.

Cur dare auſus?

EPIDICUS.

Quia mihi libitum eſt.

PERIPHANES.

Quæ hæc, malum, ferocia eſt?

EPIDICUS.

Etiam inclamitor quaſi ſervos?

PERIPHANES.

Cum tu es liber, gaudeo.

EPIDICUS.

Merui, ut fierem.

PERIPHANES.

Tu meruiſti?

EPIDICUS.

Viſe intrò. Ego faxo, ſcies

Hoc ita eſſe.

PERIPHANES.

Quid eſt negotii?

EPIDICUS.

Jam ipſa res dicet tibi:

Abi modò intrò.

PERIPHANES.

Hei! non illuc temere'ſt. Aſſerva iſtunc, Apœcides.

APŒCIDES.

Quid illuc, Epidice, eſt negotii?

EPIDICUS.

Maximâ hercle injuriâ

Vinctus adſto, quojus hæc hodie operâ inventa eſt filia.

APŒCIDES.

Ain' tu te illius inveniſſe filiam?

EPIDICUS.

Inveni, & domi eſt.

Sed ut acerbum eſt, pro benefactis cum mali meſſem metas!

APŒCIDES.

Quamne hodie per urbem uterque ſumus defeſſi quærere?

EPIDICUS.

Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quærere.

PERIPHANES.

Quid iſtic oratis opere tanto? meruiſſe intellego,
Ut liceat merito hujus facere. Cedo tu, ut exſolvam manus.

EPIDICUS.

Ne attigas.

PERIPHANES.

Oſtende verò.

EPIDICUS.

Nolo.

PERIPHANES.

Non æquom facis.

EPIDICUS.

Nunquam, hercle, hodie niſi ſupplicium mihi das, me ſolvi ſinam.

PERIPHANES.

Optumum atque æquiſſumum oras. Soccos, tunicam, pallium

Tibi dabo.

EPIDICUS.

Quid deinde porro?

PERIPHANES.

Libertatem.

EPIDICUS.

At poſtea?

Novo liberto opus eſt quod pappet.

PERIPHANES.

Dabitur. Præbebo cibum.

EPIDICUS.

Nunquam, hercle, hodie niſi me oraſſis, ſolves.

PERIPHANES.

Oro te, Epidice,

Mihi ut ignoſcas, ſi quid imprudens culpâ peccavi meâ.

At ob eam rem liber eſto.

EPIDICUS.

Invitus do hanc veniam tibi,

Niſi neceſſitate cogar. Solve ſanè, ſi lubet.

GREX.

HIC is homo eſt, qui libertatem malitiâ invenit ſuâ.
Plaudite, valete : lumbos pergite atque extollite.

FINIS EPIDICI.

NOV 6 1975